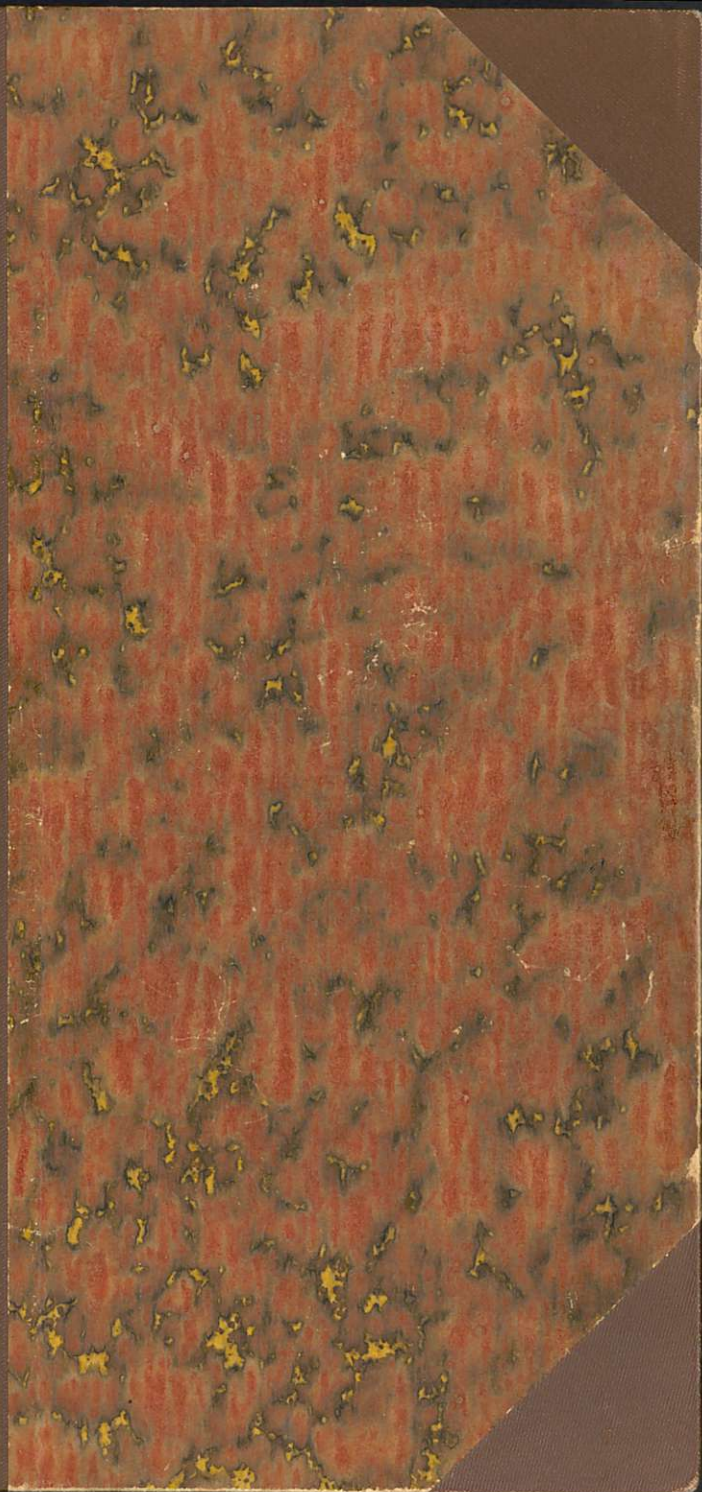
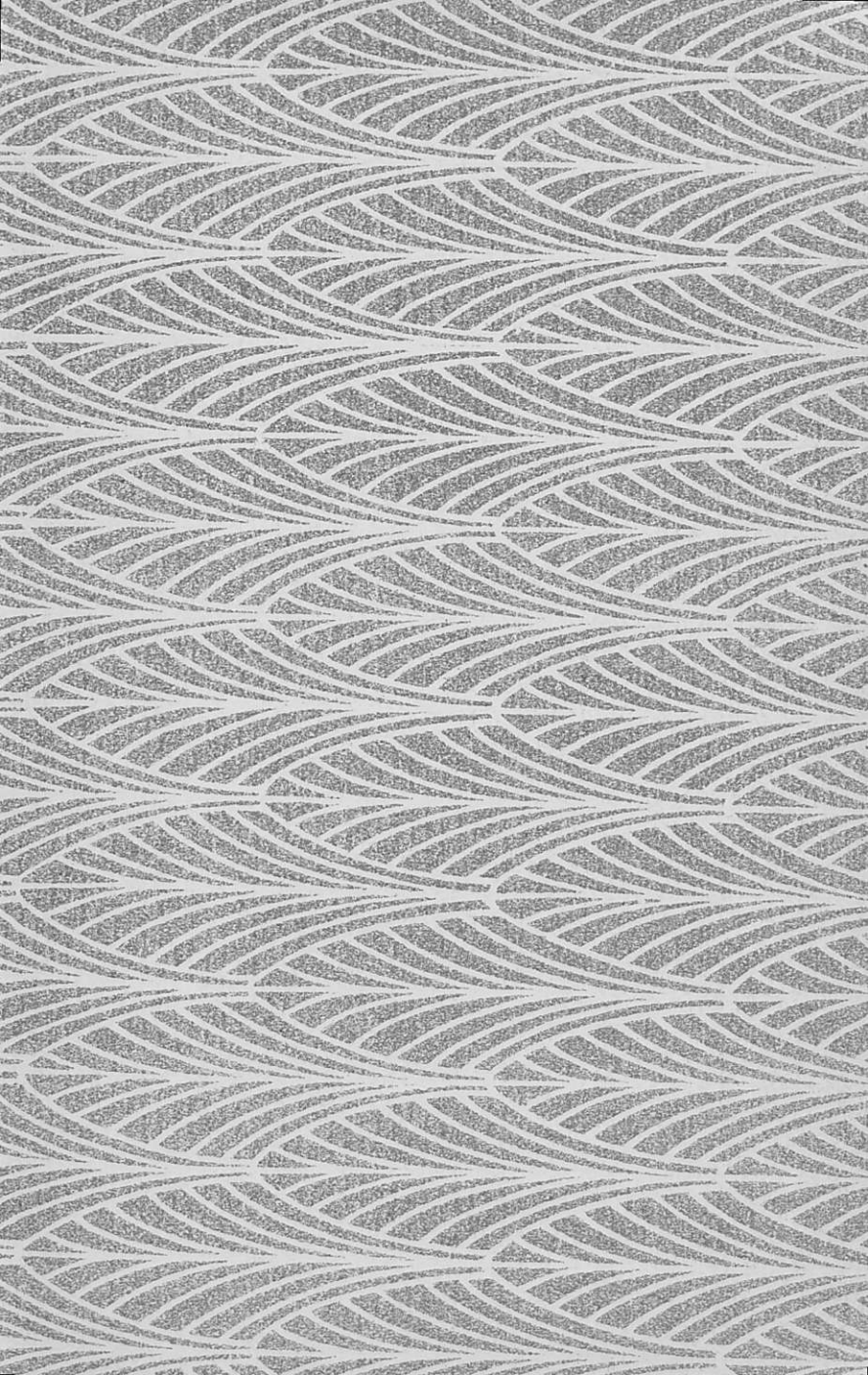

aita

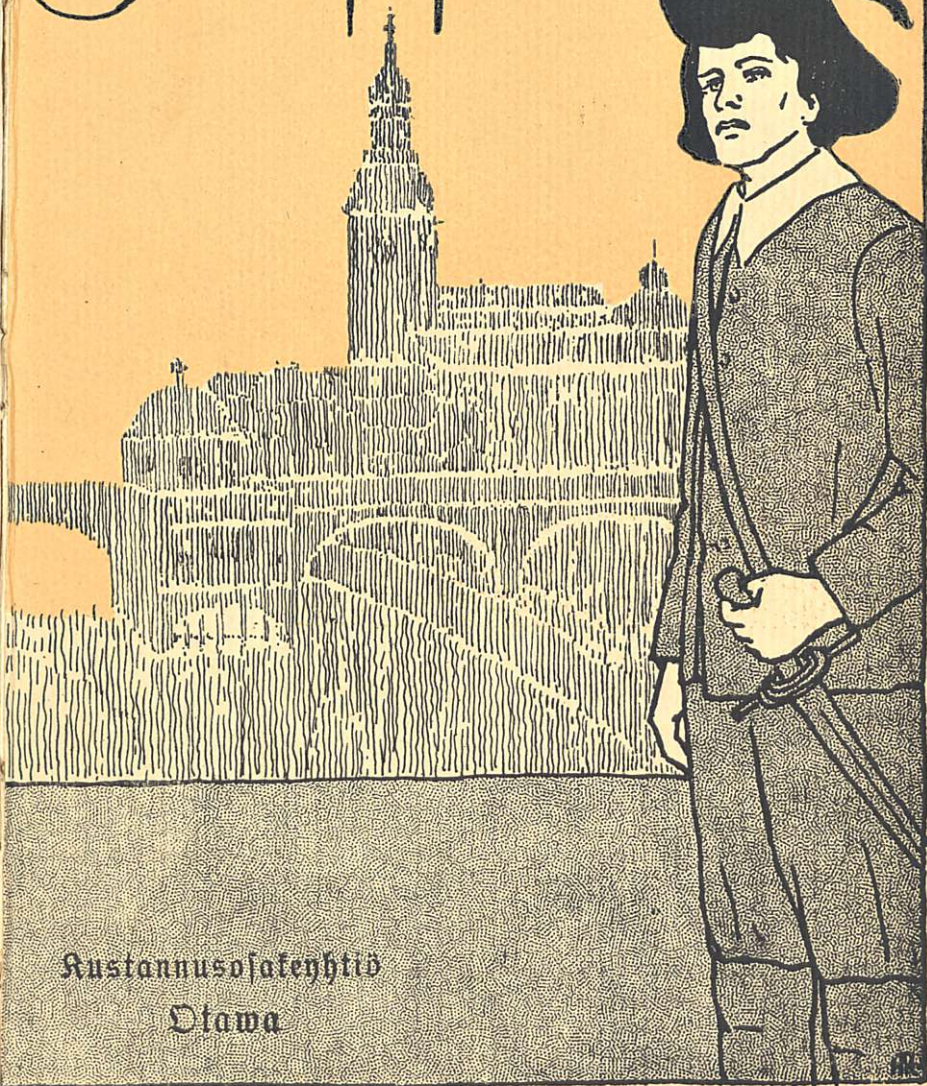

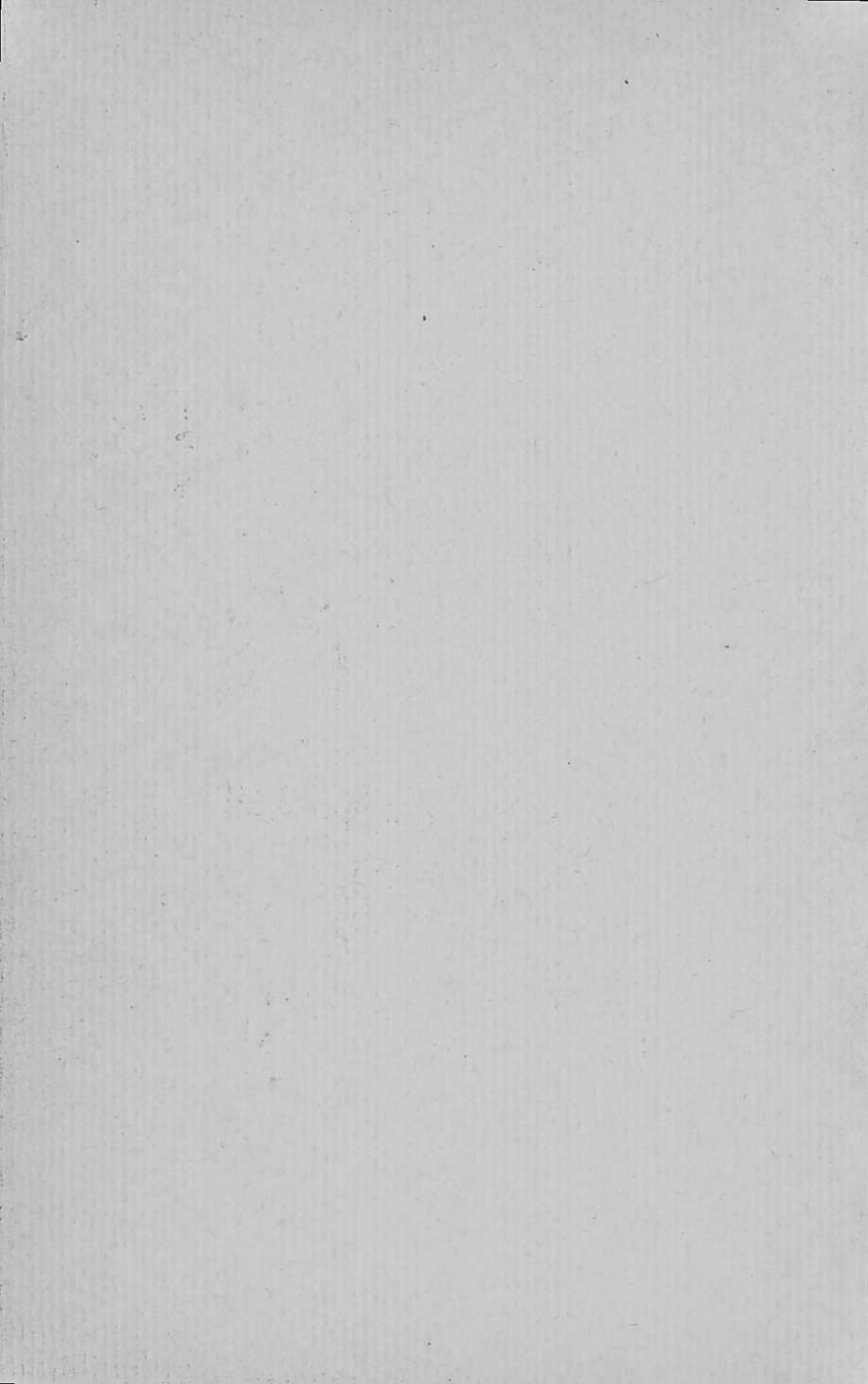

Salmari Sinne

Ylioppilaita

Kustannusosakehtiö
Otava

Alku.

JALMARI FINNE

YLIOPPILAITA

YLIOPPILAITA

KUVAUS POHJALAISISTA YLIOPPILAISTA
TURUN YLIOPISTOSSA

KIRJOITTI

JALMARI FINNE

HELSINGISSÄ

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

I

Vuosi 1655 oli alkanut.

Paksu, huurteinen pilvi¹pöllähti Anders Merthenin krouvin ovesta joka kerta sen auetessa eteiseen. Taajaan ovi aukeni ja sulkeutui, kun ylioppilas toisensa jälkeen pujahti krouviin Loppiaisiltaansa viettämään. Varakas kauppias oli Merthen ollut, mutta myrskyt olivat tuottaneet niin tuntuvia tuhoja, että hän oli luopunut kaupasta ja perustanut krouvin taloonsa Turkuun Kuninkaankadun varrelle. Tilavaa tupaa valaisi pöydälle kuparijalustimeen pistetty kolmihaarainen talikynttilä, jonka krouvari juhlapäivän kunniaksi oli kaapistaan kaivanut. Se oli ylellisyys, jota ei krouvissa nähty muulloin kuin jouluna ja sitä seuraavina pyhäpäivinä; päre pysyi muulloin valon lähteenä. Ja suuri juhlapäivä olikin Loppiaispäivä, sillä silloinhan loppui ylioppilaitten joululoma, ja he nyt kotiseuduiltaan palattuaan Turkuun heti kokoontuivat oluttuopin ääreen. Rahoja oli kotoa koottu kukkaroon, ja nyt oli opintojen aluksi otettava ensin humala.

Lieden luona näkyi lattiapalkeissa kiiltäväksi kulunut rengas; siinä oli aukko kellariin, josta krouvari vierailleen nouti juotavaa, eikä siellä ollut vain kotitekoista olutta, vaan oli siellä myös monta nassakkaa ranskalaista ja espanialaista viiniäkin sekä Brunswigin mummaa, joita Merthen syksyisin tuotti laivoilla, sillä eiväthän pohjalaiset ylioppilaat, joiden pesäpaikkana Merthenin krouvi oli, säästelleet rahoja eivätkä kiusanneet kieltään, vaan tilasivat juhlahetkinä parasta pöytään.

Huoneessa lainehti lämmin, ihmishien ja ruuan-käryn höystämä sakea ilma. Katon puolella, jossa leipävartaat tiheissä rivissä ulottuivat parrulta parrulle, se asusti, ja joka kerta kun ovi aukeni kylmään eteiseen, kynti raikas ulkoilma siihen vaon, leikkasi kuten palan siitä pois.

Tuvan perällä, pöydän ääressä, jolla kolmihaarukka palaa kärisi, istui viisi ylioppilasta. Naapukkareuhkat olivat viskatut penkille, ja seinälle lammasnahkaiset turkit ripustetut, ja miehet istuivat sarkapuvuissaan ja lapikkaat jaloissaan pöydän ympärillä. Miekka oli kullakin vyöllään ja paksut kintaansa olivat useimmat pistäneet vyönsä sisäpuolelle. Siinä oli laiha Johannes Tuderus, Kemin kirkkoherran poika, jonka vaalea, jäykkä tukka oli leikattu korvan alakielekkeen kohdalta tasaiseksi. Hänellä oli pienet, harmaat silmät, jotka näyttivät päähän kiinnitetyiltä napeilta, nenä oli pitkä ja terävä ja oli kerran talvipakkasessa paleltunut, jonka jälkeen se loisti leiskottavan

punaisena. Suuläpi oli leveä, huulet ohuet ja mies näytti aina nauravan. Hänen vieressään istuivat Kalajoen kirkkoherran pojat, veljekset Johannes ja Josephus Mathesius, molemmat pellavatukkaisia, pyöreänaamaisia ja pystynokkaisia tanakoita miehenalkuja. Kun lähempää tarkasti, huomasi Johanneksen vanhemmaksi veljeksi, sillä hänen ylähuulestaan näkyi jo muutamia viiksenhaivenia. Heidän serkkunsa Matthias Mathesius oli solakka ja sorja poika, jonka tumma tukka oli alapäästä kiharoilla siitä, missä lakki oli painanut selvän rajan hänen hiuksiinsa. Hän oli joukosta kookkain ja hänen miehekäs ja syvä äänensä kaikui aina toisten äänten yli. Petrus Pictorius, Kemin entisen kirkkoherran poika, oli hiljaisen ja sävyisän näköinen, mutta muoto soti sisustaa vastaan, sillä jos hän oli lauhkean näköinen, niin sitä vimmatumpi tappelussa, jossa hän pienen vartalonsa vuoksi salakkana puikkelehti toisia kintuista kiskomassa. He olivat kaikki kuu-dentoista ja yhdeksäntoista välillä olevia nuorukaisia. Petrus Pictoriusta olisi luullut vasta kahdentoista vuotiaaksi, niin viattomaksi osasi hän naamataulunsa asettaa ja katsoa ruskeilla silmillään avonaisesti ja suoraan puhuttelijaan.

Täällä he istuskelivat kaikin oluthaarikkansa ääressä tupakoimassa. Kodissaanhan oli jokaiselta tämä huvitus ollut tiukasti kielletty, ja nythän he siis sitä suuremmalla hartaudella nauttivat tästä hyvyydestä. Kun he kaupungissa asustivat

yhteisessä kortteerissa, söivät yhteisesti kotipappiloista tuomiaan eväitä, tunsivat toistensa kotiolut ja luonteenominaisuudet ja lukivat kaikin teologiaa, niin mitä keskusteltavaa heillä olisi ollut näin ensi tapaamalla.

Paksuna pilvenä nousi sauhu savipiipuista kattoa kohden krouvin painostavassa kuumuudessa. Krouvari, laiha ukon käänttyrä, joka sisari-
neen hoiti Merthenin krouvia, lähenei tuon tuostakin pöytää kynttilöitä sormillaan niistä napsauttaakseen.

— Tuleeko herroja tänne useampiakin? kysyi hän.

Ei kukaan ylioppilaista vastannut. Kun heillä jokaisella oli rahoja, niin olivat he ylpeitä, eivätkä pitäneet soveliaana keskustella krouvarin kanssa. Krouvari olikin aina iloisempi tästä kohtelusta, sillä sen kautta hän arvasi ylioppilasten rahallisen tilan, kuin siitä ystävällisyydestä, jolla lukukausien lopulla häntä kohdeltiin, ja jolloin hän juomatarvareitten pantiksi lopulta sai ottaa ylioppilaitten vaatteitakin.

— Kysyn vain siksi, jatkoi krouvari, että jos tulee useampia, ja jos niinkuin viiniä tarvitaan, ja jos niinkuin sitä kiehutetaan —

— Luuletko sinä vanha tallukka, sinä kuiva krääkkä, että pohjalaiset ovat joulun aikaan paleluneet? ärähti Johannes Tuderus. Pidä suusi siivolla ja odota kiltisti, kunnes sinulta kysytään.

Krouvari kumarsi syvään.

— Kolme tuoppia olutta lisää, sanoi Matthias Mathesius, niille kolmelle, joiden tuleman pitää.

— Liiku liukkaammin, sanoi Josephus Mathesius ja potkaisu samassa krouvaria istuinlihaksiin niin tuntuvasti, että ukko pienellä hyppäyksellä mennä loikkasi loitolle.

— Siivolla nulikat, tai tästä tulee toinen jymäkkäl kuuluu oven suusta ääni.

Se oli Taava, krouvarin sisar, joka palava päre hampaissaan kantaen yksinään suurta vesikorvoa selässään tuli sisään. Jos veli oli laiha ja luisevan näköinen, niin oli Taava sitä rotevampi. »Ruhoksi» häntä nimitettiin. Hän oli romuluinen ja paksuliha, pyöreä joka paikasta, pullea edestä ja takaa, koholiha ylhäältä ja alhaalta. Hän se krouvissa komentoa piti, ja totella saivat häntä niin isäntä kuin vieraatkin, kun kiukku hänessä nousi ja hän tarttui käsiksi kourillaan, jotka puserivat kuin sepän pihdit.

— Kas, Taavahan siellä heleällä äänellään livertelee, sanoi Petrus Pictorius ja katsoi viattoman näköisenä Taavaan, joka saavista ammensi vettä liedellä olevaan pataan ja korjaili puita sen alle. Ja yhä se Taava vain pulskistuu ja komistuu, ottaneeko tuo koskaan loppuakseenkaan.

— Pidä suusi, kakara, sanoi Taava.

Mutta Petrus, joka tiesi, että Taavalla oli aivan erikoinen heikkous heitä pohjalaisia ylioppilaita kohtaan ja että hän salli heidän laskea hieman leikkiäkin hänen kustannuksellaan, jatkoi:

— Eikä se surukaan näytä suipentaneen.

— Mikä suru? kysäisi Taava nauraen, mutta hänen korvansa alkoivat punoittaa, ja siitä verilaine levisi niskaan, tuonne likaisenkeltaisen palmikon alle, ja painui sitten pyöreille poskille.

— No, se rakkauden suru.

Ylioppilaat remahtivat nauruun.

— Sehän se kuuluu vetävän laihaksi kuin lanka, jatkoi Petrus. Tarvitaan sitä sentään aika lailla hikoilemista, tuskaa, vaivaa ja pinnistystä, ennenkuin Taava langaksi venyy.

— Jollet nyt sulje tuota loruläpeäsi, ärähti Taava, niin vedän sinut vaivaisen langaksi, jotta ei muuta kuin äitisi saa tulla sinua kerimään.

Ja niin vihainen oli hänen äänensä, että Petrus vaikeni, haeskeli sormillaan olemattomia viiksiään ylähuulestaan, kääntyi jälleen toisiin päin ja jatkoi tupakoimistaan.

— Kyllä sillä Taavallakin sydän on, sanoi Matthias, vaikka ei sitä vähillä tunnustele noin paksun lihan läpi.

— Sydän, joka niksaa ja naksaa, sanoi Petrus, joka loikkii ja koikkii, kuin Jumppilan kaivon sammakko, ja se pitää oikeeta peliä, kun aattelee Gabrielia.

Samassa hän jo katsoi viisaimmaksi pujahtaa pöydän alle, sillä Taava kuin ammuttu nuoli kiisi pöytää kohden.

— Herrajestas, Taava, huusi Johannes Mathe-sius, säästä pienen henkeä.

— Minä nutistan sen rakkarin, sanoi Taava ja yritti sieppaamaan Petrusta pöydän alta, jossa tämä korvat luimussa piiloskeli.

— Anna räähkän olla, sanoi Matthias, se on niin pieni vielä, ettei se tiedä, mitä se läpättää.

— Tulppa sille olisi suuhun pantava, ärisi Taava, ja niin pitkä, että toisesta päästä ulos tulisi, ja sitten korvennettava helvetin tulessa.

— Kyllä minä sinne ilman tulppaakin joudun, puhua lirutti Petrus pöydän alta. Sinne minut isänikin joka päivä lähetti. Minä en ole vielä lähtenyt, kun olen odottanut Taavaa matkatoveriksi.

— Tuommoinen naskali, sanoi Taava ja yritteli siepata Petrusta kiinni, tuommoinen täi, jonka minä kynnelläni hengiltä otan.

— Tule pois herrojen luota, sanoi krouvari sisarelleen, ei sinun sovi heitä mukiloida silloin kun he ovat selviä. Kun ne ovat höyryssä ja hönkä aivoissa kiertää, käsittele silloin niitä yksintein sitä tuntuvammin.

— Jätä, Taava, tuo viholainen oloilleen, hyviteti Matthias. Eihän hän mitään pahaa mielessään pitänyt. Nainenhan Taavakin on, ja tyttökin ehkä, ja jokainenhan sellainen Turussa katsoo Gabriel Tuderukseen silmät killillään. Eihän sitä kukaan riitingistään pääse, ja onhan jokainen nainen järkipuoli kun Gabrielin näkee.

— Mutta minulle ei saa joutavia hölöttää, sanoi Taava, jonka kiukku jo hiukan alkoi lauhtua.

— Ei puhuta, ei puhuta, eletään sovussa, sanoi Johannes Tuderus. Eikä Taavan, joka on noin väkevä, sovi kajota tuollaisiin taattoihin kuin tuo Petrus poika on. Mitä se minun nuorempi veljeni sanoisi, jos tulisi ja näkisi Taavan sotkevan tuota vaivaista kuin taikinaa?

Mutisten itsekseen ja hiukan häpeissään palasi Taava lieden luo. Petrus kiipesi pöydän alta penkille istumaan ja haeskeli piippuaan, joka siinä hötäkässä oli pudonnut. Säpäleinä se löytyi.

— Mistäs minä nyt imen? sanoi Petrus.

— Antakaa sille tutti suuhun, jotta se ei inise, sanoi Taava lieden luota.

Krouvari toi uuden savipiipun ja täytti sen tupakalla. Petrus koetti saada sitä syttymään kynttilästä, koetteli useaan kertaan, mutta ei se luonnistunut. Liedestä oli hiili noudettava siihen. Mutta uskaltaisiko hän lähestyä mahtavata Taavaa, jonka kiukun hän äsken oli nostattanut?

— Krouvari, tuo tänne kipuna! sanoi Petrus.

— Ei täältä hiiliä kanneta ympäri huonetta, sanoi Taava. Joka tahtoo tulta, tulkoon itse noutamaan.

Kun Petrus arkaili eikä uskaltanut liikkua Taavaa kohden, sanoi tämä:

— Tule pois vaan, en minä syö.

Ääni oli jo tyyni ja tasainen, sen Petrus huomasi ja uskalsi lähestyä. Joka askeleella hän kuitenkin oli valmis livahtamaan pakoon. Tuli

viimein lieden luo ja otti hyppysiinsä palavan hiilen, jonka laski piipun suulle. Sormiaan heiluttaen hän sanoi:

— Se Taavan tuli on tänään tavallista kuumempaa.

— Parasta on tottua ajoissa, jotta et aristele, kun sitten sinne suureen pätsiin lopulta joudut.

— Sinne kai se Taavakin tulee, sanoi Petrus, ja kun me kolmisin Gabriel, minä ja Taava samassa kattilassa kiehumme, niin kyllä Taava rasvoista huolen pitää.

Jo livahti Petrus pöytää kohden, mutta Taavan suuttumus oli aivan sammunut, hän ei katsahtanutkaan Petrukseen, hoiteli vain kekäleitä syvemmälle padan alle. Ja lempeä ja heleäsointuinen oli hänen äänensä, kun hän alkoi puhella:

— Jos kaikki ylioppilaat olisivat sellaisia kuin se Gabriel herra, niin ei olisi hätäpäiviä. Se mies on jokaiselle ystävällinen, aina iloinen ja vilkas. Ja helposti sen miekkakin tupesta lentää, kun niin tarvitaan.

— Liiankin helposti rehtorin ja konsistoriumin mielestä, sanoi Matthias.

— Mitä niistä, sanoi Taava halveksivaisesti. Eivät ne ole miehiä eikä mitään, vaikka ne miehen vaatteissa käyvät. Ja eiväthän ne edes puhu kuin järki-ihmiset, vaan aina solkkaavat tuota latinaansa, humalassakin, sen minä tiedän, sillä käväthän ne täällä aina silloin, kun ovat akkojensa kanssa riidellä mekastaneet. Ja jos ne laulavat,

niin mitä lie rivouksia, kun aina latinaksi laulavat. Minä häpeän aina, kun niitä loilotuksia kuulen. Toista on Gabriel herra, hän laulaa niin että muutkin ymmärtävät. Eikä hänen tarvitse muilta oppia, hän tekee laulut itse.

Ylioppilaat tupakoivat, ja yhä paksumpana pilvenä nousi sauhu kattoa kohden, kasaantui ensin pöydän kohdalle ja levisi sitten yhä leveämmälle. Taava seisoi lieden luona, ja niin hiljaista oli, että kuuli, miten kaukana kadulla ajettiin. Kulkusten kilinä läheni, tuli talon kohdalle ja loittoni jälleen.

Ja Taava alkoi laulaa.

Ja kun hän lauloi, niin oli hänen äänessään ihmeellisen pehmeä sävy, kuten nuorella tytöllä, joka yksin on ja jonka tunne suurena laineena lyö rinnassa ja puhkee vihdoin säveliin. Hän lauloi pohjalaista kansanlaulua, ja sitä kuullessaan ylioppilailta unohtui vähitellen piippu. Nojaten seinään he katsoivat eteensä, kuten se joka ihanan näyn saa nähdä, tai kumarassa, liikkumattomina sulkiivat silmänsä. Ja oli kuin ahdas tupa olisi vähitellen laajennut, katto kohonnut, seinät väistyneet. Ja kotoinen tunne avasi heidän sielussaan kirkkaat siipensä ja he näkivät edessään rakkaan Pohjanmaan, sen aukeat kentät ja viheriät niityt, sen hopeanhohtavat joet ja tummat metsät ja

meren aukean ulapan. Ja he tunsivat seisovansa sen suvisen illan suussa, jolloin päivä kultaisena kehränä painuu rantaansa kohden ja punertaa pilvet taikalinnoiksi, jolloin illan rusko kuten nuori morsian ujosti ja arkana antaa suuta aamuauringon valolle, jolloin suvinen tuuli kulkee kukkivan kentän, lainehtivien laihojen ja tummien metsien yli ja sylissä kantaa rauhan ja samalla kaipauksen. Ja he tiesivät, että se maan perukka, jossa he olivat syntyneet, oli kasvanut kiinni heidän koko olemukseensa niin, että he eivät missään muualla maailmassa voisi tuntea itseään kotiutuneiksi. Ja kuten vapaina kaikista kahleista he astuivat kultaista siltaa kohden autuuden maata.

Niin he istuivat kauan liikkumattomina vielä senkin jälkeen kuin laulu oli lakannut. Ja liikkumattomana seisoivat Taava lieden luona, ja heleät kyynelhelmet valuivat pitkin hänen poskiaaan. Ei kuulunut muuta kuin tulen leikki kuivissa puissa ja sirkan yksitoikkoinen sirinä uunin takaa. Ja krouvituvassa oli kuin suuri juhla; he olivat temppeleissä, jossa on pitkältä seiniin ja korkealta kattoon ja jossa kynttilät palavat suuren sunnuntain rikkaassa rauhassa.

Äkkiä katkaisi hiljaisuuden kadulta kuuluva rähäkkä. Itkeviä poika-ääniä ja niiden joukossa

pari miesääntäkin. Sitten kuului juopon käheä komennus:

— Mars, pipanat!

— Sehän on Sundeliuksen ääni! huusivat ylioppilaat. Mutta mitä tuo kakaroiden poru tietää? Ei suinkaan hän ole tullut koulumestariksi tai lastenpiiaksi.

Melu läheni, se saapui aivan talon kohdalle, nyt kuului seinän takaa parkunaa ja komennusääniä. Äkkiä aukeni ovi ja krouviin tuli kummallinen saattue. Etunenässä oli kaksi koulupoikaa, joilla oli kummallakin valkoiset paidat puvun päällä, suuret paperitötteröt päässä ja toisella kädessään teline, jossa oli pyörivän tähden jätteitä. Heidän takanaan tuli kolmas valkopaitainen poika, jonka noella mustattuun naamaan kyyneleet olivat uurtaneet likaisia vakoja.

— Nehän ovat tähtipoikia! huudahtivat ylioppilaat. Mitä niitä tänne tuodaan?

Pimeästä eteisestä kuului käheä ääni:

— Sukkelaan sisään koko raamatullinen roikkal
Ei tässä poru auta, sisään vain joka sorkkal

Ja sisään tuli lauma poikia, joista eräs oli puettu Neitsyt Maariaksi ja kantoi selässään keikkuvassa kehdoissa rääsytystä tehtyä lasta. Häntä seurasi Josef, jolla oli kirves olalla ja peloittavan suuri kyttyrä niskassa. Herodeksen puumiekka oli mennyt poikki ja paperikruunu oli toisella korvalla, ja hän parkua jollotti. Vanhalla Simeonilla oli pitkä kuusen naavasta tehty parta ja kädessä

keppi. Judas köysi vyöllään kompuroi jälestä. Narri kirjavista tilkuista tehdyssä puvussaan seurasi häntä, sitten pappi, jonka kauhtana oli siekaleina ja kaulus roikkui puoliksi irrallaan niskassa. Ja lopuksi tuli pieni, täyttä kurkkua kiukusta parkuva pojan naskali, joka oli enkeliksi puettu. Hänen paperisten siipiensä siekaleet roikkivat selässä. Kaikki olivat pieniä poikia, joista vanhin tuskin oli täyttänyt kymmenen ikävuotta.

Lasten jälestä tuli krouviin kolme ylioppilasta. Ne olivat niin erilaisia kuin kuvitella saattaa. Laurentius Sundelius oli hyvin lihava mies, jonka leukaa koristi takkuinen kokoparta. Nenä oli paksu ja kyhmyinen ja hohti kaikissa taivaankaaren väreissä. Hänen ruumiinsa verhona oli avara lammasnahkaturkki, joka leveällä, kudo-tulla vyöllä oli köytetty hänen paksun vartalonsa ympäri. Päässä hänellä oli likainen, valkoinen naapukkalakki. Magnus Ringius oli hyvin pieni, hyvin laiha ja hyvin ruma. Kaikki hänen naamassaan oli pientä, silmät kuin pari mustaa pilkkua, nenä tylppä, suu pieni ja kovasti ulkoneva. Karvalakki oli painettu hyvin syväälle, risaisen sarkatakin päällä oli kaulassa vanha, kulunut, suuri huivi, joka oli sidottu ristiin rinnan yli. Hänellä oli jalassa hyvin suuret saappaat. Jacobus Jurvelius oli pitkä ja laiha, mulkosilmäinen ja loippaposkinen, naama muistutti puoliksi ketun, puoliksi lampaan päätä. Hän sammalsi puhues-

saan, ja kun hän istui, niin olivat jalat aina kietoutuneet yhteen monelle mutkalle.

— Tässä on Jerusalem, Betlehem ja kaikki Itämaat! huusi Sundelius krouviin tullessaan.

— Mitä sinä niitä tänne roikutat? kysyivät tuvassa olijat.

— Juhlia lopettamaan, vastasi Sundelius. Kas tässä ovat Judaksen rahat, sanoi hän ja helisti kädessään kukkaroa. Ja ne me juomme juhlan kunniaksi.

— Antakaa ne pois, ne ovat meidän ansaitsemiamme rahoja! huusi Judasta esittävä poika.

— Ei anneta, vastasi Sundelius. Judas heitti pois rahansa, niin sinäkin saat tehdä.

— Minä tahdon kotiin! parkui enkelinä oleva poika.

— Älä räkätä, rastas. Pidä turpasi kiinni, enkelil! ärjäsi Sundelius. Katsos, etten koettele sitä paikkaa, johon pyrstö sinulle pannaan, senkin lentävä otus. Täällä tulee kestit, ja tesaatte passata! Ja jos ette tee, mitä käsketään, niin panen teidät yhteen kasaan permannolle ja istun sitten päälle.

Tämä uhkaus näytti niin peloittavalta Sundeliuksen suureen ruumiiseen katsottuna, että pojat vaikenivat.

— Mistä te tämän kirjavan joukon olette löytäneet? kysyi Pictorius.

— Hämeenkadulta, selitti Ringius, joka parailaan riisui huvia kaulastaan. Me otimme niiltä rahat pois, ja sitten pienen tappelun perästä,

jossa varsinkin Herodes oikein kunnosti itseään urhoollisuudessa, ajoimme koko poikaparven tänne.

— Ettette häpeä, senkin lorvit, siepata lapsilta heidän rahojaan! huusi Taava.

— Minä kuulin sellaista pientä pirinää sieltä pesänpuolelta, sanoi Sundelius. Sehän on se Ruho, se lihava Taava, joka vielä on vanhoissa voimissaan.

— Niin onkin! sanoi Taava ja sivalsi samassa Sundeliuksen poskelle tuiman tillikan.

Toiset remahtivat nauruun, pikkupojat unohtivat kaiken harminsa nähdessään Sundeliuksen saavan kuritusta.

Sundelius mulkaksi kiukustuneena ympärilleen, pani kädet puuskaan ja sanoi:

— Tuo vaim'ihminen ei tiedä, että juhlapäivänä ei saa tehdä käsitöitä. Antakaamme se kristillisellä mielellä hänelle anteeksi. Minä voisin tämän pienen plitskahduksen hänelle kyllä suorittaa takaisin, mutta, kun läskiin lyö, niin se pahasti läiskähtää —

— Mitäs tuo sitten on, jollei läskiä, oikeata ihraa, vinkaisi Taava ja lyödä jymäytti Sundeliusta keskelle vatsaa.

Koko joukko kiljahti riemusta nähdessään, miten Sundelius hetkisen läähätti kuin ahven kiualla maalla.

— Se oli isku keskelle rumpua, huusi Sundelius. Ja nyt saa siis alkaa sota, tappelus ja verinen temmellys.

Hän hyökkäsi Taavaa kohden, mutta tämä oli jo siepannut hiilihangon ja oli valmiina hyökkäykseen. Toiset heittäytyivät väliin ja eroittivat heidät.

— Niin, niin, sanoi Sundelius, ei pidä koskea seurakunnan pienimpiin, joihin Taavakin naisena kuuluu. Sitäpaitsi ei minulla olekaan syytä suuttua. Lyönti, jonka kaunis nainen antaa, on sama kuin muisku. Huomasitko, Taava, että minä sanoin »kaunis nainen»?

Kaikki alkoivat nauraa, Taava myöskin, ja riita oli loppunut.

Sundelius meni pöydän luo, istui penkille, pani poikien rahakukkaron eteensä pöydälle ja huusi:

— Herodes, tule tänne ja vedä saappaat jalastani!

Herodekseksi puettu poika teki työtä käskettyä.

— Jos sinä, vanha viinatynnyri, olisit tullut käsiryssyyn minun kanssani, sanoi Taava, niin tiedätkö, mitä olisin tehnyt?

— En, naisten aivoitukset ovat tutkimattomat. Jollet olisi suulle muiskutellut, niin varmaan jotain muuta yhtä rasvaista olisit tehnyt.

— Näetkö tuota köyttä, joka kulkee tuon parrun yli? sanoi Taava osoittaen paksua köyttä, joka keskellä tupaa olevan parrun yli oli heitetty ja jonka toinen pää oli kiinnitetty lieden kulmauksen rautatankoon.

— Ethän vain olisi hirttänyt minua hoikkaa poikaa, sanoi Sundelius.

— Olisin vain sitonut etusorkkasi köyteen kiinni ja sitten kiskonut ylös, vastasi Taava.

— Ei se köysi kestä minun painoani, sanoi Sundelius nauraen taputellen mahaansa.

— Kesti se ennen joulua meidän suuren siankin, vastasi Taava.

— Vai samaan köyteen kuin siankin! huudahti Sundelius. Kyllä se on kristillinen mieli kaukana tuosta luomakunnan kukkasesta. Mutta nyt minä tunnen minun kuvussani kummia väristyksiä, tuo äskeinen tuuppaus ja puukkaus, ne panivat vatsani hiukan melskaksi. Olutta tänne ja oikein runsaasti!

Hän otti naapukkalakin päästään ja silloin näkyi, että hänellä oli keskellä päätä suuri kalju paikka.

— Kyllä se sileä paikka näyttää sitten joulun taas laajenneen, sanoi Taava, joka otti Sundeliuksen saappaat ja vei liedelle kuivamaan.

— Tietysti, sanoi Sundelius. Minä pidän suuni ympäristöä kesantona, siksi se on tällainen, mutta päälaki, se, jossa järki istuu ja hallitsee, se kiilloteetaan ja silitetään. Ja jota viisaammaksi tulen, sitä enemmän järkeni valtaistuin pyrkii ylöspäin. Tule tänne, enkeli, huusi hän pienimmälle pojista, nouse tuonne penkille taakseni ja ala kaitsea sitä karjaa, joka siimeksessä tuon kukkulan ympärillä vaeltaa

Poika töllisteli häneen ymmärtämättä mitään.

— Etsi pupuja päästäni! huusi Sundelius.

Poika kiipesi penkille Sundeliuksen taakse ja alkoi etsiä hänen tukastaan syöpäläisiä.

— Kas niin, sanoi Sundelius, nyt sinä olet työssä oikein kotonasi yläilmoissa ja saat tutkia sitä, joka käy yli ymmärryksen.

Tällä välin olivat Jacobus Jurvelius ja Magnus Ringius vapautuneet liiallisista tamineistaan. Neitsyt Maaria sai kiskoa yhdessä Judaksen kanssa saappaat Jurveliuksen jalasta ja viedä jalkarätit lieden luo kuivumaan. Kaikki kolme kuningasta oli Magnus Ringiuksen ympärillä, joka passautti itseään koko ajan.

Pöydän ääreen istuttuaan ja krouvarin tuotua kullekin suuren tuopin täynnä vaahtoavaa olutta veti Sundelius arpanappulat taskustaan, heitti ne pöydälle ja sanoi:

— Nyt teikataan, pojat, kuka tänään on kuningas.

Aivan äskettäin oli tullut se tapa, jolla Ranskassa ja Italiassa Loppiaista vietetään, Suomeenkin. Nuoriso otti sen tavan suurella ilolla vastaan, se kun tarjosi tilaisuuksia suureen rähinään ja pahan menon pitoon.

Arpa määräsi pienen Magnus Ringiuksen kuninkaaksi. Hän pääsi istumaan pöydän päähän, haarrukkakynttilä pantiin hänen eteensä, Herodeksen paperikruunu hänen päähänsä, ja tähtipoikien kolehtipussi kynttilän viereen. Nyt sai hän valita koko hovikuntansa.

— Kun täällä ei ole muita vaimon näköisiä, rehenteli Ringius, niin tule sinä Taava minun avio-siipakseni ja ja'a valta ja kruunu minun kanssani.

Taava, joka oli mielissään siitä, että hän näin sai istua samaan pöytään ylioppilaitten kanssa, tuli nauraa kikattaen istumaan Ringiuksen viereen.

— Kyllä sinä olet mahtava persoona, sanoi Ringius Taavalle, kun sinut näin oikein läheltä näkee. Annahan, kun syleilen osaa sinusta.

Ja Ringius kaappasi nauravan Taavan syliinsä ja painoi paukahtavan muiskun hänen pullealle poskelleen.

— Etsitään sitten suuta, kun ei tehdä mitään muuta, sanoi Ringius. Sinä Jurvelius, jolle taivas ylitsekäymättömässä armossaan on antanut vain pituutta, mutta ei leveyttä, ole sinä minun sotaväkeni yliherra. Nuo kolme Itäuaan kuningasta palvelkoot sinua.

Ja huutaen pojille, jotka seisoivat lieden luona, hän jatkoi:

— No, epanat! Tulkaa tänne, te maailman mahtavat, ja seisokaa minun sotaherrani takana; sinä Melchior, niistä ensin nenäsi, sinä Kasper, heitä tuo murheellinen muotosi pois ja sinä Balthasar, sinä musta murjaani, tasoita naamasasi väriä. Sinä, Petrus Pictorius, joka olet täynnä koiruutta kuin koira kirppujansa, saat olla minun neuvonantajani. Sinä Laurentius Sundelius, jolla naama on kuin mädännyt nauris ja kupu kuin kaikkinielevä likahauta, joka haiset kuin se

nurkka, jonka luo koirat ja miehet pysähtyvät, sinä olet minun rahastonhoitajani, sillä sinun rehellisyydelläsi ei ole mitään mittaa eikä määrää, etkä sinä katso, mikä on oikeaa ja väärää, etkä kysy lupaa, kun rahoja taskuus tупpaat.

Tämä viittaus Sundeliuksen rahojenhankkimistautiin herätti naurunrähäkän.

— Minä olen miehistä paras, enkä mikään kylän varas, sanoi Sundelius. Minä en koskaan ole kenenkään tietämättä mitään ottanut. Jos ihmisiltä jotain katoa, niin tietävät aina, ketä syyttävät.

— Sinä Matthias Mathesius, jolla on muoto muikea, saat olla lainlukijani, ja te Kalajoen kirkkoherran pojat, Johannes ja Josephus, te jalo veljespari, saatte olla minun pappejani, sillä minä tiedän, että te jaksatte syödä enemmän kuin kukaan muu. Johannes Tuderus, jonka nenä aina on terävä ja jokaiseen paikkaan itsensä pistää, hän olkoon minun lääkärimeni ja hoidelkoon minua silloin, kun kaikki ylitse käy ja jalat eivät enää vatsaa kannata. Ja te räähkät, te pikkuiset pipanat, liikkukaa kuin oravat, kun suuria herroja saatte palvella. Neitsyt Maaria saa Herodeksen kanssa hoidella lieden luona tulta, Josef saa olla kynttilän niistäjänä, Simeon, narri ja pappi sekä Judas saavat auttaa krouvaria, kun hän meille kantaa eteen juotavaa. Ja nyt parasta viiniä pöytään, nyt voi kastella mahaa, kun on taskussa rahaa.

Krouvari riensi kellariin ja pian toi hän sieltä nassakan viiniä, jota liedellä padassa kiehutettiin

ja sitten tinatuopeista tarjottiin. Ja joka kerta, kun kuningas joi, täytyi kaikkien huutaa:

— Kuningas juo!

Näin jatkui huikeaa iloa Anders Merthenin krouvissa. Ja kun kuuma viini valui alas kurkuista ja veri virtasi suonissa hurjaa kyytiä, alkoi miesten naamoista hikipisarot helmeillä. Pian riisuttiin takit yltä ja siinä sitä paitahihhasilla istuttiin tupakoiden ja tavan takaa tinatuoppia kallistellen. Ja pian laulukin alkoi kaikua, vuoroin latinaiset teini-laulut, vuoroin kansanlaulun renkutukset.

— Ei tästä loilotuksesta hyvää synny, ennenkuin Gabriel Tuderus tulee, sanoi Ringius. Missä se mies mataa ja maleksii? Etkö sinä, minun komea kuningattareni, tiedä, missä sinun lemmitysisi tällä hetkellä oleksii?

Taava loi tuiman katseen Ringiukseen, niin tuiman, että koko pöytäjoukko sen nähdessään räjähti nauruun.

— Minä olen pieni ja vaivainen, jolla naama ei ole taivainen, sanoi Ringius. Kyllä minä ymmärrän, että sinun sydämesi aivoitus on toisaanne päin kuin minuun.

Taava oli vaiti, mutta hänen korkea povensa nousi ja laski kiivaasti. Pictorius iski varoittavasti silmää Ringiukselle, mutta tämä ymmärsi sen kehoitukseksi ja jatkoi:

— Kyllä minä ymmärrän, että sydämessä tyttölapsella kutiaa ja selkää karmii kuin muurahaiset siellä tepastelisivat, kun vain näkeekin

Gabrielin komean muodon ja kuulee hänen äänensä, joka on kuin enkelin peliä taivaan illanpunaisen pilven reunalla suvisen päivän hämärässä. Taava, Taava, älä luule Gabrielaa saavas! Kyllä toiset sen sinulta ottavat. Ole sinä minun ja minä olen sinun, ja sitten me yhdessä pidämme hauskaa ja laulamme että: heleijaa!

¶ Taava otti aika kulauksen tuopista nielläkseen kiukkunsa alas, ja koko pöytäjoukko huusi täyttä kurkkua:

— Kuningatar juo!

Mutta Ringius oli päässyt kiusanteon alkuun, ja kun Taava pysyi tyynenä, jatkoi hän:

— Hillitse sinä palavia tunteitasi ja etsi muita suita kuin Gabrielin. Anna muisku mulle!

— Pysytkö siinä loitolla, ärähti Taava, sinä senkin irvihammas!

— Voi, sitä naisvaltaa, huusi Ringius. Mutta kai mielesi lauhtuu, kun annan sinulle muistoksi vaikkapa vyöni.

Taavan kasvoille levisi kuin ukkospilvi.

— Mitä sinä penikka tarkoitat? sähisi Taava.

— Kuulkaa minua koko minun hovini, huusi Ringius. Minä olen nähnyt näyn, joka täytti minun sieluni ihmetyksellä ja kummastuksella. Kerran minä pistin pienen silmäni pienen oven raon kohdalle. Ja mitä minä äkkäsin! Taavalla oli Gabrielin vanha vyö käsissään ja sitä hän suuteli.

Kuten kuumana kesäpäivänä äkkiä pyörretuuli nousee ja lennättää hiekkaa korkealle, niin

singahti Ringiuksen pienoinen olemus penkiltä ilmaan ja lensi tuvan keskipermantoa kohden. Taavan jykevä käsi oli tarttunut hänen kaulukseensa ja viskannut miehen paikaltaan. Ja niin äkkinäinen oli teko, että kukaan ei ennättänyt liikahtaakaan, kun Taava jo oli paiskannut miehen lattialle suulleen ja itse istunut sen päälle.

— Tuo nuora tänne, Neitsyt Maaria, huusi Taava viitaten katosta parrun yli riippuvaa köyttä.

Ja pian hän sen sai ja tottuneilla sormillaan veti köyden päässä olevan silmun Ringiuksen ranteitten ympärille, veti toisesta köyden päästä, ja nyt riippua retkotti Ringius kuten teurastettu eläin keskellä tupaa, jalat kyynärän päässä permannosta.

Yleinen riemunulvahdus pääsi katselevasta joukosta, poikaviikarit kiljuivat ja hyppelivät iloissaan nähdessään kiusaajansa pinteessä. Ja niin nopeasti kaikki oli käynyt, että Ringius vasta nyt oikein huomasi, mitä hänelle oli tapahtunut. Hän älähti kuin haavoitettu peto, mutta siitpä toisten ilo vain yltyi. Siinä Ringius sätkähteli kuin ahven onnessa.

Taava sitoi köyden toisen pään lujasti kiinni lieden kulmarautaan. Ja nyt kääri hän hihat korkealle ja paljasti paksut käsivartensa kyynärpäihin asti.

Miehet hirtuivat hurjasta ilosta, jota runsaasti maisteltu viini oli kiihoittanut. He eivät tietäneet,

mitä Taava aikoi tehdä, mikä tuuma hänen mieltään myllersi, mutta jotain heille hauskaa ja Ringiukselle ikimuistettavaa se olisi, sen he heti aavistivat.

Ja kuten teurastaja, joka uhrinsa on valinnut ja tekoon ryhtyy, niin läheni Taava tuikeasti katsoen köydestä roikkuvaa ylioppilasta. Ringius potki ja pyristeli, mutta Taava, kuten tottunut sikojen hoitaja sieppaa porsasta takajalasta kiinni ja siitä ilmaan kohottaa, nappasi ensin toisen ja sitten toisen kintun lujiin hyppysiinsä. Ja nyt pusersi hän pojan molemmat jalat kuin pinteään pihtiin polviensa väliin.

— Otetaan sitten sinunkin vyösi yksintein muistoksi, sanoi hän, ja hänen sormensa lähenivät Ringiuksen uumenia. Ringius koetti sylkäistä Taavan päälle, mutta ei osunut. Nopeasti avasi Taava vyön ja heitti sen kauaksi tuvan nurkkaan, ja roikkuvan pojan housut valahtivat hiukan alemmaksi.

— Ja nyt katsotaan, millaisia porsaita Pohjanmaalla on, sanoi Taava, ja vetäisi pojan housut aivan alas.

Siinä nyt Ringius roikkui punaisena kiukusta ja häpeästä, ja paljaat kintut sätkähtelivät. Hän koetti potkaista Taavaa, joka oli päästänyt hänen jalkansa polviensa välistä vapaiksi, mutta alaspainuneet housut sotkeutuivat jalkoihin. Hän rimpuili kuin hullu toisten nauraa rähistellessä, ja paita lekotti hänen ympärillään.

Samassa tarttui Taava paitaan ja repäisi, se ratkesi ja jäi Taavan käteen. Siinä Ringius nyt oli kuin nyljetty kettu, jonka päältä nahka on vedetty pois.

Mutta Taava ei vielä ollut tyyntynyt. Hän meni oven luo, otti sangon ja pisti sen korvoon, joka oli täynnä kylmää vettä.

Ringiuksen huuto hukkuu miesten nauruun ja poikien kikatukseen, kun Taava sanko kädessään lähenei uhriaan.

— Kyllä minä sinun tunteesi jähdytän, kiljaisi hän, ja samassa lensi koko sangon sisältö Ringiuksen vatsaa kohden ja roiskahti ympäri tupaa. Ringius ulisi jääkylmän veden kosketuksesta, ja kaikki katsojat liikaktivat ikäänkuin itse olisivat saaneet kylmän veden lämpöiselle vatsalleen. Kiljui siinä köydessä riippuva ja huusivat ilosta katsojat. Sätäkähdellen ja keikkuen Ringius pyöri köyden mukana ympäri veden valuessa pitkin hänen ruumistaan alas. Hän tuli selin Taavaan päin, kun äkkiä sai toisen sangollisen selkäpuoleensakin. Koukistuipa mies tässä oudossa kylvyssä.

— Leivotaan hiukan äitisi laittamia kakkuja, huusi Taava, ja hänen leveä, märkä kämmenensä läiskähti Ringiuksen pehmoisimpaan ruumiin osaan, ja pian näkyi siinä hohtavan punainen jälki.

— Ja tuossa toisellekin puoliskolle! kiljaisi Taava ja taas läimäsi oikein tuntuvasti. Ja nyt sateli lyönti toisensa jälkeen, sateli taajaan. Hänen kätensä nousi ja lasi kuin ahkeran poukunpesijän

kurikka, ja jokaista läimäystä seurasi yhä kovempi naurunpuuska katsojien puolelta. Hohtavan punainen oli jo Ringiuksen selänloppu, punaisempi kuin elokuunillan taivaan ranta.

Lopulta herkesi Taava toimestaan, pyyhkäisi kätensä hameeseensa, päästi köyden toisen pään irti ja laski Ringiuksen alas. Häpeissänsä, peittääkseen alastomuuttaan tämä kokoeli märkiä housujaan ruumiinsa alapuolen verhoksi.

— Se vasta oli löylytys! sanoi Sundelius, joka oli nauranut niin että oli pari kertaa tukehtua, jolloin enkeli hänen takanaan täyttä voimaa möykkytti häntä nyrkillään selkään. Jos minä tuon ryöpyn olisin saanut syntiseen ruumiiseeni, niin minä sanon, mikä höyry, mikä paksu höyry, oikea kotisaunan joululöyly, olisi noussut minun kuumasta ruumiistani!

Taava etsi tuvan nurkasta Ringiuksen vyön ja toi sen hänelle.

— Tuossa on vyösi, sanoi hän, jotta eivät housusi putoa etkä enää näytä alastomuuttasi. Se ei ole mikään silmien ilo tuollainen laiha ruipelo, tuollainen krääkkä. Luut kyllä jokaisella on, mutta koreampi on katsella lihoja niiden peittona kuin paljasta nahkaa, jonka läpi luut kuultavat. Sinä ansaitset sen minkä sait, mutta ei kanneta vihoja.

Ja Taava otti Ringiuksen syliinsä ja painoi kaikuvan muiskun keskelle hänen suutaan.

II

Taavan muisku otettiin yleisellä hurraa-huudolla vastaan, ja juomingit alkoivat uudella vauhdilla. Koulupojat olivat huutavassa hukassa ylioppilaitten komentaessa heitä, ja korvapuusteja ja potkuja sateli tiheään maksuksi. Mutta ainoakaan ei uskaltanut kapinoida, sillä peiloittavia tarinoita oli liikkeellä siitä, miten vanhemmat ylioppilaat kohtelivat nuorempia, sitä ankarammin siis heitä, jotka vielä olivat koululaisia.

Äkkiä kuului oven luota Taavan ääni:

— No siinä se kaivattu vihdoin on!

Tulija oli kahdeksantoistavuotias, solakka nuorukainen, jonka kasvonpiirteistä säteili tarmo ja varhain herännyt intelligenssi. Hän oli kuten muutkin ylioppilaat puettu lammasnahkaturkkiin, jonka hän heti oven suussa riisui, ja sorjana seisoi hän sarkapuvussa, joka nahkavyöllä oli vyötetty. Koko hänen esiintymisensä osoitti suurempaa hienoutta kuin mikä hänen tovereissaan valitsi. Hänellä oli päässään huopahattu, jonka

toiseen ylöspäin käännettyyn sivuun oli kiinnitetty pitkä sulka.

— Missä sinä Gabriel olet lehjustellut? huusivat toverit.

Gabriel ei vastannut mitään, hän kätteli Taavaa, nyökkäsi krouvarille ja läheni pöytää, jonka ääressä toverit istuivat.

— Mikä tuo lauma on? kysyi hän osoittaen koulupoikia.

— Ne ovat tähtipoikia, jotka me toimme tänne, vastasi Sundelius.

— Miksi?

Ei kukaan vastannut.

— Miksi? kysyi Gabriel uudelleen. Ette kai koeta saada minua uskomaan, että se on tapahtunut kirkollisesta hartaudesta.

Sundelius oli hämillään. Hän tiesi Gabrielin mielipiteet ja hän arkaili alkaa. Taava se asian ilmaisi.

— Nuo ottivat poikien rahat ja tulivat niitä juomaan tänne.

Gabrielin nyrkki paukahti pöytään, ja hetkisen oli aivan hiljaista huoneessa.

— Missä tuo kukkaro on? kysyi hän tiukasti.

Kaikki katsoivat kynttilää kohden, johon kukkaro oli jäänyt. Se oli kadonnut!

— Se oli äsken tässä, sanoi Ringius. Minne se sillä välin on hävinnyt?

Muutammat kumartuivat jo pöydän alle ja toiset loivat epäileviä katseita tovereihinsa, joiden

liiallisesta rehellisyydestä eivät he olleet vakuuttettuja.

— Minulla se on! huusi enkeli, joka seisoi Sundeliuksen takana.

— Vai sinä senkin jeevelil! ärähti Sundelius. Annas kun puserran sinut liiskaksi!

— Anna pojan olla, sanoi Gabriel, ja nöyränä kääntyi Sundelius häneen päin.

— Mitä sinä siellä penkillä teet? kysyi Gabriel pojalta.

— Minä olin hakemassa vöyvöjä tämän möhömahan hiusten tähteistä, ja kyllä niitä siellä onkin vaikka toisillekin jakaa.

Samassa livahti hän pakoon, joten Sundelius ei saanut häntä kiinni.

— Ei piiskuisten sovi olla kapakassa, menkää kotianne, sanoi Gabriel Tuderus heille.

Mutta käsky, joka aikaisemmin olisi ollut heille mieluinen, ei sitä enää ollutkaan, sillä olihan tuvassa Gabriel Tuderus, kaikkien koulupoikien ihailun esine. Hän oli komeampi kuin kukaan muu, hän miekkaili paremmin kuin kukaan muu, eikä hän pelännyt ketään, ei kuvernööriä, ei rehtoria, ei konsistoriumia. He jäivät oven suuhun ja sieltä he katselivat pöytään päin.

— Mutta veli veikkoseni, sanoi Johannes Tuderus, mikä sinua vaivaa? Sinähän olet tänään juhlallinen kuin tuomiorovasti.

— Hän on aivan varmasti rakastunut, sanoi Sundelius. Sillä katsokaas, pojat, rakkaus tekee

ilmestyksensä ensin siten, että naama menee hiukan kallelleen, kuten nyt on veli Gabrielilla. Heitä sinä rakkaus hiiteen ja ryyppää sen sijaan.

— Minä en likkoja likistä, sillä ne alkavat vikistä, sanoi Petrus Pictorius, jonka aina täytyi kaikkeen sekaantua.

— Te puhutte kuin lampaan päästä, sanoi Gabriel nauraen. Ettehän te tiedä, mitä rakkaus onkaan!

— Enkö minä tiedä, huusi Sundelius, enkö minä tiedä, minä, joka viisitoista vuotta olen ollut yliopistossa ja sinä aikana tutkinut vain rakkautta? Minä, joka ansaitsisin siinä suhteessa jo akateemisen arvonimen, minäkö en tuntisi rakkauden olemusta ja sen kaikkia eri muotoja. Rakkaus — sanonko sinulle mitä se on? — rakkaus on suuri sipuli. Sinä kuorit sitä lehti lehdeltä etkä lopulta löydä mitään muuta sen sisältä kuin aina noita samoja lehtiä. Ja kuoriessasi vielä koko ajan itket.

Pikku Ringius tokaisi Gabrielille:

— Mitä sinä suotta rakastut, sehän on jonkinjoutavaa hommaa, kun kaikki tytöt sinua ihailevat. Toista se on sellaisten kuin minun, joka on rakennettu hätimiten puhdetöiksi ja josta on unohdettu kaikki seinäkoristeet pois. Minä olen aina rakkaudenkipeä, ja kun kevät tulee, niin vongun ja vingun kuin vanha kissa iltapuhteen aikaan.

— Jos te tietäisitte, kuinka hän on kaunis! huudahti Gabriel innoissaan ja nousi seisomaan. Missä hän käy, on kuin valkeus valahtaisi. Hän

on kaunein neitosten joukossa, niin kaunis, että araksi tulee häntä lähestyessään.

— Ja missä sinä hänet näit? kysyivät toiset.

— Hän tuli tuomiokirkkoon, kertoi Gabriel, ja minä seisoin portailla katsellen ohikulkijoita. Kun hän läheni, niin jäin kuten kivettyneenä seisomaan, ja oli kuin kadonnut olisi kaikki ympäriltäni, vaipunut pois, kuin lakannut kirkonkellojen pauhaava soitto ja me kaksi olleet kahden koko avarassa maailmassa. Hartaana hän asteli kirkkoa kohden, kantaen molemmin käsin virsikirjaa, jonka ympäri oli kiedottu punainen silkkihuivi. Maahan hän katsoi ainoatakaan katsetta luomatta niihin, jotka väistyivät hänen tieltään. Mutta kun hän kirkon portaitten juurelle pääsi ja katseensa kohotti avointa ovea kohden, josta temppeleihin käydään, niin kohtasi hänen katseensa minut. Hetkisen seisoi hän paikallaan ja alkoi sitten nousta portaita ylös; nyt oli hänen päänsä kumarammassa kuin ennen, ja minä näin, että hohde syvempi kuin äsken oli hänen poskillaan.

— Ja hän oli yksin?

— Hänen rinnallaan asteli pieni poika, veli varmaan. Ja kun he kohdalleni tulivat, viittasi poika minuun ja sanoi tytölle: Tuossa hän on! Mutta tyttö ei katsahtanutkaan. Jälestä seurasin kirkkoon ja pylvään vieressä katselin miesten puolelta sinne, missä punainen päähine välähteli ja missä vaalea tukka paksuina palmikkoina sen alta valui alas. Ja kun seurakunta virren aloitti, niin

helähti hänen äänensä yli muiden. Ja koko jumalanpalveluksen ajan katselin vain häntä. Sitten seurasin häntä, matkaa kotvasen, mutta en kauas.

— Kyllä tuo tyttö on taivaasta moksahantanut alas, sanoi Sundelius, sillä minä tunnen tämän kaupungin kaikki piikaset, eikä ainoakaan tuo kuvailu sovi. Olkoon hän kuka tahansa, niin nainen hän ainakin on, ja siis sellaisenaan käärmeen sikiö, kuten sanakin opettaa. Ja minä varoitan sinua nuorukainen menemästä peliin niiden kanssa. Jota koreampi likka, sitä villitympi on poika. Ensimmäinen on silmien mulkaus, sitten huokauksen hörinä, sitten naurun kikatus, jota seuraa kätken puristus ja vartalon likistys. Ja ameksi tulee poru ja paha elämä. Ja sitten lopulta ollaan rehtorin edessä, joka pakottaa naimisiin tuon epelin kanssa. Ja iloitse sitten enää elämästä, kun jo olet naitu mies! Pieni nipistys poskesta ja muiskaus nurkkien takana, mutta siihen se pysähtyköön, sillä siitä ilosta ei jälkiä näy eikä kuulu. Se peli antaa sitä iloista vimmaa miehen mieleen. Mutta rakastaa naista ylitse kaiken, pois se, sillä se riitelee järkeä vastaan. Ja huomaanpa jo, että pahanne päin sinä olet menossa, kun yhden vaimi-ihmisen näkeminen sinut juhlalliseksi tekee, sillä seisothan tuossa kuin ensimmäinen kertaa pyhälle ehtoolliselle menossa, silmät suurina päässä ja kasvoilla juhlallinen vakavuus.

— Minä tunnen, sanoi Gabriel aivan hiljaa kuten itsekseen, että tänä päivänä on sidottu

kohtaloni lankaan toisen lanka niin tiukalle, että sitä ei eroita ihmiskäsi.

Hän istahti pöytään. Kukaan ei sanonut hänelle mitään. Kotvasen kuluttua sanoi Matthias Mathesius:

— Johtuupa mieleeni tarina isäni kertoma kahdesta nuoresta, jotka ensi hetkessä rakastivat toisiaan, olivat onnellisia ja kuolivat koskaan sanaa vaihtamatta keskenään.

— Kerro se, sanoi Gabriel, sillä vaikka tunnenkin itseni onnelliseksi, niin on murheen varjo painunut sieluni päälle ja minä kaipaen kuulla niistä, jotka ovat paljon tunteneet ja rikkaina menneet elämästä pois.

Krouvissa tuli aivan hiljaista, kun kaikkien katseet kääntyivät Matthias Mathesiukseen, joka hetkisen vaiettuaan alkoi tarinansa.

Kankaisten Hornilla oli tytär niin kaunis, että jokainen vaikenä hänet nähdessään, niin siveä, ettei kukaan hänestä pahaa sanaa sanonut. Kun hän Tukholmasta ensi kertaa tuli Suomeen ja saapui Kankaisten kartanoon, oli hän seitsemäntoista vuoden vanha. Kankaisten kartanon monilukuisen palveluskunnan joukossa oli renki, ahkera ja uuras, ja niin komea hän oli katsella, että valepukukseksi kuninkaanpojaksi olisi häntä luullut. Eikä hän ollutkaan aatelisverta vailla, sillä

kerrotaan erään Flemingin matkoillaan sisämaihin poikenneen torppaan, jonka ainoan tyttären hän siksi yöksi otti aviokseen. Kerrottiinpa, että tuon torpan tytön poika olisi ollut tuo samainen renki. Kaunis hän oli ja kiivas, vaikka hän aina mielensä hillitsi, mutta hänet nähdessään tiesi, että hän oli kuten suvanto, jonka pohjalla syvä ja väkevä virta myllertää. Sattuipa kartanon nuori neiti kerran näkemään tämän isänsä palkollisen, ja katsoipa poikakin silloin ensi kertaa isäntänsä tytärtä suoraan silmiin. Ja siitä hetkestä he tiesivät, että heidän elämänsä kuului yhteen. Ei oltu ennen kuultu niin heleätä naurua Kankaisten kartanossa kuin nyt, kun nuorineiti liikuskeili sen sisällä, ja hänen naurussaan oli se sama kylmän kirkas ja puhtautta ja vilvoitusta lupaava helske kuin lähteen vedessä, joka kalliosta puhkee ja puhtaaseen hiekkaan laatii itselleen hetkiseksi lepopaikan ja siitä uomansa uurtaa eteenpäin. Eikä kartanossa milloinkaan ennen palkollista ollut, joka aina teki työtä talon vaurastumiseksi eikä itseään eikä omaa etuaan ajatellut. Levisipä sanoma ympäri maata Kankaisten neidon kauneudesta, iloisuudesta ja rikkaudesta, ja summittain saapui kosijoita häntä kihlaamaan. Mutta ainainen hylkääminen oli heillä edessä, ja kun vuosi oli kulunut, ei kukaan ollut voittanut neitiä aviokseen. Ja renki piteli aina hevosta silloin suitsista, kun kosija talosta lähti, ja kun ylhäinen nuori mies oli ajanut kartanon veräjältä, niin leikkipä palkollisen huulilla onnekas

hymy. Tulipa sitten kerran hovista asti vieraita, saapui herttua Juhana kauniin puolisonsa keralla Kankaisiin majaillemaan. Silloin juhla seurasi toistaan, ja isoista ja ylellistä oli elämä kartanossa. Ja herttua, joka kauneutta rakasti ja paljon oli matkoja tehnyt vieraille maille, järjesti kaikkien katsottavaksi tauluja, joissa elävät ihmiset liikkumattomina seisoivat. Niinpä kaipasi hän kerran komeata ritaria tällaista tauluansa varten, sattui näkemään tuon komean palkollisen, puki hänet omaan kullalla kirjailtuun pukuunsa ja asetti hänet kuvaksi, jossa hänen vierellään oli oleva kaunis nainen. Siksi hän valikoi kartanon neidin. Näin nuo molemmat ensi kertaa seisoivat rinnatusten, seisoivat katsoen syvälle toistensa silmiin, ja käsi oli etsinyt toisen kättä. Seuraavana päivänä oli palkollinen kadonnut, eikä kukaan tietänyt minne. Suri kartanon herra hyvän rengin katoamista, mutta enemmän suri kartanon neiti. Ja hän käsitti, että tuo nuori mies tuona hetkenä, jona hän komeassa puvussa oli seisonut hänen vieressään, oli tehnyt päätöksensä paeta, sillä hän rakasti liian paljon. Sattuipa muuan kartanon palkkaväestä tulemaan Turkuun ja oli siellä nähnyt tuon nuoren miehen. Kun kartanon neiti sen kuuli, niin syntyi hänessä sellainen kirveltävä ikävä nähdä vielä kerran vaikkakin etäältä tuo, jota hän rakasti. Ja kun hänen mielensä ei ottanut ilahtuakseen, lähetti hänen isänsä hänet Turkuun, herttuan hoviin. Päiväkaudet etsiskeli neitonen

sydämensä kaivattua uskaltamatta kysyä keneltäkään, ja kun ei hän pitkään aikaan ollut häntä löytänyt, niin meni hänen mielensä murheelliseksi ja hän päätti lähteä takaisin Kankaisten kartanoon. Oli kirpeä talvipäivä, ja hän valmistautui matkalle. Jo ajoi hän Linnankatua pitkin, kun reen viereen tuli tuo kaivattu mies, käski ajajan paikaltaan pois, itse tarttui ohjaksiin, istuutui reen laidalle ja läksi kyyditsemään neitosta kotiaan. Ja kun he kaupungista pääsivät metsään ja talvinen hiljaisuus verhosi heidät, niin olivat he sanomattoman onnellisia. Ja unohtipa ylpeä neitonen kaiken muun, unohti oman arvonsa ja äkkiä kietoi hän kätensä pojan kaulaan. Lämpimän, ajatuksia lumoilevan veren laineen lykkäsi sydän pojan kasvoille kun hän neitosen tunsi sylissänsä. Ohjokset putosivat käsistä, kun hän neitosen painoi lujasti poveaan vasten. Ja hiljaa asteli hevonen tietä eteenpäin huurteisen metsän halki, helähti kulkunen silloin tällöin ja seisautui hepo kuuntelemaan, kun kettu juoksi metsässä tai kun metso pyrähti lentoon ja istahti puuhun, jolloin huurteiset oksat kirkkaana sateena pudottivat runsasta luntaan hangelle. Ja vaiti, unohtaen kaiken maailman, nuo kaksi ihmistä ajoivat talvisen päivän kirkkaassa hohteessa, sen sinertävässä hämyssä, ja kirkkaasti paistoi öinen kuu heidän tielleen. Kun he kartanoon saapuivat, niin oli neitonen iloinen, mutta iloisuus oli sitä suurta hiljaista riemua, jota ei havaitse muusta kuin silmien

oudosta hohteesta ja huulten omituisesta hymyilystä. Mutta seuraavana päivänä tapasi tauti neitosen, eikä ollut päivä vielä kolmasti uudelleen syntynyt, kun hän jo lepäsi kuolleena. Samaa tietä, jota he olivat ajaneet, ajoi viikkoa myöhemmin nuori mies jälleen armaansa kera, mutta nyt ajoi armas arkussa. Ja hiljaa kuten silloinkin asteli hepo tietään. Hornien hautakammioon kätkettiin neitosen ruumis, seuraavana aamuna löydettiin kirkon seinän vierestä, kammion muurin luota nuorukaisen ruumis. Syvälle sydämeen oli hän iskenyt puukon, ja punaisena hohti hanki hänen allaan. Siihen hänet haudattiin. Kun tuli kevät, niin kasvoi kaunis koivu haudan päälle, syvälle juni se juurensa, ja oksat varjosivat kappelia. Ja kun hautaholvi aikojen kuluttua avattiin, olivat puun juuret kivien lomitse etsineet tien sinne ja löytäneet immen arkun. Näin yhdisti heidän elämänsä rakkaus ja kuolema. Ja he olivat tajunneet toistensa sydämen aivoitukset sitä sanoilla sanomatta.

Vakavina kuuntelivat pöydän ääressä istujat kertomusta, ja kyynel monen silmäkulmasta herahti. Vakavana kuunteli Taava, ristissä olivat kädet hänen helmassansa, ja unohtunut oli tulen hoito. Punaiset hohtavat hiilet vain takassa kiiluivat. Mutta oven luona pojat, jotka ensi kertaa kuulivat heille outoa tarinaa ihmiselämästä,

katsoivat hohtavin silmin eteensä, ja rinta nousi ja laski kiivaasti, kuten sillä joka sadun kuulee ja kaipaa ikää, jolloin sadun saisi elää. Eikä heidän silmissään ollut kyyneleitä, niin palava oli heillä kaipaus ennen aavistamattomaan elämään.

Kuten haukka iskiessään kanatarhaan saa äkinäisen hätäkän aikaan, niin nousi melske ja hälinä krouvissa, kun hengästynyt ylioppilas avopäin ja tukka haipparallaan tupsahti ovesta sisään ja huusi täyttä kurkkua:

— Onko täällä pohjalaisia? Pian apuun! Sillankorvassa on smoolantilaisia jumalaton kihermä meidän miesten kimpussa.

Samassa oli jo mies mennyt, mutta samassa lensivät myös ylioppilaat paikoiltaan, ja siinä asussa kuin olivat, paitahihasillaan ja monet jalkineittakin, rynnistivät ovesta ulos. Pojat väistyivät syrjään, kun joukko kiiti ohitse, mutta sitten huutaen livistivät jälestä. Viimeisenä loikki krouvari hiilihanko kädessään, sillä hänkin oli aina valmis puolustamaan pohjalaisiaan.

Gabriel oli jäänyt, ja jäänyt oli Taavakin. Ja kun huutava joukko oli häipynyt, oli tuvassa aivan hiljaista

Gabriel istui pöydän luona. Hän säpsähti, kun Taava astui hänen viereensä ja sanoi:

— Sano, millainen hän on, ja minä etsin hänet sinulle.

Kummastellen katsahti Gabriel häneen.

— Sinäkö? sanoi hän. Minun toverini sanovat, että sinä rakastit minua —

— Se on totta, mutta eihän se estä.

— Etkö ole siis kade?

— Minä olen jo aikoja sitten tietänyt, että se oikea tulee kerran ja että minä se en ole.

— Sinä väistyt siis, minä en sitä voisi, en koskaan.

— Ei sinun tarvitsekaan. Muutamat saavat aina elää varjon puolella; niin minä teen. Ja mitä siitä? Tottuuhan siihenkin. Alussa se kyllä on vaikeata, mutta tulee sitten kyllä helpommaksi. Ei puhuta siitä sen enempää. Minä autan sinua, jos tarvitset.

— Kiitos!

— Elä suotta kiitä. Ja nyt kai menet tappe-
lukseen?

— Niin, tuonneko sillankorvaan? Tuskin menen. En ole tänään sillä mielellä. Menenhän katsomaan, miten meidän pojat kunnostavat.

Hän pysähtyi, kuten aikoen sanoa jotain Taavalle, hymähti, tarttui Taavan käteen ja puseri sitä.

Kun hän ovesta tuli ulos, oli se poika, joka enkeliksi puettu oli, hänen vierellään ja sanoi:

— Se korea tyttö, se on minun siskoni.

Gabriel jäi paikalleen läähättäen seisomaan.

— Kyllä hän teidät tuntee, jatkoi poika, kun minä olen teistä niin paljon kertonut. Siksi minä sormellani näytinkin kirkon luona. Hän ei ennen ole teitä nähnyt, kun hän vasta jouluksi tuli Tukholmasta kotiin oltuaan siellä monta vuotta.

— Ja kuka sinä olet? kysyi Gabriel.

— Niin, minäkö? Minä olen Eerikki.

— Kenen Eerikki? Kuka on isäsi?

— Sehän on pormestari, se minun isäni.

Gabriel ei sanonut enää mitään, hän seisoi hymy huulillaan ja miekallaan piirteli kuvioita hankeen. Pikku Eerikki odotti hetkisen, nykäisi sitten käsi-varresta häntä ja sanoi:

— Eikös sitä jo mentäisi?

— Minne?

— Sinne tappelukseen.

— Minkätähden?

— Ainahan te niissä olette ensimmäisenä miehenä.

— Ei tee nyt mieleni.

— Ei tee, sepä merkillistä, sanoi poika. Jos minä olisin teidän sijassanne, niin kyllä tietäisin, että mieli tekee. Oikein piruuttaa —

— Mitä sinä sanot!

— Sitä, mitä ajattelen. Oikein piruuttaa, kun sanoin sisarelleni, että te aina tappelette ja aina voitatte.

— Sanoitko sinä niin!

— Sanoin, niin vissisti kuin tässä seison, vaikka maa allani halkeisi.

— Tule perässä, jos pysyt!

Ja miekka kainalossa ryntäsi Gabriel eteenpäin, ja jälestä mennä vilisti Eerikki. Pukunsa päällä olevaa paitaa hän piti hampaillaan ylhäällä, ja pitkä karahka oli hänellä kädessään.

Tiellä äkkiä Gabriel pysähtyi.

— Mikä on siskosi nimi? kysyi hän.

— Barbara, vastasi poikavekara hengästyneenä päästämättä paitaa hampaistaan.

Ja sitten he riensivät eteenpäin kohden tappelua, jonka melske jo kuului kauaksi.

Tulinen temmellys oli sillankorvassa. Kuten koirat, jotka kerran keskenään vihoihin joututtuaan aina ja joka paikassa ryntäävät toistensa kimppuun ja yhtenä keränä lopulta kierivät maassa, niin olivat smoolantilaiset ja pohjalaiset, nuo eri osakuntalaiset Turun yliopistossa, kimmahtaneet yhteen. Joululoma oli loppunut, ja katutaistelun nälkä oli suuri. Ja iskettiin siinä taajaan ja tiukasti, läjähti siinä moniaan selkään halko tai tukeva karahka, valui jo veri monen nenästä, ja pilvenä pöllysi lumi. Yhtenä keränä oli lopulta koko joukkue, joka oli tullut sillalle ja siinä jatkoi otteluaan. Pojat olivat kiivenneet sillan kaidepuille ja siinä kiljuen seurasivat talvisen kuutamon valossa tapahtuvaa tukeaa temmellystä. Ja tämän liikkeessä olevan ihmiskerän ympärillä hyöri krouvari

hiilihankoineen, ja tiheään se lämähтели miesten koviin pääkalloihin ja selkiin, eikä hän joutunut tiliä pitämään siitä, kuka iskun sai, pohjalainenko vai smoolantilainen.

Tähän parveen ryntäsi Gabriel, ja kahahtipa silloin joukossa, kun hänen miekkansa pisteli. Pakoon väistyivät vastustajat tätä vimmittua miestä, joka heidän keskuksään iskuja jakeli, ja väistyessään horjahti moni poikakin kaidepuulta joen jälle pehmeään lumeen.

Pikku Eerikki löi hänkin karahkallaan minkä ulottui, vaikka useimmin isku menikin lumeen, ja viljavina tulvivat kiroilusanat hänen huuliltaan yhä huikeampina ja ärrähtävimpinä.

Tappelu oli tauonnut, ja kaupungin asukkaat, jotka siunaillen ja kiroillen olivat kokoontuneet sillan kumpaankin päähän, läksivät kotiaan jatkaamaan loppiaiskemuja.

— Jokos ne jeevelit menivät pakoon? sanoi Eerikki Gabrielille.

— Jo. Ja nyt sinäkin saat tallustaa kotiin ja kertoa, että ensimmäinen minä taaskin olin.

III

Kaksi päivää edellä kerrotun tappelun jälkeen vallitsi yliopistolla pohjalaisten ylioppilaitten kesken kiihkeä jännitys. Oli saatu kuulla, että yliopistoon pyrki viisi uutta oppilasta, joista kaksi — ja se oli jännityksen aiheuttanut — oli Oulun rikkaimpien miesten poikia. Kun yliopistoon sisäänkirjoittautumista seurasi depositsionimenot ja niitä juomingit, joiden mahtavuus ja runsaus riippui nuoren tulokkaan varallisuudesta, niin tiedettiin nyt saatavan aikaan kemut, joissa oikein voimalla ja väellä mekastettaisiin ja nautittaisiin maailman kosteata hyvyttä.

Edellisenä päivänä olivat kokelaat rehtorille näyttäneet todistukset hankkimistaan tiedoista, ja oli rehtori heidät sitten lähettänyt dekanuksen luo tutkittaviksi. Kova ja ankara oli tutkinto ollut, ja pahasti olivat horjahdelleet rikkaiden poikien tiedot, mutta kun he lupasivat palkata itselleen erikoiset opastajat, jotka heidän henkensä ontumista tukisivat, niin saivat he depositsionitodistuksensa ja levottomina he odottivat

juhlamenoja, joiden he tiesivät alkavan sen raskaan ja monista kidutuksista ja pahoinpitelyistä rikkaan vuoden, jota sanottiin pennaali-ajaksi, mutta jonka takaa häämöitti lohdutuksena se tieto, että he sen jälkeen saisivat uusille tulokkaille kymmenkertaisesti maksaa kärsimänsä kivut.

Yliopisto, joka vasta viidettätoista vuottansa oli toimessa, oli sijoitettu vanhaan kimnaasirakennukseen tuomiokirkon viereen. Se oli osa siitä rakennusten ja korkean kiviaidan muodostamasta kehästä, joka ympäröi vanhaa tuomiokirkkoa. Yläkerrassa oli suuri kaksitoista-ikkunainen luentosali ja alakerrassa toinen pienempi. Tässä alemmassa salissa oli depositsioni päätetty panna toimeen. Tavallisestihan se tapahtui dekanuksen luona, mutta nyt oli hänen tupansa permannon alle johonkin koloon sattunut kuolemaan hiiri, ja sen mätälöyhyä oli pakoittanut nostelemaan palkit permannosta. Ei auttanut muu kuin luovuttaa yliopiston pienempi luentosali tarkoitusta varten.

Kun loppupyhien vuoksi oli kaupunkiin runsaasti kokoontunut maalaisia sukulaistensa luo, niin riensivät nämät kilvalla yliopistolle katsomaan, ja pian täytyivät salin seinämille asetetut penkit katsojista. Salin perällä istuivat arvokkaimmat henkilöt, aateliset, kaupungin molemmat pormestarit, rikkaat kauppiaat, joista useimmat olivat saksalaista syntyperää, ja siellä istui myös-

kin Barbara isänsä, pormestari Schaeferin vieressä, ja heleä puna levisi hänen poskilleen, kun hän oven suussa näki Gabriel Tuderuksen. Rehtori, dekanus ja kaikki yliopiston opettajat olivat koolla, ei juhlan vuoksi, vaan siksi, että odotettiin saapuvan depositsionia katsomaan äsken määrätyn maaherrankin Erik von der Linden. Komeana ja miehekkään uljaana hän ajoi linnasta yliopistolle yhdessä nuoremman veljensä tyttären, kauniin Vendelan kanssa, joka Tukholmasta oli setäänsä seurannut Suomeen. Avopäin otti rehtori hänet ulko-ovella vastaan ja saattoi hänet häntä varten varatulle paikalle salin perälle.

Jo kuului ulkoa kellonkilkatusta. Monet nousivat ja ryntäsivät ikkunasta katsomaan. Siellä ne jo saapuivat! Edellä kulki yliopiston pedelli, vahtimestari, soittaen kelloa, ja hänen jälestään asteli mahtavana deponitori, Laurentius Kempe. Hänellä oli yllään kirjava kaapu, ja pitkä punainen viitta valui hänen hartioiltaan maahan, päässä oli kummallinen päähine, puoliksi myssy, puoliksi hattu. Hänen takanaan asteli pedellin apulainen kantaen selässään suurta säkkiä, jossa tiedettiin olevan ne tarvekalut, joita juhlamenoissa käytettiin. Häntä seurasivat beanit, keltanokat, joka nimi annettiin tulokkaille. He olivat puetut yltä ylänsä mitä hullunkurisimpiin asuihin. Puku oli kirjavista tilkuista ommeltu, päässä oli heillä hattu, johon oli ommeltu kiinni sarvet ja suuret korvat ja jonka lieri oli alaspäin

käännetty. Koko naama oli runsaasti noettu, jotta silmät vain valkoisina mulkoilivat, ja suusta pisti esiin kaksi pitkää torahammasta, joita he piipun sijasta saivat pitää suupielissään ja joita ei vastatessakaan saanut heittää pois. Hartioille oli heitetty musta rääsyinen viitta. Ja pamppailipa poikien sydämet pelosta, sillä he olivat kuulleet peloitavia juttuja depositoristaan. Hänhän oli kerran pannut pohjalaisen Ericus Holsteniuksen kaulaan rautavitjat, ja kirveellä lyönyt jännitettyihin vitjoihin niin kovaa, että Holstenius oli päästänyt hätähuudon ja niskaluu oli rutisten mennyt sijoiltaan. Ja kauan oli poika ollut puhumatonna eikä voinut pitkään aikaan syödä eikä juoda. Ja heidän selkäänsä karmi, kun he edellään käyvän miehen säkistä kuulivat kalinaa ja kilinää, miehen sitä vaihtaessa olalta toiselle. Ja peloittavampi enne oli se, että depositori oli niin iloisen näköinen. Hän oli jo aamulla ottanut useita naukkuja illan juominkien häämöittäessä hänen silmissään. Hänen puheensa oli kyllä selvä ja voimakas, mutta sitä heikommät olivat jalat; ne vaappuivat sinne ja tänne hänen astuessaan, vaikka hän kulkuaan tukikin pitkällä kädessään olevalla sauvalla, jonka päässä oli kirves. Yliopiston portailta hän kompastui ja oli autettava pystyyn jälleen. Näin saapui joukkue saliin, ja vahvana laineena seurasi pihalle ja eteiseen kerääntynyt ylioppilasparvi heitä täyttären koko oven suun taajalukuisena miesmuurina.

Saapui joukko salin keskelle, jossa depositori kunnioittaen tervehti läsnäolijoita ja painoi beanien niskat syväälle maata kohden. Asettui hän sitten salin keskelle ja beanit ympärilleen ja sauvallaan hän heitä ojenteli saadakseen heidät seisomaan suorassa. Ja nyt korotti hän äänensä ja piti kaiku-
van puheen latinan kielellä. Hän vertaili heidän elämäänsä taistelevan sotilaan elämään ja juh-
lallisesti hän lopulta huusi:

— Heittäkää pois, heittäkää pois, sanon minä, kaikki kevytmielinen elämä! Kun olen maininnut tämän, niin mikä määrä, mikä peloittava ja hir-
muinen määrä tiedettä harjoitettavia vastaan ryntääviä vihollisia, perkeleitä ja peijuunia minun silmiäni eteen astuu, ja mikä monipäinen traakki eli lohikäärme teitä vainota uhkaa. Sillä tuo höllä ja kevytmielinen elämä on kaikkien henkisten pa-
heitten kätilö, ruumiillisen terveyden vastustaja, kaikkien ikäkausien mitä myrkyllisin rutto ja mato. Senpä vuoksi sen pahamaineisen lipun suo-
jassa taisteleekin ahneus, taistelee juoppous, häpeämättömyys ja irstaisuus, vihdoinkin taistelee siellä rehentelemistä ja turhanpäiväistä loistoa tarkoitta-
va ulkoasu. Ja sen, joka aikoo sotia kaikkia näitä vastaan, luulen minä tarvitsevan taitoa, rohkeutta ja lujuu-
tta sitä enemmän, kuta varmempaa on, että kaikki nämä viholliset voivat voittaa urhoollisuutta ja kestävyyttä puuttuvan vastustajansa, ei vihan, vaan rakkauden, ei näkyväisten, vaan salaisten aseiden, ei vihamielisen tuimuuden, vaan

viehättävien huvitusten ja pian haihtuvien kutkutusten kautta, vielä useammin silmäniskulla ja irstailla viittauksilla. Niinkuin jokaisen kristityn sotilaan ulkonaisissa huvituksissaan täytyy, välttääkseen irstaan ihmisen häpeänmerkkiä, tavoitella ainoastaan kohtuullista hauskuutta, sopivaa viehättäväisyyttä ja kunniallista hyötyä, siten täytyy runotarten leirissä sotaa käyvän tieteilijänkin, jos hän mielii pysyä kevytmielisestä elämästä heikontumattomana, noudattaa suurinta kohtuutta ruuan ja juoman, taideteosten, soitannon, unen, leikkien, puvun ja huonekalujensa suhteen, lyhyesti, seurata ainoastaan horjumatonta oikeutta sekä silmän, korvan että tunnon huvituksissa. Ja panenpa visusti sydämellenne nyt sen käskyn, että nöyryys on ensimmäinen ehto oikealle sotilaille, nöyryys ja tottelevaisuus vanhempia tovereita kohtaan.

Kun hän näin oli vakavasti saarnannut, niin ryhtyi hän kysymyksiin, joiden tarkoitus oli saattaa hämilleen nuorukaiset. Tätä hetkeä beanit olivat pelänneet, sillä he tiesivät, että jokaisen vastauksen, olkoon se kuinka oikea tahansa, voi depositori tulkita vääräksi, ja siten jokainen vastaus toisi mukanaan julman ruumiillisen rangaistuksen.

— Millaisena herne on tullut maahan? kysyi depositori ensimmäiseltä.

Tämä silmät selällään katseli pelokkaasti Kempeen koettaen mutista jotain.

— Etkö sinä sitä tiedä, sinä kurja beani? huusi depositori.

— Alapa! Alapa! tillikka! tillikka! huusivat ylioppilaat.

Ja beanin korvalle läjähti Kempen temppuun tottuneesta kädestä läjähdys.

— Pyöreänä se on tullut! huusi hän.

Kääntyen seuraavan puoleen hän silmiään julmasti pyörittäen kysyi:

— Montako kirppua menee yhteen vakkaan?

Pelolla ja vavistuksella vastasi kokelas:

— Voi, sitä ei opettajani ole minulle opettanut, minä olen vain oppinut kielioppia, vähän logiikkaa ja retoriikkaa.

— Vai et sinä tiedä, — ja äkkiä kiskaisi Kempe poikaa nenästä niin että tämä pahasti parkaisi. Sinun täytyy tietää enempi, jos et vast'edeskin tahdo olla beani. Opi nyt minulta, että kirput eivät mene, vaan hyppäävät vakkaan.

Pistäen naamansa aivan kolmannen eteen ja tuimasti katsoen häneen kysyi depositori häneltä:

— Millä on lehmän sarvet, aasin korvat, sian hammas, mikä on tyhmä kuin lammas, millä päät ei ole eikä perää, joka toisten seurassa vasta herää.

— Herrajestas, etten se vaan olisi minä, sanoi poika.

Yleinen nauru todisti, että hän oli kuulijoiden mielestä arvannut oikein. Helppoituksen huokaus pääsi pojan rinnasta hänen väistettyään näin ensimmäisen karin. Mutta se huokaus tuli liian varhain,

samassa oli Kempe tarttunut hänen niskaansa, painanut hänen päänsä jalkojensa väliin ja antoi pojan selkään paukahtaa pari kovaa iskua, joita seurasi tillikka kummallekin korvalle.

— Jottas heräät! huusi hän.

Äkkiä depositori kamppasi jalallaan neljättä beania, joka pudota töpsähti istumaan lattialle.

— Mikä se on? kysyi depositori.

— Jollei se ole hävytöntä koiruutta, niin on se sitten ilkonen ihme, vastasi poika kiukuissaan.

— Se on fysiikkaa, kappaleen alas putoamista se on, ei muuta, vastasi depositori.

Oli enää viides järellä, aika viksari pojaksi, joka kiukkuisena katsahti Kempeen, kun tämä häntä läheni.

— Mikä on musta ja punainen, kiivas ja kiukuinen, mikä syytöntä rienaa ja räökkää, joka hyvää ei missään nääkkään —

— Joka viinalta pahasti löyhkää, joka lyö sekä potkii ja töykkää, jatkoi poika. Se on depositori!

Kempe lensi kuin haukka poikaan käsiksi huutaen:

— Perkele se on! kuuletko, se vanha musta Eerikki.

— Vai Eerikki teillä nimenä on? vastasi poika huolimatta korvapuusteista, joita tuhkatieheään sateli.

Kun vihdoin Kempe kiukusta punaisena lopetti kurituksen, niin vuoti pojan nenästä runsaasti verta, joka näky ei ketään kummastutta-

nut, niin paljoa pahempiinkin näkyihin oli depositionsioneissa totuttu.

Sitten alkoi depositionsionin viimeinen osasto. Kempe alkoi juhlallisen puheen selittäen beanien suussa olevien torahampaitten merkityksen. Ne osoittivat ylellisyyttä ja irstautta nuorisossa, joka sokaisee ymmärryksensä vatsaa rasittavalla ylenpalttisella ruuan ja juoman nauttimisella. Suuresta pussistaan hän otti nyt polvitellen aukeutuvat ja sulkeutuvat puiset pihdit, asetti ne poikien kaulaan ja pudisti, kunnes torahampaat putosivat maahan. Samalla hän sanoi, että he, jos ovat tarkkaoppisia ja kokevat hyödyksensä käyttää opetusta yliopistossa, jonka yhteyteen he nyt pyrkivät, imien ravintoa Academian, alma materin rinnoista, vapautuisivat luonnollisesta ylellisyydestänsä ja syöläydestänsä samalla tavalla kuin nyt pääsivät erilleen torahampaista. Pitkät aasinkorvat revittiin sitten pois. Sillä tahdottiin osoittaa, että heidän on ahkerasti tieteitä harjoitettava, ettei heidän enää tarvitsisi olla sen eläimen kaltaisia, jonka korvia he olivat kantaneet. Sitten järjestyksessä irroitettiin sarvet, raakuuden ja sivistymättömyyden vertauskuvat, ja depositori otti säkistään esille suuren höylän, käski asianomaisten paneutua pitkäkseen, ensin vatsalleen, sitten selälleen ja vihdoin kummallekin kyljelle, ensin oikealle sitten vasemmalle, höyläsi koko heidän ruumistansa mainituissa eri asennoissa, selittäen, että heidän sielunsa on samalla tavalla tieteiden ja vapaiden

taiteiden höylättävä. Pedelli toi sitten apulaisineen ison korvon vettä, ja täyttäen sangon valeli depositori pojat kiireestä kantapäähän. Vihdoin pyyhki hän kovakätisesti heidän kasvonsa isolla karkealla rievulla. Tämän kasvoja repivän toimituksen vältti pari poikaa vetäen taskustaan pyyhkeen, jonka kulmaan sidottuun solmuun oli rahoja pantu, ja ojentaen sen Kempelle. Tähän puhdistukseen päättyi toimitus. Loppupuheessa kehoitti depositori kaavittua, höylättyä ja puhdistettua joukkoa aloittamaan uutta elämää, taistelemaan myötäsintyneitä haluja ja pahoja tapoja vastaan, jotka rumentavat sielun samalla tavalla kuin heidän pukunsa oli tehnyt ruumiin rumannäköiseksi. Täten julisti hän heidät vapaiksi ylioppilaisiksi sillä ehdolla kuitenkin, että heidän oli kuusi kuukautta käytettävä pitkiä mustia depositsionipukua muistuttavia viittoja.

Vielä oli beaneilla tuima koettelemus edessä. Se oli päästä salista pihalle taajan ylioppilasjoukon läpi. Yhtenä laumana he ryntäsivät ovea kohden jaellen iskuja oikealle ja vasemmalle ja saaden osaltaan niitä joka paikkaan ruumistaan. Pääsivät he kuitenkin alas portaista lopun lopuksi ja livistivät portille, mutta siellä oli rivi pohjalaisia vastassa.

— Ei sitä niinkään vain mennä karkuun, junkkarit! huusi Ringius.

Ja nyt ottivat he uhrinsa kiinni ja etsivät tasukuista rahoja. Ne, mitä löytyi, annettiin Matthias Mathesiukselle.

— Mene ostamaan Cajanuksen ämmältä viinaa ja tule sitten Lauri Matilaisen taloon, siellä ryypätään, sanoi Pictorius hänelle. Ja teille, tieteen uudet oraat, minä sanon, että jollette tiiman kuluttua ole siellä, niin laahaan minä teitä tukasta läpi Turun kaupungin.

Katsojaparvi läksi menojen päätyttyä salista, maaherra veljentyttärensä seurassa jäi rehtorin ja yliopiston professorien kanssa keskustelemaan. Jäipä pormestari Schaeferkin tyttärineen, ja Gabriel sekä useat ylioppilaat seisoskelivat vielä salissa.

Nauraen puheli maaherra:

— Kreivi Brahe kertoi minulle Tukholmassa jo paljon yliopistosta, joten se, sen arvoisa opettajisto ja sen tavat eivät ole minulle outoja. Jos nuoriso tarjoaa hupia tämänlaatuisia, näin viattomia, niin enpä luule heidän saattavan minulle mieliharmia.

— Jospa heidän menonsa ja tapansa olisivat tässä, vastasi rehtori, mutta surukseni täytyy minun sanoa, että pahempaa, ylen paljon pahempaa saan nähdä. Tappeluja, verisiä tappeluja kadulla. Pyhänä Loppiaisiltana oli sillankorvassa taas kahakka, josta monella on muistona veriset päät, kirvelevät mustelmat ja kolottavat jäsenet.

— Kuulin siitä, vastasi maaherra. Mutta mikä tuon tappelun synnyttää?

— Ei muu kuin järjetön viha, joka villitsee eri osakuntiin kuuluvat ylioppilaat toisiaan vastaan. Varsinkin pohjalaiset ovat aivan vimmattuja, ja luulenpa, että pohjalainen ei ole terve, ellei sillä ole muutamia haavoja ruumiissaan. Se ei ole tyhmää joukkoa, kaukana siitä, mutta aivan rajua ja hillitsemätöntä. Heillä on keskuudessaan mies, joka on aivan vimmattu käyttämään kädenjatkoa, joksi he miekkaa sanovat.

— Ja hänen nimensä?

— Gabriel Tuderus. Hän on vasta kahdeksantoistavuotias, mutta harjaantuneempi taisteluihin kuin moni harmaatukkainen sotilas. Rohkenenpa väittää, että hän on ottanut osaa useampaan sota-leikkiin kuin maaherra itse, joka kuitenkin on kuu-luisaksi tullut sotatantereella.

— Haluaisinpa nähdä tuon miehen, sanoi huvitettuna Erik von der Linde.

— Hän seisoo tuolla oven luona, sanoi rehtori. Tuo sorja sulkahattuinen mies.

Kaikki kääntyivät nyt katsomaan ovea kohden. Gabriel, jonka silmät koko ajan olivat olleet kiintyneinä Barbaraan, joka salin perällä puheli Vendela-neidin kanssa, huomasi häneen katsottavan. Hän astui vaistomaisesti pari askelta eteenpäin, ja rehtorin viittauksesta hän läheni tehden kauniin hovimaisen kumarruksen maaherralle, siten rehtorille ja lopuksi naisille.

— Minä halusin nähdä teidät, sanoi maaherra, sillä olen kuullut paljon teistä puhuttavan.

— Mitä maaherralle minusta puhutaan, sen arvaan, vastasi Gabriel hymyillen.

— Teillä kuuluu miekka istuvan hyvin höl- lästi tupessaan.

— Minun rautaleivoni on yhtä karkäs laula- maan kuin huulenikin, vastasi Gabriel.

— Minä tiedän, että nuorena miekka ja lyyra ovat sidotut yhteen, sanoi maaherra, mutta jou- tava laulu on yhtä tarpeetonta kuin joutava taiste- lukin.

— Rohkenenko kysyä, sanoi Gabriel katsoen suoraan maaherraa silmiin, ettekö itse ole koskaan nuorena käyttänyt miekkaa vain sen ilon tähden, joka on siinä, että se istuu lujasti kädessä?

— Te puolustaudutte hyvin, nuori herra, sanoi maaherra nauraen, vetoamalla siihen, mitä itse olen nuorena ollut. Näin lyötte aseenkädestäni heti.

— Minä en ole tottunut olemaan vastaamatta iskulla iskuun, sanoi Gabriel.

— Niin, totta puhuen, olen itse nuorena miek- kaa käyttänyt, jatkoi maaherra, useinkin ja mui- den mielestä syyttä suotta, mutta kolme asiaa se vain on palvellut: isänmaata, kunniaa ja naista.

— Isänmaan puolesta en ole päässyt taistele- maan, pohjalaisten kunniaa olen kahakoissa puo- lustanut, en koskaan ole solvannut toisia, mutta aina maksanut solvauksesta runsaan maksun, sanoi Gabriel ja lisäsi hymyillen, ja minä maksan aina kuninkaallisesti.

— Te unohdatte naiset?

— En. Minulla on sydän vasta nyt herännyt, ja loppiaisena taistelin ensi kertaa naisen tähden.

— Sehän on mainiota, sanoi maaherra. Siitä, arvoisa rehtori, ette maininnut mitään. Sehän muuttaa paljon.

— Minä tiedän, että jupakassa ei ollut kysymystä naisesta, vastasi rehtori.

— Oli tavallaan, jatkoi Gabriel, minä en aikonut mennä taisteluun, mutta kun sain kuulla erään naisen tietävän, etten välttä koskaan taistelua enkä koskaan jää tappiolle, niin en nytkään tahtonut väistyä. Syy oli pieni, mutta minulla ei ollut muuta lahjaa tarjottavana hänelle.

Gabriel vilkaisi Barbaraan ja näki, miten hän korvia myöten punastui ja sitten heti kääntyi puhelemaan Vendelan kanssa.

— Te miellytätte minua, sanoi maaherra, mutta pelkäänpä pahaa, että me vielä monasti tapaamme tuomiota istuttaessa, sillä tappelu yhden naisen toivosta ei ole oikeutettua.

— Minkä kukin oikeaksi katsoo, vastasi Gabriel. Ehkä ei teidän armonne iällä enää. Minulle se riittää syyksi.

— Nuori mies, sanoi maaherra ja laski kätensä ystävällisesti Gabrielin olalle, minä näen, että olette yhtä taitava miekka- kuin sanasodassakin. Minä toivoisin teille uraa, joka vie tulokseen, ymmärrättehän, mitä tarkoitan. Minä tahtoisin nähdä teidät armeijan etunenässä. Ehkä kohta siihen, murheellista kyllä, tilaisuus tarjoutuukin.

Ja kääntyen professorien puoleen hän jatkoi:

— Puolan kuningas Juhana Kasimir vaatii itselleen Ruotsin kruunua, joka vasta puoli vuotta on ollut Kustaa X:llä. Sota on tulossa, vanhojen kauhistus ja nuorten onni.

— Te uskotte siis, että se syttyy? kysyi Gabriel kiihkeästi.

— Minä olen siitä varma. Säädty aiotaan kutsua vielä tänä kevännä koolle.

— Minä muistan, sanoi Gabriel säkenöivin silmin, miten jo poikana palavin mielin kuuntelin sodan viestejä. Ja aina ajatellessani taistelua on sydämeni sykkinyt vinhemmin, ja miekkakin on huotrassaan alkanut elää, sillä se pyrkii toimintaan ja taisteluun. Ja silloin aina olen vaarasta etsinyt hupiani, ja missä vaara on viitannut, sinne olen rientänyt. Jos nyt syttyy sota, niin saammehan mekin ylioppilaat siihen ottaa osaa, ja kaikista alma materin pojista lie urhokkaimmat parhaita astumaan sotaan, siis pohjalaiset, ja hurjin heistä Gabriel Tuderus. Minä tunnen nyrkissäni kokonaisen armeijan!

Hymyillen katsoi maaherra häneen, mutta rehtori lausui päätään pudistaen:

— Te, maaherra, olette hänet saanut intohinsa. Jumala meitä kaikkia varjelkoon siitä melskeestä ja mellakasta, jonka hän näinä päivinä panee toimeen, sillä nyt hän on valmis vaikka mihin.

— Kun se tulee, olemme ankarat, nyt ei vielä ole syytä suruun.

Ja nyökäten ystävällisesti ja kunnioittavasti tervehdittyään rehtoria ja professoria lähestyi maaherra ovea. Siellä tuli Sundelius horjuen häntä vastaan.

— Mikä tuo on? kysyi maaherra nähdessään Sundeliuksen koko lihavuudessaan edessään ja kääntyi rehtorin puoleen.

— Hän on toinen surunlapsemme, vastasi rehtori. Yliopiston suurin juopporatti.

— Mikä on nimenne? kysyi maaherra.

— Laurentius Sundelius, teidän armonne, vastasi tämä.

— Joko olette kauankin ollut yliopistossa?

— Hyvin kauan. Olen ollut yliopistolle uskollinen. Minä kuulun yliopiston perustajiin.

— Siis jo viidestoista vuosi opiskeluissa.

— Niin, vähimmin siinä, enemmän ilonpidossa. Kas, minulla on niin huoleton luonnonlaatu.

— Kun ei opinnoistanne tule mitään valmista, niin miksi ette ryhdy käytännölliselle alalle?

— Sitä olen itsekin mediteerannut. Minä pyysin rehtorilta lupaa saada perustaa akademian viereen kapakan; se olisi niin penteleen hyvin kannattanut.

— Sen uskon.

— Niin minäkin. Ja minä olisin antanut konsistoriumin ryypätä siellä sakkorahojeni edestä. Rehtori lupasi sen sijaan hankkia minulle kollegan paikan. Mutta sekin jäi sikseen.

— Ja mitä nyt teette?

— Odotan.

— Mitä?

— Tuderusta. Meillä on sarviaispidot tänään noiden nuorukaisten kanssa.

— Teillä on varmaan yhtenäistä pitoa ja tappelua vuodet umpeensa.

— Jotakuinkin.

— Kun tarvitsette lepoa, niin tulkaa linnaan; siellä on mukavat leposijat kellarissa.

Ja maaherra läksi nauraen pois, nousi veljensä-tyttären kanssa rekeen ja ajoi linnaan.

Sundelius lähestyi Tuderusta:

— Hauska mies, tuo maaherra, mutta laskettelee sopimatonta pilaa. Olenko minä mikään rotansyötti hänen kellareihinsa? Ehkä kuitenkin. Minähän olen niin viinassa liotettu, että rotat kuolisivat jo henkäisyynikin.

Tuderus ei kuunnellut häntä, vaan seurasi etäältä Barbaraa. Ovella he katsahivat toisiinsa, ja Barbara hymyili ja nyökkäsi tuskin huomattavasti päällään ja juoksi sitten isänsä edellä portaita alas.

Sundelius tarttui Gabrielia kainaloon:

— Nyt sitä mennään ja ryypätään kuin sateenkaari. Akademia on suloinen laitos ja sen vanhat tavat taivaallisia. Kunhan olisi joka päivä sarviaiskemuja eikä luentoja koskaan, niin ei täältä lähtisi pois sinä ilmoisna ikänä.

IV

Jonas Cajanus, jonka luo Matthias Mathesius oli matkalla, oli kookas, pellavatukkainen mies; missä hän liikkui, siellä erotti hänet leveistä hartioistaan ja uljaasta ryhdistään. Kookas hän oli ja väkevä, peloittavan väkevä, ja koska hänen pellavatukkansa joka taholle haarotti ja poski-lihakset hypähtelivät, niin tiesi, että kohta hän lyö, ja silloinpa nähtiin verisiä leukaluita, katkenneita sääriä ja verilihalla olevia läiskiä toisten syntisissä ruumiissa. Harvoin tämä tällainen puuskaus kuitenkin tapahtui, sillä yleensä oli Cajanus rauhan mies, ja moni toveri oli saanut tuntea ja tuta hänen auttavaa mieltään.

Tämä mies, joka ei koskaan nauranut ja yksitotisena kulki tietään, oli iskenyt silmänsä hento-kaiseen tyttöön. Ja niinpä eräänä kauniina päivänä kutsuttiin Cajanus rehtorin eteen, ja häpeis-sänsä ja ujona seisoi roteva mies kuulemassa tuo-miotaan, joka kuului niin, että hänet oli vihittävä yhteen tytön kanssa kristilliseen avioliittoon. Nöyränä alistui Cajanus tähän koettelemukseen, vaikkakin sisuksissa myllersi pahasti.

Lassi Porjarin saunaan hän pääsi asumaan, ja siellä synnytti piankin hänen vaimonsa tyttölapsen, joka viikon elettyään kuoli.

Sinne saunaan he sitten jäivät asumaan, ja kun elatuksen saanti oli huonoa, piti Cajanusen siippa, hento Katriina, pientä kauppaa, myyskennellen viinaa ja tupakkaa. Ja näin sitä he elää retustivat päivästä toiseen.

Loma-aikoina käväisi Cajanus kotonaan Pohjanmaalla, mutta vaimoan ei hän koskaan mukanaan kuljettanut, koska kahden matka olisi tullut liian kalliiksi. Pääasiassa johtui tämä varmaankin siitä, että Katriina vasta äskettäin oli oppinut tavaamaan ja muutenkaan käytöksensä puolesta ei ollut sopiva pappilaan vietäväksi.

Kun Mathesius suuri lekkeri kourassaan avasi oven Lassi Porjarin saunaan, niin löyhähti hikinen höyrypilvi häntä vastaan ja kuului saunan lauteilta kimakka parahdus. Katriina siellä kokoili vaatteitaan alastomuutensa verhoksi. Mutta ikkunarähjän luota kuului Cajanusen jykevä ääni:

— Astu sisään vaan!

Siinä istui Jonas Cajanus aivan ilkosen alasti lavitsalla ikkunan kulmauksen kohdalla lukien hebrean kielioppia, koska sitä kieltä oli maallisessa paratiisissa viljelty ja enkelit sillä nytkin kuherrelivat taivaallisen paratiisin niityillä.

— Elä säikähdä, vaan kömmi peremmälle, sanoi hän tulijalle. Taidat hiukan kummastua

meidän asuamme asunnossamme. Syynä on se, että eilen piti Porjari-isäntäni kemuja ylen ko-meita, ja niin tarvittiin oikein aika löyly päitten selvitykseksi tänä aamuna. Porjarin vieraitten kylvyn jäleltä tämä asunto vielä on lämmin ja siksi meidänkin pukumme ohuenlainen. Mutta mitä siitä, mitä siitä, syntinen ruumis ei ole mikään hävettävä asia. Ja mikä tuo sinut tänne, koska näen lekkerin ja oikein suuren kädessäsi?

— Viinojahan minä hakisin, vastasi Mathesius. Saimme muutamia beaneja käsiimme ja aiomme iltaa viettää yhdessä. Pojista on pari oikein jymy-rikasta. Siitä arvaat, että ilo tulee olemaan kattoon asti. Sinäkin tulet arvattavasti joukkoomme.

— En tiedä, tulenko, vastasi Cajanus laskien kirjan kädestään, ja huutaen lauteille päin hän jatkoi: Tule alas, muija!

— Anna kun jotain päälleni saan, kuului vastaus.

Sieltä tulla vilahti hento Katriina, tervehti tulijaa ja saatuaan rahat hän otti lekkerin käteensä ja meni Lassi Porjarin kellariin, jossa hänsai varastoaan pitää.

Jonas Cajanus katseli, miten Katriinan hameen helma katosi oven raosta, kurkisteli ikkunasta, miten hän kulki pihamaan poikki, loi sitten vakavan katseen Mathesiukseen ja sanoi:

— Sen minä sinulle kokeneena sanon, että varo itseäsi sekaantumasta naisiin. Suloinen myllerrys se alussa on miehen sisälmyksissä, ja

levottomana heittelee ruumistaan vuoteella, kun nainen miehen ajatuksissa kiertää, mutta kun olet naisen sitten omaksesi saanut, niin kirvelevä kiukku herää sisäsi oman lihasi heikkoutta vastaan. Kirvelevä kiukku, sanon minä, oikea helvetin esimaku, ja silloin sitä huomaa, että nainen on se viraapelityö, mikä tehtiin kaiken muun luomakunnan valmistuttua, että hänet on annettu miehelle, jotta tämä uskoisi löytäneensä paratiisin ja äkkäkin istuvansa helvetin kuumimmalla kiukaalla. Varo sinä itseäsi naisesta, sen minä sanon.

— Mutta minkä sille mahtaa, jos nainen väkipakolla pääsee ajatuksiin? sanoi Mathesius.

— Neuvonpa sinulle keinon, sanoi Cajanus. Kun huomaat, että pääsi kuumenee ja pitkin ihosi pintaa kulkee kihelmöivä väristys, kun kurkua himo kuristaa ja sylki suussasi kuivaa, niin riisu vaatteet yltäsi ja mene järveen. Ja kun siellä puhtaissa laineissa uiskentelet, niin vannonpa, että nainen unohtuu. Jos on talvi, niin kierrittele ilkosen alasti hangella, ja takaanpa, että kun kalisevin hampain ja värisevin polvin huoneeseen tulet, niin autuaana hymyilet vähän ajan päästä, sillä nainen on kadonnut mielestäsi.

— Kun sinä keinon niin hyvin tiedät, niin miksi itse hairahduit?

— Oli kesäinen ilta ja ukkonen kuljeksi ilmassa, vaikka ei vielä paukahdellut, kierteli vain taivaan nurkkia kuin kettu haaskaa. Minä istuin

lehdossa tytön parissa, eikä järveä, ei jokea, ei lähdettä, jonne olisin voinut mennä, ollut missään näkyvissä, sanoi Cajanus ja raskas huokaus kohosi hänen rinnastaan.

— Tukala paikka!

— Tukala paikka! Ja eikö se ole kirottu asia, että tuollainen napataatta, tuollainen kruikka, tuollainen langanpätkä, kuin tuo minunkin muijani on, tällaisen miehen, jolla on hartiat kuin härällä ja ruumis kuin karhulla, voi tehdä aivan hervottomaksi ja saada lankeamaan. Minä muistan, miten hän heiluttaa hiepautteli kädessään mansikan vartta, jossa kaksi kaunista, punaista marjaa heloitti, muistan, miten hän pisti toisen suuhunsa ja sitten ojensi toisen tätä läpeäni kohden, joka järjen kulkuväyläksi on määrätty, ja miten hän tuolla pienellä marjalla järkeni samensi, niin että koppasin hänet syliini. Eevalla oli omena, ja me syytämme Aatamia, joka siitä puraisi. Turha syytös, aivan turha syytös, sen huomaa, kun itseäni katselen ja omaa kohtaloani visusti tutkin ja punnitsen. Ei omenaa, ei omenaa, vaan mansikka, pieni punainen marjan pipana, ja mies on naisen hallussa. Mutta jos hän silloin sai yliotteen ja luontoni kumosi, niin kyllä hän sittemmin on saanut tuta, mikä miehen voima on. Ei löydy sitä paikkaa hänen ruumiissaan, ei pikkusormeni kokoista länttiä, johon ei minun käteni olisi läiskähtänyt, eikä tässä saunassa ole sitä palkinpiirtoa, johon en olisi häntä nutistanut, kun

hän alkaa mekastaa. Sillä tiedä, että vaikka nainen sanan määräyksestä on tuomittu miehelleen alamaiseksi, niin tyytykö ja alistuuko nainen siihen! Ei tyydy, ei alistu, vaan silmille se hyppää kuin vihainen kissa, ja kieli sen käy taukoamatta suussa, ja ääni on kovin kimeä. Silloin ei auta muu kuin oikea kuritus ja Herran nuhde tuntuvassa muodossa. Runsaasti sitä onkin saatu täällä tämän nokisen katon alla viljellä, mutta niinpä on miehen valta vielä pysynyt.

Ja Cajanus nousi ja alastomana hän käyskenteli pitkin pienoista saunaa, pysähtyi, kun Katriina toi sisään lekkerin, ja karjaisi:

— Pysy pihalla!

Nopeasti katosi Katriina ovesta.

— Katsohan, veljeni ja ystäväni, nainen hämmentää paljaalla läsnäolollaan miehen ajatusten tasaisen juoksun. Eipä suotta, eipä suotta sielun vihollinen aina ole lähettänyt kiusausta naisen hahmossa miehen luo, kuten katolinen kirkko niin selvästi pyhimystaruissansa opettaa. Ja kun minä nyt tahdon puhella sinulle niistä monista asioista, jotka ovat mielessäni kypsyneet hiljaisen mietiskelyn varjossa, niin ajoin tuon naasikan ulos, jotta ei hän tyhmyydessään sanoisi jotain viisaitten lauseitten väliin ja siten pilaisi kaikkea. Tiedätkö, mitä minä olen pohtinut ja punninnut, mitä kohtaa ajatukseni ovat kiertäneet? Minkätähden me suomalaiset olemme niin kurjassa asemassa? Sitä olen ajatellut. Ja kun

ajattelen, että me, joilla on oma kieli omassa maassamme, oppimme otamme vieraalla kielellä, niin julmistun omaa tyhmyyttämme. Jos meillä olisi kieli, joka on ruma ja koruton, joka ei ajatuksille taivu, niin enhän napisisi. Mutta kun lueskelen raamattua, joka meillä nyt omalla kielellämme on, kun katselen sitä kielioppia, jonka professori Petraeus yhdessä Stodiuksen kanssa on rakentanut, niin sanonpa, että hävetä ei tarvitse, ei tarvitse koskaan meidän omaa kieltämme. Ja minä olen huomannut, että kieli puhuttuna on kyllä kansan elinvoima, mutta että se vasta kirjoitettuna on sen kuolemattomuus. Ajattelehan veli sitä onnen päivää, kun me uskoisimme omaan itseemme ja omaan kieleemme, kun me näkisimme, että sitä voi käyttää muuhunkin kuin kiroilemiseen, haukkumiseen ja talouden askarten ohjaamiseen, että se soi ja helisee meidän huuliltamme kaikkien kauniitten ajatusten tulkkina ja että me sillä voimme leimata ajatuksemme ikuisiksi ajoiksi. Ei se ole sattuma, joka kielen rakentaa, vaan koko kansan sielu elää sen soinnuissa, se on verta meidän verestämme, ja meidän kieleemme se kalskahtaa kuten miekka ja se hyväilee kuten äidin käsi. Siitä me imemme voimaa itseemme, kuten pienokainen, jolle äiti helmassaan ojentaa täytelään rintansa. Ja monasti kun istun yksinäni, niin puolikovaa minä kuiskaen: Suomi, rakas Suomi ja kaunis Pohjanmaa! Ja on kuin sydämeni sulaisi noita sanoja sanoessani.

Ja hän vaikeni ja katseli pienestä ikkunasta lumiselle pihamaalle, ja hänen koko ruumiinsa värisi, ja suupielissä tempoili niin omituisesti.

Mutta kun hän katseensa käänsi ja näki Mathesiuksen lekkerin, niin kumartui hän sitä kohden, avasi tapin ja sanoi:

— Katsotaanhan, ettei se penteleen narttu vain taas ole suorittanut vanhaa konstiaan ja, kun on yksin saanut olla mittaamassa, ole jättänyt astiaa vajaaksi. Paljoko sinä pyysit ja paljonko edestä maksoit?

— Viidestä kannusta!

— Enkö minä arvannut sen naisen juonta, enkö minä arvannut! Tämähän on viiden kannun lekkeri. Ja on vajaal

Hän avasi saunan oven ja huusi:

— Muija, tule heti tänne!

Ja kun Katriina tuli sisään, sanoi Cajanus jyrisevällä äänellä:

— Vai sellaista peliä pohjalaisille! Mene heti ja täytä lekkeri, niin että tappi sisään pantaessa ruiskauttaa viinasäteen tapinpainajan kädelle. Vai vajaa mitta, ettet häpeä, sinä naaras, ettet häpeä!

— Kyllä ne tästäkin jo juopuvat, puolusteli Katriina.

— Mistä sen tiedät? Pohjalaisten pää ei olekaan mikään kananpää, vaan se kestää vaikka

millaisen höyryn. Mene hänen matkaansa, Mathesius, ja katso, ettei hän ilkeyksissään pane vettä täytteeksi, sillä senkin tempun hän taitaa. Ja tule sitten vaimo minun luokseni, niin palkkasi sinun saaman pitää!

Ja kun Mathesius kantaen täyttä lekkeriä tuli Lassi Porjarin pihamaalta kadulle, niin kuuluipa saunasta kaksi ääntä, joista toinen ukkosena jyrisi ja toinen kimakasti parkui.

V

Lauri Matilaisen tuvassa asuivat molemmat Tuderukset, Mathesiuksen veljekset, heidän serkkunsa Matthias Mathesius ja Petrus Pictorius. Yhdessä he asuivat, yhdessä söivät kotoa tuotuja eväitä, ja kun puute tuli, niin yhdessä he näkivät nälkääkin. Tupa oli avara, se sai valonsa kahdesta pienestä ikkunasta. Kaksikerroksiset vuoteet olivat vastaisella seinällä, katosta riippui suuri oljista kyhätty »himmeli», Pictoriuksen käsien tuote, sillä hänen sormensa olivat yhtä nokkelat liikkumaan kuin kielensäkin.

Tupa oli tungokseen asti täynnä kansaa, sillä kaikki pohjalaiset ylioppilaat olivat tulleet kemuihin. Tuvan pitkällä pöydällä paloi yhdeksän tali-kynttilää, tunnuskuvana yhdeksästä runottaresta, ja pöydän päässä oli itse ilon lähde, suuri viinallekkeri, jota ahkerasti käytiin kallistelemassa. Matthias Mathesius isäntänä oli ja hän kullekin kaateli tuoppeihin ilolientä.

Jota runsaammin miehiä tupaan kasaantui, sitä suuremmaksi tuli hälinä ja iloinen mieliala, mutta

sitä nolommiksi äsken vihityt ylioppilaat, sillä heidän kukkaronsahan kustannuksella tämä iloinen mekastus pantiin toimeen.

— Ei tarvitse pahaa tykätä, kun on millä pykätä, sanoi eräs heistä ja veti taskustaan esiin paksun kukkaron. Kyllä tämä poika maksaa, minkä toiset juoda jaksaa. Yksi kerta sitä vain ylioppilaaksikin tullaan. Ja kun sitä varten on saanut jumalattomasti hikoilla, niin kannattaa nyt jumalallisesti ryypätä.

Ja kääntyen vieraittensa puoleen hän huusi:

— Juokaa miehet minkä jaksatte, ei pidä puutetta oleman liemestä niin kauan kuin pystyssä pysytte!

— Älä rehentele, senkin kapasaksa siellä, äidinisäsi rahoilla sinä kuitenkin tässä herrastelet, huusi Pictorius. Se mies onkin jyrävä ukko, toimielias, työteliäs, mutta saita, niin saita, että ropo hyppysissä venyy. Kerronpa teille, miten hän kaikessa säästää, sillä tunnenpa hänet hyvin, koska hän on minulle sukuakin. Tosin väärän koivun takaa, mutta sukua kumminkin.

Ja Petrus Pictorius kertoi Oulun rikkaimmasta miehestä seuraavan tarinan:

— Rahaa sillä miehellä on, rahaa kuin roskaa, ja kuluisipa monta ajastaikaa ennenkuin Hooperin äijä ehtisi niitä räknätäkään. Paljon on hänellä maallista hyvyttä, mutta ei kukaan voi väittää hänen sen kokoomisessa luvattomia keinoja käyttäneen. Säästäväisyydellä, työllä ja ahneudella se

on koottu. Ja niin tarkka hän on kaikessa, että kaikkialta hän lannankin kokoo pelloilleen. Ja mikä on seuraus? Ei kenelläkään ole vilja niin rehevää, ei niin hallaa kestäväää eikä niin jyvärunsasta. Sonta on kultaa, sanoo äijä. Ja tätä kultaa varten on hänellä aina reessä tai rattailla vasu. Ja hevosensa hän on opettanut sellaisiksi, että ne sillä pinnistyksen hetkellä pysähtyvät ja odottavat, kunnes ukko on vasunsa ottanut, jotta kulta lämpöisenä siihen moksahaisi.

Koko seura remahti nauruun, mutta Hooperin äijän tyttärenpoika piiloittihe häpeissään toisten taakse.

— Lisää tavaraa, minun vatsani on avara, huusi äkkiä Sundelius, joka oli kellistänyt lekeriä ja huomannut sen kummallisen kepeäksi.

Suurilla korvoilla olutta kannettiin esiin, ja yksi uusista ylioppilaista läksi kahdella sangolla viinaa hakemaan.

Kun höyry nousi miesten päässä ja veri kuumana suonissa sykki, niin kasvoi rähinäkin. Välillä pistettiin tanssiksikin, sillä olihan moni ylioppilas taitava pelimanni ja hankki sievoiset summat soittelemalla häissä ja kutsuissa, eikä hyvän sovun vallitessa unohdettu professorejakaan, vaan käytiin heillekin soittelemassa. Tosin he sentään usein pyysivät, että heitä tästä kunnianosoituksesta säästettäisiin. Vuoroin sirot ja kaunista käyntiä kysyvät tanssit suoritettiin, vuoroin ylyttiin hurjaan piirileikkiin. Lopulta

tehtiin monta piiriä, joista ulompi oli aina sisempää suurempi. Ja nyt lähdettiin »kaikenmaailmantanssia» menemään, ja piirit siinä pyörivät aina vastakkaiseen suuntaan. Oli siinä juoksua ja rehkinää, ja oli siinä varpaat tallautumisen vaarassa. Hikisinä taukosivat miehet vimmatusta hypystä, ja aika kulaus juomaa kaadettiin kurkusta alas.

Miehet alkoivat muistella omaa pennaali-aikaansa, ja halu maksaa uudelle sukupolvelle kaikki se, mitä olivat kärsineet, heräsi heissä. Teljettiin tuvan ovi ja alettiin antaa kasvatusta nuorisolle. Missä beani liikkui, siinä häntä tyrkittiin, ja jota vahvempi lykkääjä oli, sitä kauemmaksi lensi poika, lensi toiselle puolen huonetta, josta uusi tyrkkäys tai potkaus kiidätti hänet uusia vainoojia kohden. Purskahti siinä jo muuan itkuunkin, mutta se maksoi hänelle heti kuusi korvapuustia, tosin lievimmässä muodossa vielä, sillä ne lyötiin kämmenellä eikä nyrkillä. Ja kun hän kerran oli alkanut ääntä päästää, niin sai hän laulaa, laulaa minkä jaksoi ja vielä tanssiakin, kunnes hän iskuista ja tanssista uupuneena vaipui maahan.

— Tämä on sikamaista! karjaisi silloin se, joka depositsionissa oli uskaltanut Kempeä pilkata.

Kiljaisten syöksyi silloin pitkä Jurvelius hänen kimppuunsa, paiskasi pojan maahan ja jyskytti hänen päätään permantoon.

Kiukkuisena, hammasta purren sähisi poika:

— Jyskytä vain, jyskytä vain, ei se pää paperista ole!

Ja äkkiä hän ponnahti ylös, sylkäisi käsiinsä, hyppäsi tasakäpälää korkealle ilmaan ja huusi:

— Tuleppas vielä, jos uskallat, sinä senkin humalasalko, sinä raato, sinä ryökäle, sinä helvetin portinkanki. Tule, jos tohdit, ja minä väännän sinut senkin seitsemään mutkaan, jotta koipiesi välitse kurkistelet selkääsi, minkä näköinen se on.

Ja nyt alkoi heidän kesken rynnistys, jossa luut rutisivat ja miehet läähättivät. Mutta lopulta makasi beani suullaan, ja Jurvelius istui hajareisin hänen päällään kuin satulassa kiskoen suuria tukkoja hiuksia hänen päästään.

— Joko nyt on luonto otettu sinulta pois! sanoi hän, kun päästi toisen silmät veristäen ja kiukun kuolan valuesass uupielistä kohoamaan pystyyn.

Ja ottaen päreen uunin korvalta ja halon uunin pielestä hän pani päreen pojan toiseen ja halon toiseen käteen ja sanoi:

— Seiso nyt siinä häpeämässä! Ja seiso yhdellä jalalla kuin haikara ja ihmettele oman sisusi kiukua ja luontososi kovuutta ja kiitä jumalaasi siitä, että olet joutunut oikean kurituksen alaiseksi.

— Tuossa on sinulle kuritusta! huusi poika ja paiskasi halon Jurveliuksen päätä kohden. Väisty-mällä vältti tämä iskun. Samassa oli jo useampi mies pojassa kiinni ja kuten rautapihdeissä pitivät häntä.

Jurvelius oikein tanssi vimmasta hänen edessään.

— Tiedätkö, mitä sinä ansaitsisit, senkin peijuuni, tiedätkö? huusi hän. Nöyryytystä ja oikein tuntuvasti, sillä huomaanpa, että sinulla on kova luonto. Ja kurituksen sinä saapa oletkin!

Ja hän riisui kengän jalastaan ja löi sillä poikaa kummallekin korvalle. Sitten täytti hän kengän oluella, siroitti pesästä tuhkaa joukkoon ja sanoi:

— Juo nyt!

Poika puri hampaansa yhteen.

— Vai et aio juoda? karjui Jurvelius. Äitisi rinnoista sinä olet kiukkusi imenyt, mutta nyt saat juoda nöyryytyksen maitoa.

Ja pistäen puukon terän pojan suuhun hän eroitti hampaat toisistaan. Nyt pitivät toiset väkipakolla suuta auki, kun Jurvelius sinne kaasi kengästään juomaa.

— No, mene nyt eläkä enää tee syntiä! sanoi Jurvelius, ja kiukuissaan itkien väistyi poika tuvan nurkkaan.

— Siitä tulee vielä esimerkiksi kelpaava ylioppilas, sanoi Matthias Mathesius, ja oikea pohjalainen riitinki sen mielessä on. Mutta voi niitä beaneja, jotka tämänkin sarviaisjuhlan saavat hänelle korvata. Minä en tahtoisi olla niiden miesten housuissa.

Tämän arvelun pitivät kaikki oikeana, ja moni ystäväallinen katse osui nurkassa olevaan poikaan. Hän oli napissut pennaali-aikansa velvollisuuksia

vastaan ja oli siis ansainnut rangaistuksensa, mutta eihän hyvä kuritus ole muuta kuin ojennukseksi, arvelivat kaikki.

Sundelius istui penkillä nojaten seinään ja sääret harallaan imien piippua. Viitaten kalpealle, hennolle pojalle hän huusi:

— Hunsvottil! Lehmänsorkka! Pennaalil! Tuo tänne kynttilä ja sytytä piippuni.

Poika otti kynttilän pöydältä ja lähestyi arkana Sundeliusta. Kun hän ei osannut pitää kynttilää niinkuin Sundelius tahtoi, neuvoi tämä häntä, ja kun ei poika sittenkään osannut, löi hän tätä korville niin että läjähti.

— Sinä uppiniskainen nallikka! Kyllä minä sinua opetan palvelemaan. Jollet sinä tee niinkuin minä käsken, niin annan sinulle niin vasten pläsiäsi, että näet kaikkien taivaankappalten tanssivan polskaa ympärilläsi.

Vavisten ojensi poika taas kynttilänsä ja pudotti sen samassa maahan.

— Minä tapan tuon täin! karjaisi Sundelius.

Mutta samassa singahti äskeinen, kurituksen saanut poika hänen eteensä ja huusi:

— Anna sen pojan olla, sanon minä, tai sinun käy melkoisesti!

— Sinäkö se olet? Etkö ole vielä saanut mielestäsi kylliksi nahkaasi parkituksi? sanoi Sundelius.

— Mitä siinä vielä valkoista paikkaa on, niin saat sen maalata vaikka taivaankaaren väreillä ennenkuin tuohon poikaan koskea.

— Elä sekaannu asioihin, jotka eivät sinuun kuulu, kaikui huutoja pojan ympäriltä.

— Peitotkaa minua, jos mielenne tekee, ärjäisi poika, ei tämä poika hevillä nutistu. Mutta tuohon poikaan ette koske, ettekö näe, että hän on heikko ja sairas. Hänen isänsä on kuollut, ja heitä on viisi lasta, ja nyt hän on lukenut ja tehnyt työtä voidakseen kohta hankkia niille elatuksen.

— Elähän nyt viitsi suotta, esteli kalpea poika.

— Pidä suusi kiinni, ärähti toinen, sillä minä se nyt puhun. Ja nälkää hän on nähnyt ja puutetta sisarustensa tähden. Ja sellaiseen mieheen en minä anna koskea, sillä totta vieköön, vaikka hän on kalpea ja heikko, niin on hänessä ollut enemmän urhoollisuutta kuin teissä yhteensä koko liudassa.

Syntyi hetkisen hiljaisuus.

— Ei kukaan pohjalainen ole ennenkään yliopistossa puutetta nähnyt, sanoi Matthias Mathesius. Ja mikä meidän on, on hänenkin. Leipää ei hänen tarvitse surra.

— Kyllä sitä minullakin vielä kakkua piisaa, sanoi poika ylpeästi, en minä tullut kerjäämään hänen puolestaan. Mutta kajota ei häneen saa.

— Mikä sinä luulet oikeastaan olevasi? sanoi Sundelius, joka huomasi toisten vaitiolosta, että kaikki hyväksyivät pojan teon, ja nyt tahtoi kääntää huomion toisaanne. Mikä sinä luulet oikeastaan olevasi?

— Tämmöinen olen kuin olen, pieni mutta pahasisuinen.

— Tuollainen vasikka, jonka päässä ei ammennettukaan viisaus pysy, sanoi Sundelius.

— Ainakin olen enemmän kuin sinä, joka et taida vuosikausiin olla nähnyt kirjan kansiakaan.

— Paljokos tahdot, jos häpeet?

— Sen näet sitten, kun sekin hetki tulee, sinä vanha haaska, sinä haiseva raato, jonka piru on padastaan unohtanut, sinä ihmisten kiusa ja Jumalan mieliharmi, sinä seivässääri, möhömaha, juopporatti, sinä tieteen pesän mätämuna!

— Vastaa nyt jo, Sundelius, huusivat toverit, jotka nauraen kuuntelivat poikasen kiukkuisaa haukkumista.

— Antakaa hänen puhua, antakaa hänen puhua, hänen sanansa ovat kuin seraafin soittoa, sanoi Sundelius. En ole vielä tavannut miestä, joka veisi haukkumisessa minusta voiton, mutta nyt sen näen. Tuo poikanen ei ole ainakaan suulleen langennut. Anna tulla vaan!

— Saamasi pitää, ja oikein kukkuramitalla, sinä maailmanlopun villitys, sinä kaikkien paheiden ihana yhteen veto, sinä mädännyt nauris. Oletko umpinainen, koska kupusi on niin paisunut niistä juomista, jotka kurkustasi olet alasjuokuttanut? Oletko päivääkään selvänä ollut, koska silmäsi ovat nurin päässä? Milloinka olet viimeiseksi nähnyt housujesi napit? Laihduttaa minä sinut tahtoisin, laihduttaa siksi, kunnes siinä

kuoppa olisi, missä nyt on pyöreä kumpu, hikoiluttaa niin, että joki syntyisi sinun lähteistäsi.

Samassa sieppasi hän seinältä Sundeliuksen pään yläpuolelta piiskan ja heiluttaen sitä hän kiljaisi:

— Jumal'auta nyt sinun syntistä hahmoasil

— Minä en ymmärrä, mikä meininki tässä on? sanoi Sundelius.

— Näkemäsi se pitää, sillä nyt sinä saat tanssia, loikkia polskan jokaisesta korvapuustista, jonka äsken annoit.

— Sinä olet villitty!

— Kuka minut on siksi tehnyt? Sinä, joka sairasta löit. Ja nyt ylös penkiltä! Minä en vastaa mistään, ellet heti paikalla nouse jaloillesi.

— Älä heiluta noin piiskaa minun nenäni edessä, taikka minun vihani nousee.

— Minä en pelkää sinun vihaasil Nousetko siitä, vai sivallanko punaisen raidan sinun mahaasil!

— Johan minä nouse, mutta armias taivas, kiitä onneasi, etten likistä sinua liiskaksi.

— Millä sinä likistäisit? Oletko enää pitkään aikaan saanut käsiäsi ristiinkään. Tanssi nyt, tanssi, taikka tästä syntyy sellainen polska, että veri pursuu jokaisesta reijästä ruumiissasi.

— Katsokaa, toverit, huusi Sundelius, kuinka hän minua häpäisee! Ettehän salli, että beani näin vanhaa ylioppilasta kohtelee?

— Hoida itse asiasi! huusivat nauraen toiset, joita mekastus huvitti.

— Näin minun oppilaani minut ylenantavat!
huusi Sundelius.

— Joko tanssit! huusi poika.

— Johan minä sen teen. Kas näin, kas näin!

— Peli soimaan ja nyt se polska alkaa!

— Eihän tähän peliä tarvita.

— Jotta et tahdissa kompastu. Hyppää!
Korkeammalle! Kyllä minä sinun kinttujasi
kiverrän!

Ja uhaten piiskallaan pakoitti poika Sundeliuksen tanssimaan, tanssimaan monta kierrosta tuvan ympäri. Lopulta hän aivan henkiiieverissä horjahti penkille pöydän luo, tarttui viina-sankoon, ryyppäsi pitkän ryyppyn, horjui vuoteelle, ja kohta kuului sieltä kova kuorsaus.

Mutta tanssin loputtua nousivat miehet paikoiltaan, ja Gabriel Tuderus, joka tähän asti oli ollut vaiti, sanoi:

— Tule, poika, niin suljen sinut syliini. Vielä se vanha pohjalainen sisu elää, sen sinä todistat.

Ja ystävällisinä kättelivät kaikki poikaa. Mutta Gabriel Tuderus sanoi:

— Sellainen tulee oikean ylioppilaan olla. Sydän kuin kultaa, kieli kuin puukko ja käsi kuin taivaan salama. Ja kun nyt olet tullut meidän joukkoomme, niin tiedämpä, että osaat oikein elää. Toisella kädellä pitelet valkeuden maan keruubia ja toisella nyt pirua hännästä.

VI

Martinus Stodius, itämaisten kielten professori, istui työhuoneessaan, joka samalla oli hänen makuuhuoneensa. Talvinen hämärä oli jo verhonnut kaupungin, ja varjot kulkivat huoneessa peittäen kaikki sen esineet. Punainen juova taivaanrannassa kajasti viimeisenä silmuna siitä suuresta verkosta, jonka aurinko oli heittänyt yli maan ja nyt kokosi kultaisten porttiansa taakse. Sinisenä hohti hanki ikkunan alla.

Stodius katsoi ulos ikkunasta, mutta hän ei nähnyt tästä mitään, sillä hänen ajatuksensa kulkivat kauaksi ohi seutujen, yli taivaanrannan, pois maan piirin rajasta, etsien vastausta siihen suureen kysymykseen, joka aina hänen sielunsa pohjalla eli: mitä on elämä? Liikkumattomina lepäsivät hienot, kalpeat kädet tuolin käsipuilla, liikkumaton oli katse, ja huulilla oli juhlallinen vakavuus. Hiljaa kohosi oikea käsi ja siveli pitkää valkoista partaa.

Hän ei kuullut ei nähnyt mitään. Hän ei havainnut sitä, että hänen vanha palvelijattarensa,

seitsemänkymmenvuotias Leena, aivan valkottukkainen vaimo, kuuro ja hieman ontuva, oli parikin kertaa jo raoittanut huoneen ovea, mutta aina jälleen vetäytynyt pois.

Kaikista niistä ihmisistä, jotka Stodiuksen pitkän elämänajan varrella olivat hänen luonaan olleet, oli Leena ollut uskollisin, uskollisempi kuin professorin oma tytär, joka mentyään naimisiin erään yliopiston professorin kanssa ei koskaan käynyt isäänsä tapaamassa. Uskoihan hän sitä, mitä muutkin, mistä professoria julkisesti oli syytetty, minkätähden häneltä oli uhattu ottaa paikka konsistoriossa, paikka kirkon penkissä, oikeus luennoida vieläpä kieltää hoitamasta kirkkoherranvirkaansa Naantalissa, että hän nimittäin harjoitti salaisia tieteitä, että hän seurusteli paholaisen kanssa. Leena yksin, joka ei mitään kuullut toisten puheista, uskoi, että professori oli maailman paras ja maailman viisain mies. Heidän väliltään oli vähitellen kadonnut palvelijan ja isännän suhde, ja haudan partaalla seisominen loi sen hellyyden, joka ei koskaan ujostele itseään näyttämästä peläten muuten katuvansa sen laiminlyömistä, kun se tulisi liian myöhään. Leenan kuurous esti heitä puhelemasta, mutta puhuivathan silmät, ja usein laski vanha professori hienon, valkoisen, melkein naisekkaan kätensä Leenan kädelle, ja Leenan kasvot silloin aina kirkastuivat. Ja kun professori istui työnsä ääressä, niin luki Leena raamattua, tuota kauan toivottua kirjaa, jonka hän vasta

vanhoilla päivillään oli saanut ja jonka suurimman osan hän tiesi tuon rakkaan professorin pitkinä talvi-iltoina suomentaneen. Se oli hänen lohdutuksensa, ja tyynenä odotti hän elämänsä illan loppua, eikä hänen mielessään ollut pelkoa eikä vapistusta. Joka kevät hän tuuletti niitä itse kutomiaan ja itse ompelemiaan hienoimmasta palttinasta tehtyjä ruumisvaatteitaan, jotka hän jo kaksikymmentä ajastaikaa oli pitänyt valmiina.

Jos porvarit professoria kammosivat, yliopiston miehet tuomitsivat, niin ylioppilaat jumaloivat. Hän oli heille se ainainen esikuva ihmisestä ja hänen loppumattomasta pyrkimisestään. Ja kun he eivät muuten osanneet eivätkä voineet rakkauttaan osoittaa, niin toi jokainen lomalta Turkuun tultuaan eväistään paraimman osan Leenalle.

He uskoivat, että Stodiuksella oli salaiset voimat hallussaan, sillä useinkin hän kulkiessaan jonkun nuorukaisen ohitse kadulla oli pysähtynyt, kutsunut miehen luokseen ja silloin puhunut hänelle kysymättä mitään, tuon salaisten voimien antaman tiedon kautta ymmärtäen kaiken sen, mikä toisen mieltä lannisti. Hän ymmärsi kaiken eikä mitään tuominnut.

— Minä olen elämässäni saanut paljon kärsiä, siksi toisten kärsimykset ovat tulleet minulle pyhiksi, sanoi hän.

Kun Gabriel Tuderus avasi oven professorin huoneeseen, kääntyi tämä heti häneen päin ja sanoi:

— Minä odotin sinua! Sinä tulet tänään niin myöhään. Miksi? Joko taas olet ollut katukahakassa?

— Katukahakat ovat unhoittuneet sen jälkeen kun aloin käydä teidän luonanne.

— Niin, sinä olet jo kuukauden ajan käynyt minun luonani ja vieläpä hyvin useinkin, sanoi Stodius, ja hänen silmissään oli veitikkamainen välke. Kuka olisi uskonut, että Gabriel Tuderuksessa herää sellainen tiedonjano, sellainen palava into salattuihin tieteisiin? Etkä sinä ole ainoa, jonka mielessä on kysymysten suuri parvi herännyt. Minun kummityttäreni Barbara, pormestari Schaeferin tytär, on myöskin kuukauden ajan käynyt ahkerasti luonani.

— Onko hän täällä, onko hän teidän luonanne? huudahti Gabriel.

— Tuskin tällä haavaa, sillä ethän ole tullut tavallisella hetkelläsi. Mutta joka kerta, kun sinä olet ollut minun luonani, on hän istunut tuolla vierisessä huoneessa Leenan vieraana. Kun seinä on ohut, niin on hän saanut kuunnella meidän keskustelujamme, sillä, kuten tiedät, ei Leenan kanssa voi kukaan keskustella, kuuro kun hän on. Ja näin olette te molemmat olleet minun oppilaitani, ja usein sinulle puhuessani olenkin puhunut hänelle. Tiedätkö, poika, että minä jo heti alusta alkaen olen huomannut kaiken, ymmärtänyt tuon

tiedonjanon sinussa ja kummityttäressäni. Sinun matkasi minun luokseni on joka päivä kulkenut pormestarin talon ohitse, ja kun nämä talot ovat vieretysten, niin pahakielisten ihmisten puheita välttääksesi aloit tulla minun luokseni. Näin voit tullen ja menen kenenkään mitään aavistamatta kulkea hänen asuntonsa ohitse. Minä olen nähnyt tuon tunteen syntyvän, nähnyt, miten se on kaikki vallattomat voimat sinussa taltuttanut ja tehnyt sinusta suuren uneksijan. Ja minä olen käyttänyt hyväkseni aikaa ja istuttanut sieluusi kaiken sen, minkä toivon siellä versovan. Ja minä tiedän, niin varmasti tiedän, että se kylvä, joka silloin ihmissieluun tehdään, kun hän ensi kertaa rakastaa, se kerran nousee suurena ja voimakkaana laihona. Rakkaudesta meissä kaikki hyvä herää ja varttuu. Nyt sinulla on elämän ihana toukokuu, toiveiden ja unelmien aika, ja käyköön sinun kuinka tahansa elämässä, alku sinun elämäntyöllesi on rakkauden varjossa laskettu, ja minä iloitsen siitä, että minä olen se kylväjä ollut. Katsohan, lapsi, minä olen tahtonut sanoa tämän sinulle tänä kauniina talvihämynä.

— Te minun vanha, hyvä ystävänil sanoi Gabriel ja puristi vanhuksen kättä.

— Lapsi, lapsi, minä olen elänyt sinussa omaa nuoruuttani, ja iloni on ollut niin suuri. Minä olen tuntenut, miten kaikki sinussa on niin erilaista ja kuitenkin niin samaa kuin minussakin. Minä olen elänyt koko elämäni yhden suuren unel-

man keskellä heräämättä siitä hetkeksikään. Siksi olen jotain saanut aikaan, siksi olen tullut kyllä häväistyksikin, mutta myös sanomattoman onnelliseksi. Minä olen uskonut, että kaiken näkyväisen takana on ihmeellinen salattu maailma. Sen portilla olen seisonut ja kuunnellut sen maailman outoja ääniä. Se on ollut minun unelmani. Sinä luot unelmasi toisin kuin minä, jokainen luo sen omalla tavallansa, mutta minä tiedän, että sinun elämäsi ei ole hukkaan heitetty, vaan kerta on elosi ehtona laihosi oleva runsas ja kullankuultava mailleen menevän auringon valossa.

— Minä tunnen, miten te otatte levottoman sydämeni kuten aran linnun käteenne, ja minä tunnen, miten sen on siinä hyvä olla.

— Minä tahdon painaa syvälle sieluusi nämä sanat: Elä koskaan epäile unelmiasi, elä silloinkaan, kun niiden tähden saat kärsiä. Kun viime kesänä kuljin lehdossa, näin linnun, — muita kirkaammin se lauloi. Lentonsa arka oudoksutti minua, lähemmäksi astuin, sokea oli lintu. Meidän täytyy jotain kadottaa, ennenkuin säveleet soivat syvimvät, täytyy sinun niinkuin täytyi minunkin. Tyly on elämä, niin harvoin se yhdessä katkoo elämän sekä lemmen langat. Niin harvoin voivat ihmiset löytää sen, minkä kohtalo heille sääsi. Jos lemmen löydät, niin et sitä tunne, jos sen tunnet, et osaa sitä luonasi säilyttää. Sattumusten sarja kirjava, kohtalon lankojen leikki on elämä. Mutta käyköön sinun kuinka tahansa, niin tiedä,

että suurimmat ilomme me saamme ostaa suruilla. Niin tein minä, ja niin teet sinäkin kerran. Sille, jota elämä rakastaa, se antaa suuren surun. Ja suru putoo kuten hiekkajyvä simpukan sisään, ja simpukka kokoo sen ympärille omasta itsestään kimaltelevan aineksen ja näin synnyttää helmen. Kuten ihana helmi, jossa taivaan kaikki värit kuvastuvat, on jokainen oikea ihmiselämä, ja suru on se pieni jyvä, joka sen keskessä on. Näin on käynyt minunkin. Koko elämäni, koko työni on rakennettu surun ympärille.

Stodius vaikenä. Ja sitten hän alkoi kertoa tarinaansa kuten itsekseen puhuen.

— Minä olin vain kaksi vuotta naimisissa. Vaimoni kuoli, ja ainoa lapsemme, tyttäreni, jäi huostaani. Vaimoni ei koskaan minua rakastanut, minä tiesin sen, ja hänen tyttärensä peri äitinsä luonteen. Jo varhain huomasin, että hänellä ei ollut mitään tunnetta isäänsä kohtaan, ja kun hän varttui naiseksi, meni hän naimisiin. Hän asuu nyt täällä, samassa kaupungissa, ja on minulle vieraampi kuin vieras. Silloin minun sydämeni, joka oli täynnä rakkautta, josta ei kukaan ollut huolinnut, etsi olentoa, jolle kaiken saisi antaa. Minä näin Tukholmassa hänet, joka tuli kohtalokseni, ja minun ajatukseni kutoivat sadun¹ lukin lailla kimaltelevaa verkkoansa vangitakseen hänet.

Kuinka elämä rautaisella kädellä johtaa meitä! Hän oli minulle kaikkeni, kun tuli toinen, vei omani, anasti aivottuni. Hän oli nuori, minä jo keski-ikäinen, hän aatelisherra, minä köyhä oppinut. Minä pakenin silloin Viipuriin ja olin siellä opettajana. Kun yliopisto perustettiin, astuin sen opettajien riviin. Mutta tuota yhtä en unohtanut.

— Ja hän, tuo rakastettunne?

— Eräänä päivänä oli ylhäinen herra hänet jättänyt. Silloin meni hän naimisiin miehen kanssa, joka oli kyllin jalo ymmärtämään kaiken. Minä sain tiedon, että heille syntyi tytär, jonka kumiksi minut merkittiin. Ja sitten nuo molemmat vanhemmat saapuivat Turkuun. Näin elimme onnellisina yhdessä, kunnes tuoni tavoitti äidin. Minä olin valikoinut tämän talon asunnokseni, sillä hän asui viereisessä talossa, ja pienen oven kautta voin olla heidän pihallaan. Usein tuo nainen sen on avannut ja istunut tuossa, missä sinä nyt, ja äidin jälkiä on seurannut tytär, sillä tuo nainen oli pormestari Schaeferin toinen puoliso ja Barbaran äiti.

Hämärässä oli ovi auennut, ja kynnyksellä seisoi vavisten nuori tyttö. Kun Stodius oli kertomuksensa lopettanut, juoksi hän professorin luo ja kietoen kätensä hänen kaulaansa suuteli häntä. Näin lepäsivät he kauan sylitysten talvi-illan hämärässä.

Mutta hellästi eroitti Stodius tytön käsivarret kaulastaan ja sanoi:

— Rakas lapsi, sinä olet tänään tuottanut minulle suuren ilon, niin suuren, että mieleni pyytäisi jäädä luoksesi, mutta ehtoo on jo pitkälle kulunut, ja minun on mentävä. Johannes Kemien sis kaipaa minun apuani. Kuukausi sitten tuli hän ylioppilaaksi, on lukenut yöt ja päivät, ja nyt hänet on tauti löytänyt. Hän on tänä aamuna sylkenyt verta, ja minun täytyy mennä hänelle viemään lääkkeitä. Minun on nyt vaikea erota sinusta, lapsi, mutta tiedänhän, että poissa ollessani sinä olet huoneessani, ja tiedänhän, että tunteesi kukkivat.

Hän suuteli Barbaraa, puki ylleen pitkän tumman viittansa, otti pöydältä rohtopullon ja poistui.

Ja hämärässä huoneessa seisoivat Gabriel ja Barbara liikkumattomina uskaltamatta sanaakaan vaihtaa; heidän sydämensä löi kiivaasti, ja he tunsivat, miten outo verkko veti heidät yhä lujemmin apajaansa.

Vaistomaisesti he lähestyivät toisiaan, käsi etsi kättä, syli syliä.

Kun professori palasi huoneeseensa, istuivat molemmat nuoret käsitysten sanaakaan vaihtamatta.

Viereisestä huoneesta kuului Leenan ääni, kun hän luki:

— Jos minä ihmisten ja enkelten kielillä puhuisin, ja ei minulla olisi rakkautta, niin minä olisin kuin helisevä vaski, taikka kilisevä kulkuinen.

VII

Henrik Schaefer oli Turun kaupungin pormestari ja samalla sen äveriäimpiä kauppiaita, jonka monet laivat kesäisin ja vielä myöhään syksylläkin tekivät loitolle matkoja.

Hän istui huoneessaan hanhenkynällä kirjoittaen kirjettä ensimmäisestä avioliitosta saamallensa pojalle, joka Tukholmassa hoiti isänsä laajoja kauppaa-asioita.

— Minä olen Gabriel Tuderus, sanoi Gabriel astuessaan sisään.

— Tunnen miehen sekä muodon että maineen, sanoi Schaefer, ja totta puhuen on muoto mainetta parempi. Mitä sinä haluat? Istu, aja asiasi!

— Minä tulin tytärtänne kihlaamaan, sanoi Gabriel tynesti.

— Kuule, poika, sanoi pormestari, mene ensin nukkumaan, sillä taidat puhua höyryn vaikutuksesta.

— Koko eilisillan istuin professori Stodiuksen huoneessa, vastasi Gabriel. Jos höyryä päässäni on, niin ei se ainakaan juomista ole lähtenyt.

— Mikä se sitten sinun päähäsi tuo tuollaisia järjettömyyksiä?

— Rakkaus.

— Vai rakkaus? Mene Jerikoon ja anna viiksesi kasvaa ja tule sitten vasta puhumaan rakkaudesta.

— Ei se rakkaus kai viiksistä kiinni riipu, sanoi Gabriel.

— Ei, mutta ei sitä lapset kaikkia asioita ymmärrä.

— Kyllä kahdeksantoistavuotias jo tietää, mikä luonnon laki on.

— Kuule, poika, minä luulin sinun laskeneen leikkiä. Ethän vain tarkoita täyttä totta?

— Täyttä totta, sillä ei minulla ole aikaa käydä kaupungin pormestaria leikillä hauskuuttamassa.

— Minä voin potkaista sinut ulos ovesta.

— Sitä minä tohdin järkiään epäillä, sillä eipä vielä ole kenenkään jalka selkääni koskenut, mutta sitä useammin minun jalkani toisten selkään.

— Ja sinä aiot hävyttömyydellä saada tyttäreni?

— Ei kai tässä livertelyt ja mairittelutkaan auttaisi.

Schaefer nousi, käveli huoneessaan ja katseli tuontuostakin Gabrieliin. Ensiksi hän ajatteli huutaa renkinsä sisään heittämään hänet pihalle, mutta sitten häntä alkoi miellyttää Gabrielin reipas menettely ja hän päätti ainakin keskustella pojan kanssa.

— Onko sinulla millä vaimosi elätät? kysyi hän.

— Kyllä sekin vielä tulee. Kyllä kakku kieri tekevän tielle.

— Miksi sinä aiot?

— Papiksi.

— Minun on vaikeata ajatella sinua evankeliumia saarnaamassa. Luulin sinun lakia tutkivan, kun jo aina rangaistusta harjoitit.

— Kyllä se kirkkokin kovaa kouraa tarvitsee. Jollei muualla, niin Lapissa ainakin, jossa vielä pakanaus vallitsee.

— No, kun ensin olet valmis pappi, niin tule sitten tänne, niin keskustellaan asiasta.

— Keskustellaan nyt jo, kun kerran yksissä ollaan, sanoi Gabriel.

— Näyttää siltä, kuin sinä aikoisit tämän asian yksinäsi päättääkin.

— En yksinäni, vaan tyttärenne kanssa.

— Tietääkö hän tästä?

— En kai minä tässä omiani ole puhumassa.

— Ja hän on tietysti ajanut sinut pois luotaan.

— Ei juuri niin, ei se siltä näyttänyt.

— Mitä sinä tarkoitat?

— Sitä, että ei hän minua pois aja, koska hän suuteli minua.

— Tiedätkö, mitä minun tekisi mieleni tehdä? huusi Schaefer.

— En.

— Lyödä sinua.

— Lyökää vaan, jos se mieltänne keventää, mutta takaisin teidän myös saamanne pitää.

Schaefer käveli kiivaasti pitkin huonetta. Hän pysähtyi Gabrielin eteen ja sanoi:

— Sinä olet päättänyt ottaa tytön omaksesi.

— Saada minä olen hänet päättänyt, en ottaa, saada teidän omasta kädestänne.

— Ja sinä uskot sen tapahtuvan, sinä todella uskot sen mahdolliseksi?

— Enhän kai muuten täällä olisi. Teidän luvallanne minä tahdon hänet saada, sillä olen minä mitä muuta tahansa, varas en ole. Minä suutelin häntä eilen ensi kertaa, mutta toistamiseen en sitä tee teidän luvattanne. Ja kun tyttärtänne rakastan, niin tahdon taistella niin kauan kanssanne kuin hänet annatte minulle.

— Onko tämä tänne-tulosi Barbaran neuvoma?

— Ei. Minä en miesten asioissa kysele naisilta neuvoa.

— Se oli oikea vastaus. Ja mitä sinä nyt minulta tahdot?

— Lupaa käydä talossanne ja tavata tyttärtänne.

— Jos sen kiellän.

— Jos sen kiellätte —

Gabriel katsoi maahan, nosti sitten silmänsä ylös ja katsoi suoraan pormestaria silmiin.

— Eiköhän mies sitäkin kestä, sanoi hän.

— Me puhelemme tästä toiste enemmän, sanoi Schaefer. Täksi kertaa saa tämä riittää. Mutta, jotta tietäisin, mistä sinut saan käsiini —

Schaefer hymyili, avasi viereisen huoneen oven ja sanoi:

— Niin mene tuonne.

Gabriel katsoi hämmästyneenä häneen.

— Niin, niin, jatkoi pormestari. Mene peremmälle taloon. Jostain huoneesta löydät Barbaran. Ja sitten puhumme asiasta lähemmin tänään, tai huomenna, tai ylihuomenna — tai jonain muuna päivänä. No, mitä siinä hölmönä seisot! Totta kai minun täytyy antaa tyttäreni kihlatun käydä talossani. Mutta muista, lopullista lupaustani en ole vielä antanut, sillä täytyyhän minun ensin laskea, paljoko annan tyttärelleni myötäjäisiä. Ja täytyyhän isällesikin asiasta ilmoittaa.

Kuten huumaantuneena oli Gabriel kuunnellut Schaeferiä voimatta uskoa omia korviaan. Hän meni osoitettua ovea kohden kuten unessa. Schaefer pidätti häntä:

— Sanohan suoraan, olitko sinä aivan varma minun suostumuksestani?

— Olin alussa, mutta kyllä minä jo lopulla arvelin, että kaivoon sitä ajettiin.

— Siltä se minustakin näytti. No, tahdon minäkin nyt kertoa sinulle jotain. Sitten kuukauden päivät olen joka ikinen ateria saanut kuulla sinusta puhuttavan. Poikani Erik ja Barbara ovat sinua minulle syöttäneet. Erik varsinkin pitää sinua jonain uutena enkeli Gabrielina. Ja niinpä tunnen tarkoin kaikki tappelusasi ja tiedän kaikki hyvätkin tekosi, sillä niitä näkyy olevan yhtä vil-

jalti kuin tyhmyyksiäsikin, vaikka eihän maailma hyviä juoruja levittele. Lapset, kuten Erik, niitä huomaamattaan kertovat. Minä olen näin tullut sinut tuntemaan tarkoin, ehkä paremmin kuin itse sitä teetkään. Ja kun yhden ruokalajin nauttiminen väsyttää, niin eihän ollut muuta neuvoa minulla kuin päästää sinut taloon kuullakseni jostain muustakin puhuttavan kuin sinusta. Että Barbara sinua rakasti, sen huomasin jo aikoja sitten. Hän alkoi käydä niin usein Stodiuksen Leenan luona. Kun nuori, iloinen tyttö valikoi kuuron, vanhan akan seurakseen, niin on sen takana aina nuori mies. Sitten huomasin sen merkillisen yhteensattumisen, että tyttö pujahti professorin asuntoon aina vähän sen jälkeen, kuin sinä olit kulkenut ikkunani ohitse. Ja kun näin, että sinä olit Stodiuksen ystävä, niin olit minunkin ystäväni, sillä se mies on saanut sieluunsa ainaisen sunnuntain, ja silloin ollaan vain hyvien ihmisten seurassa. Minä olen jo monta aikaa odottanut käyntiäsi ja olen ihmetellyt viipymistäsi. Sinä et juuri häikäile etkä viivästele, ja kummastelinpa, että näin paljon aikaa tarvitsit tähän valmistuessasi.

— Minä en uskonut onneani mahdolliseksi, sanoi Gabriel ja lisäsi sitten: ja olenhan minä niin vasta-alkaja tässä asiassa.

— Jos missään, niin siinä me kyllä pian opimme, sanoi nauraen pormestari.

— Minä en tiedä, kuinka teitä kiittäisin —

— Ole kiittämättä, se on viisainta. Mene nyt jo, sillä huomaanpa sinun levottomana paikallasi seisovan, ja ajatuksesi ovat Barbaran luona. Mene, mene, tämä hetki kuuluu hänelle. Meillä kahdella on aikaa puhella myöhemmin.

Ja hän lykkäsi Gabrielin ovesta sisään ja sulki sen hänen jälkeensä. Sitten otti hän hatun päähänsä, meni pihamaan poikitse ja avasi Stodiuksen taloon vievän oven. Ja hetkisen päästä nuo ystävykset istuivat viinin ääressä, jonka Leena kävi noutamassa pormestarin kellarista.

Kun pikku Erik palasi kimnaasista ja Barbara hänet näki, niin hän sulki pojan syliinsä ja suuteli kiihkeästi.

Mutta poika huitoi käsillään vastaan ja kiukuisena puhisi:

— Anna minun olla! Mikä noita likkalapsia riivaa aina, kun ne eivät voi antaa miesten olla rauhassa?

— Minä olen kihlattu Gabriel Tuderuksen kanssa, sanoi Barbara.

— Oletko? Oikein todella. Se oli siunattu asia, sillä nyt hän saa opettaa minulle, kuinka se toisen miekan katkaiseminen käy.

— Vai itseäsi sinä heti ajattelet!

— Itseäsi sinäkin ajattelet, kyllä minä jo tyttölapset tunnen, sanoi Erik. Ja onhan hän lankona minullekin jotain velkapää neuvomaan.

Nauraen suuteli Barbara taas häntä, mutta Erik sylkäisi ja sanoi:

— Hyi perhana! Elä tule enää minun suuhuni, sen minä sinulle sanon. Minä en ole mikään vauva, vaan mies.

Barbara nauroi.

— Naura vaan, mutta kun minä ensi Martinpäivänä täytän yhdeksän vuotta, niin en annakaan enää likkojen lipiä ja nuolla naamaani.

VIII

Johannes Kemiensis hämmästytti kaikkia professoreja satumaisen nopeilla opinnoillaan. Kaikki hänelle suurta tulevaisuutta ennustivat, kaikki uskoivat tuon hennon, kalpean pojan tulevan yliopiston kunniaksi ja ylpeydeksi. Vanha Stodius, hän yksin vaikenä joka kerta, kun kuuli näitä ennustuksia. Hän hoiteli poikaa silloin kun tämä voimattomana virui vuoteessaan ja levottomana katseli, miten hän siitä pian nousi jälleen ja jatkoi lukujaan.

Kun maaliskuu tuli ja silloin tällöin jo lämmin tuulen leyhähdys lännestä lainehti ja ennusti suven saapuvan, hän eräänä päivänä siirtyi asumaan vanhan professorin luo ja hänen omaan työhuoneeseensa, lähelle hänen vuodettaan laati Leena pojalle makuusijan.

Ja nyt alkoi palava opintojen aika, ja hämmästyen kuunteli professori lapsen kysymyksiä ja selityksiä elämän suurista ongelmista. Kuten omenapuu, joka varhaisena kevätpäivänä äkkiä alkaa kukoistaa ja jonka oksat heleinä hohtavat, kun kukka puhkee kukan viereen, kun oksat unoh-

tavat lehdet ja kaiken voimansa kokoovat vain kukkasiin, niin oli pienen Johanneksenkin elämä. Ja kuten kuninkaana muiden puiden parissa omenapuu loistaa luvaten satoisaa syksyä, jolloin oksat hedelmien painosta notkuvat, ja sitten eräänä yönä saapuukin halla ja kaiken hävittää, niin oli pienen Johanneksen elämä.

Eräänä päivänä huhtikuun puolivaiheissa sai hän pahan verensyöksyn, eikä enää noussut vuoteeltaan. Pitkät päivät istui professori hänen vierellään tietäen lopun tulevan. Ja tiesi sen Johanneskin. Mutta hän ei pelolla odottanut sitä hetkeä, vaan ajatuksensa yhä kiitivät eteenpäin, ja entistään kauniimpana, selvempänä ja suurempana hän näki elämän. Mutta sitten tuli se ilta, jolloin hän kaikkea epäili ja jolloin hän vanhalle professorille ajatuksensa ilmaisi:

— Minä en voi uskoa, sanoi hän.

— Uskoa, mitä?

— Kaikkea sitä, mitä meille opetetaan. Minä en voi ajatella kuolemaa loppuna tälle kaikelle. Minä en tahdo mennä elämästä pois liian varhain.

— Meidän kypsyitemme ei riipu elämämme pituudesta, sanoi professori.

— Niin, eihän se siitä riipu, eihän. Minä olen ajatellut niin paljon näinä viimeisinä aikoina, ja minä olen alkanut uskoa, että minä jo ennen olen ollut täällä ja että minä jälleen palaan, että, jos nyt kuolen, niin olen lopettanut sen, mikä minulle tässä muodossa on mahdollista, ja että minä palaan

takaisin ja jatkan tästä. Ja sitten, vasta sitten, kun minä kaiken tiedän, löydän myöskin tien paraatiisiin. Minun on niin vilu maailmassa, minun täytyy tulla takaisin silloin, kun minulle annetaan sekin, mitä nyt en ennätä saada. Ja minä palaan yhä uudelleen siksi, kunnes hänet löydän —

— Kenet?

— Jesuksen. Sillä minä tiedän, että hän palaa yhä uudelleen, että hän kerran osuu minunkin tielleni, että kerran häntä seuraan ja rakastan. Ja kun hänet olen löytänyt, niin tahdon silloin kuten hänkin luopua kaikesta, jotta voin kaikki antaa ihmisille. Ettekö usko, että jokainen suuri mies on saanut kuten Jesuskin luopua kaikesta onnesta voidakseen toteuttaa kaiken, että jokainen suuri mies vasta ristillä, keskellä äärimäistä kärsimystä, tuntee antavansa ihmisille jotain suurta?

Kuten erämaassa kulkija, joka vaeltaa toivotomana eteenpäin ja äkkiä näkee lapsen hymyillen leikkivän erämaan hiekassa, ja siitä pulppuaa lähde esiin, niin vanha professorikin kuunteli tuon lapsen lauseita. Ja hän näki Jesuksen opin uudessa valossa, niin suurena ja kauniina.

Eräänä aamuna heräsi professori levottomasta unesta, ja kun hän hoidokkinsa vuoteeseen katsoi, niin oli tämä kuollut, mutta hymy oli huulilla ja pienet kädet olivat ojennetut professoriin päin.

Pohjalaiset ylioppilaat kantoivat pienen arkun hautuumaalle. Kirkkaana paistoi ensimmäinen keväinen päivä, taivaan kuulakka sini kaarsi kaiken kaupungin yli. Hiljaa astelivat miehet eteenpäin hautuumaata kohden. Sinne he kirkon siimekseen laskivat pojan lepoonsa.

Kun ruumis oli siunattu ja virsi haudalla vaiennut, astui vanha professori haudan ääreen ja hänen miehekäs äänensä kaikui kevätpäivän hiljaisuudessa kauas:

— Mitä on ihmiselämä? Lentävän linnun varjo. Unelma, josta me heräämme vapauteen. Sinä rakas lapsi! Jo varhain oli sielussasi herännyt se varmuus, että luonto laatii suuret lakinsa ihmiselämäänkin. Että kuten puu, joka keväällä kukoistaa ja syksyllä hedelmänsä antaa ja talveksi kuolee, niin ihminenkin palaa uudelleen, yhä uusissa muodoissa kasvaaksensa, kehittyäksensä ja noustaksensa yhä ylemmäksi valkeutta kohden. Kuten kukkalatva puu, joka sylinsä aukaisee ikuista valkeutta kohden, niin oli sinun sielusi. Kuten nyt laajassa luonnossa, niin sinussakin tunsin tuon aran aavistuksen suven sulosta. Ja minä iloitsin siitä kuten vanha puu, joka ei enää kukkia jaksaa, nuoresta iloitsee, joka kukkiin peittää oksansa. Nuku, lapsi, nuku onnellisena. Rikkaana lähdit pois vieden sylin täyden täyttymättömiä lupauksia, lähdit mukanaasi suuri unelma, ja se on paljon, äärettömän paljon, sehän on muru ikuisuudesta. Nuku, lapsi, nuku ja uneksi uuden aamun heräämiseen asti.

Kun hauta oli umpeen luotu ja väki sieltä poistunut, niin nähtiin nuoren tytön hiljaa saapuvan haudalle. Syrjässä hän oli pysynyt tähän asti, nyt hän tuli ja havuilla hän kauniisti koristi kummun. Hän ei itkenyt, sillä ei suuri suru kyyneleitä löydä. Arka ja sanaton tunne oli hänen ja tuon haudassa nukkujan välille syntynyt, tunne, joka ei edes täyttymistään uneksi.

Ja kun hän oli kummun koristanut, hän läksi ja oli hän tuona lyhyenä aikana, jonka onnen tunne oli hänessä saanut elää, kypsynyt naiseksi. Ja hänestä tuli ihminen, joka aina oli iloinen, hyvä ja tyytyväinen, sillä hän oli jo nuorena saanut surun ihmeellisen lahjan.

IX

Tuli kevät ja Magnus Ringius rakastui. Se oli yhtä vähän hänelle kuin toisillekaan uutta tai hämmästyttävää, sillä olihan tämä tauti jo parina kolmena vuotena iskenyt kiukkuiset kyntensä häneen ja joka kevät aina kovemmalla voimalla. Kun ensimmäinen kevätpäivä tuli, niin havahti Ringius kuten unesta. Hän otti torven ja alkoi soitella.

— Musiikki ja rakkaus, ne kuuluvat aina yhteen, niin oli hänen tapansa sanoa.

Hän muuttui päivä päivältä yhä hiljaisemmaksi, ja jota vähemmän hän sanan voimaa käytti, sitä enemmän hän torvea puhalsi. Hänessä heräsi myös into opintoihin, ja nähtiin miehen usein tallustavan yliopistolle luentoja kuulemaan. Kerran hän niin innostui luennonpitäjän viisauteen, että hän sen loputtua pyysi saada tulla professorin luo hänen kunniaksaan soittamaan. Mutta professori pyysi Ringiusta häntä tästä ilosta säästämään.

Ringius luopui tavallisesta seurastaan, kun rakkauten tauti hänessä vallan sai, ja alkoi seurus-

tella nuoremman sukupolven kanssa. Tälle hän selvitteli rakkauden olemusta ja aina hänellä oli innostuneita kuulijoita.

Kerran hänellä oli taas seurassaan suuri parvi aivan nuoria ylioppilaita, joille hän, joka jo oli niin perin vanha — yhdeksäntoistavuotias — saattoi selittää elämän suuria kysymyksiä.

— Mitä on rakkaus? Se on se nasta elämän suuressa myllyssä, jonka ympäri kaikki kiertää ja kieppuu. Minä kysyn, mitä on rakkaus? Se on se koukku, joka taivaasta on alaslaskettu ja josta kiinniriippumalla me pysymme yläpuolella maan. Minä kysyn kerta vielä, mitä on rakkaus? Se on se lammikko, johon me tietämättämme loiskahdamme ja josta nousemme uudesti syntyneinä. Minä sanoin tietämättämme, sillä katso, kuka sanoa voi, milloin rakkaus meihin kyntensä iskee ja miehen nöyräksi tekee naisen edessä. Ja mistä on tullut tämä voima, joka meitä riivaa ja raatelee eikä yön eikä päivän rauhaa anna? Näin tietoviisaat sen selittävät. Ennen muinoin olivat ihmiset jättiläisiä, joilla oli kaksi päätä, neljä kättä, neljä jalkaa ja kaikki muut ruumiin osat ja laitokset sen mukaan kaksittain. Ja he olivat niin voimakkaita, että jumalatkin heitä pelkäsivät, sillä mitään ei ollut, joka heitä olisi estänyt. Tämä voima johtui siitä, että heillä ei ollut mitään tunnetta toisiaan kohtaan, ei vihaa, ei rakkautta, eivät he tietäneet velvollisuuksista sukuansa ja omaisiansa kohtaan. Sillä tarkastakaamme maailmaa ja sen menoa, niin

huomaamme, että kaikki suuret työt tulevat puolinaisiksi sen kautta, että meidän tulee ottaa varteen muiden mielipiteet ja ajatukset. Mutta palatkaamme taas noihin nelijalkaisiin. Heidän voimansa oli niin suuri, että jumalat sitä pelkäsivät. Ja Jupiter otti miekan ja halkoi jokaisen tuollaisen olennon kahtia. Sitten otti hän kiinni nahasta, joka retkotti tuon ammottavan haavan kummallakin puolen, kiskoi ja veti ja venytti sitä ja lopulta sen sai kootuksi yhteen. Silloin hän sen satoi siitä paikasta solmuun, ja näkyypä se vieläkin meissä jokaisessa nappina vatsamme keskessä. Sitten hän otti ihmisen pään ja väänsi sen katsomaan tätä omaa surkeuttaan. Mutta kun puoliskot taas pääsivät jaloilleen, joilla, kun niitä nyt oli vain kaksi jälellä, he kävellä hoipertelivat, niin juoksivat he kiivaasti toistensa syliin etsien omaa puoliskoansa. Kun he olisivat kuolleet tähän surulliseen syleilyyn, niin antoi Jupiter heille rakkauden, sen voiman, joka ihmiset yhteen vetää ja samalla heikentää. Sillä mitä on rakkaus saanut aikaan? Kodin, ja kodista tuli sukukunta, ja sukukunnasta pitäjä, ja pitäjämästä maakunta ja maakunnasta valtio. Ja ihmisten välille tuli kaikki ne siteet, esteet ja kommervenkit, joiden varteenottaminen estää heitä voimakkaiksi tulemasta, koska alituinen riita, kinastus, sota, vaino ja vallanhimo on rakkauden alkujouesta putkahtanut esiin. Rakkaat sanankuulijani, välttäkää rakkautta niin kauan kuin voitte, karttakaa sitä, jotta ette heikontuisi. Minä

sanon teille, koettakaa tuntea, että tulette ilman sitä toimeen, että te olette henkisesti, jollette ruumiillisesti, kaksipäisiä, nelikätsisiä ja nelijalkaisia olentoja. Minä olen teille varoittavana esimerkkinä. Katsokaa minua ja minun muotoani, millainen se on? Onko se kaunis, kaukana siitä. Rakkaus minutkin on maailmaan tuonut, mutta se rakkaus on ollut sitä vihoviimeistä, koska ei minulle ole mitään koreata ulkoasuuni jäänyt eikä sisälle muuta kuin tuo kipeä tuska ja kolotus. Katsokaa minua, kuinka minä olen laihtunut. Ja miksi minä laihdun? Siksi että minä rakastan. Ja ketä minä rakastan, sitä en tiedä, minä rakastan vain ylipäätänsä. Ja minä odotan sitä, joka olisi minun puoliskoni.

Ja Ringius itki katkerasti, eivätkä kuulijat varmasti tienneet, laskiko hän leikkiä vai puhuiko hän täyttä totta. Kun Ringius oli niistänyt nänensä, sanoi hän:

— Ja sen minä sanon, elkää ryypätkö sinä aikana, kun olette rakkauden kiipelissä. Ei se tuskaa paranna, vaan pahentaa.

Kun ei Ringiuksella ollut ketään varmaa tunteen esinettä, niin alkoi hän sitä etsiä.

— Alkakaamme yläpäästä, sitä suurempi on sitten valikoimisen vara, sanoi hän ja hän alkoi kuljeskella linnan lähettyvillä ja odotella, milloin hän näkisi maaherran veljentyttären. Ja odotel-

lessaan hän puhalteli torvea ja houkutteli siitä kaipauksen päriseviä säveleitä.

Ja näin istuessaan linnan lähellä hän ajatteli:

— Kun hänen sydämensä pehmenee, ja miksi ei niin kävisi päinsä, koska musiikilla aina on ollut perin lumoava vaikutus, kuten Orpheuksestakin tiedämme, niin heltyy hän ja viimein hän heittää ikkunastaan kukkasen minulle merkiksi.

Ja kun hän kerran oli jo pitkän aikaa torveensa soitellut ja linnan ikkunaan katsonut, niin aukeni se, ja kaunis käsi heitti häntä kohden jotain valkoista.

— Preivi se on! Hän on jo heltynyt enemmän kuin uskoinkaan, ajatteli Ringius ja riensi ottamaan maasta paperin.

Kun hän sen avasi, niin oli sen sisällä hopeamarkka. Paperissa oli jotain kirjoitustakin. Hän luki sen:

»Maksanut Mats Kustaanpojalle kolmentoista lantakuorman kuljetuksesta 5 äyriä kuormalta, yhteensä 65 äyriä.»

— Ei tämä juuri yhteen sovi rakkauden kanssa, tuumaili Ringius. Parasta on, että menen toisille ja paremmille markkinoille.

Näin tuumien hän alkoi astella pois päin, kun näki erästä ruutua vastaan kasvot painuneina. Litteäksi oli katsojan nenä levinnyt siinä, mutta mitä siitä, kun kasvojen vieressä oli sormi, joka näytti viittaavan. Ringius vastasi samoin viittamalla, ja katsojan naama vetäytyi hymyyn, ja sormi liikkui yhä nopeammin kutsuen sisään päin.

Ringius asteli linnan portista sisään, ja kohta tuli häntä kohden nainen, joka kutsui häntä luokseen.

— Se on maaherran piika, ajatteli Ringius. Pian minä niitä tikapuita alas tulinkin, kun neidille soitin ja piika minuun mieltä.

Usein nähtiin Ringiuksen tästä lähin astelevan linnalle päin, ja usein huomasivat toverit hänen istuvan asunnossaan pöydän ääressä kirjoittelemassa, jolloin hänen jalkansa polki tahtia. Siitä toverit arvasivat hänen runoilevankin.

Hyvänä häntä maaherran piika piti, sen huomasi kaikesta, sillä vielä pitkän aikaa linnasta tulonsa jälkeen miestä röyhellytti, kuten ainakin kauan kestäneen aterian jälkeen. Pian alkoi myös näkyä ulkonaisiakin merkkejä hyvinvoinnista. Eräänä päivänä oli Ringiuksella uusi verkakauhtana yllään, ja kerran hän veti hopeatuopin viittansa alta esiin ja juhlallisesti asetti sen asuntonsa pöydälle. Kun toverien ruokavarat alkoivat vähetä, niin auttoi Ringius heitä. Hän toi kotiin kerran leiviskän voita, leiviskän kapahaukia ja leiviskän kuivaa lihaa. Ja kerran hän naama hymyssä kilisteli taskussaan rahoja ja ylpeästi mulkaisten ympärilleen hän kapakassa heitti pöydälle kuusi taaleria ja kaksi tukaattia. Sitten alkoi hänelle karttua kaikenlaista omaisuutta, kuten rihlapyssy ja ketunnahka, ja toipa hän kerran maltaitakin kaksi tynnyriä ja eräänä iltahämäränä hän ajoi asuntonsa pihalle kokonaisen kuorman heiniä.

Kummastellen katselivat ylioppilaat eräänä iltana Ringiusta, joka asteli Linnankatua pitkin salaten kauhtanansa alle säkkiä, josta kuului outoa vikinää. Hän suuntasi kulkunsa Merthenin kapakkaan, jossa pohjalaisia tapansa mukaan oli koolla.

— Mitä sinä viittasi alla raksit! huusivat ylioppilaat.

— Onhan vaan pieniä muistoja hellultani, sanoi Ringius.

Hän avasi säkin suun ja sieltä juoksi esiin porsas.

Tämä elukka oli Ringiuksen ainaisen huolen esineenä, ja usein nähtiin hänen kuljeksivan kadullakin kuljettaen elukkaa takajalkaan sidotusta nuorasta. Oman karsinan hän sille rakensi asuntonsa pihalle ja syötti ja juotti sitä.

Hyvinvoipa ja onnellinen oli Magnus Ringius, sillä olihan hänellä huolettomat päivät. Mutta musta huolenlonka nousi hänen onnensa kuulakkaalle taivaalle. Kerran hänen astellessaan linnaa kohden tuli häntä kadulla vastaan roteva hämäläinen ylioppilas, jonka viitan alta kuului Ringiukselle tuttua vikinää. Pahaa aavistaen ja muistellen, että naisen kavaluudesta on historiakin suurena todistuskappaleena, hän juoksi linnaan ja suoraa päätä sikokarsinaan. Eikös hän ollut arvannut oikein! eikös se juutas ollut saanut porsasta matkaansa! sillä laskettuaan porsaitten lukumäärän hän huomasi sen yhdellä vähenneen. Kiukkua täynnä hän meni linnan keittiöön ja heti karjaisi:

— Se on sikamaista!

— Mikä? kysyi piika.

— Se, että täältä maaherran omaisuutta ja tavaraa jaellaan pitkin maailmaa. Elä siinä hölmönä töllistele, vaan häpeä, jos sitä osaat, kun kaikille maankiertäjille lahjoittelet muistoksi herrasi tavaroita.

— Mitä tavaroita, mistä sinä puhut?

— Tiellä tuli vastaan hämäläinen mullikka, oikea sonnin alku, kantaen porsasta. Se on täältä peräisin. Jumal'auta, likka, jos sinä tässä uskottomaksi rupeat! Tiedä, että sydän se minullakin on.

Piika koetti rauhoittaa kiivastunutta ylioppilasta, mutta tämä huusi:

— Pysy loitolla, sinä Baabelin hekumallinen vaimo, sinä lihallinen olento, joka nuoria miehiä luoksesi houkuttelet porsailla ja rasvaisilla keitoksilla! Tiedätkö, että sinä olet särkenyt minun hyvät ajatukseni naisen uskollisuudesta. Anna pois tänne ne runot, jotka minulta olet saanut, sillä sinä et ole kelvoinen niitä katselemaan; minä sanon katselemaan, sillä lukea sinä et osaa, sen minä olen jo kauan sitten huomannut.

Ja niin äkäinen oli Ringius, että piika sanaakaan sanomatta etsi paperit ja ojensi ne Ringiukselle, joka ne repi ja heitti palavaan pesään.

— Noin minä ne revin, noin, ja poltan ne, jotta ei mitään jäisi jällelle minun sydämeni tunteista, sillä sinä olet sen ottanut ja tallannut jalkojesi alle yhdeksi liiskaksi. Mutta minä en tätä

näin vähiin jätä, sen sanon, enpä jätäkään, vaan selkäsauvan valmistan sinun hämäläiselle ylkämiehellesi.

Näin sanottuaan ja heristäen nyrkkiään läksi Ringius pois ja jätti entisen morsiamensa itkeä pillittämään.

Seuraavan päivän hän vaani ja odotteli hämäläistä ylioppilasta linnan lähistöllä. Evästä hän oli ottanut matkaansa, koska odotus saattoi tulla pitkäksikin.

Vasta iltamyöhäiseen hän näki hämäläisen astelevan linnaa kohden. Kuten ilves, joka äkkiä kätkestään hyppää raavaan niskaan, niin karahti Ringius piilostaan hämäläisen kimppuun. Lyhyt oli tappelu, mutta sitä tulisempi, ja lopulta istuivat molemmat miehet keskellä katuja, ja ammottavasta haavasta pursui hämäläisen otsasta veri.

— Onko tämä leikkiä, vai onko se täyttä totta? kysäisi hämäläinen tyynesti katsolessaan vastustajaansa. Jos se on leikkiä, niin on se vissisti hyvin sopimatonta. Jos se on totta, niin aloitetaan sitten uusi ottelu, sillä tappelussakin täytyy saada valmistautua, ei sitä noin vain saa siihen ryhtyä kuin sinä olet tehnyt.

Kun Ringius näki toisen verissään, lauhtui hänen kiukkunsa ja hänessä heräsi äkkiä ajatus, että mies ehkä olikin syytön. eikä ollut tietänyt mitään hänen väleistään piian kanssa.

— Tuki ensin tuo ammottava lähde otsastasi, sanoi hän.

— Ei se taida tässä noin vaan sormenpainamisella mennä umpeen. Mennään haavurin luo. Mutta sen minä sanon, että sinä sen miehen palkan saat suorittaa, koska hyökkäsit edeltäpäin ilmoittamatta päälleni. Kun sitten uudelleen tapellaan, niin niistä haavoista saa kukin itse pitää huolen.

Ja he läksivät yhdessä parturin luo, joka samalla oli haavurikin.

Ringius jäi oven ulkopuolelle, kun hämäläinen astui asuntoon. Vähän ajan päästä hämäläinen tuli ovelle ja viittasi Ringiukselle.

— Tule vähän sisälle!

Ringius astui haavurin asuntoon.

— Tämä rohtomestari sanoo, että se maksaa hopeataalerin, sanoi hämäläinen. Mitä sinä arvellet? Hopeataaleri on paljon rahaa. Kannattaako se?

Ringius seiso i hämäläisen edessä kotvasen ja katseli hänen veriseen otsaansa.

— Ei se minun mielestäni kannatal sanoi hän.

— Ei makseta sitten, mutta mennään pois, sanoi hämäläinen.

Kadulla horjahti hämäläinen hiukan.

— Kas kun huimaisee, sanoi hän. Tarvitsisi saada jotain miestä väkevämpää sisäänsä.

— Mennään ottamaan, sanoi Ringius tarttuen hänen käsikynkkäänsä, ja yhdessä he astelivat Merthenin krouvia kohden.

— Viisainta on juoda ne rahat eikä antaa haavurille, sanoi Ringius. Ja tiedänpä, että krou-

varin Taava ilmaiseksi tekee sen, minkä haavuri-kin.

Krouviin tullessaan huusi Ringius:

— Taava, tulehan tänne parsimaan minun käsitöitäni! Ja sillä aikaa saa krouvari tuoda kokonaisen taalerin edestä olutta kahdelle miehelle.

Taava, joka oli tottunut sitelemään pohjalais-ten lellikkiensä haavoja, toimitti taitavasti tehtävänsä.

Juotuaan ensimmäisen tuopillisen olutta kysäisi hämäläinen:

— Minä en oikein muista, mistä se meno meidän välillämme sai niinkuin alkunsa.

— Et sinä sitä taida tietääkään, sillä enhän ole vielä joutunut puhumaan siitä, kun on ollut siksi paljon muuta hommaa, sanoi Ringius. Se sai alkunsa naisesta, vaimonpuolisesta sikiöstä.

— Kai sinä totta puhut, ja miksi et puhuisi, mutta minä en nähnyt mitään naisenpuolista, vastasi hämäläinen.

— Sinä olet käynyt sen maaherran piian luona, etkö olekin?

— Onhan tuolla tullut käydyksi toisinaan.

— Minä olen siellä myöskin käynyt.

— No mutta —! Sellainenko kaksipuolinen otus se oli. En sitten ihmettele, että minuun iskit, ja annan sen sinulle anteeksi, sillä tuleehan meidän toisiamme ymmärtää tässä maailmassa. Mutta miksi et sanojnut sitä ennenkuin siväisit seipäällä

otsaluuhuni. Jos sen olisit tehnyt, niin olisimme yhdessä antaneet tuolle naiselle sen, minkä jaoimme toisillemme, sillä sen hän olisi ansainnut.

— Ei sitä joudu kaikkea ajattelemaan, kun kiukku kutittaa sisua, sanoi Ringius.

— Kyllä minä sen naisen nyt heitän hornan tuuttiin, ja pysyköön hän siellä, sanoi hämäläinen.

Näin he istuivat ja ryyppäsivät toisen haarikan olutta toisensa jälkeen. Kun se nousi hämäläisen päähän, niin alkoi hän tulla murheelliseksi ja lopulta hän sanoi:

— Kovasti tämä sinun paljastuksesi kuitenkin koski mieleeni, sillä olin tuohon naiseen jo ehtinyt niinkuin mieltä. Mutta kestää se täytyy, kestää kuin mies, sillä olenhan kuitenkin pelastunut putoamasta kuiluun, joka on täynnä käärmeitä, sisiliskoja, sammakoita ja muita matelevia elukoita, joka tuon naikkosen sielu näkyy olevan. Kiitos sinulle siitä, veli, ja iloitsen nyt, että minua seipäällä löit ja niin minut turmiosta varjelit. Juodaan sen asian päälle. Mutta kovalle se ottaa, kovalle, ja täytyy minun itkeä, sillä minulla on niin jumalattoman hellä mielenlaatu.

Kaulatusten he siinä istuivat, ja hämäläinen itki ja ryyppäsi aina itkien väliin. Ja heltyi Ringiuksenkin mieli sitä enemmän, jota useamman tuopin tyhjensivät.

Lopulta, kun he jo olivat koko naissuvun mananneet helvetin alimmalle kiukaalle ja ylistäneet onneansa, joka heidät oli pelastanut tämän

lohikäärmeen kidasta, he vannoivat toisilleen pyhän veljesvalan koko yliopistoajaksi ja vielä senkin jälkeen, vielä haudankin toiselle puolelle.

Ja sitten he kädet kaulatusten istuivat, ja humala himmensi ajatuksen, ja he töllistelivät seinään koetellen harajavilla katseillaan seurata torakan kulkua pitkin seinän mustunutta pintaa kohden kattoa.

— Noin sitä ihminenkin kiipee, sanoi hämäläinen, noin kuin tuo torakka. Ylöspäin se pyrkii, ei aina suoraan, mutta kumminkin ylöspäin. Ja jos se matkalla pahan esteen tapaa, niin kiertää se sen ja yrittää taas ylemmäksi. Ja jos se putoo, kuten niin usein havaitsemme tapahtuvan, niin vähäkös siitä, uusi yritys taas, uusi ponnistus ja yhä kovempi kiinniotto, ja yli rakojen, ohi esteitten sitä lopulta torakkakin pääsee katon rajaan asti, jossa sen on lämmin ja hyvä olla. Tuollainen torakka minäkin olen, oikea suuri torakka olenkin, joka uhkamielisyydessään on aikonut esteen yli päästä, joka este on tässä ollut tuo katala nainen, ja olen pahasti pudonnut permannolle. Mutta ei anneta mielen lannistua, ei anneta, huonohan se mies olisi, joka naisen tähden mielensä menettää. Sylkäistä sitä pitää hyppysiinsä ja yhä lujemmin tarttua elämän ropuliaiseen seinään kiinni. Eiköhän lopulta se katto minullekin tule vastaan ja katon palkkien välissä ole rakoa, johon saan itseni lepoon laskea ja iloita, että kilvoitus on kestetty ja matkan päähän päästy.

Näin he puhelivat ja istuivat veljeksinä sovussa ja rauhassa.

Seuraavana päivänä he panivat porsaas yhteiseen karsinaan. Ja siinä seisoessaan kumarassa karsinan aidan yli ja raapustellessaan porsaitaan selkään, kunnes ne hiljaa mielihyvystä höristen laskeutuivat pitkälleen, he puhelivat naisista ja maailman merkillisestä järjestyksestä, joka miehen elämän tekee niistä riippuvaiseksi.

X

Kun ihminen on kysymysten äärimäisen portin saavuttanut ja sen suljetuksi löytää eikä hänellä ole voimia sitä auki murtamaan, kun hän silloin kääntyy katsomaan tietä, jota hän on kulkenut, ja tyynesti näkee kaiken sen matkan, minkä hän on ennättänyt, silloin hän ymmärtää kaikki ihmiselämän yksityispiirrot, ymmärtää ihmisluonteiden kummalliset yhtymät, eikä hän enää mitään eikä ketään tuomitse.

Ja silloin saa hän sen lahjan, että häneltä ei mitään ole salattua, että hänen silmänsä lukee kaiken ihmisten kasvoista. Näin oli käynyt Stodiuksenkin. Ja tuo kaiken ymmärtäminen oli tehnyt sen, että hän osasi ihailia toisia ihmisiä, nähdä jokaisessa sen kauniin puolen, joka on osa iki-valkeutta, ja unohtaa huonot puolet. Kun Pietari Brahe oli Suomen maaherrana, niin silloin olivat hän ja Martinus Stodius ne kaksi ihmistä, jotka täydellä kunnioituksella katsoivat toisiinsa, ymmärsivät toisiaan ja rakastivat toisiaan. Niin yhtäläisiä he olivat, ja kuitenkin yksi seikka teki

sen, että kreivi aina ja joka paikassa lumosi ihmiset suuremmassa määrässä kuin professori.

— Hänellä on sulka hatussa, minulla ei sitä ole, hänellä on sulka kaikissa teoissaankin, minulla ei, oli professorin tapana sanoa kreivistä.

Ja näin kuvasi professori kreivin nuorille ylioppilaille, jotka eivät koskaan olleet häntä nähneet:

— Häntä täytyi rakastaa, silloin hänen suuruutensa tajusi. Täytyi pitää häntä täydellisimpänä miehenä, minkä luonto ihmeellisessä rikkauudessaan on maailmalle antanut, silloin näki, miten hänen voimansa, hänen älynsä oli niin monipuolinen, ettei mikään asia ollut hänelle outo. Mitä hän tästä maasta ja kansasta kirjoitti kuninkaalle, tulee aina ja kaikkina aikoina pysymään oikeana, sillä kansat muuttavat tapojaan, olinmuotojaan, mutta niiden sisäinen olemus pysyy aina samana ja kulkee polvesta polveen. Ja sen olemuksen näki kreivi Brahe täydellisesti. Sellaiset ihmiset kuin hän ovat elämän suola, sillä he estävät kaiken mädännäksen leviämästä, hän on niitä olentoja, joiden ihaileminen tuottaa kunniaa sille, joka sen tekee, ja kohottaa häntä. Sillä mitä on meidän henkinen kohoutumisemme? Uskoa siihen, että suuria miehiä on, että ne vaeltavat meidän keskellämme ja että me saamme palvella heitä.

Katsokaahan, palvelemisen ilo on meissä jokaisessa. Pietari Brahe on aina väikkynyt edessäni esikuvana kaikesta suuresta, oikeasta ja jalosta. Ja tiedättekö, mihin häntä vertaisin? Honkaan. Tuo puu, jota ei suotta kohtalo ole meille esikuvaksi viereemme istuttanut, on kuva miehestä, jommoiseksi meidän on tultava. Se ei kaipaa hedelmällistä maata kasvaaksensa, karulle kankaalle se asettuu tai mäen töyrylle, jossa ei mikään muu puu menesty. Se ei etsi kukkarikasta nurmea eikä hedelmällistä multaa, sillä se tietää, että jota syvemmälle, jota laajemmalle sen täytyy juurensa ulottaa, sitä lujempaa se seisoo. Ylöspäin, ylöspäin kohden taivaan kirkkautta se kohoo. Eikä se turhilla kukkasilla tahdo loistaa, vaan runkonsa kauneudella. Tuuheana kuin kruunu sen latva leviää, eikä se sure oksia, jotka alempana kuihtuvat. Ja se rakastaa tuulta ja tuuli sitä, se on sen paras ystävä, sillä se katkoo kaiken kiviuneeen ja huonon pois. Se ei sorra toista puuta, vaan tukena myrskyjä vastaan se nuoremmalle seisoo, ja sovussa ojentuvat niiden oksat ristiin. Kuningas metsän puiden joukossa se on, siksi sitä rakastavatkin metsän kuningaslinnut. Sen latvaan laatii kotka pesänsä, ja sen oksilla levähtää kiuru kohotakseen pyhässä ilossaan korkealle valon ihmeelliseen sineen. Ja missä voimakas honka on, siinä puut sen ympärillä kasvavat suoriaksi ja muodostavat lopulta sen juhllaisen pylväistön, jossa jumalan pauhaava myrsky kohtaa

kauniin kohinan eikä löydä levotonta lehtien läpättämistä. Tuollainen honka oli Pietari Brahe meidän keskessämme. Hänen mukanaan me uskal-simme nousta, hänen seurassaan vapaasti ajatella ja uneksia, ja hän opetti meille uskon tämän maan loistavaan kehitykseen. Kun hän oli täällä, kuinka paljon kirkkaammat olivat minunkin unelmani. Minä tohdin vetää vuosituhansien halki sen ajatuslangan, jonka kohtalo maailmaan kutoo. Minä näin, että maailmojen sivistyksen kehto läksi Indiasta, siirtyi Assyriaan ja sieltä Egyptiin. Kreikkalaiset saivat sen sieltä ja Rooma otti sen sitten omakseen. Yhä pohjoisemmaksi kulki tuo ahjo, jossa kaikki suuret ajatukset yhä uudelleen syntyvät kuten Fenix-lintu. Nyt se on Saksassa ja Ranskassa. Ja me, tämä pienoinen kansa täällä pohjoisessa, kerran me sen voisimme ottaa ja omistaa. Eikä siihen tarvittaisi muuta kuin uskoa, pieni murunen uskoa siihen, että se on meidänkin kaunis oikeutemme ja pyhä velvollisuutemme. Mutta sitä ennen meidän tulisi oppia näkemään suurta toisissamme eikä aina pientä. Siten me voisimme kohota siksi kauniiksi temppeliksi, jonka hongatkin muodostavat. Muistakaa, että karu maa kasvattaa kestävimmit puut. Kun kreivi liikkui keskellämme, uskoin siihen; nyt usein huo-maan epäileväni omaa uskoani. Kreivi Brahe oli miesten mies, ja kuten sulka on hatun kaunistus, niin oli kepeä lause, mutta samalla ytimekäs, hänen jokaisen tekonsa korkeimpana kohtana.

Minä olin maahan ja maa oli minuun hyvin tyytyväinen, sanoi hän täältä lähtiessään. Mikä ylpeä, mutta mikä suora lause! Minun hatussani ei koskaan sulkaa ole ollut, ja puuttunut se on kaikista teoistanikin. Mutta teille sanon, oppikaa se sulka etsimään ja oppikaa se kiinnittämään kaikkeen, mitä teette. Sulka ihmiselämässä on se urhoollisuus, joka vaaran hetkenä löytää oikean sanankin, ei vain tekoa. Sulka on se hymy, joka ihmisellä on kuoleman hetkellä, kun hän vaatimattomana ei tahdo kuolemaakaan ottaa liian juhlallisesti vastaan. Sulka on se lempeä sana, jolla avun tekee avuksi eikä nöyryytykseksi. Sulka on se leikinlasku, jolla ihminen kunnianosoituksenkin nöyränä syrjäyttää. Sulka on ennen kaikkea se ilo, jolla ihminen elää koko elämänsä ja Jumalan eteen astuu, ei pelolla, vaan hymyillen kuin poika isänsä syliin juoksee.

Jokainen Stodiuksen lause joutui lopulta piispan ja konsistoriumin korviin, ja ahdasmieliset kun sen jäsenet olivat, pitivät he välttämättömänä professorin asettamista syytteeseen.

Kun Stodius sai siitä kuulla, vastasi hän tyyneästi:

— Minun elämäni on jo ennättänyt ehtoon saavuttaa. Sulkisinko oveni ennen laskua auringon, joka sieluuni on paistanut? Tehköt he minulle mitä tahansa, en sure sitä, sillä mikään ulkoapäin tuleva ei minulle tuota sieluun rikkautta, vaan kaikki onneni lähtee täältä sisältä. Kohtalo säi-

lytti sieluni aina nuorena; ikävä kyllä se unohti ruumiilleni tehdä samaa. Mutta vaikka he ruumiini kahleilla sitoisivatkin, niin sielu on vapaa ja omistaa koko maailman rikkauden. Minä olen tuntenut itseni niin rikkaaksi näinä viimeisinä aikoina, että syvä nöyryys on samalla ottanut asuntonsa minuun. Kohtalo, mittaamaton kohtalo, tuonne taivaan tähtilakeen piirretty, se on kaiken jo edeltäpäin määrännyt. Ja yhtä vähän kuin ihmiskäsi voi ainoatakaan tähteä radaltaan siirtää ja toisaanne asettaa, yhtä vähän voivat ihmiset muuttaa mitään siitä, mikä minulle elämäni juoksuksi on määrätty.

Koko kevään vanha professori päivä päivältä saattoi seurata Barbaran ja Gabrielin tunteen kehitystä, nähdä, miten sen ensimmäiset hiljaiset onnen päivät piankin katosivat ja sijaan astui tuo mieletön kahden rakastavan välinen taistelu. Rakastaa, se on vihata toisessa jotain, jonka yliherraksi tahtoisii tulla. Ja tuo vallitsemishalu pisti piankin päänsä esiin, vuoroin toinen tai toinen taipui, mutta sattui niinkin, että molemmat vaativat toistaan taipumaan. Ja tuo miehen ja naisen ikuinen keskinäinen viha leimahti tuleen. He taistelivat monesta aivan vähäpätöisestä asiasta, niin vähäpätöisestä, että, äkkiä kesken riitaa muistaessaan taistelun alkusyyn, he saattoi-

vat piankin sopia jälleen. Mutta aina ei käynyt niin, vaan päiväkausia saattoi heidän välillään vallita tuo rakkauden mieletön hallitsemisen halun synnyttämä tuska, joka estää nauttimasta onnesta silloin kun se on aivan saavutettavissa. Kumpikin vaati toistaan osoittamaan tunnettaan sillä tavoin kuin se hänelle oli mieluista, ei siten kuin se antajalle oli luonnollista. Näin he joka hetki mielestään saivat vähemmän kuin mitä antoivat. Ja ihmissydämen kummallinen katkeruus siitä, ettei saa täyttä korvausta antimistaan, valitsi heissä.

Hellyyden jano, joka aina nuoressa ihmisessä on niin suuri, ei koskaan saanut siten tyydytystään. Gabriel oli suuri, hyväilyssairas lapsi, joka miehekkäässä ylpeydessään piti kaikkea liiallista pehmeyttä häpeänä itselleen. Näin oli hän tily Barbaralle silloinkin, kun tämä eniten hellyyttä kaipasi. Ja Barbaran herkkä mieli, joka ei muuta tahtonut kuin antaa ja yhäti antaa, tunki tuon tylyn käytöksen estävän häntä niistä tuhansista pienistä hellyydenosoituksista, joilla rakkaus elämän kaunistaa.

Näin taistelivat he tuota taistelua rakkaudessaan. Ja kun he siihen uupuivat, kun molemmat kadottivat ylpeytensä, jolla he tekojaan verhosivat, niin silloin heidän lapsekas, arka mielensä äkkiä puhkesi helliin hyväilyihin. Ja salainen äidintunne, joka aina on naisen tunteen pohjavirtana, sai Barbarassa voiton. Hänelle oli silloin tuo pe-

lätty katutappeliija, tuo haaveilija vain suuri lapsi, joka itkien siitä tuskasta, jonka nimi on elämä, nojasi päänsä hänen helmaansa. Silloin Barbara tunsu, miten tunne hänen povessaan lainehti suurena ja voimakkaana, ja hän hyväili tuota edessään olevaa suurta lasta.

Sellaisten hetkien jälkeen oli Gabriel pitkät ajat tyynempi, mutta Barbaran tunne oli kasvanut voimakkaammaksi. Ja nyt löivät heidän tunteensa laineet niin eri tavalla, toisen oli ylhäällä kun toisen alhaalla, ja toivottu rauha häipyi jälleen kauas.

Mutta kevään saapuessa valtasi molemmat outo ujous, jonka aiheutti se tuska, joka ihmisellä on silloin, kun koko hänen olemuksensa kaipaava toisen omistamista ja toiselle antautumista.

— Ota minut, huusi Barbaran terve ruumis.

Gabriel pelkäsi ottaa sitä, minkä toinen olisi tarjonnut, pelkäsi sen otettuaan vastaan kadottavansa kaiken. Ja hän tuli ujoksi eikä tohtinut hyväilläkään Barbaraa. Monasti he sävähtivät, kuten unesta, kuten nähden vaaran, jota he olivat toivoneet ja nyt pelkäsivätkin, ja he erkanivat väkivallasta toisistaan, ja jokapäiväisen keskustelun sanojen taakse he koettivat salata veren levottomuuden.

Stodius näki tuon kaiken, mutta hän tunsu itsensä avuttomaksi auttamaan. Elämän taistelua ei toinen voi ottaa pois, jokaisen on se itse taisteltava, eikä mikään elämää myrkytä, ei mi-

kään kehitystä niin estä kuin sielun taistelu, josta ihminen kesken on lähtenyt pois tietämättä, olisiko loppu ollut hänelle voitoksi vai tappioksi. Sen hän ymmärsi, ja ainoa mitä hän voi tehdä oli osoittaa kummallekin hitusen hellyyttä.

Ei kumpikaan professorille hiiskunut sanaakaan kaikesta siitä, mikä heidän välillään tapahtui, mutta joka kerta kun toinen tai toinen pujahti professorin luo, luki tämä heidän kasvoistaan kaiken. Silloin se tyydytystä vaille jäänyt isän tunne, joka ilmeni professorin kaikessa kanssakäymisessä nuorison kanssa, astui esiin ja löysi lohduttavat sanat.

Pormestari Schaefer huomasi kyllä, että molemmat nuoret usein olivat hyvinkin onnettomat, mutta hän, joka aina oli ottanut elämän terveeltä kannalta, ajatteli, että rakkauden sokkeloista löytää jokainen lopulta itse tien vapauteen ja että viisaat neuvot voivat vain viedä harhaan.

— Ei mikään ole sen parempi keino rakkauden joutavia hullutuksia vastaan kuin avioliitto, sanoi hän professorille. Vuoden he vielä voivat odottaa, mutta ensi syksystä vuosi olkoon häät. Kun he asuvat saman katon alla ja samasta kupista syövät, niin täytyy heidän tehdä sovinto kaikista pikkuseikoistakin. He rakastavat toisiaan, eikä sitä naimisissa silloin taukoamatta riitele.

XI

Eräänä iltana hirttäytyi Matthias Mathesius Lauri Matilaisen navetan ylisille.

Hän oli sinä päivänä ollut hyvin hiljainen ja kuten väsynyt. Hänen serkkunsa Johannes Mathesius oudoksui sitä, ja kun hän näki miehen menevän tuvasta iltahämärässä pihamaalle vastamatta tiedusteluun, minne hän aikoi, seurasi Johannes häntä salavihkaa. Hän näki miehen nousevan navetan parvelle, seurasi kotvasen kuluttua häntä ja löysi hänet hirressä. Nopeasti leikkasi hän köyden poikki, juoksi apua hakemaan tuvasta, ja nyt yhdessä asuintoverit kantoi-
vat tuon kookkaan miehen tupaan. Siellä hän virkosi ja nähdessään toveriensa huolestuneet kasvot ympärillään hän purskahti itkuun.

Vaiti seisoivat miehet hänen ympärillään, sillä syvä juhlallisuus valtasi miesten mielet, kun he näkivät tuon toverinsa itkevän. He, jotka olivat ham-
masta purren ottaneet vastaan kaikki elämän koulaukset, tiesivät, että vihlova se tuska oli ja raadeltu oli se sielu, joka pakoitti miehen lapsen tavoin itkemään.

— Olisitte antaneet minun olla, sanoi Matthias.
Ei minusta enää miestä tule.

Kun hänen itkunsa oli tauonnut, istahti Gabriel Tuderus hänen viereensä ja sanoi:

— Minkätähden sinä tämän teit?

— Minun täytyi se tehdä, vastasi Matthias.

— Ihmisen ei täydy mitään tehdä sellaista, vastasi Gabriel.

Eteisestä kuului jalan astuntaa, joku siellä pimeässä etsi oven ripaa.

— Elä päästä nyt ketään sisälle! sanoi Gabriel Pictoriukselle.

Tämä juoksi ovelle katsoakseen, kuka siellä oli, avasi oven raolleen aikeissa vetää sen kiinni, mutta hän hämmästyi nähdessään professori Stodiuksen eteisessä, ja käsi heltisi oven rivasta.

— Jumalan rauhaa huoneeseen! sanoi professori.

— Oikealla ajalla tulettekin luoksemme. Jumala teitä siitä siunatkoon, sanoi Gabriel.

— Mitä on tapahtunut? sanoi Stodius ja loi katseen tuvassa-olijoihin, jotka juhlallinen vakaavuus kasvoillaan seisoivat katsoen häneen.

Kun professori näki kumarassa istuvan Matthiaksen, hän kysyi uudelleen, levottomuuden väri äänessään:

— Mitä on tapahtunut?

— Miksi teiltä mitään salaisimme, sanoi Gabriel. Veljemme Matthias on aikonut lähteä luotamme pois, ja jollei Johannes olisi häntä seurannut, niin ei hän enää olisi elävien joukossa.

Professori meni penkillä istujan luo, istahti hänen viereensä, ja kunnioittavasti väistyivät toiset loitommalle.

— Poika parkal sanoi professori ja lasi kätensä hellästi toisen kumarassa oleville hartioille.

Ja oli kuin tuo pieni kosketus olisi päästänyt vapaaksi liian kireälle pingoitettun jänteen; mies kohotti vartalonsa, kietoi kuin pieni poika kätensä professorin kaulaan ja itki, itki kuin sydän olisi ollut haljeta. Matthiaksen pään levätessä hänen poveaan vastaan siveli professori sanaakaan sanomatta hänen tummaa tukkaansa. Ja vähitellen vaimeni itkuntyrskä, ruumis taukosi vavah- teluistaan, ja lopulta irroittautui mies professorista, pyyhkäisi tukan otsaltaan ja sanoi:

— Nyt te kaikki varmasti halveksitte minua!

— Minkätähden? kysyi professori. Senkötähden, että aioit itse päättää päiväsi?

— Niin. Onhan se synti ja suuri häpeä.

— Synti kyllä, mutta ei se mikään niin suuri häpeä ole. Ja sitäpaitsi, kun kerran tässä taas istut, niin eihän siitä kenenkään tarvitse tietää, jos se on se, mikä sinua vaivaa.

— Jolleivät muut sitä saisikaan tietää, niin muistan sen ainakin itse.

— Minä sanon sinulle jotain, sillä olenhan jo niin vanha, että uskallan puhua omista heikkouksistanikin: minäkin olen aikonut päättää päiväni.

— Te, professoril

— Niin, minä juuri. Enkä minä häpeä sitä tunnustaa. Itsemurha-ajatus tulee jokaiselle ker-
ran nuoruudessaan. Se on lastentauti, jonka voi-
tettuaan ihminen on entistään terveempi. Sinulla
on tauti ollut tavallista ankarampi, siinä koko
eroitus.

— Jos te sen olisitte tehnyt, niin olisi se ollut
vahinko, mutta mitä minusta, tällaisesta.

— Ei mikään ihmiselämä ole joutava hukkaan
heitettäväksi. Mutta sano minulle, mikä aiheutti
tämän tekosi? Mikä?

Matthias oli vaiti.

— Nainenko?

— Äh! Ei sitä sentään naisen tähden hirteen
mennä!

Hieno hymy värähti hetkisen Stodiuksen huu-
lilla, niin hullunkuriselta kuului Matthiaksen
väite.

— Mikä se siis oli?

— Tunnettehan te ne asiat, koska teitä
niistä on syytettykin, ja voin siis kertoa. Minä
sain Forstadiukselta Paletzin Kabbala nimisen
kirjan.

— Vai niin, siis salatut tieteet sinut ovat rau-
hattomaksi tehneet? sanoi Stodius hymyillen.

— Te hymyilette! Kuinka te voitte hymyillä
niin kamalille asioille? Ensin minä en uskonut
koko juttua, mutta sitten minä huomasin, että
ihminen voi todenteolla tehdä liiton paholaisen
kanssa ja että hän —

— Jatka!

— Niin, minä viikko sitten lupasin itseni paholaiselle, minä tein kaikki määrätyt valat. Ja hän kuuli minua.

Kauhistuneina seisoivat toverit katsoen penkillä-istujaan. Stodius oli vakava ja tyyni, kun hän kysyi:

— Sinä sait siis voiman?

— Niin.

— Missä muodossa?

— Minä voin ajatella voimakkaasti yhtä asiaa, ja se tapahtuu. Minä aloin kokeilla. Minä valikoin vennon vieraan kokeiluni esineeksi. Minä käskin eilen erästä ruotsalaista, joka ei koskaan ole täällä käynyt, jolla siis ei sattumankaan kautta ollut syytä tulla tänne, saapumaan heti luokseni. Minä olin yksin täällä, minä ajattelin vain tuota yhtä, että hänen täytyy tulla. Ja hän tuli. Hän seisoi tuolla ovella ja katseli kummastuneena ympärilleen. Minä olin säikähtynyt siitä, mitä olin tehnyt. Hän kääntyi kuten heräten, sopersi jotain anteeksipyynnöksi ja meni. Minä olen antanut sieluni paholaiselle, nyt minä sen tiedän. Minä olen koko yön rukoillut tekoani anteeksi ja tänään minä päätin lähteä pois, jotta en kiusaukseen joutuisi käyttämään näitä voimia. Minä olen tuomittu tässä elämässä ja iankaikkisuudessa.

— Rauhoitu, poika. Tuo voima ei voi olla pahasta, koska se sama toi minutkin tänne.

— Mitä te sanotte?

— Minä tulin äkkiä levottomaksi, ja salamana välähti mielessäni sinun kuvasi, minä riensin tänne. Sinä olit vaarassa ja ahdistuksessa, ja minä tiesin ja tunsin sen. Suuri ja salainen voima on meissä ihmisissä, jota me emme vielä tunne!

— Mutta kirkko —

— Rakas lapsi, raamattu on laajempi kuin kirkko. Ja se, mitä meissä voimia on, joita kirkko tuomitsee, ne raamattu selittää. Johannes Kastaja tunsu Jesuksen kenenkään sitä hänelle ilmoittamatta. Jesus tiesi Jairuksen tyttären nukkuvan silloinkin kun kaikki hänet uskoivat kuolleeksi. »Jos teillä olisi usko kuin sinapinsiemen, niin te sanoisitte tuolle vuorelle: siirry, ja se siirtyisi», sanoi hän. Minä olen usein uskonut lujasti, ja se, mitä olen uskonut, on tapahtunut. Kaikki tuo lähtee siitä lähteestä, jonka nimi on: ihmisen hengen voima. Kuten toinen on ruumiillisesti väkevämpi, niin on toinen henkisesti. Sinä olet saanut voiman, jonka voit yhteen koota. Olethan nähnyt, miten ihminen voi asettaa erikoisen lasin ja koota sen avulla päivän voiman yhteen ja se sytyttää. Se taito yksinkertaisille ja tietämättömille näyttää sangen kummalliselta, mutta onkin aivan luonnollinen. Kuten valon voi koota, voi koota tahtonsakin. Tiedäthän myös, että sekoittamalla alunaa veteen voit sillä kirjoittaa paperille, ja se kirjoitus säilyy salassa, kunnes se osuu tulen luo, jolloin se näkyy. Ihmisen ajatus voi äkkiä toisen ihmisen tahdon edessä näkyä, kuten tuo kirjoitus, vaikka ei

sanoja ole lausuttu. Tiedätkö, mikä olet ollut mielestäni, lintu, joka häkissä on elänyt ja nyt äkkiä häkin oven auettua ja tultuaan sen ovelle säikähtyneenä lentää takaisin häkkinsä pimeimpään sopukkaan ja peloissaan tahtoo murskata päänsä. Astu ulos häkistä, nuori kotkan poika, astu ulos ja avaa siipesi ja hämmästyen näet, että siipesi, joiden merkitystä et ahtaassa vankeudessaasi käsittänyt, ovatkin luodut lentoa varten!

— Siis minä — sopersi Matthias, — siis minä en olisikaan^m tehnyt liittoa paholaisen kanssa? Siis pimeyden ruhtinasta ei olekaan?

— Se on, sanon minä, se on, mutta ei ulkopuolellamme, vaan meissä itsessämme. Ja kuten hyvälle annat nimen Jumala, niin annat pahalle nimen paholainen.

Kuten pilvi päivänkehrän päältä, niinkatosi varjo nuorukaisen sielusta. Mutta pian palasi taas epäily:

— Mutta jos se on oikein, mitä te sanotte, niin kuinka kirkko silloin voi sen tuomita?

— Mitä kohtalo käsittämättömässä viisaudessaan on meille voimia antanut, niin ei ihmisten tule niistä päätellä ja määritellä. Kuten kirkas virta maailman suuressa erämaassa, niin on ihmisielun kehitys. Se on syvä ja mittamaton.

— Mutta kuinka minä jaksan elää, jos minulla voima on, joka on muille peloittava ja outo?

— Ihmistenkö mielipiteitä ajat takaa? Jos sen teet, hukut heidän keskeensä. Opi minusta! Mitä olen minä? Ihminen, joka kaiken tahtoo ymmärtää

ja siis voi myöskin kaiken antaa anteeksi. Niin sinäkin kerran olet oleva, sielunpaimen, joka ymmärrät kaiken heikkouden, rikoksetkin. Sinä tulet kyllä silloin vihatuksi, sillä ihminen lopulta aina vihaa sitä, joka ei ketään tuomitse, mutta se ei estä sinua kaikkia rakastamasta. Ja koska sinun mielesi voisi hyvydessään usein hairahtua, sillä täydellisesti hyvä ihminen, koska hän ei noudata maailman tavallista järjestystä, voi tahtomattaan saada paljon pahaakin aikaan juuri hyvyytensä tähden, — niin rakentavat kyllä ihmiset itsensä ja sinun välille kuilun, jonka yli vain kaitainen silta vie. Ne, jotka sen yli uskaltavat luoksesi tulla, niillä on pää, jota ei syvyidet huimaa. Ja koska he ennen tuloaan luoksesi sinusta kaiken pahan ajattelevat, niin pettyvät he sinun suhteesi, mutta hyvällä tavalla, itselleen eduksi. Näin säästät heiltä sen elämän katkeran kokemuksen, joka sielussa hallana liikkuu, että se, johon olemme turvamme panneet, ei olekaan kallio. Ja vaikka toiset luoksesi tulevat asumaan, niin yhtäkaikki olet tunteva itsesi yksinäiseksi. Jokainen ihminen on lopulta yksinäinen, mutta se tieto ei meitä paina maahan, ellemme pelkureina kaipaa toisia tueksemme, jos näemme että ihminen on mikrokosmos, maailman kaikkeus yksinänsä.

Lujasti pusersivat Matthias Mathesiuksen kädet vanhuksen valkoista ja hentoa kättä.

— Jumala teitä siunatkoon sanoistannel! Jos elämän ikää saatte vielä muutamia ajastaikoja,

niin sanova olette: Tuo kotkan poika tuli ulos häkistä ja se osaa lentää!

Ja äkkiä hän nousi paikaltaan, oikoi jäseniään kuin heräävä ja nauroi miehekkään kirkkaasti.

— Ei se mies siitä pahene, vaikka se hirressä vähän roikkuukin, sanoi hän. Alkuhetki se siinäkin on pahin!

Ja kuten oman ruumiinsa notkeudesta kirmaiseva orivarsa, joka syytä kysymättä hypähtää korkealle ja kiivaasti kiittää laiduntaan pitkin, niin tunsivat Matthias Mathesius kaiken vakavan mietiskelyn äkkiä kadonneen, ja elämisen ilo etsi tietä ulos.

— Olisipa tässä nyt tasainen paikka ja tappelijoita oikein kasana koolla, huusi hän, niin sekaan menisin, ja kylläpä nähtäisiin, kuka hernerokkaa viimeksi on syönyt.

Hän otti hatun päähänsä ja satoi miekan vyölleen.

— Minne perhanaan sinä, riivattu mies, nyt menet! huusi Johannes Mathesius.

— No, en kai minä tällaista päivää tappelutta lopeta, sanoi Matthias. Muistelen erästä smoolantilaista, jonka kimppuun tahtoisin käydä.

— No, en ole nähnyt mokomaa ennen! sanoi professori nauraen.

— Elkää pahaksi panko, professori, jollen nyt istukaan täksi illaksi nurkkaan kököttämään ja vaivaista syntistä lukemaan. Minähän elän taas ja olen tervet! Ja missä se pohjalainen eläisi, jollei

tappelussa? Ja silloin se vasta itsensä terveeksi tuntee, kun on muutama haava ruumiissa! Tulkaa pojat! Minä haen sen smoolantilaisen, sillä selkäänsä hänen saaman pitää.

— Minkätähden? kysyivät toiset valmistellessaan lähtöön.

— Minkäkötähden? Hän on erään koiran näköinen, joka pari päivää sitten puraisi minua sääreen.

Ja nauraen läksi joukko tuvasta.

Makeasti nauroi professorikin. Kun hän nousi lähteäkseen kotiaan, sanoi hän itseksensä:

— Voi noita minun pohjalaisiani! noita minun pohjalaisiani! Kun Jumala senkin vyyhden selvittää, niin näkee hän, että lujaa siinä on lanka, mutta täynnä kireitä solmujal

XII

Sundelius muutti keväällä asuntoa. Hän oli asustanut sen talven erään suutarin luona, syönytkin heidän ruokaansa, ollut, kuten hän itse sanoi, »perhepurtilon porsaana» ja jättänyt sen maksamatta, ei ilkeyksissään, vaan siitä yksinkertaisesta syystä, ettei hänellä ollut rahoja, millä olisi velkansa suorittanut. Lopulta suutarin akka jo kiukustui ja uhkasi ajaa Sundeliuksen pellolle. Tämä uhkaus jäi täyttämättä, sillä suutari sairastui, ja akka unohti kaikki muut asiat sen aikana.

Hän oli miestään julkeasti aina kuranssannut. Nyt hän kävi katuvaiseksi ja virsiä veisaten hän istuskeli miehensä vuoteen ääressä itkeä pillittäen ja puhuen hänelle kuolemasta.

Akka oli aivan vakuutettu miehensä viimeiselle matkalle lähtemisestä; sen vuoksi hän kerran kääntyi Sundeliuksen puoleen ja sanoi:

— Loppu jo lähenee, loppu jo lähenee! Täytyy jo ajatella hautajaisiakin.

— Mitä sitä suotta ennen aikojaan niitä ajattelee, vastasi Sundelius. Ainahan sitä kuolleen kuopata ennättää.

— Eroitus sitä kuolleillakin on!

— Raato kuin raato!

— Teidän haudallanne ei kukaan itke, se on tiettyä se.

— Joutavaa se olisikin.

— Mutta minun mieheni, hän ei olekaan mikään tavallinen suutari, kaukana siitä. Hän on ollut Tukholmassa ja siellä monen hienon ja ylhäisen herran jalkasuoja värkännyt. Ja täälläkin kreivi aina teetti jalkineensa hänellä. Me emme olekaan mitään tavallista väkeä! Ja kun hän nyt kuolee ja Herra hänen sielunsa korjaa ja vie paratiisiin niitylle, jossa ei enää tarvitse istua naku-tella, niin lähtölaulu hänen täytyy saada ja oikein komea. Ja nyt minä pyydän teidän apuanne. Olettehan te oppinut mies, osaatte runoilla ja olette minulle ruokarahaa velkaa, niin että te olette se oikea mies, joka hänestä voitte tehdä hautalaulun.

— Ei semmoista tehdä ennenkuin toinen kuolee, sanoi Sundelius.

— Mutta ajatelkaahan, sanoi akka, mikä ilo se olisi vainajalle, kun saisi omin korvin kuulla runon omasta elämästään. Ehkä se helpoittaisi hengen erkanemista.

Ja kääntyen vuoteeseen päin, jossa mies virui, hän kysyi:

— Kuulethan sinä Joosua?

— Kuulen, vastasi sairas.

— Eikö se sinullekin olisi ilo kuulla hautarunosi ennen lähtöäsi?

— Olisihan tuo.

— Kas niin, sanoi akka kääntyen taas Sundeliuksen puoleen, se on vainajankin tahto. Eikö se teidän mieltänne hellytä?

Sundelius katsoi vuoroin sairaaseen, joka ähki vuoteellaan, vuoroin akkaan, joka itki. Ja hän arveli sopivan hetken tulleen ansaitsemiseen.

— Mutta ilmaiseksi en minä sitä tee! sanoi Sundelius.

— Mitäl tiuskaisi akka. Vai et ilmaiseksi! Täällä sinä olet kuukausia syönyt minun ruokaani, ja nyt, kun voisit sen jollain palkita, sinä kehtaat vielä maksua vaatia. Ettet hiukan häpeä!

— Sitä minä en koskaan ole joutunut tekemään, vastasi Sundelius. Mutta mitä runoon tulee, niin pidettäköön se erillään kaikesta muusta. Jos maksatte, niin minä teen sen ja teenkin niin kauniin, että vesi valuu vieraista virtana.

— Kuuletko, Joosua, kuuletko? sanoi akka. Sinä saisit sellaisen runon, että vesi valuu vieraista virtana. Mitä sinä arvelet tästä asiasta? Maksanko hänelle jotain?

— Maksa pois, mitä sitä suotta säästää, kun kumminkin kuolee, vastasi suutari.

— Ja mikä se herra professorin taksa on hautausrunosta? kysyi akka Sundeliukselta.

— Alle neljän hopeataalerin en sitä tee. Jota pitempi, sitä enempi se maksaa.

— Se on hirmuinen summa rahaa. Mutta, kun asiaa ajattelen, niin emmeköhän jotenkin sovi

kaupasta. Vaikka summa on suuri, niin eihän minun sovi tinkiä rakkaan mieheni hautausrunosta. Kun on saanut niin hellän ja hyvän miehen kuin hänkin on ollut, niin kiitollinenhan minun täytyy olla hänen lähtiessään maailmasta. Tosin hän on paljon juonut ja humalassa räyhännyt, mutta vedetään viiva sen yli.

— Kauppa on siis päätetty!

— On minun puolestani, vastasi akka. Mutta kun näin puhelemme hyvinä ystävinä, niin etteköhän rahan edestä ottaisi rahan arvoista?

— Miksei, jos se vain täydestä menee.

— Odottakaahan tässä hiukan, sanoi akka ja meni tuvasta aittaa kohden.

— Laittakaakin kaunis runo, sanoi sairas heikkolla äänellä. Ja muistakaa sanoa siinä, että minä olin herra ja määrääjä talossa. Minä olen tyytyväinen, kun sen sanotte. En minä muuta vaadi.

— Minä kyllä sanon, että te olette ollut toinen Salomo.

— Ei sitä sentään Salomoon tarvitse verrata, sillähän oli niin kovin monta muijaa. Kyllä minä tyydyn Taavettiinkin.

Akka tuli tupaan kantaen käsivarrellaan kasan vaatteita.

— Mitä, ottaisitteko rahan edestä vaatteita? sanoi hän.

— Mitä vaatteita? kysyi Sundelius.

— Tuon ukon vaatteita. Mitä minä niitä koin syötävinä pidän, kun hän kumminkin kuolee.

— Ethän sinä, perhanan akka, vain siellä anna pois minun pyhävaatteitani! huusi sairas ja kohottautui vuoteessa.

— Et sinä kai paraita vaatteitasi hautaan ota, sanoi akka. Kelpaa sinne huonommatkin.

Valittaen vaipui sairas vuoteelleen takaisin.

— Olisivathan nämä kylläkin hyvät vielä, sanoi Sundelius käännellen vaatteita, mutta ahtaat ne ovat.

— Jos muuten vain sovimme kaupoista, niin se on autettu. Minulla on vielä samaa kangasta, ja kun levitän takin selkäkappaletta ja housujen istuinta, niin eiköhän ne sitten sovi, selitti akka.

— Mutta ensin vaatteet, sitten vasta runo! sanoi Sundelius.

Samana päivänä akka vielä laajensi vaatteet, ja kun ne olivat Sundeliuksen yllä, sanoi hän miehelleen:

— Katsohan nyt sinäkin, kuinka hyvin ne hänelle istuvat!

— Jaa, jaa, huokasi sairas, en minä enää niissäkään saa tepastella. Mutta mitä siitä, kaikki on katoovaista.

Seuraavana päivänä luki Sundelius runonsa, jossa hän suutaria ylisti toiseksi Davidiksi, uudeksi Krispinukseksi, suutarien suojeluspyhimykseksi. Ja säteilipä sairaan silmät sitä kuullessaan. Mutta kun hän leskeä maalaili itkeväksi orvokiksi metsän siimeksessä, niin huokaili akka syvään.

— Onpa hauska kuolla, kun noin kaunista itsestään kuulee, sanoi suutari, oikein hauska. Mutta hauska sitä olisi elääkin, kun tiedän nyt, etten olekaan niitä huonoimpia seurakunnassa, kuten niin usein vaimoni suusta olen kuullut.

— Herrajestas, huudahti akka, ethän toki aio palata enää elämään, kun vaatteesikin ovat jo toisella ja hautalukusi valmiina!

— En, en, minä vain niin ajattelin!

Ja akka alkoi veisata hautausvirttä, johon sairaskin hartaudella otti osaa.

Mutta sairaan tila alkoi parata, ja seuraavana päivänä hän jo söi suuren kupillisen keitosta. Ja kolmantena päivänä hän jo oli kävelyllä ja viidentenä jo etsi työkalujaan.

Silloin vaati akka Sundeliukselta vaatteita takaisin, ja kun ei saanut, ajoi hänet pois talostaan.

Kun Sundelius viisitoista vuotta oli asunut Turussa, oli hänelle jo kokoontunut kaikenlaista romua ja ryöjää. Niitä hän kokosi rattaille viedäkseen uuteen asuntoonsa. Akka syyti suustaan kiukkuaan ja uhkasi mennä rehtorille kantelemaan maksamattomista ruokarahoista. Sundelius ei siitä välittänyt, vaan kokosi kimpsunsa ja kampsunsa rattaille ja läksi.

Ja akka huusi:

— Tuollainen epäsiiveellinen elukka!

— Minä en ole epäsiiveellinen, vastasi Sundelius.

Ja jos elukka olen, niin olen kaino ja siveä kuin

kissa. Minä olen ylioppilas, ja sellaista teidän tulisi saattaa kunnialla eikä haukkumasanoilla.

— Kyllä minä sinulle kunniaa annan, oikein juhlasoiton perääsi, tiuskaisi akka, ja sieppasi lehmän kellon ja sitä kalkutti voimiensa takaa.

Portilla Sundelius kääntyi ja huusi:

— Säilyttäkää runo, jotta sen sitten luette, kun miehenne niin suututatte, että hän kuolee.

— Elä hauku minun akkaani, karjaisi suutari ovelta, sillä se on minun akkani, muista sel

XIII

Kun Jesus tuntemattomana vaelsi maan päällä ja kylästä kylään kulki saarnaten hyvyyden ja rakkauden oppia ja ihmiset kuuroiksi löysi sille, mitä hän heille opetti, niin saapui hän murheellisena ja murtunein mielin kunnaalle, jonka juurella hän näki miehen seisovan lähteen luona. Huomautta Jesusta vihelsi mies, ja lehdikosta tuli nuori orivarsa hänen luokseen. Tälle mies alkoi puhella:

— Heposeni, nytpä meille pitkä tie ja vaivalloinen työ on tullut eteen, mutta jos sinä sen kestät, kestäät tahdon minäkin.

Ja mies hyväili hevostaan ja syötteli sille kädestään heiniä, jotka rehevinä kasvoivat lähteen partaalla.

— Mies, anna minulle suojaa pääni päälle, sanoi Jesus lähestyen miestä, sillä olen uupunut, jalkani ovat tien kivistä verisiksi tulleet, ja metsän pensaat ovat pukuni repineet.

— Antaisin sinulle suojan ja jakaisin oloni sinun kanssasi, koska näytät olevan yhtä yksinäinen kuin minäkin, vastasi mies. Mutta katso

tuonne, tupani on poltettu, niittyni on tallattu, viljani sotkettu. Minulla ei ole mitään muuta kuin tämä hepo ja tämä lähde tässä, joita voin omakseni sanoa. Juo lähteestä, ja se on sinua vilvoittava. Tämä lähde on pohjattoman syvä, ja sen vesi on aina kylmää.

— Mistä tiedät sen pohjattomaksi? kysyi Jesus.

— Olenhan koettanut sitä mitata, mutta kivi, jonka köyteen sidoin ja lähteesen laskin, ei tavannutkaan pohjaa. Kerran tahdoin minä samoin mitata taivaan kannen korkeutta, jännitin vahvimman jouseni, otin nuoleni sulituimman. Korkealle kohosi nuoli, mutta putosi taas. Yhtä korkea kuin taivas, yhtä syvä on tämä lähde. Ja sen siunaus on suuri. Katso nurmea, kuinka se tässä iloitsee ja kukkasia kauniisti kantaa. Niin tahdon, että muuallakin olisi. Ja siksi olen päättänyt jottaa tästä uoman etemmäksi.

— Sinä tahdot tuottaa iloa muillekin. Ovatko he siis sinulle iloa tuottaneet?

— Eivät.

— Eivätkö ole tahtoneet?

— Eivät ole ymmärtäneet sitä tehdä. Mutta miksi en minä sitä tekisi heille?

— Ja miten aiot tuon uoman laatia?

— Siitä juuri puhelin heponi kanssa ja kysyin jaksako se. Minä aion valjastaa heponi auran eteen ja lähteen reunasta kyntää syvän vaon kauas, niin kauas, että se vihdoin mereen ulottuu.

— Miksi tuon kaiken tekisit?

— Jotta maa vihannoisi muuallakin niinkuin täällä, jotta vilja kasvaisi runsaampana, kun se kosteutta imisi maaperästä.

Ja hän talutti hevosen auran eteen ja valjasti sen.

Ja Jesus lähestyi hepoa, ja tämä silloin hirnui hiljaa ja kuten hyväillen hankasi päätään hänen olkapäähänsä.

Kun mies sen näki, sanoi hän:

— Sinä olet hyvä ihminen, koska luontokappalet sinua rakastavat! Lähde minun kanssani matkalleni!

Ja Jesus astui auran vieressä ja hänen kätensä lepäsi hevon kaulalla. Syvälle maahan painui aura miehen vankkojen hartioiden painosta, ja hopeisena juovana seurasi lähteen vesi heidän luomaansa uomaa pitkin. Ja hepo veti, sen lihaksen pingoittuivat ja lujasti painuivat kaviot maahan. Kun se uupui, niin pani Jesus kätensä sen kuonon eteen ja hiljaa hyväili sen turpaa, ja hepo tunsu syövänsä paratiisin yrttitarhan voimakkaasti tuoksuvaa ruohoa.

Ja vako tuli yhä pitemmäksi, ja jo kaukaa kimalteli veden välkkyvä nauha.

— Tästä on suorin tie merta kohden, sanoi Jesus viitaten eteensä.

— Minä tiedän sen kyllä, vastasi mies, mutta tehkäämme kierros tuonne, jossa näet nuo lakeat pellot ja niityt. Maa on siellä hyvää, mutta kuivuu

helposti helteessä ja silloin laiho surkastuu. Sinne johdattakaamme kulkumme.

— Jos väsytt, sillä kierros on pitkä.

— Minun täytyy jaksaa.

— Asuuko tuon pellon äyräällä ystäväsi?

— Ei minulla ole ystäviä. Hän se poltti minun taloni ja anasti tavarani, mutta ajattelisinko sitä nyt, kun hänen pellolleen voin johtaa lähteen veden.

Pitkän kierroksen tehtyään oli vako kynnetty lakeiden peltojen halki. Kotvasen kuluttua virkoi taas mies:

— Tuon ison kunnaan takana on kylä, ja siellä äveriästä väkeä, mutta heillä ei ole jokea, ei järveä. Kyntäkäämme vako sinnekin.

— Onko siellä sinulla ystäviä tai omaisia?

— Siellä asuvat lapseni, kaksi poikaani ja tyttäreni.

— Sinä rakastat heitä?

— Ovathan he minun lapsiani.

— Rakastavatko he sinua?

— Elä kysy vieras sitä, vaan kyntäkäämme vako sinne ja odottakaamme yötä, jotta he eivät minua näkisi.

Kauan he kulkivat, mies painaen auraa syvälle maahan, jotta vako virran juostavaksi tulisi, ja Jesus taluttaen hepoo.

Vihdoin näkyi meren poukama, ja sitä kohden he riensivät. Kun he sen saavuttivat, vaipui mies uupuneena maahan.

— Kauaksi kotikummultani olen tullut, sanoi hän, kovin kauaksi, mutta uoma on kynnetty, ja katso, miten vesi tänne meitä seuraa. Se virtaa yhä runsaampana ja levittää uomaansa. Sanoinhan minä, että minun lähteeni oli pohjaton ja että sen vesi on loppumaton.

Ja virta kasvoi yhä leveämmäksi ja hedelmöittäväenä se kulki seutujen halki. Aukkaat sen varrella rakensivat veneitä ja kulkivat virran suuhun, jonne purret mereltä saapuivat. Siinä he tasaisella kentällä vaihtoivat tavaroita ja tekivät kauppaa turulla. Suojaksensa he joen suuhun rakensivat linnankin ja aivan joen äyräälle korkean kirkon.

Mies tätä katseli, ja hiljainen ylpeys hänen mielensä täytti. Mutta jokea myöten tulivat ne, jotka häntä olivat vainonneet. Ja kun he miehen näkivät, niin ottivat he hänet kiinni ja telkesivät tyrmään. Siellä he hänet tahtoivat nälkään tappaa.

Mutta eräänä yönä, tuntiessaan jo kuoleman tulon, näki mies äkkiä edessään tuon hänen matkatoverinsa.

— Minä näen, että sinä olet kilvoituksesi kestänyt ja että sinä kaipaat lepoa, sanoi Jesus.

— Katso, eivät he minulle ole tahtoneet pahaa tehdä, mutta he eivät ole tietäneet, mitä he tekivät, sanoi mies. Auta minua, sillä olen uupunut.

— Minä tahdon taluttaa sinut asuntooni. Siellä on monta asuinsijaa. Punaisesta hongasta

ovat sen seinät, ja valkoiset on siellä lavitsat, ja iloisesti sen ikkunoista paistaa päivä.

— Minä en voi näin likaisena sinun asuntoosi tulla, sillä pitkät ajat olen tässä tyrmässä virua saanut, vastasi mies.

— Tule, ja minä tahdon sinut puhtaaksi pestä!

Ja he astuivat tyrmästä. Ja kun he kauniille nurmelle ennättivät, kosketti Jesus kädellään maata, ja katso, kirkas lähde kumpusi heidän jalkojensa juuresta.

Kun Jesus sen lähteen vedellä oli miehen puhtaaksi pessyt, sanoi mies:

— Miksis minut asuntoosi viet? Enhän minä ole kelvoinen sinne tulemaan. Minähän olen yksinkertainen talonpoika ja sinä olet kuninkaan poika.

Mutta Jesus hymyili ja sanoi:

— Autuaat ovat yksinkertaiset, sillä heidän on minun valtakuntani!

Ja näin syntyi Aurajoki, Turun kaupunki ja se lähde, jota he Kupittaaksi nimittävät.

XIV

Juhannus oli tullut! Juhannus, tuo ihmeellinen valon juhla, joka kaiken pakanallisen kauneuden yhdistää kristillisen kirkon synkkyyteen, tuo päivä, joka virrenveisuuseen liittää rakkauden laulun, joka on täynnä taikauskoa ja suvista hartautta, jolloin kirkkokin avaa ovensa luonnon vihannoivalle kauneudelle ja koristautuu kuten morsian.

Juhannusaattona mikä hyörinä taloissa ja kaduilla! Viimeiset puhdistuspuuhat ovat loppuneet, huoneet, pihamaat ovat kuin juhlapuvussa, ja köynnökset, rehevät lehtipuut, limot, ne kaulistavat portin ja oven pieliä, ne tuppautuvat huoneisiinkin, ja on kuin tahdottaisiin valolla täyttää kaikki sopukat, ikkunatkin, joita ei koko vuoteen ole avattu, ne nostetaan sijoiltaan pois, ja suvi tulee suurena laineena kaupunkiin ja valloittaa sen.

Aattopäivänä kaupungin nuoret koristivat tuomiokirkon, ja suuret kuormat kauniita koivuja odottivat pääoven edessä tullakseen Herran huoneen koristukseksi. Porvariens työtöt ja pojat koristivat sen osan kirkkoa, jossa he istuivat, ylioppilaat taas sen, joka oli varattu akademian opetta-

jille ja oppilaille. Ja kilpailu oli ankara. Koivut kilpailivat komeudessa ja köynnökset kauneudessa. Mutta voiton kaikesta vei se penkki, jossa pormestari Schaefer istui, sillä hänen renkinsä olivat kuljettaneet kirkkoon koivun niin korkean ja komean, että useampi mies tarvittiin sitä pystyttämään. Hautaholvien ovien luo kokoontui moni kaunis tyttöjen laatima kukkakiehkura, varsinkin sen eteen, jossa Kaarina Maununtytär ja Sigrid Tott lepäsivät. Ristikko-aitaus sen kuorin edessä oli aivan kukkien peitossa. Mutta levotonveriset nuorukaiset koristivat suuren sotasankarin, Torsten Stålhandsken hautakuorin kuusen oksilla, joista punaiset kävyt riippuivat verihohtavina.

Ja metsän raitis tuoksu täytti viileän temppelein, nuorten liikkuminen ja puuhailu karkoitti sieltä pois peloittavan juhlallisuuden. Nyt oli tuomiokirkko se huone, jossa palveltiin ikinuorta ja aina rakastavaa jumalaa, ja unhoittunut oli hänen kostonsa salamat ja hänen ankarat sanansa. Hän oli nyt maailmojen hallitsija, joka kaikkia rakasti ja itse eli ihmisten rakkaudessa, jolle maallisen rakkauden ajatukset olivat rukouksen arvoiset. Hän ei ollut hävityksen ja kuoleman kalpea herra, vaan elämän, hedelmöitymisen voimakas ruhtinas. Ja kuten pakanallisen maailman jumalalle, niin toi kansa hänen huoneeseensa luonnon kauneimman vihannan, sen heloittavimmat kukat yhdessä sykkivän sydämensä kanssa. Ja kuten ristinkuoleman olisi kadottanut ankaran vakavuutensa, niin

hopeankirkkaina hohtivat alttarin molemmin puolin haapapuiden lehdet, ja lehdet, jotka aina siitä asti kuin Jesuksen risti haapapuusta laadittiin ovat värisseet, vielä kirkossakin kimaltelivat hiljaa liikahtellessaan ilta-auringon valossa.

Aurajoen yli johtavan sillan kaidepuulla tuuheiden koivujen välissä istui Sundelius näppäillen luuttua ja laulellen rakkaudenlauluja käheällä äänellä.

— Kaikkia tuonkin möhömahan pitää tehdä, huusi hänelle eräs tyttö ohikulkiessaan, kun rakkaudesta laulaa!

— Tänään puhuu jokainen rakkaudesta, yksin pirukin, sillä tänäpäivänä hän saapuu maailmaan ja kuiskii rakkautta pensaikoissa, vastasi Sundelius.

— Eikö hän aina ole täällä?

— Ei toki. Hän huomasi, että ihmiset hänetäkin tekevät maailman toisilleen helvetiksi, ja lähti nauraen pois. Mutta Juhannusyönä hän on maailmassa, ja vanhat ämmät, noidat ja poppamiehet ratsastavat hänen luokseen pitoihin. Ja oivat pidot, tanssit ja juomingit hän pitää noille helluilleen. Sinne sinäkin neitonen vanhana vielä lennät, jollet juhannuksena saa poikaa itseesi sidotuksi. Koeta parastasi, koeta parastasi!

Nauraen juoksivat tytöt pois.

Kun kirkko oli koristettu, niin kävivät tytöt Juhannustaikoja tekemään, sitomaan rukiin olkiin erivärisiä lankoja ja lakaisemaan teiden risteyksissä, saadakseen edeltäpäin tiedon tulevan vuoden

tapahtumista. Mutta tärkeintä kaikesta oli käydä uhraamassa ropo Muhkurin lähteeseen, joka oli Ison-Heikkilän takana Pahanien kylässä. Sinne oli kyllä matkaa, mutta eihän se tuntunut, kun joukolla menttiin.

Illaksi oli kokoonnuttava Kupittaaan lähteelle, sillä vanha, miesmuistia kestänyt tapa vaati, että lähteen luona niityllä oli tanssittava ja leikittävä. Siellä kävi laiturilla kaupungin asukasten karja, siellä näki suuret joukot sikoja ja vuohia, ja moni viimeiseen vimmaan villitty pukki sai pakokauhun tyttölaumassa aikaan. Siellä Ringiuksen ja hämääläisen ylioppilaankin porsaas olivat. Kuumalla raudalla he olivat polttaneet nimikirjaimensa niiden selkään.

Lähteen vedellä sanottiin olevan parantavan voiman, ja pitaalitauteset istuivat sen lähistöllä kesät pitkät. Mutta vesi ei ainoastaan parantanut, se myös loihti, ja samasta astiasta juotu vesi Juhannusyönä sitoi kahden nuoren mielet ainaksi toisiinsa.

Varakkaat porvarit, yliopiston opettajat, aatelisherrat, kaikki olivat saapuneet lähteen luo, ja lähitysten istuivat he nyt palvelijoiden ja renkien kanssa kesäyön ihmeellisessä valossa, joka ei ole päivää eikä yötä. Kaikki yhteiskuntarajat hävitti kesän pisimmän päivän lumous. Ja hävisivät riitaisuudet eri ylioppilasosakuntienkin väliltä, eikä »Ruotsin koira», »hunsvotti» eikä muut samantyyppiset sanat kaikuneet.

Kun Matthias Mathesius läksi asunnostaan Kupittaaan lähteelle päin, niin hän tunsi oudon rauhan mielessään ja hän eroittautui muista ja asteli yksinään. Hän tunsi, hän oli niin varma siitä, että onni kulki häntä kohden, että jotain suurta oli tänä iltana tapahtuva. Hän ei uteliaana itseltään kysellyt, mitä se olisi, sillä tiesihän hän, että se saapuu, että se tulee häntä kohden, että hän ei sitä voi välttää, että täyttymässä oli jotain kohtalon säätämistä lahjoista.

Hän seisahtui hiukan loitolle tanssivasta seurasta ja odotti.

Mutta Henrik Schaeferin pihamaalla ⁸⁷ suuren tasalatvaisen ja kukkivan pihlajan alla seisoi kaksi nuorta tyttöä, toinen oli vaalea, pormestarin kaunis Barbara, toinen tumma, maaherran tytär Vendela.

— Minä olen varma siitä, että kukaan ei minua tunne tässä puvussa? sanoi Vendela.

— Siitä voitte olla aivan varma.

— Eihän minua ole nähty kuin niin harvoin kaupungilla ja sunnuntaisin kirkossa. Ja kuka uskoisi, että minä se olen porvaritytön pukimissa. Minä tahdon nyt kerran pitää hauskaa, tanssia sen kanssa, joka valikoi minut toverikseen oman itseni tähden eikä nimeni tähden. Yksi ainoa ilta vapaa, mikä ilo! Mutta muista, Barbara, mitä olemme sopineet! Minä olen tullut Tukholmasta ja olen siellä sinun toverisi ollut.

Nauraen käsitysten he juoksivat katua pitkin ulos kaupungista ja Kupittaaan lähdeä kohden.

Gabriel riensi heitä vastaan. Ja kun hän hiukan kummastuneena katsoi Barbaran vieressä olevaan tyttöön, sanoi Barbara:

— Sinä et ole tänään käynyt meillä, Gabriel, etkä vielä tunne Vendelaa. Hän tuli tänään Tukholmasta.

Gabriel vei Barbaran tanssiin, ja seisossaan siinä yksin tunsu Vendela äkkiä kaiken rohkeutensa katoavan. Hänen teki mieli juosta pakoon, heittää kaikki huvitteluaikeensa sikseen.

Äkkiä hän tunsu käden tarttuvan käteensä. Tulija oli tullut takaapäin.

— Tule tanssimaan! sanoi pehmeä miesääni.

Vendela kääntyi, näki Matthias Mathesiuksen, punastui, hymyili ja seurasi tanssiin häntä.

— Kuka sinä olet? kysyi Matthias.

— Olen Vendela Schaefer.

— Minä en ole sinua ennen nähnyt.

— Minä tulin tänään Tukholmasta.

He liittyivät tanssileikkiin. Ja aina kun he leikin vuorojen tähden olivat eronneet ja taas yhtyivät, niin iloitsivat he toistensa käden kosketuksesta. Miksi, sitä eivät he itsekään tietäneet.

Leikki loppui. He seisovivat vieretysten, tietämättä tuliko heidän erota vai ei.

— Minä tahtoisin mennä Barbaran luo, sanoi Vendela.

— Hän on tuolla niityn toisella puolen menossa lähteelle.

Ja yhdessä he astelivat heitä kohden. Mutta

kun he saapuivat lähteelle, näkivät he niiden jo juoksevan jälleen niitylle suurta piiriä kohden, joka sinne oli muodostunut. Nauraen, huutaen juoksivat kaikki lähteellä olevat niitylle, ja niin jäivät Vendela ja Matthias kahden sinne.

He eivät tohtineet sanaakaan sanoa toisilleen. Vendela otti lähteen reunalla olevan lipin, ammensi sillä vettä, joi siitä hiukan ja ojensi hymyillen sen Matthiakselle.

Kun Matthias oli juonut, sanoi hän:

— Tiedätkö, että nyt me emme koskaan voi toisiamme unhoittaa.

Kuten säikähtyneenä juoksi Vendela niittyä kohden. Piirissä yhtyi hän Barbaraan ja sanoi:

— Kuka on tuo ylioppilas, tuo, joka tulee tänne päin?

— Jonka kanssa äsken tanssit? Häinkö?

— Niin.

— Hän on Matthias Mathesius.

— Minä juotin hänelle lähteen vettä, ja hän sanoi —

Barbara purskahti heleään nauruun jo ennenkuin Vendela oli lauseensa lopettanutkaan.

— Kuka käski, kuka käski tulemaan tänne? Se on rangaistus.

Piiri pyöri, ja äkkiä näki Vendela Matthiaksen sen keskellä. Hän etsi jotakuta ja hänet nähdesään otti Vendelan parikseen.

Nyt oli jo Vendelan ensimmäinen arkuus kadonnut, ja hän uskalsi katsoa Matthiasta silmiin ja

nauroi. Ja Matthias tarttui häneen ja nosti pelosta kirkuvan tytön korkealle ilmaan.

Lähestyä, loitota, etsiä, välttää, sitä oli heidän menettelynsä kauan sen jälkeen. Kuten kaksi perhosta kesäauringon helossa kukasta kukkaan pelmii ja ajaen toistaan lentää loitos, lähenee ja taas pujahtaa pakoon, sellaisia olivat nuo kaksi ihmisolentoa, jotka nyt tiesivät, että Juhannus ei olisi ollut Juhannus, juhla ei juhla, ellei toinen olisi ollut siellä. Eikä heidän sielussaan ollut mitään kysymyksiä, joilla elämä ihmisten ilon samentaa, ei muuta kuin onnen ihanaa täyttymistä hetki hetkeltä. Ja tunnit olivat kuten luja lanka, joka toisen heleän helmen pujottaa toisensa jälkeen kauniiksi ketjuksi. He elivät tuota auvokasta aikaa, jolloin jokainen pieninkin seikka on yhtä rakas kuin koko elämä ja yhtä rikas kuin iankaikkisuus.

Ja nuoruuden ilo se lainehti heidän ympärillään. Kuten pyörre, joka yhä laajenee, oli nurmella tanssiva parvi; se tempaisi toisen toisensa jälkeen vanhoistakin, jotka iloa ihailen nurmikolla istuivat. Moni arvokas porvari nousi, tunsu omituisen eloisuuden jäsenissään, tarttui nauravan ja vastustelevan aviosiippansa käteen ja veti hänet tanssivien parveen. Ja notkuipa vanha vartalo vielä, ja kepeinä kohosivat jalat tanssiin. Ja kun lihava Lassi Porjarikin hämmästytti kaikkia jalkojensa kepeydellä, kun yliopiston professoritkin jo piirissä keikkuivat, ja huulilta kaikui kepeä laulu, ja jo unhoittuneet laulunsanat äkkiä johtui-

vat mieleen, niin oli koko joukko humaltunut nuoruudesta, ja hämmästyneinä katselivat laiturilla käyvät luontokappaleetkin ihmisten iloa, ja vasikat hetken töllistelyään juoksivat häntä pystyssä pitkin niittyä, ja moni jo monasti poikunut lehämäkin hypähteli jonkun matkaa, pysähtyi sitten ihmettelemään omaa villiintymistään, haukkasi suuren tukon heinää ja sitä pureskellen katseli iloa ympärillään.

Nauraen, huutaen, remuten, läähättäen taukosi joukko tanssista. Nyt katosi juhlallinen jäykkyys, ja niitylle tuodun oluen ääressä pääsivät kielet vapaiksi jänteistään, ja puhe virtasi viljavana kaikkien huulilta. Ja nuoret tarttuivat lujemmin toistensa käsiin, ja kun vanhemmat unohtivat ujoutensa, ja kun moni arvokas porvari ensin kuttitteli vaimoaan ja sitten toisten nauraessa painoi hänen huulillensa kaikuvan suudelman, niin eihän kukaan kummastellut sitä, että nuoret miehet uskalsivat antaa käsiensä kietoutua tyttöjen vyötäisille ja että puiden siimekseen katosi moni pari.

Kuten turvaa etsien onnen tuloa vastaan pysyttelivät Matthias ja Vendela siinä, missä joukko oli taajin, mutta lopulta se harveni, ja silloin he tuntien sydämen yhteisen sopimuksen astelivat lehtoa kohden. Ja mitä he puhelivat, mitä sanoivat, mitä jokapäiväisiä asioita toisilleen kertoivatkin, niin oli äänessä heillä se sävy, joka jokaisen sanan tekee salaiseksi hyväilyksi, jokaisen katseen kiihkeäksi tunnustukseksi.

Näin kulkivat he yhä eteenpäin yksinäistä polkua pitkin, ja loittonivat niityltä kuuluvat äänet. Silloin heidän sanansa harvenivat, ääni vaimeni heikoksi, ja astunta kävi hitaammaksi. He tiesivät, miten he molemmat kaipasivat toistensa syleilyä, mutta eivät uskaltaneet sitä ottaa. He olisivat tahdoneet paeta toistensa luota ja jäädä kuitenkin.

— Minä en ole tanssista kiittänyt maan tavan mukaan, sanoi vihdoin Matthias.

Ja hän kumartui Vendelan puoleen ja suuteli häntä.

Vendela tunsi äkkiä itsensä niin hervottomaksi, hän sulki silmänsä. Kun hän ne avasi, näki hän Matthiaksen kasvoilla kauniin juhllisuuden, mutta hänen tummat silmänsä hymyilivät. Silloin katosi Vendelan mielestä kaikki arkuus. Hän hymyili ja sanoi:

— Tahdon minäkin kiittää tanssista!

Ja hän suuteli Matthiasta, ja sitten he nauroivat kumpikin ja suutelivat jälleen. Mutta kun Matthias lujasti painoi tytön poveaan vasten, niin katosi nauru, ja he suutelivat ensimmäisen rakkauksen palavassa poltteessa toisiaan. Ja käki kukui heidän lähellään, ja rastas raksutti lehdikossa.

Kun Vendela istui kivellet ja punastuen peitti kasvonsa ja Matthias kävi nurmikolle hänen jalkojensa juureen istumaan, niin sanoi hän:

— Minä olen koko päivän aavistanut, että tämä tulisi, että minulla olisi tänään elämäni suuri sunnuntai.

Ja kun Vendela siveli hänen tukkaansa, jatkoi hän nauraen:

— Minä olen aina pilkannut toisia, jotka ovat rakastuneet. Minä en, näetkös, ole koskaan ennen tyttöä suudellut. Minä pidin sitä niin joutavana.

Mutta äkkiä tuli hän vakavaksi.

— Ehkä minä tahdoin säästää kaiken tunteen sinulle. Ehkä kohtalo oli sen niin määrännyt.

— Ethän minua koskaan unohda, sanoi Vendela.

— Kuinka minä sen voisin! Minä tiedän, että vaikka kaikki nyt katoaisi, enkä sinua enää koskaan näkisi, niin tiedän, että aina juhannuksena, kun aurinko laskee mailleen, kun käki kukkuu kuten nyt, niin sykkii sydämeni pauloissa muiston. Mutta miksi puhuisin siitä, että tämä katoaisi, kun sinä olet tässä minun vieressäni? Sinä, sinä, rakas lapsil

— Lapsiko vain?

— Minä en löydä mitään kauniimpaa sanaa kuin lapsi. Minä tahtoisin koota kaikki kauniit sanat yhteen kimpuksi ja heittää ne ylitsesi kuin kukkasateen.

— Ja kuitenkin olisivat ne sanat kauneimmat, jotka ovat jääneet sanomatta. Eikö niin? Joille ei löydy muotoakaan.

Mutta äkkiä valtasi Vendelan outo tuska. Hän kietoi kätensä pojan kaulaan ja alkoi itkeä.

— Mikä sinun on? kysyi Matthias.

— Minä en tiedä. Minä olen niin onnellinen, ja kuitenkin tuntuu niin raskaalta.

— Mikä sinun mieltäsi painaa?

— En osaa sitä selvittää. Uskotko, että kaikki on edeltäpäin määrätty, että tämä ja kaikki se, mikä voi tulla, on jo ennen säädetty? Uskotko sen?

— Uskon.

— Että me emme sitä voi välttää?

— Niin, emme milloinkaan.

— Ja uskotko, että jos me nyt kadottaisimme toisemme, me jälleen kohtaisimme?

— Siitä olen aivan varma. Kohtalo ei leikkien ole vienyt meitä yhteen. Elä itke! Anna minun suudella silmiäsi. Kas noin! Nyt sinä taas hymyilet.

— Meidän täytyy mennä toisten luo.

— Miksi?

— He kaipaavat meitä.

— Sitä he eivät joudu tekemään.

— Niinkö luulet?

— Siitä olen varma!

Nojaten päättään Matthiaksen olkaa vasten sanoi Vendela:

— Minä kuulen aivan selvästi, miten sydämesi lyö.

— Kuulen minäkin sinun sydämesi lyönnit. Ja minä tunnen ihosi ihanan tuoksun.

Ja mielettömänä suuteli Matthias tyttöä.

— Me olemme hulluja, sanoi Vendela korjaten päähinettään. Lähtekäämme pois!

— Etkö enää tahdo olla minun seurassani?

— Sinä hullu poika, tahdonhan minä, mutta mitä meille jää, jos jo ensimmäisenä iltana tuhlaamme kaiken hellyyden.

— Sinä olet joutavan järkevä. Rakkaus ei koskaan köyhdy, sillä on aina varaa antaa. Istu vielä hetkinen luonani ja anna minun puhella sinulle, sillä minun ajatukseni ovat aivan täynnä sinusta.

— Ja mitä sinä aiot sanoa?

— Kaikki!

— Aivanko kaikki?

— Niin.

— Ja paljoko sitä on?

— Paljon, paljon!

— Sinä et puhukaan.

— Minulla ei ole mitään sanottavaa. Minä en osaa mitään sanoa. En muuta kuin sinä, sinä, sinä, sinä!

Ja sulkien tytön syliinsä sanoi Matthias:

— Vaikka meidän tänä yönä täytyisi kuolla, niin olisimmehan sittenkin rikkaita.

Etäältä kuului hurraa-huutoa.

— Mikä se on? kysyi Vendela.

— Kokko on sytytetty.

— Menkäämme sinne.

— Ei, jää tänne! Elä nyt lähde pois, sanoi Matthias.

Mutta Vendela irroittautui hellästi hänestä ja sanoi hiljaa:

— Meidän täytyy. Minä pelkään, että minä rakastan sinua liian paljon.

Matthias tunsi, miten onni rautakädellä kosketti hänen sydämeensä. Hän katsoi edessään sei-

sovaan tyttöön ja hän tiesi, että elämän korkein onni, sen kaunein hetki nyt oli hänellä.

Hiljaa, arasti, melkein ujostellen hän veti tytön luokseen. Kun he suutelivat toisiaan katsoivat he syvälle toistensa silmiin.

Hiljaa astuivat he kokkovalkeata kohden sanaakaan vaihtamatta. Mutta kun he metsän reunaan ennättivät, karkasi äkkiä tyttö pojan luota ja juoksi sinne, missä hän näki Barbaran.

XV

Komea oli kokko, korkealle leimahtelivat iloiset liekit, kauaksi sinkoiliivat kipinät, tuli hyppi kuivasta oksasta toiseen, nuoleksi kuten tunnustellen tummia tervatynnyreitä, puraisi niihin kiinni vihan vimmassa, ja pian hulmusi musta sauhu, ja kirkas valkea lensi kauniina kielekkeinä kohden taivaan lakea, jossa ilta aamuksi valmistui.

Valon ja tulen ihana juhla täytti maan. Päivä oli suurimman pituutensa ennättänyt ja alkoi taas lyhetä. Johannes Kastajan muistolle oli tämä päivä pyhitetty, hänen, joka uskoi suuren mestarin tulevan. Hänelle kuului tuo aika, jolloin valon odotus yhä kasvaa ja kiihoittuu, jolloin sydän yhä kiihkeämmin kaipaa sitä. Se väistyy tieltä pois, varastaa hetken joka päivältä, kunnes joulu tulee ja valon kaunis aika alkaa, jolloin pimeys väistyy askel askeleelta ja jolloin kevät herää, suvi saapuu ja lopulta aurinko uupumatta viihtyy luonnon keskessä.

Juhannusyö on se hetki, jona kaikki pahat voimat taas alkavat toimensa. Niitä vastaan, nii-

den häätämiseksi tuli leimusi. Ja siellä, missä liekki leimui, eivät ne uskaltaneet viipyä, vaan karkasivat sille kaukaiselle kunnaalle, jossa pimeyden ruhtinas omiansa pitoihin odotti. Valo ja pimeys alkoivat taistelunsa, ja niiden uhrit, arat ihmislapset, koettivat valon valtaa pitentää.

Vanhukset, jotka jo olivat kadottaneet uskon elämän valoisaan puoleen, ne näkivät ilmassa korkealla noitien kiitävän, mutta nuoret, jotka valohon uskoivat, ne tunsivat, miten kokkovalkean leimutessa tuli heissä itsessään liekehti, nousi ja laski. Ja kuten valkea poltti se kaiken huonon pois, kaiken sen, mikä oli kuivaa ja kuihtunutta, ja jällelle jäi vain polttavana elämän sula kulta. Se kuonasta vapaana leiskahteli sydämessä, se suonissa suvea sousi, se poltti nuorta mieltä ja ajoi naisen miestä lähemmäksi, jotta he yhtyisivät elämän pyhässä tulella, rakkaudessa.

Matthias ja Vendela pysyivät toisistaan loitolla kokkovalkean ympärillä tanssivan nuorison keskuudessa. Mutta kun aika kului pitkälle, kun aurinko jo heloitti ja kokko enää vain suurena hehkuvana roviona lepäsi kuten väsyneenä pilviätavoitetaan leikkiinsä, kun kaupungin vanhemmat asukkaat jo kulkivat kotiaan kohden ja nuoriso hajaantui parviksi, silloin he eivät enää voineet hillitä ikäväänsä, vaan lähestyivät toisiaan. Ja

kun he rinnatusten istuivat nurmella, ei heillä ollut sanoja, joilla olisivat ikävätään ilmaisseet.

— Milloinka minä näen sinut taas? kysyi Matthias.

Vendela heräsi ajatuksistaan. Hän katsoi kukkiin, joita kätensä nyhti ruohikosta.

— Minun täytyy saada kohdata sinut, jatkoi Matthias.

— Elä etsi minua, sanoi Vendela, anna minun tulla luoksesi. Minun täytyy puhella kanssasi kaikesta.

— Mutta milloin?

— Tule jumalanpalveluksen jälkeen Korpolaivuorelle, vastapäätä linnaa, joen toiselle puolelle. Minä tulen sinne. Ja nyt meidän täytyy erota.

— Minä seuraan sinua.

— Ei, ei. Minä lähden Barbaran seurassa. Sinä et saa tulla minun matkassani.

— Miksi en?

— Kun tapaamme, niin selitän sinulle kaiken.

— Mutta aika on oleva minulle niin pitkä, ennenkuin näen sinut taas.

— Pitkä se on oleva minullekin.

— Sinä olet niin kalpea, sanoi Matthias.

— Näemmeköhän toisiamme?

— Minä rakastan sinua, sanoi Matthias.

— Minä olen niin iloinen siitä, että olen sinut nähnyt, sanoi Vendela.

— Elä lähde vielä!

— Minun täytyy.

Ja Vendela läksi Barbaran seurassa astumaan kaupunkia kohden. Heidän kulkiessaan raastuvan ohitse näytti sen kello jo kolmea aamulla.

Ja päivä valkeni. Sen keralla katosi öinen ilo, pakanallinen riemu, ja sijaan astui kirkollinen hartaus. Ihmiset, jotka vielä Kupittaaan lähteellä olivat elämästä iloinneet, ne nyt kulkivat vakavina tuomiokirkkoa kohden. Mutta oli kuin kirkon vihannan koristuksen luoma suvilumous ei kokonaan olisi kadonnut, vaan kepeänä autereena pysytteli sielun tyynellä ulapalla, sillä virsi kaikui entistä heleämpänä kirkon holvissa, se kierteli pylväitä, se hyväili alttaria ja se hiljaa jyskytti kuolleiden asunnoille. Ja sydämet sykkivät terveinä ja voimakkaina.

Mutta kun piispa saarnansa aloitti, niin tiesivät taas kaikki, että elämä ei ollutkaan iloa, kuten he vielä yöllä olivat tunteneet, vaan se oli surun laakso, jossa kärsimys oli pyhintä kaikesta. He tiesivät, että pimeyden ruhtinas oli maailman herra, että kaikki ilo oli kiellettyä, koska sen takana piili sielun vihollisen paula. Ja kirkko, jonka holvi näytti vielä äsken kepeänä laskeutuvan ihmisten yli, se painoikin nyt kivisenä taakkana, se sulki ihmiset elävinä suureen holviin, josta tietä ei ollut ulos. Ja he kaikki muistivat, että enemmän kuin elämä olikin kuolema, että jokaisen

lattialiuskan alla lepäsi arkuissaan vainajia, jotka kerran olivat uneksineet elämän valojuhlasta. Ja kirkko ja sen tyly oppi tuli hallana, joka riipi pois yöllä auenneet kukat, teki elämänpuun alastomaksi ja heitti ihmiset vaikertavina ikuisen kärsimyksen ristin juureen.

Mutta aurinko hiipi kuorin ikkunasta sisään, ja sen kultainen säde osui seinällä riippuvaan ristiinnaulitun kuvaan. Ja oli kuin kaunis hymy, ikuisen valkeuden kajastus olisi levinyt ristiinnaulitun kasvoille. Hän hymyili elämälle kesken sen kärsimyksiäkin.

Levottomana kulki Matthias kirkon edustalla, ja ennenkuin saarna oli loppunut, hiipi hän kirkosta ja läksi rantaa myöten kulkemaan, sivuutti monet aitat ja nousi mäelle, joka joen suussa on vastapäätä linnaa.

Odotus, tuo ihmissydämen sulotuska, hänen mielessään eli. Vuoroin hän iloitsi, vuoroin hiipi outo pelko, kuoleman kauhun nuorempi sisar häneen. Hän seisoi liikkumattomana, ja hänen katseensa olivat suunnatut linnaan.

Jumalanpalvelus loppui ja kirkon kellot kaikui-
vat suvisen aamun kirkkaudessa. Väkeä näkyi jo
joen yli vievällä puusillalla.

Silloin erkani vene linnan luota. Veneessä oli
tyttö ja hän sousi reippaasti päästäkseen joen yli.

Matthias tunsi hänet, tunsi päähineen ja tunsi kasvot, kun ne kääntyivät häneen päin. Hän juoksi rantaan. Venhe viilsi vettä, se tuli jo joen keskiuoman kohdalle.

Äkkiä se tärähti hirteen, joka puoliksi lahonneena päänsä pisti hiukan veden rajan yläpuolelle. Vene heilahti, soutaja pudotti aivot, hän nousi puoliksi, samassa keikahti vene ja tyttö putosi veteen. Hänen päänsä näkyi veden pinnalla, kun hän koetti tarttua veneeseen; hän ei ylettänyt siihen, vaipui veden alle, nousi taas veden pinnalle, vaipui jälleen, eikä häntä enää näkynyt.

Matthias oli kuin kivettyneenä katsellut tätä näkyä. Äkkiä hän kuten heräsi, riisui nopeasti yltään, ja voimakkaina halkoivat käsivarret vettä. Hän oli jo hirren kohdalla, silloin hän sukelsi, mutta yksinään palasi hän veden pinnalle taas, sukelsi uudelleen, eikä vieläkään tavannut etsimäänsä. Kun hän läähättäen kohosi veden pinnalle, niin kiljahdus kuului hänen huuliltaan. Hän oli kuin peto, jolta saalis on ryöstetty ja joka nyt vimmaisena sitä etsii.

Mutta sillalta ja joen linnanpuoliselta äyräältä oli nähty veneen kaatuminen. Pian saapui useita veneitä, ja ranta oli mustanaan kansaa.

Vielä kerran sukelsi Matthias. Kauan viipyi hän veden alla, ja jo luultiin hänenkin sinne kadonneen. Mutta viimein hän kohosi, ja hukkunut tyttö oli hänen sylissään. Kun hän veneeseen oli nostettu, ei hän tyttöä päästänyt käsistään, vaan

sulkien kuolleen lujasti syliinsä hän jähmettyneenä katseli poveaan vasten lepääviä kasvoja. Autuas hymy asusti niillä, kuten korkeimman kirkkaus. Onnekas hymy oli huulilla, ja tytön ohimoilta, joka lepäsi pojan sydäntä vasten, tihkui muutama punainen verihelmi haavasta, jonka hän kaatuessaan oli saanut, ja punasi pojan alastoman rinnan.

Linnan luo sousti venhe. Poika astui rakas taakka sylissään maihin. Kun maaherra kalpeana riensi hänen luokseen, silloin yhdellä iskulla tiesi Matthias kaiken, tiesi kuka armaansa oli. Ja tällä hetkellä ei mikään häntä kummastuttanut.

Syliinsä aikoi maaherra ottaa kuolleen veljensätyttären, kun hento käsi laskeutui hänen käsi-varrelleen estääkseen häntä. Hän näki Barbaran vieressään kalpeana seisovan. Silloin maaherra ymmärsi tytön katseen eikä kajonnut kuolleeseen, vaan hiljaa astui hän linnan portista sisään, ja armastaan kantaen seurasi Matthias.

Yhä raskaammaksi tuli pojan käsivarsille kantamus, mutta hän kokosi voimansa. Ja kun he portaita astuivat maaherran huoneeseen ja hän kuolleen laskeutui permannolle, niin lyyhistyivät hän sen viereen. Silloin tuska tulvehti esiin, hän huudahti kuin sydämeen isketty, kohotti hiukan kuollutta ja suuteli häntä.

Kuka hänelle pukimen toi, ja miksi hän pukeutui, ei Matthias täydelleen tajunnut. Autio oli hänen mielensä.

Mutta maaherra lähestyi häntä, kun hän tuijottaen katsoi kuolleeseen, erkani Barbarasta, joka oli kaiken kertonut, ja sanoi:

— Oma, rakas veljeni!

Ja sulkien hänet syliinsä hän sanoi:

— Veli olet nyt minulle, sillä meillähän on sama suru.

XVI

Linnankirkossa, avoimessa arkussa lepäsi Vendela von der Linden ruumis. Valkoinen oli puku ja valkoiset kukat hänen tummaa tukkaansa koristivat. Vieno puna pysytteli vielä poskilla, ja hän näytti nukkuvan.

Polvillaan arkun vieressä, toinen käsi kuten syleillen ulottuen arkun yli, oli Matthias Mathesius. Kahden he olivat vainaja ja hänen nuoruutensa ylkä, kahden viimeisen kerran. Ikkunasta pujottelivat päivän arat säteet kirkkoon, ja kaukaa kuului tuomiokirkon kellojen kuolinsoitto.

Kahden he olivat. Ja hiljaa puheli Matthias armaalleen:

— Minun armaani, minun ainoiseni! Miksi et ottanut minua sinne, minne läksit! Leveä on tuonen kynnyks kahden käydä sen ylitsel! Rakkaani, morsioni, anna minun sopertaen sanoa ne sanat, joita en eilen löytänyt, kun sydän oli onnesta nuori, mutta jotka nyt löydän, kun sydän on surusta vanhaksi tullut. Minua kohden sinä kuljit, kun Tuoni tempasi sinut pois, ja antamatta jäi

sinun viimeinen suudelmasi. Minä näen sen huu-
lillasi ja minä tahdon sen ottaa. Lyhyeksi mittasi
sallimus onnemme langan, niin perin lyhyeksi,
mutta se punoi siihen kauneimmat kukkasensa ja
kirkkaimmat värinsä. Ja nyt kun sinä läksit pois,
läksit sylistäni, josta sinut päästin ja johon palata
tahdoit, nyt minä tiedän, kuinka sanomattoman
rakas sinä olit minulle, niin rakas, että olen kade
kuolemalle, joka sinut sai omakseen. Katsohan,
minun sieluni oli kuten umppu, joka ei osannut
aueta, kunnes sinä tulit ja suudelmallasi päästit sen
lehdet auki, ja minä vavisten näin, miten rikas olin
ja miten paljon minulla oli toiselle annettavaa.
Sinä tulit ja niin rikkaaksi teit elämäni, että kär-
sin, kun en sinulle siitä saa jakaa. Minä tahtoisin
seurata sinua, mutta minä en henno erota kaikesta
siitä, mihin lyhyt onnemme on sidottu. Jokainen
katu, jokainen puu, Kupittaaan lähde ja lehto sen
vierellä ovat niin täynnä kanssasi tuntemaani
onnea, että minä en vielä tohdi astua kuoleman
kynnyksen yli peläten ne menettäväni. Minä kul-
jin äsken siellä, missä kanssani käyskentelit. Minä
menin sinne ja luulin suruni suurentuvan, mutta
sydämeni iloitsikin. Ja minä tunsin, että vaikka
lähditkin pois, niin sielusi jäi tänne. Minä poimin
nämä kukat sieltä, missä ensi kertaa minua suute-
lit. Ja käki kukkui taas ja rastaan laulu soi leh-
dosta. Ja minä toin nämä kukat sinulle, jotta ne
mukanasi veisit haudan toiselle puolelle, sillä minä
tiedän, että paratiisinkin yrttitarhassa kaipai-

sit kukkia sieltä, missä onnellinen olit, ja että sinulla ilman niitä olisi ikävä. Minä tiedän, että sinä minua odotat siellä, ja siksi minä vielä jaksan elää. Eikä odotus ole käypä minulle pitkäksi, koska onnemme muisto minulla pysyy. Minun täytyy nyt sinulle kaikesta puhua, sillä enhän enää sitä voi kenellekään toiselle tehdä. Kun en enää sinua näe, niin kenelle puhuisin. Jos minun elämäni matkalla päiväni joskus on raskas ja yöni on surua täysi, niin astele silloin taivaan portin ulkopuolelle, tule yön aikaan, kokoa helmasi täyteen taivaan tähtikukkia ja siroita ne tiellesi. Silloin olen katsova kohden korkeutta ja etsiessäni Jumalaa olen löytävä sinut sieltä, missä tähdet ovat kirkkaimmat ja niiden välke lempein. Ja silloin on rauha palaava sieluuni, minä tiedän sen. Minä ikävöitsen sinne, minne läksit; näytä minulle elämässä tie, jotta en hairahtuisi enkä luotasi eksyisi loitos. Rakkaani, muista minua kirkkaudessa, kuten minäkin täällä alati sinua ajattelen. Minä en vielä ole osannut itkeä; opeta se minulle, sillä kyyneleet polttavat sydäntäni!

Ja hän kumartui ruumiin puoleen ja kätki päänsä hänen povelleen. Ja kirvoittavina kohosivat kyyneleet hänen silmiinsä.

Kun hän päänsä kohotti, seisoi Stodius hänen vierellään, ja hänen silmissään oli kostea kiilto.

— Elä häpeä kyyneleitäsi, sanoi hän, sillä kuten taivaan kaste on kedon kukkasille, ovat kyyneleet ihmisen sielulle. Ne kirvoittavat tuskan

ja surun tekevät siunaukseksi. Kohtalo on sinut armoittanut, kun se antoi sinulle suuren surun. Kaikista taikalupauksistaan pitää elämä vain yhden, kuoleman. Sinulle se antoi enemmän kuin muille, se antoi onnen täydellisenä ja surun täydellisenä eikä ole tarjonnutkaan sinulle muruja.

— Niin, minä tunnen sen, sanoi Matthias. Vielä tänään minä kapinoin kohtaloa vastaan, mutta nyt minä olen nähnyt, että se on minua rakastanut, vaikka en sen aivoitusta heti ymmärtänyt. Viimeiset epäilykseni ovat kadonneet, minä uskon elämään nyt täydellisesti. Ehkä meidän täytyy suuri suru saada, jotta osaisimme olla iloisia.

— Itämailla, sanoi professori, puhkaistaan satakieliltä silmät, jotta ne laulaisivat kirkkaammin. Kun kohtalo tahtoo tehdä ihmisestä suurta, antaa se sille suuren surun. Ja kellä suru on, hänen hymynsä on lämpöisempi ja hänen katseensa kirkkaampi.

— Siunattu olkoon elämä! sanoi Matthias. Siunattu silloin kun se sielumme onnella täyttää, ja tuhatkerroin enemmän siunattu silloin, kun se meiltä onnen riistää.

XVII

Pitkäisen tulena, joka taivaat halki vetää ja iankaikkisuuden portit hetkiseksi raoittaa, joka Herran äänenä ilman rajan täyttää ja ihmislapselle hänen pienuutensa julki tuo, joka leimahtaen iskee alas ja tuhoo kaiken tiellään, sellaisena näkivät kaikki Turun kaupungin nuoret tapauksen, joka kaksi rakastavaista riisti toisistaan.

Mutta kuten lavea luomakunta ukkosilman jälkeen voimakkaasti hengittää, maa sykkii hedelmöitymistään jouduttaen, niin kaikki tunsivat jotain suurta sielussaan välähtelevän. Ja nauru, tuo elämän kaunein lahja, se helähteli entistä kirkkaammin. Ja jokainen uskalsi taas iloita, uskalsi tunteensa päästää vapaaksi, uskalsi unelmoida, uskalsi etsiä onneaan, uskalsi tarttua siihen, uskalsi rakastaa ja uskalsi elää sitä lyhyen lyhyttä hetkeä, jota ihmiselämäksi sanotaan, ehjästi ja kokonaisesti.

Barbaran ja Gabrielin tunne tyyntyi, varmistui, ja pienet riitaisuudet heidän välillään sammuiivat.

He iloitsivat toisistaan, ja jokainen uusi päivä toi uutta rikkautta, uutta onnea.

Matthias Mathesius asusti linnassa. Harvoin hän ketään puhutteli, mutta entistään rauhallisemmalta hän näytti. Ennen mätäkuun alkua, jolloin kuukaudeksi yliopisto suljettiin, suoritti hän papin tutkinnon ja läksi Naantaliin, jossa Stodius antoi hänen sijaisenaan saarnata. Ja pian kulki kertomus Turkuun nuoren papin voimakkaista saarnoista, mutta Stodius, joka, enemmän kuin voimaa, etsi rakkautta elämästä, hän sai tiedon niistä teoista, niistä lohduttavista sanoista, joilla Matthias oli osannut nostaa matkalla uupuneen ihmislapsen jälleen pystyyn ja taluttaa taivalta eteenpäin.

Pohjalaisten ahkera kapakoissa-käynti väheni, mutta ei halun, vaan varojen puutteessa. Velkaa oli karttunut asuinpaikkaan ja kapakkaan, ja jotenkinhan olivat ne suoritettavat, sillä muutenhan krouvari voi ilmiantaa syylliset konsistoriumille, joka silloin voi pidättää ylioppilaat kaupungissa päästämättä heitä käymään kotipitäjissään, joista aina voi runsaasti koota avustusta ruokavarojen ja rahojenkin muodossa.

Niin he nyt istuskelivat yhdessä Lauri Matilaisen tuvassa miettien pääsyä tästä pälkähästä.

— Kummallista on, sanoi Ringius, tässä matoisessa maailmassa se, että jos rehellisesti aikoo

eteenpäin päästä, aina tuon tuostakin tulee varkautta ajatelleeksi.

— Jos isä meillä olisi kauppias tai joku muu vääryydentekijä, sanoi Josephus Mathesius, niin eihän muuta kuin menisi vanhan Petter Thorwöstin luo, tuon raharuhtinaan, ja nostaisi maailman kilisevää hyvyttä isänsä laskuun. Mutta kun meidän isällämme on useampia lapsia kuin taalereja, niin istu ja ime sormiasi.

— Minä olen aina sitä ihmetellyt, sanoi Sundelius, kuinka ne rahat lisääntyvät heti, kun ne pannaan keskenään liikkeeseen. Lisääntyväthän ne ihmisetkin, mutta siitä ei ole suinkaan iloa, kuten rahoista on.

Kun he olivat tuumiskelleet kaikki rehelliset ja luvalliset keinot ja kaikki ne havainneet aivan mahdottomiksi, laskivat he kirjansa yhteen ja huomasivat niidenkin lukumäärän kauppatavarana ylen pieneksi.

— Voisihan kuitenkin koettaa. Pantataan viisaus, sanoi Johannes Mathesius.

— Luuletko sinä, vastasi Ringius, että krouvari enää kirjoista huolii. Hänellä on jo ennestään niin suuri varasto, että ei professorillakaan vertaista. Sitäpaitsi, kun paksuimmat jo hänelle ovat viedyt, niin ei hän ohukaisempia otakaan.

— Minä sain kaksi taaleria velastani vähennetyksi, sanoi Petrus Pictorius.

— Millä konstilla? kysyivät toiset.

— Puhumalla.

— Elä hölötä, vastasi Sundelius, minä olen puhunut Merthenille kerran kaksi tuntia yhteen painoon, eikä se auttanut.

— Niin, mutta minä opetin häntä, vastasi Pictorius.

— Mitä sinä hänelle opetit, väärää yhteenlaskuako? kysyi Sundelius.

— Sen hän osaa opettamattakin, selitti Pictorius. Viisautta minä hänelle opetin. Katsokaahan, Merthen tahtoisi olla ylhäinen ja mielisi itselleen sukupuun ja sukutaulun, kuten aatelisillakin on. Hän ilmaisi sen minulle kerran, kun muuan ruotsalainen oli nimittänyt häntä »itsestään siinneeksi sikiöksi». Minä lohdutin häntä hänen murheesansa ja lupasin tehdä hänelle taulun, joka näyttää hänen syntymänsä juuret aina hamaan Aatamiin asti. Te tiedätte, kuten historia opettaa, että Noakin poika Magog se tuli tänne pohjoiseen ja perusti suuren valtakunnan, joka sisällään piti Ruotsinmaan ja Suomen ja vallitsi koko Itämeren. Raamatusta sain kaikki esi-isät Magogiin asti, ja pianhan siitä sitten laitteli yhtä ja toista, pani naisia väliin, kun ei miehistä tietänyt, ja niin pääsin vihdoin Mertheneihin. Olisittepa ukon silmiä nähnyt, kun hän tuon pitkän luettelon sai! Ilonkyyneleet tihkuivat niistä ja valuivat pitkin nenää. Herranen aika, Aatamin poikia siis minäkin olen! huusi hän. Hän sanoi tästä ilosta aikovansa lahjoittaa tuomiokirkolle positiivin eli urut, koska Aatami sellaisilla kuului ylistäneen Herraa

paratiisin yrttitarhassa. Minulta hän helpoitti kaksi taaleria velastani, ei enempää. Lupasin laittaa niin, että hänellä olisi kuninkaallista verta, jos hän antaisi koko ryyppylaskuni anteeksi, mutta hän sanoi, että Aatami on enemmän kuin kaikki kuninkaat yhteensä.

— Tuo temppu luonnistui kerran, mutta ei kahdesti, sanoi Ringius. Ei tässä muu auttane nyt kuin se, että yksi meistä myydään.

— Kukahan sinutkin ruipelon ostaisi, sanoi Sundelius.

— Jollei minua, niin sinut, mäskitynnyri, vastasi Ringius. Minä olen niin tuumailnut, että yksi meistä nai jonkun rikkaan ämmän ja maksaa toveriensa velat.

— Tuuma on oivallinen, sanoi Sundelius. Mutta mistä saamme sellaisen ämmän? Se on toinen kysymys.

— Otamme Lauri Palikan lesken, vastasi Ringius. Sillä on talo Aningaisten puolella Dirikalankadun varrella. Hän on varmasti äveriäs ja varmasti leski, sillä hänen miehensä kuoli humalaan kuusi vuotta sitten.

— Etkö nyt olisi voinut parempaa hakea huusi Pictorius. Sehän ämmä on niin ruma, että se tuskin helvetiinkään kelpaa, ja sitten se ontuu ja on tukkikuuro.

— Ja juo, lisäsi Ringius. Kyllä minä tiedän, ettei siinä enää paljoa naisesta ole jälellä, mutta kyllä sen ainakin pappi vielä sellaiseksi tuntee.

Sen ainakin mies saa omakseen, sen minä tiedän, sillä hän on jo ollut siksi kauan leskenä, että sen on jo miestä ikävä.

— Kun sinä noin olet asian järjestänyt, sanoi Sundelius, niin kuka tässä on oleva tuon hahmon ylkä?

— Sen määrätköön arpa, sanoi Ringius, jotta ei miesten välillä riitaa synny kaunottaresta.

— Samapa se, sanoi Sundelius. Ennen sitä on naimisissa vaikka pirun muorin kanssa kuin ainai-
sessa rahapulassa. Heitetään arpaa sitten. Suomen kansa on rohkea kansa!

Ja niin sitä arpaa heitettiin, ja arpa lankesi Pictoriukseen.

— Minäkö se sitten tässä se teuras olen? sanoi hän. Samapa se. Ei tämä mies pelkää. Ja kerranhan se ämmäkin kuolee ja mies on taas vapaa ja leski. Ja kun ne leskimiehet ovat sitä parasta naimatavaraa, niin taitaapa tässä onnen pyörä heilahtaa minulle vielä hyvinkin päin. Mutta kiirettä on pidettävä, sillä lukukausi on kohta lopulla, ja ämmältä on rahoja kiristettävä.

— Minä tunnen ämmän, sanoi Ringius, sillä olen hänen rihkamakaupassaan toisinaan käynyt, ja hyvä tuttu olenkin, koska kerran nappasin parisen kanojakin hänen pihamaaltaan. Minä menen valmistamaan ämmää. Tänään on lauantai, ja hän kaupansa sulkee iltahämärässä. Minä menen hänen puheilleen ja huomisaamuna vien sinut sinne.

— Onhan tässä vielä siis armonaikaa annettu,

sanoi Pictorius. Joisin nyt itseni niin humalaan, että tankona olisi mies, jos olisi millä joisi. Katkera se kalkki on, jos se selvin päin on tyhjennettävä.

— Juo sitten aamulla yhdessä kultasi kanssa, sanoi Ringius, silloin näet kultasi koreana ja osaat rakkaudesta haastella.

— Eihän minun toki sitä täydy tehdä, sanoi Pictorius; se olisi voiteen haaskausta.

— Luuletko sinä muuten rahoja saavasi? vastasi Ringius. Jota vanhempi ja jota julmempi muodoltaan, sitä vimmatumpi nainen on koreille sanoille. Ja kullallensahan se sammakkokin ojassa kurnuttaa. Kyllä sinä osaat, kun ensin alkuun pääset. Alku se rakkaudessakin pahin on, se loppu menee sitten hirveätä himphamppua. Minulla oli keväällä sellainen pieni rakkaudenpöyrytys, minullakin. Minä laittelin silloin runojakin. Minä korjailen hiukan yhtä ja luen sen sinun puolestasi ämmälle. Se tasoittaa aina tietä. Ja koska tässä meidän yhteiset etumme kysymykseen tulevat, niin täytyyhän jokaisen meistä voimiensa mukaan ponnistaa.

Ringius etsi paperia ja kynää, kirjoitti runon ja toverien onnentoivotukset eväinä hän meni Palikan lesken asunnolle.

Kun hän oven avasi peräkamariin, niin istui Palikan leskimuori, Kristiina, pöydän ääressä suuren oluttuopin takana, jonka hän vieraan astuessa sisään kätki penkille viereensä.

— Onko se kuka? kysyi Kristiina.

— Magnus Ringius minä olen, huusi Ringius.

— Puotiinko olisi asiaa? Se on jo kiinni. Tulkaa maanantaina.

— Ei minulla kaupanteko ole kysymyksessä, vaan paljoa tärkeämmät asiat.

— Tulkaa toiste, en minä nyt jaksa. Minä olen hiukan kipeä. Olin juuri troppia ottamassa.

Ja Kristiina nosti oluttuopin pöydälle ja otti aika kulauksen.

— Sitten on tyköenne tulemiseni paras lääke kaikille kivuille, sanoi Ringius.

— Mitä troppia te sitten tuotte?

— Rakkautta.

— Mitä se oli?

— Rakkautta. Sulaa rakkautta.

— Tekö olette kipeitä, vai mitä tämä puhe sisällänsä pitää?

— Minä tulen kosiomiehenä teidän luoksenne.

— Istukaa sitten alas molemmat.

— Mitkä molemmat?

— No, te siinä rinnatusten.

— Minä se täällä yksin olen.

— Vai niin, vai yksin. Kas, minä olen niin kipeä että näkö on hiukan himmeä. Minä näin niinkuin kaksi siinä vieretysten. Nyt huomaan, että yksin sinä oletkin. Sinä puhuit jotain kosimisesta. Onko se täyttä totta? Minä en kärsi leikkiä, sillä rakkaus on pyhä asia.

— Aivan totta se on.

— Puhutko sinä omasta puolestasi?

— En.

— Kenenkä sitten?

— Erään nuoren herran puolesta.

— Herran? Onko se oikea herra vai onko se vain kisälli? sanoi Kristiina, jonka päästä humalan höyry alkoi haihtua ajatuksen kovan pinnistyksen edessä.

— Herra se on, ylioppilas, ja papin poika, huusi Ringius.

— Sekö se minut tahtoo naida?

— Niin.

— Rahani hän tahtoo, se on vissiä, eikä minut.

— Kyllä hän teitä ajattelee, sen tiedän.

— Mistä sen tiedät?

— Koska hän jo runojakin kirjoittaa teistä.

— Onko sinulla niitä? Minä en usko, ennenkuin kuulen ja näen.

— On minulla yksi. Se on se viimeinen, jonka hän teistä värkkäsi. Hän oli kovin murheellinen, ja sen vuoksi minä päätin armahtaa häntä ja tulin tänne.

— Anna se runo tänne.

Kristiina sai paperin.

— Se on kovasti lyhyt, sanoi hän.

— Mutta sitä kauniimpi.

— Lue se minulle, sillä minä olen niin kipeä, etten näe oikein hyvästi.

Ja Ringius luki:

Uus Hanna Herraa pelcäväinen,
Uus Abigail uscollinen

Uus Judith viisas, säästäväinen,
 Uus Sara nöyrä, cunnollinen,
 Uus Tahea tuo varovain,
 Ne nimet saa hän candaa,
 Cuin siveä hän ombi ain,
 Ja raccautt' muill' andaa.

— Kyllä se kaunis mahtaa olla, koska en minä siitä paljon ymmärrä, sanoi Kristiina. Annahan, kun katselen sitä. Se on kauniisti kirjoitettukin. Onko hän itse kaunis?

— Kuin Herran enkeli.

— Ja nuori?

— Kahdeksantoista.

— Ja siveä? Onko hän siveä? Minä en kärsi juoppoja.

— Hän on niin siveä, ettei hän synnistä tiedä muuta kuin mitä synnintunnustus sanoo.

— Ei se sellainen sitten ikimaailmassa minusta huolil

— Juuri teitä hän ajattelee.

— Onko hän sitten vähäjärkinen?

— Kyllä hän muulloin on viisain kaikista, mutta nyt on rakkaus tehnyt hänet hiukan höpöröksi.

— Ja sellainen ajattelee minua! Kuinka se on mahdollista? Että tämäkin ilon päivä vielä minulle valmistettiin. Onko hän suuri, iso? Pitkä ja komea, minä tarkoitin?

— Hän ei ole pitkä.

— Puolipitkähkö.

— Ei juuri sitäkään.

— Ei suinkaan hän ole aivan lyhköinen?

— Lyhyt hän on, mutta niin kaunis! Ja oikeastaan ne lyhköiset ovatkin niitä kauniimpia.

— Niin kyllä, mutta kun se minun miesvainajani oli niin pitkä ja paksu. Minä olisin niin tottumaton katselemaan sellaista pientä.

— Kyllä siihen tottuu ajan mittaan.

— Kai, kai, kun koettaa. Mutta minä en ymmärrä, mitä se minusta on löytänyt.

— Se poika ei katso ulkokuoreen.

— Se kai se on.

— Katsokaahan, selitti Ringius, hän on aina sanonut: Viisas vaimo on parempi kuin kaunis vaimo. Kauneus katoa, mutta viisautta kasvaa.

— Ihan kuin minun suustani huudahti Kristiina.

— Hänen rakkautensa perustuu viisauden kivijalkaan, ja silloin se pystyssä pysyy eikä kaatua romahda.

— Milloinka minä saan hänet nähdä? Kovasti mieleni nyt ikävöittää häntä, sillä uskon nyt sananne todeksi. Milloinka tuo ylkä tulee?

— Huomenna, vastasi Ringius.

— Mutta ei ennen kuin aamukirkon jälkeen. Täytyyhän minun ensin käydä kirkossa.

— Me tulemme sitten tänne.

— Sano hänelle kuitenkin, sanoi Kristiina, että sisältäpäin minä olen koreampi kuin päältäpäin.

— Kyllä sanon.

— Voi voi, ettei se miesvainajani elänyt tätä ilon päivää nähdäkseen!

Ringius ei saanut päässään selville sitä, miten Kristiina miehensä eläessä olisi saanut tämän asian järjestetyksi.

Kun Ringius ja Pictorius seuraavana päivänä aamukirkon jälkeen kulkivat Dirikkalankatua pitkin Palikan taloon, sanoi Pictorius:

— Tuntuupa kummalliselta ruumiissani, sillä yöllä näin unen, jonka tahdon sinulle kertoa. Minä kuljin ihanalla nurmella ja poimiskelin kukkasia. Eihän ihminen sille mitään mahda, että hän unissaan tyttömäisiä tekoja tekee! Sitten näin samalla niityllä ihanan tyttölapsen. Sekin poimi kukkasia. Miten kaikki kävi, en tiedä, mutta syytysten olimme. Siinä sitten pussailtiin ja pidettiin kaikenlaista rakkauden peliä, kuten arvelen sellaisissa tapauksissa tehtävän, sillä enhän itse vielä ole sormeni päällä naiseen kajonnut. Mutta opettaahan se luonto unessa kaiken. Juuri kun meillä oli ilo ylimmillään, tempasi minut vanha ämmänrutale viereensä. Ja nyt se, mikä tuon tytön kanssa oli paratiisin esimakua, saman tuomä teki pirulliseksi piinaksi. Minä pääsin toki viimein karkuun ja mennä livistin kuin vatsanalus olisi ollut täynnä jalkoja. Mutta ämmä kirmasi perästä. Ja niin sitä mentiin sellaista kyytiä kuin unessa yksinään mennä saattaa. Tuli kuilu eteeni, minä sinne ja ämmä jälestä Minä putosin, puto-

sin, ja siihen heräsin. Nyt minä aavistan, millaiseksi oloni kääntyvä on, kun perille päästään.

— Sittenhän et hämmästy, lohdutti Ringius.

Kun Ringius avasi kamarin oven ja Pictorius jo kaukaa näki lesken juhlatamineissaan, niin huudahti hän:

— Se ämmä on jeevelimmän näköinen kuin muistinkaan. Minä menen pois!

— Muista, että arpa määräs! sanoi Ringius tiukasti. Sinä et saa jättää tovereitasi pulaan!

Ja hän lykkäsi Pictoriuksen huoneeseen ja sulki oven visusti jälkeensä. Sitten sanoi hän juhlallisesti korkealla äänellä:

— Ylkä, katso morsiantasil

Kristiina hymyili ja sanoi:

— Ei herra pelkää! Tulee lähemmäksi!

Hän tulla ontui Pictoriuksen luo ja veti hänet penkille viereensä istumaan.

— Istutaan tänne ja ollaan hyvät ystävät!

Hän viittasi Ringiukselle ja sanoi:

— Sinä saat mennä! Kyllä me täällä kahdenkeskenkin asiamme hoidamme.

Pictorius rukoili Ringiusta jäämään eikä häntä vaaran hetkenä ylenantamaan, mutta akka tiuskaisi lopulta, ja Ringius katosi.

Iltapäivään asti saivat toverit odotella Pictoriusta. Lopulta hän tuli.

— Nol sanoivat kaikki yht'aikaa.

— Kyllä se oli täysi taksvärkki, sen minä sanon! vakuutti Pictorius.

— Oliko sinulla hauskaa? kysyivät toverit.

— Kuka tässä hauskuudesta puhuu, hyvä kun hengissä pääsin. Mutta sen minä sanon, että pitkälle se veljellinen rakkaus minussa on mennyt, ja Orestes ja Pylades ovat räkänokkia minun rinnallani.

— Kerro, miten kaikki kävi sen jälkeen, kun sinut olin jättänyt, sanoi Ringius.

— Sen kerron, ja kuulemanne pitää kerrasaan ihmeellisiä asioita. Oli se leikkiäl Minä en tiedä, missä se ämmä rakkauden koulua on käynyt, mutta jos mies ja nainen aina ovat sellaisia kahdenkesken, niin sanon, että rakkaus on paljasta roskaa. Ensin se minua hyväili ja käytteli kaikenlaisia koreita sanoja alkaen paratiisin olennoista ja lopettaen elukoihin. En minäkään vaiti ollut, vaan kiroilin, sillä onhan akka kuuro ja erehtyi sanoistani. Ja kyllä niitä sanoja minullakin riitti. En tietänyt itseäni niin taitavaksi kiroilussa, mutta tottahan sanotaan, että vaaran hetkenä ihmisen kauniit ominaisuudet tulevat julki. Kun me sitten olimme näin kuherrelleet, niin toi ämmä minulle ruokaa niin runsaasti, että en ole eläissäni sellaista määrää nähnyt. Siinä oli lihaa, oli silavaa, kalaa, piiraisia, oli leipää monenmoista. Ja juomaa se toi ja hyvää toikin, juotti minulle ja joi itsekin niin, että hulahti tuoppi tyhjäksi. Kun olin ravittu, niin alkoi taas uusi hellyys ja huokailu hänen puoleltaan, ja minä kiroilin. Minä olen aina kuullut tuosta viidenkymmenen

villityksestä, mutta niin kamalaksi en sitä osannut edes unissani nähdä. Mutta minä kestin, ajatelkaa, pojat, minä kestin! Mikä urhoollisuus, sanon minä. Kun äköötti, niin ajattelin teitä ja rahoja, ja silloin jaksoin taas ottaa vastaan ämmän hyväilyt. Ajattelin minä sentään monasti, että mikähän ne naiset niin hyväilyksairaksi tekee. Sitten akka rupesi kerskailemaan rahoistaan, sanoi niitä olevan niin paljon, että niillä voisi vaikka koko Turun kaupungin ostaa, jos mieli tekisi. Minä härnäsin ämmää ja sanoin, että niin paljoa rahoja ei ole koko maailmassa. Silloin akka nosti permannosta palkin ja nappasi sieltä pussin pöydälle ja sanoi: »Mikäs tämä on? Ja tällaisia on meillä vaikka kuinka monta!» Ja rahoja se pussi oli täynnä, minä näin sen kun avasin. Ämmä oli jo niin humalassa, että ei huomannut, kuinka minä kaappasin koko kahmalollisen kolikoita taskuuni. Ja tuossa on, pojat, rahaa, jos nähdä tahdotte!

Ja Pictorius heitti suuren määrän hopeakolikoita pöydälle ilosta hölmistyneitten toveriensa eteen.

— Tämän minä olen hiellä ja vaivalla haalinut, sen uskallan sanoa. Kun ämmä oli kyllikseen huokaillut ja rahojaan näyttänyt, joi hän runsaasti ja tuli sitten, kuten hän sanoi, kipeäksi, ja alkoi itkeä. Jos hän oli ruma ennestään, niin nyt hän oli vieläkin rumempi. Ja hän alkoi kertoa minulle miesvainajastaan. Niinkuin se olisi mikäkin ilo minulle ollut! Minä luulin jo pääseväni lepoon, mutta eikös mitä vielä. Akka käski valjastamaan

hevosen ja vei minut hautuumaalle. Siellä sitten itkettiin hänen miehensä haudalla. Ja sieltä takaisin asuntoon! Ja arvatkaahan, mitä sitten tehtiin? Syötiin taas, ja sitten ryypättiin. Lopulta oli akka niin kännissä, että ei pysynyt pöydästä kiinni pitämälläkään pystyssä. Sinne minä sen jätin maata retkottamaan. Ja maata panen minäkin, sillä olen niin täynnä tavaraa kaikenlaista, että puhisen. Sen minä kuitenkin sanon, että veljellistä rakkautta tässä on kysytty oikein runsaasti. Kyllä minä sen ämmän kamariin toistekin menen vielä, sillä olen alkanut himoita hänen rahojaan. Ja kyllä sitä mies jaksaa yhtä ja toista katsella, kun rahaa saa. Tiesi millä nekin kolikot ovat kootut, mutta se hyvä siinä on, että hopea ei haise. Ja nyt minä panen pitkäksi, jotta en pakahdu.

Toverusten ilo oli ylimmillään. He jättivät Petrus Pictoriuksen nukkumaan ja menivät itse kapakkaan mässäämään. Kun he yhdeksän aikaan, jolloin krouvi suljettiin, vaelsivat kotiaan, niin oli jokaisen vaikea astua ovesta sisään horjahtamatta pihtipieleen. Ja kerran tupaan päästyään he jäivät nukkumaan mikä minnekin jaksamatta vuoteeseenkaan kiivetä.

Iloissaan alkoi Palikan leski niin armottomasti ryypätä, että hän viikon päästä heitti henkensä. Sitä ennen oli Pictorius saanut kopatuksi pienen summan rahoja ämmän kätköistä, ja toverukset pääsivät velkansa suoritettuaan lähtemään kaupungista.

XVIII

Kuten kellon heiluri on ihmisten elämä, heilahdellen ilon ja surun, onnen ja onnettomuuden välillä. Jota korkeammalle se toisella puolella kohoo, sitä korkeammalle, se vastaisellekin puolelle heilahtaa. Ja rikas on se elämä, jossa heilahdukset ovat laajoja, sillä elämän kellon koneisto niin varmasti silloin käy.

Olla nuori, se on tuntee elämän kellon heilahdukset laajoina, olla nuori, se on uskaltaa iloita ja uskaltaa surra, olla nuori, se on kaikki antaa ja ottaa tinkimättä.

Kuten äiti lapsiaan, rakasti kansa sitä pientä joukkoa nuoria miehiä, jotka katedraalikouhua ja yliopistoa kävivät. Kansan kokoamalla varoilla oli Stodius aikoinaan opintojaan harjoittanut Rostockin ja Wittenbergin yliopistossa. Kun oma yliopisto nyt oli saatu maahan, niin kukin pitäjä hankki elatuksen määrättyille oppilaille. Loma-

aikana ne koulun rehtorin lupakirja taskussaan kiersivät pitäjää kooten almun, joka oli 6 äyriä kutakin perhekuntaa kohden. Mutta tämän veroituksen lisäksi antoi kansa runsaasti kaikesta, mitä sillä oli, näki itse puutetta auttaakseen niitä, jotka kerran olivat tulevat heidän opastajikseen. Ja teini opetti talon lapsia lukemaan, lauleli kirkollisia ja maallisia veisuja, auttoi ukkoja kirjoittamaan asiakirjoja tuomioistuimeen tai kuninkaalliselle majesteetille. Tiedonhaluisille hän kertoi uutisia suuresta maailmasta tai selvitteli katkismuksen ja raamatun hämäriä kohtia. Jos akkojen hammasta kolotti tai vasikka oli kipeänä, niin osasi hän ladella latinaisia ja kreikkalaisia taikalukuja pahaa vastaan.

Mikä suuri määrä nuoria miehiä väsyi kesken, puutteen ahdistaa! Kuinka monista tuli varsinaisia maankiertäjiä, jotka varastellen, tapellen ja kaikenlaista vääryyttä harjoittaen kiersivät pitäjiä, mutta useat kestivät vaikeat päivät ja kansan riveistä nousneina he osasivat kansalle puhua ja kansaa opastaa. Heistä tuli niitä oikeita paimenia, joita seuraten lauma turvallisena kulkee.

Purjehtimalla kauppalaivoilla pääsivät pohjalaiset ylioppilaat kotiseuduilleen mätäkuuksi tullaan Bartholomaeuksen päivänä elokuun lopulla tai heti sen jälkeen jälleen Turkuun.

Tuo puutteen aateloima joukko suomalaisia ylioppilaita oli ulkonaisessa käytöksessään karua, tavoissaan kömpelöä, usein tappelunhaluista ja riidanrakasta, mutta aina valmis seuraamaan ja tottelemaan sitä, joka kerran oli osannut sen sydämen voittaa. Ja useimmin oli heidän röyhkeä esiintymisensä ujouden peittona.

Kun yliopistolliset opinnot avasivat heille uusia näköaloja, kun tiedon avaimia heille annettiin, niin piankin he huomasivat, että niitä lukkoja, joihin nuo avaimet sopisivat, ei ollut olemassakaan, että ne olivat uudelleen hiottavat avatakseen suljettuja ovia. Ja ensimmäinen ovi, jota kohden he suuntasivat kulkunsa, se oli tuo ainainen nuorison houkuttelija, mystisismi. Nuorison kirkon tuiki ahdasta oppia vastaan kapinoiva henki etsi mystisismistä sitä salattua maata, jossa ihme voi tapahtua, joka vastatessaan yhteen kysymykseen heti asettaa uuden, joka houkuttelee ihmisen salaisiin sokkeloihin ja vetää omituisen verhonsa yli koko elämän ja maailman. Taivaankappalten puoleen kääntyi ensin huomio. Kopernikuksen oppi tunnettiin, mutta sen järkipäin selitys tähti-maailmalle ei riittänyt, vaan uskottiin tähtien asennon ihmiselämän määrävän.

Ja tuo salaperäinen oppi se rakensi yhä korkeamman, yhä lujemman muurin jokaisen yksilön ympärille ja herätti palavan janon voimakkaisiin vaikutelmiin. Näin kulkivat he sielussaan aines profeettaan tai sankariin.

Nuoren, kehitysajassa olevan miehen mielil Puisto täynnä ihmeellisiä kukkia korkean portittoman aidan takana. Tylynä, kalseana, muiden kanssa yhtäläisyyttä tavoittelevana pintana on tuo aita, jonka takana rikkaudet odottavat poimiensa. Ja nuori mies kulkee ja toivoo, että toinen uskaltaisi sen tehdä, mihin häneltä itseltään puuttuu rohkeus, murtaa aita. Hän kulkee teesken- nellen miehekästä esiintymistä sanoissa ja teoissa salatakseen tuota arkaa lasta, joka hänen sielunsa on, lasta, joka kaipaa hyväilyä ja hellyyttä, joka tahtoisii toisen povea vastaan itkeä itsensä lepoon. Mutta kun ei tuota murtajaa saavu, joka väkivalloin tekisi ryntäyksen sieluun, joka perkaisi sieltä huonon pois, niin salataan pienimmät herkkyden vivahduksetkin. Ja kovuus ja karkeus tulee miehen luonteen ihanteeksi.

Mutta elämä kulkee voimakkaana ohitse, ja kun se välkäyttää suuria tunteita, niin vavahtaa nuoren miehen mieli, ja tuo ainainen elämän runouden kaipuu se saa silloin tyydytyksensä. Ja elämä tulee toisinaan myrskynä, joka tuon korkean aidan kaataa, ja näyttää kaikille sielun kauneuden. Ne ovat silloin niitä miehiä, jotka pystyvät tekemään sankaritekoja, luomaan suurta, ajattelemaan suurta ja toteuttamaan leikkien sitäkin, mikä ennen on kaikille, hänellekin, näyttänyt hullutukselta ja mahdottomalta.

Puutteen karaisemina eivät he elämältä suuria osanneet pyytää sen maallisista hyvyyksistä. He tyytyivät siihen, että saivat kuulua siihen joukkoon, joka heittäytyy rotkoon sillaksi, jotta seuraava polvi voi heidän ylitseen kulkea edes yhden askeleen eteenpäin.

He tunsivat aran aavistuksen kokonaisen kansan suuresta tulevaisuudesta Suomessa, tuossa ikuisessa suurten mahdollisuuksien maassa. He iloitsivat siitä, mitä olivat. Ja oma maa se oli painunut heidän sieluunsa syvälle. Heille oli isänmaa ja rakkaus siihen suurta kuin uskonto ja pyhää kuin Jumala.

Isänmaa, se oli se kotoinen katto, jonka alla he olivat lapsina leikkineet, laaja taivaan ranta, jonne aurinko levolle käy, hedelmällinen pelto, jossa vilja lainehtii, musta maa, jonka poveen meidät kätketään esi-isien viereen. Isänmaa, se oli sankariteot maan ja kuninkaan edestä, tarinat urotöistä, joilla lapsi uneen viihdytetään. Isänmaa, se oli menneisyyden uskonto ja tulevaisuuden usko. Isänmaa, se oli sana, se nimi, joka sydämenä sykki kaikkien povessa, joka torvena kaikui kautta maan ja nosti kaikki yhtenä miehenä, vaaran voimakkaana hetkenä, suorana seisomaan, katse kirkkaana, käsi varmana ja sydän tyyneästi sykkivänä vainolaista vastaan.

XIX.

Petter Thorwöstillä, Hollannista tulleella kauppialla, oli tytär Helena, tummatukkainen, kiilivasilmäinen, hiiluhuulinen ja kaikin puolin hemaisevan näköinen. Kauniisti hän keikutti vartaloansa, ja »jalan nousu» oli hänen astuessaan niin kaunis, että poikasten sydäntä vihlaisi. Kun Petter Thorwöstin kautta varakkaimmat ylioppilaat saivat kotoaan luku- ja ryyppyrhansa, niin tunsihan jokainen akateeminen nuorukainen sellaisen miehen tyttären.

Rikas oli Petter Thorwöst, rikas suurien kauppajensa kautta, mutta rikas myös avioliittonsa kautta, sillä olihan hänen siippansa Johan Sågerin, Turun upporikkaan kauppiaan tytär. Varaa oli juhlia talossa ja varaa talon naisilla pukea ylleen parasta, mitä ulkomailta voitiin tuottaa. Jollei kuninkaan antamaa säädöstä olisi ollut olemassa siitä, miten kukin arvoluokka sai pukeutua, niin olisihan Thorwöstin vaimo ja tytär kuljetaneet kokonaisia rikkauksia yllään. Jos Kirstirouva muisti kaikki ne talot, jotka hän omisti

Luostari-korttelissa, Mätäjärven kaupunginosassa, Katinhännässä ja Aningaisten puolella, niin tiesi Helena, mitkä »ruukit» hänen isänsä, ja siis hän itse vastaisuudessa veljensä Hermannin kanssa, omisti, Ojamon, Antskuun ja Mustion. Ja kun Thorwöst aloitti Fiskarsissakin toimia, niin sannottiin Helenan nenän siihen aikaan nousseen pikkuisen enemmän kippuraan. Se nenä, se oli Helenan suru. Se oli pieni ja pystyyn nouseva.

— Voi, herra jestas, sanoi hänen äitinsä usein, tuota sinun nenääsi! Minnekähän minä sen olen unohtanut?

— Mitä siitä nenästä, vastasi Helena. Kun silmät ja suu vaan ovat reilassa, niin kyllä pojat tulevat tytön tykö. Kyllä se tytön muoto puoleensa vetää suuretta nenättäkin. Hyvä on, kun on pieni, niin ei ole sekään tiellä.

Kirsti-rouva tiesi kyllä, että Helenalla oli jo nuoreen ikäänsä nähden ollut liiankin monta lemmenjuttua, ja monen sulhasen oli yövahti varkaana pidättänyt, kun nuorukainen kuljeskeli talon lähetyvillä yön hämärässä. Harvoin Helena sentään sulhasiaan tapaili kotinurkissa, sillä isänsä oli kerran piessyt yhden ylkämiehen pahanpäiväiseksi. Hän kohtasi kultansa kaupungin syrjässä, tuulimyllyjen luona, ja ylioppilaat sanoivat Helenan vihkivän jokaisen isänsä myllyn uudella sulhasella. Kaikkihan tiesivät ja tunsivat Helenan lemmenseikkailut, mutta kun hän oli kauris, niin pitivät ihmiset sitä luonnollisena, ja kun

hän oli rikas, niin eihän kukaan tohtinut häntä soimata.

Johannes Mathesius tiesi tarkoin Helenan elämän, sillä olihan muuan pohjalainen hänelle pyhänä salaisuutena kertonut, että Helena oli häntä suudellensa sanonut: — Kuudeskolmatta!

Siitä oli pohjalainen tullut siihen päätökseen, että se oli hänen numeronsa lemmenluettelossa.

Kuten kaikki arat ja rakkauteen vielä tottumattomat luonteet mieltyvät ensiksi sellaiseen, jota useat ovat mielistelleet, niin Johanneksenkin sydän alkoi sykähdellä Helenalle. Ja silloin hän uskoi, että Helena oli viattomuus itse, että kaikki pahat puheet olivat alkunsa saaneet kateudesta ja ihmissydämen suuresta huonoudesta, se kun ei lähimäisensä elämässä näe muuta kuin pahaa. Ja mitä tuli tuohon pohjalaisen mainitsemaan numeroon, niin uskoi Johannes, että Helenalla ei sellaista luetteloa ollutkaan, että pohjalainen oli nähnyt unta, että Helenaa ei vielä kukaan ollut suudellut.

— Eikä saakaan suudella, sanoi Johannes itseksensä, ennenkuin sallimus minulle sen armon antaa ja autuuden portin eteeni auki lyö selkosen selälleen. Silloin minä rakkauteni sinetiksi painan huuleni hänen huulilleen.

Ja se ajatus tuntui hänestä niin suloiselta, että päättä huimasi ja polvet letkaan löi.

Kauan odotteli Johannes sitä hetkeä, jona uskaltaisi armastaan lähestyä. Marraskuussa eräissä häissä, joissa Johannes toisten ylioppilaitten

keralla oli kuokkimassa ja pirtin puolella tanssi, näki hän Helenan aivan lähellään. Silloin hän rohkaisti mielensä ja sanoi:

— Tules, tyttö, tanssiin!

Ja nyt hän vei kuin vimmattu tyttöä pitkin pirtin permantoa, raahasi ja roikotti häntä voimiansa takaa, siten edes näyttääkseen, mitä hän sydämessään tunsi.

Siinä he tanssin mylläkässä pyörivät kuin olisi hurja henki Johannekseen mennyt. Tyttö ensin nauroi, sitten huusi, vihdoin kiljaisi ja lopulta rinkui pahasti. Äkkiä tuo naisen natina taukosi, ja kun Johannes pää hiukan pöppörössä laski Helenan irti, niin ei tyttö pysynytäkään pystyssä.

— Oho! sanoi Johannes.

Hän koppasi tytön syliinsä ja vei ulos tuvasta ja alkoi hieroa hänen ohimoitaan lumella.

Pianhan Helena virkosi.

— Taisin riuhtoa liian rajusti, sanoi Johannes.

— Eihän mitä, vastasi Helena ja katsoi edessään olevaan poikaan. Kuka sinä olet?

— Johannes Mathesius minä olen.

— Vai niin. Kai pohjalainen?

— Niin olen.

— Minä olen aina pitänyt pohjalaisista. Eikö mennä taas tanssimaan?

— Mutta jos pyörryttää.

— Ei se mitään tee. Tanssitaan hiukan varovammin. Täytyyhän minun, jonka isällä on niin monta tuulimyllyä, olla tottunut pyörimiseen.

— Niin, hänellä on monta myllyä, oli ainoa, mitä Johannes osasi siihen vastata. Monta myllyä ja suurta myllyä.

— Niin on. Sekä Aningaisten puolella että Mätäjärven puolella.

— Vähemmän sillä puolella, sanoi Johannes.

— Niin, siellä ei käy niin hyvä tuuli.

— Kun on metsä edessä.

— Niin juuri. Minä menen huomenna Aningaisten puolelle katsomaan meidän uutta myllyämme.

— Niin, minä muistan siellä nähneeni uuden myllyn.

— Se on meidän. Minä menen sinne kello kolmen aikaan. Minä kuljen tavallisesti Dirikkalankatua pitkin.

— Sehän se vie sinne, sanoi Johannes.

— Niin se vie.

He menivät tanssitupaan.

Koko illan mietti Johannes keskusteluaan Helenan kanssa. Se oli hänen mielestään ollut niin ihana ja sisältörikas. Mutta miksi hän puhui hänelle myllylle menosta? Olikohan siinä alla salainen viittaus? Tarkoittiko Helena sillä, että hänen, Johanneksen, tuli seurata häntä sinne? Se ajatus tuntui niin perin kummalliselta.

Koko seuraavan yön uneksi Johannes tuulimyllyistä. Hän oli istuvinaan myllyn siivellä ja Helena toisella, ja sitten sitä mentiin huimaavaa himphamppua ympäri.

Aamulla hän nuoremman veljensä Josephuksen ja muiden tuvassa asustavien suureksi ihmeeksi alkoi rasvata lapikkaitaan, jotka vasta kaksi päivää sitten olivat saaneet tämän voitelun osakseen.

— Minne sinä nyt menet, kysyi Josephus, kun taas lapikkaitasi rasvaat? Tuo tuollainen on oikeata voiteen haaskausta.

— Se ei kuulu sinuun, huusi Johannes. Sinä olet nuorempi ja saat pitää suusi kiinni.

Josephus totteli, mutta silmät pystyssä hän seurasi veljensä hommia. Ensiksi tarkastettiin, olivatko kaikki napit takissa ja housuissa tallella. Sitten alettiin etsiä reikiä ja ratkeimia puvusta. Uutterasti ompeli Johannes, pani pitkän siiman neulaan ja sitten veti, ja kielen kärki kulki neulan lentoa seuraten suun pielestä toiseen. Housujen istuimessa oli niin suuri reikä, että sen tukkiminen pani pojan hetkiseksi vakavaksi, mutta rohkealla pistoksella vedettiin kangas siltä kohtaa ruttuun, ja niin sekin reikä oli ummessa. Sitten alkoi puvun harjaaminen, jota kesti jokseenkin kauan, ja lopulta kiilloitettiin miekka, sekä terä, että kahva.

— Onko sinulla tutkinto? uskalsi Josephus viimein kysyä.

— Minä sanoin jo jotain sinulle tässä hiljattain, vastasi Johannes. Muistatko, mitä se oli?

— Muistan.

— Noudata siis sitä.

Ja Johannes jatkoi siistimistään.

Kello yhdeltä hän söi sellaisen aterian, että veli kysyi:

— Aiotko matkalle?

Johannes ei vastannut, vaan läksi uljaana ulos. Vähän ajan päästä hän palasi.

— Mikä jäi? kysyi Josephus.

Johannes pesi naamansa. Tätä toimitusta ei hän suorittanut muulloin kuin lauantaisin saunassa, jotenka veli oli aivan ymmällä siitä, minne Johannes aikoi. Sitten sukki Johannes puolisen tuntia tukkaansa ja tälläili lakkiaan päähänsä, koetellen sitä milloin millekin puolelle kalelleen.

Lopulta hän oli valmis ja poistui. Josephus ei uskaltanut seurata. Hän arvasi veljensä lähtevän tärkeille toimille, ja auttaakseen jotenkin hän otti raamatun esiin ja alkoi ääneen lukea Jerikon hävittämisestä.

Kello kahdelta oli jo Johannes myllyjen luona.

— Jos tuo hyvinkin sattuisi tulemaan aikaisemmin, ajatteli hän.

Mutta ei Helena tullut aikaisemmin, vaan myöhemmin.

— Kas, sinäkin olet täällä, sanoi hän.

— Niin, minä tulin tätä uutta myllyä katsomaan, sanoi Johannes.

— Aivan niinkuin minäkin.

— Se on komea mylly.

— Se onkin kaikista suurin.

— Niin sitä rikkaat rakentavat.

Ja he katselivat myllyä joka puolelta. Kun kai-kista vähäpätöisimmistäkin seikoista oli puhuttu, syntyi vaitiolo, josta päästiin keskustelemalla ilmasta. Siihen loppui Johanneksen viisaus. Mutta Helena käänsi puheen yliopistoon, ja silloin oli keskustelu pelastettu pitkäksi aikaa.

— Tiede on ihana asia, sanoi hän.

— Varsinkin kun sitä osaa.

— Kielet!

— Niin, latina ja kreikka! sanoi Johannes.

— Minä tahtoisin niin mielelläni oppia kreikkaa, mutta eihän sitä naisille sallita.

— Kyllä minä opetan.

Helena ihastui kovasti tästä. He istuutuivat myllyn suojaan ja lumeen Johannes piirteli kreikan kielen aakkosia. Helena oppi ne niin pian, että Johannes oikein kummastui.

— Sinulla on hyvä pääl! Luulisi sinun jo ennen oppineen ne, sanoi hän.

— Se opin jano sen saa aikaan, vastasi Helena vastaamatta suoraan kysymykseen.

Kylmä tuuli puhalteli, ja sen tunsu etenkin Johannes, sillä ollakseen sorjempi ei hän ollut ottanut turkkitaakkia ylleen.

— Sinun tulee vilu, sanoi Helena hellästi. Istu tähän minun viereeni, istu lähemmäksi.

— Eikö sinun ole vilu? kysyi Johannes.

— Ei, minunhan takkini on soopelilla vuorattu, vastasi Helena. Se on oikeata soopelia, tunnustele vain. Aivan oikeata, eikä mitään kivinäädän

nahkaa, vaikka se onkin niin saman näköistä. Pistä kätesi tuonne sisälle ja tunnustele!

Ja Helena käski Johannesta pistämään hänen vyötärönsä kohdalta kätensä nahalla vuoratun takin alle.

— Oikeata se on, ja lämmintä se on! sopersi Johannes, jonka kurkusta ei ääni tahtonut lähteä koskettaessaan tytön vartaloon. Hänen tuli siinä kuuma olla, ja kovasti punoittivat pojan posket tuntiessaan tytön niin lähellään.

— Onko sinun nyt hyvä olla? kysyi Helena hellästi.

— Ei sitä oikein osaa sanoa, millaista se on. Kummallista se on kovasti, vastasi Johannes. Noustaan nyt jo ja mennään pois.

Kun he astelivat kaupungille päin, päättivät he joka keskiviikkoilta tavata myllyn luona kreikan-kielen oppimista varten.

— Kyllä minä olin aika pötkö, ajatteli Johannes, oikea lautapää härkä, kun en muiskannut silloin, kun hän niin lähellä oli. Ne toiset aina puhuvat niin paljon siitä suunantamisesta ja sen suloi-suudesta, että olisi pitänyt koettaa, miltä se oikein tuntuu.

Kiertäen kaartuen hän alkoi tiedustella toisilta suutelemisen oppia, jos sitä niinkuin siinä olisi jotain erikoisia metkuja ja kommervenkkejä noudatettava.

— Se ei ole mikään yksinkertainen asia, selitti Sundelius. Sillä kuten kuperkeikka eli toisin sa-

nottuna härkäpylly voi olla kaunista katsella, kun mies sorjasti putoo jaloilleen, mutta on kerrassaan julman näköistä, kun mies roiskahtaa selälleen ja kintut haparoivat ilmaa, samoin voi epäonnistunut suudelma saada aikaan peloittavan näyn. Minä, joka kaiken koulun olen käynyt, voin sinulle selittää, miten tämä jalo toimitus on tehtävä, jotta siitä voitaisi sanoa, että se on taivaan manna, i:n pilkku sanassa lempi, elämän hunaja ja kahden sielun ihana yhtyminen.

Ja Sundelius selitti oppilaalleen suutelemisen jaloa taitoa.

— Elä koskaan ryntää etäältä sitä ottamaan, jotta ei mene ohitse, vaan lähesty kuin ilves saalistaan, ja kun maalista olet varma, niin toimita sitten teko. Sulje tyttö syliisi lujasti, siitä ne pitävät, mutta elä luule olevasi missään ristipainissa, vaan anna tytön molempien käsivarsien tulla rintaasi vasten. Tästä säännöstä tehdään poikkeus yksinomaan siinä tapauksessa, että tyttö on liian lihava, jotta ei ulotu sitä kokonaan syliinsä ottamaan. Toisella kädelläsi sitten väännät tytön päätä vähän väärään. Tämä on hyvin tärkeä parakraahvi, koska muuten helposti nenät voivat osua yhteen ja turmella kaiken. Vasta päätä väännettyä painat huulesi tytön huuliin. Se on se juhlallinen momentti, joka on kaiken kruunu ja huippu. Suudelmät ovat useaa lajia. Lyhyet, puolipitkät ja pitkät. Lyhyitä otetaan useampia yksintein. Se toimitus muistuttaa lintujen nokkimista, ja

nimitetään sitä muiskahdukseksi. Puolipitkät ovat tavallisimpia, ja ne ovat varsinaisia muiskuja. Kaikkia sivuääniä on tässä varottava, koska sen kautta toimituksen meno voi kuulua kauas ja se voi tuntua samalta kuin silloin, kun lehmä savisella tiellä nostaa sorkkansa kurasta. Suudelma on aina pitkä, ja sulkee tyttö silloin aina silmänsä koreasti kuin kana orren niskalla; mies sulkee myöskin toisinaan. Kaikki hörinä ja ähkiminen on rumaa ja tuiki sopimatonta tänä hetkenä. Kun näitä kaikkia neuvoja tarkoin seuraat, niin on ilosi täydellinen. Ja vannonpa, että vielä kauan sen jälkeen tyttö tuota ensimmäistä hetkeä muistelee ja silmät nurin päässä ja huokaus huulilla sinulle autuaana kuiskaa: muistatkos!? Näes, juuri sitä hän silloin ajattelee.

Johannes kuunteli hartaana, kädet ristissä, silmät kiiluvina ja korvat punaisina, ja hiusten juurissa kulki kumma kutittava tunne.

— Kyllä se elämä on monimutkainen! huu-dahti Josephus, joka oli ollut läsnä ja suu suipulla oli seurannut Sundeliuksen saarnaa suudelman suloudesta. Pitäisi sitä saada koettaa minunkin kerran!

Seuraavana keskiviikkona kreikankielen opetuksen hetkiseksi tauottua Johannes päätti noudattaa Sundeliuksen opetusta. Kaikki kävi alussa hyvin, mutta kun hän liian varhain sulki silmänsä, niin tunsu hän huuliensa kohdalla kummallisen kylmän napin. Hän avasi silmänsä, se oli Hele-

nan nenäl Pian siirsi hän huulensa alemmaksi, ja nyt tunsi hän sen, joka oli hänen mielestään ihanampaa kuin mitä hän oli kuvitellutkaan.

Ja kreikankieltä opeteltiin monena keskiviikkona.

Eräänä lauantaina huomasi Johannes nuoremman veljensä Josephuksen itseään kovasti sonnustavan.

— Minne sinä menet?

— Tähtiä tutkimaan, vastasi Josephus.

Ja joka lauantai hämärän aikaan läksi Josephus »tähtiä tutkimaan» Korpolaivuorelle, eikä hän näyttänyt välittävän siitä, oliko taivas pilvessä vai ei.

Kului aikoja, ja veljekset piukeina ja somiksi sonnustettuina viettivät iltojansa kotoa poissa, toinen kreikankieltä opettamassa, toinen tähtiä tutkimassa, kun sitten eräänä iltana ollessaan kahden tuvassa he alkoivat puhella toisilleen sydämensä asioista.

— Minä tiedän nyt, mimmoinen nainen on, sanoi Johannes.

— On se minullekin selväksi tullut näinä viimeisinä aikoina, vastasi Josephus.

— Enkeli se on!

— Keruupil

— Ja oikein valkosiipinen se onkin.

— Ei luulisi sellaisen maan päällä pysyvänkään.

— Elä sano muuta!

— Sillä on silmätkin kuin taivaan valkeus. Ja kun se hitaasti, noin, tuolla tavoin, ne ovat sinne aukaisee, ja ne saranoillaan liikkuvat, niin vavistus, sen minä sanon, oikea pyhä vavistus kulkee miehen ruumiissa.

— Mitä niistä silmistä, huokasi Johannes, mutta se suul!

— Niin, se suu, ne huulet, se se on sentään jotain se. Ne ovat niin pehmoiset ja niin lämpöiset, että oikein! Ja sitten ne posket! Oletko huomannut, että ne ovat yhtä suloiset kuin muutama päivän vanhan kananpoikasen selkäkymyrä.

— Ja kun sitä saa taputella —

— Minä en taputtele, sanoi Josephus, minä sivelen, noin, koreasti. Ja sitten on niin lysti likistellä likkaa, oikein noin kuin hengen otossa. Voi, herran vietävä kuitenkin!

— Se minun tyttöni on musta.

— Musta se minunkin on!

— Yhteen ne maut meillä menevät kuin Metsolan porsailla.

— Vaalea hakee aina tummaa, se on se luonnon järjestys, sanoi Josephus.

— Siinä minun tytyssäni on kaikki täydellistä.

— Ei se minunkaan halosta veistetty ole.

— Nenä vain saisi olla komeampi.

— Nenä! Millainen sen nenä on?

— Se on kippurassa, ja pikkuruukkuinen se on —

— Ja pieni syytä on sen vasemmassa sivussa, tuollainen musta pilkku kuin kärpäsen jättämä muisto?

— Veljeni, veljeni, huusi Johannes, mistä sinä sen tiedät? Oletko nähnyt heilani?

— Oletko sinä minun?

— En. Minun istuu myllyn luona, ja minä opetan sille kreikkaa, sanoi Johannes.

— Ja me tutkimme tähtiä Korpolaivuorella.

— Herra jestas, Josephus! Ettei se vaan olisi se ja se sama.

— Helena sen minun omani nimi on.

— Se on se sama kavala heiskale! huusi Johannes. Minun on Thorwöstin tytär.

Hetkisen seisoivat veljet töllistellen toisiaan silmiin ymmärtämättä mitään tässä kamalassa sekamelskassa.

— Sinä olet hänet minulta vietelty! karjaisi Johannes lopulta.

— Sinäpä minulta!

— Heitä se tyttö pois nyt hyvän sään aikana, tai tästä tulee toinen komento!

— Heitä itsel!

— Sinä olet nuorempi. Sen pitää totella vanhempaansa.

— Ei rakkaus lakia ja parakraahveja tunne.

— Minä opetan sille kreikkaa. Mitä sinä osaat?

— Tähdet ovat tärkeämmät kuin sinun puustavisi.

— Kyllä minä ymmärrän sinun tähtien tutkimisesi. Helenan silmistä sinä niitä haet. Ja kun silmiä haet, niin suun löydätkin. Mutta se suu on minun, kuuletko!

— Minun se on!

— Elä räkätä, rastas!

— Pidä itse suusi kiinni!

— Katso, ettet makaa tuolla nurkassa ja näe kaikki taivaan tähdet keskellä päivää, kiljaisi Johannes.

— Tule päälle, jos tohdit, ei tämä poika pelkää. Puukosta saamasi pitää, jotta tunnet, kenen sepän takoma se on.

— Puukko se minullakin on, enkä minä perää anna, vaikka veljeni oletkin.

Ja tarttuen puukon terään vähän matkan päähän kärjestä kysyi Johannes:

— Paljoko kestät? Kestätkö tuon?

— Luuletko sinä minua kapalokakaraksi, jolla tutti on turvassa? Enemmän tämä mies kestää.

— Kestätkö tuon?

— Elä siinä hiuskarvoilla mittaa. Ota kokonainen tuuma yksintein!

— Saamasi pitää!

— Mutta mitä sinun nahkasi kestää, ennenkuin kutiamasta lakkaa?

— Kyllä se sen kestää, minkä sinunkin!

Ja pidellen puukon terästä kiinni tuuman päässä sen kärjestä seisoivat veljekset hiukan kumarassa ja pää ojolla näin vastatusten vihan

veristäessä silmiä ja vaalean tukan törröttäessä kummallakin kiukkuisena pystyssä.

Ja sitten he sanaakaan sanomatta karkasivat toistensa kimppuun. Purren hammasta ja silmät vihan valkeata leiskahdellen he iskivät puukoillaan toisiinsa, väänsivät sitä samassa kuten mies, joka voita eväspytystä nostaa leivälleen. Ei kuulunut muuta kuin jalkojen töminä miesten kiepuessa tässä veripolskassa pirtin permannolla.

Alussa lyönnit olivat tiheitä, vaimenivat sitten, ja lopulta seisoivat veljekset vaatteet säpäleinä toistensa edessä.

— Ei tämä keino auta, sanoi Johannes. Turvataan tyttöön. Mennään hänen luokseen ja annetaan hänen valikoida.

— Mutta hyljätty saa tyytyä tytön tuomioon, sanoi Josephus.

— Se on tiettyä se!

Ja yhdessä he läksivät Thorwöstin talolle. Silloin tällöin kumpikin nyppäsi milloin mistäkin kohden pukuaan, sillä vaatteet tahtoivat tarttua haavoista valuvan veren kera ihoon kiinni. Thorwöstin piika selitti Helenan menneen myllyjä katsomaan.

— Se taitaa olla sen traakin pesäpaikka! sanoi Josephus, jossa äkkiä heräsi julmia epäilyksiä siitä, että pelissä oli muitakin kuin he veljekset.

Juoksujalkaa he riensivät Aningaisten puolelle. Ison myllyn takaa kuului ääniä, ensin miehen, sitten naisen, jotka hokivat:

— Alfa, beta, gamma.

Veljekset kurkistivat nurkan takaa. Siellä istui Helena erään ylioppilaan rinnalla, joka lumeen piirteli kreikankielen kirjaimia.

— Joko puustavit pysyvät päässä? karjaisi Johannes hypäten parin eteen.

Ja kuten keskenään riitelevät koirat äkkiä sovinnon tekevät ja hyökkäävät ketun kimppuun, niin veljekset olivat ylioppilaan niskassa, ja lumi pölyysi korkealle tappelevien kierieissä hangella. Lopulta ylioppilas pääsi ontuen pakenemaan, ja silloin asettuivat veljekset Helenan eteen.

— Joko se kreikka nyt päässäsi pysyy, sinä kruikka? huusi Johannes.

— Vieläkö tekee mielesi tietää tähtien nimet? huusi Josephus.

— Vai turpasylyttiä sinä täällä tarjoilet kenelle tahansa! Varo, etten tee alapäästäsi yhdeksi syltyksi!

— Panenko myllyn käymään ja tuppaan sinut kiven kolosta myllynkivien väliin, jotta veresi riiskuu ja roiskuu ympäri seiniä, kiljui Josephus.

— Anna hänen olla, sanoi silloin Johannes. Hän on nainen, eikä se tiedä, mitä se tekee.

— Nainen se on. Kyllä sen kaikesta huomaa! sähisi Josephus.

— Ei kiivastuta, ei kiivastuta, mutta mennään pois.

— Minä tahtoisin sille pitää pienen puheen, sanoi Josephus.

— Ei se neuvoista ojennul

— Anna kun kumminkin katson vielä, millainen se nainen on, josta sanakin niin kauniisti sanoo, että se on kuin lilja ja kukkainen, sanoi Josephus. Katso nyt, veljeni, millainen se nainen on. Korea se on päältäpäin, mutta sisältä se haisee. Se on se ilmestyskirjan peto, joka hävitystä ennustaa. Katso nyt tuotakin! Tuommoinen tukka, jossa sormeni ovat pujotelleet, tuollaiset silmät, joihin olen kurkistellut, tuollainen suu, jota olen etsinyt, tuollainen pehmeä povi, jota taputtelin, tuollainen vyötärö, jota halailin ja se koko olento, jossa ajatukseni usein kuljeskelivat! Ja se kaikki on paljasta petosta. Koko nainen on se pellavaloukku, joka miehen pehmittää, se ketunrauta, joka meidät vangitsee. Mutta kuten metsän nokkela Mikko, niin puraisen minäkin poikki sen jäsenen, joka rautoihin jää, ja vapaa olen taas. Ja nyt, hyvästil! Minä sanon ylös kaiken tuttavuuden sinun kanssasi!

— Kyllä niitä minulle muita jääl sanoi Helena, joka alkoi rauhoittua nähdessään, että veljekset eivät hänelle mitään väkivaltaa aikoneet tehdä.

— Elä puhu sellaisen naisen kanssa! sanoi Johannes. Tule pois!

Ja veljekset kulkivat asuntoaan kohden.

— Yhteen ja samaan sudenkuoppaan me molemmat putosimme, sanoi Johannes, mutta hengissä päästiin pois. Ja siitä kiittäkäämme sallimusta. Ja mitä naiseen tulee, niin mielestäni minä ne heitän.

— No, ei minustakaan pidä sanottaman, että niitä kohden kurkistelen, vakuutti Josephus, sillä aina, kun näen taivaan tähtien kiiluvan, muistan, mihinkä ne minut veivät. Vasta tuolla tuon suuren rautakannen päällä, joka taivas on, tahdon kurkistella tähtien reijistä naiseen ja iloita, että ne eivät pääse sinne kavalan luontonsa tähden, vaan sovussa ja rauhassa me miehet siellä pidämme iloa ja soitamme huiluja ja symbaaleita ja puhallamme taivaan pasuunoita.

XX

Bellona, sodan suuriääninen, peloittavan kaunis jumalatar, joka ihmiselämällä leikkii ja jonka huvitus on kahlata lämpöisessä sankarin sydäimestä virtaavassa veressä, hän levähtää leikistään ja katselee niitä lapsia, joilta hän isät on vienyt. Hän, joka ei koskaan sääliä ole tuntenut määrätessään ihmisten kohtaloita, hän ei nytkään sitä tunne, vaan liekehtivät ovat hänen sanansa, jotka hän lapsien korvaan kuiskaa.

— Elä pelkää! Käy käsiksi! Muista, kuka olet! —

Ja Bellonan liepeillä leikkiessään lapsi alkaa ymmärtää, että ero on hänen ja toisten välillä, ero kansoilla keskenään, että se yhteensulautuminen, jota rauhan jumalatar tahtoo, tekee ihmiset heikoiksi, että vasta erillensä kansakunnat voivat kehittyä. Ja tuollaisessa lapsessa, jota uneen ei viihdytetä kehtolauluilla, vaan sotatarinoilla, joka herää leikkiäkseen aseilla eikä kukkasilla, tuollaisessa herää suurena ja voimakkaana kansallisuustunne.

Hän näkee, että sodan verinen vainio on kauniimpi kuin kukkiin peittyvä maa, että sankarikuolema lipun puolustukseksi on pyhintä maailmassa, ja hänestä varttuu mies, joka astuu rintamaan taistelemaan oman maan, oman kansan ja oman kielensä puolesta. Ja hän on valmis kestämään kovinta puutetta, näkemään nälkää, nauramaan rasituksille. Ja pyhintä kaikesta hänelle on se lippu, jota hän kädessään kantaa, jonka hän maahan pystyttää ja jonka edessä taistelee, jota vihollinen ei riistä häneltä, ennenkuin hän on sen verellään kastanut ja siten henkensä aatelisvaakunan siihen painanut sydänhurmeen viimeisellä pisaralla.

Ja nuo liput, joita esi-isät ovat taisteluissa kantaneet ja niiden ääreen kuolleet, ne tulevat uudelle polvelle pyhiksi kuin Herran huoneen alttarivaate, kauniiksi kuin taivaan kuulakka kirkkaus, juhlallisiksi kuin Tuonen tumma vaippa, ja niiden suojassa on äidin ääni hellempi, armaan hymy hyväilevämpi, ystävän käsi lujempi, ja sana isänmaa on yhtä suurta, yhtä voimakasta, yhtä paljon iankaikkisuuden leimaamaa kuin sana Jumala.

Yliopiston oppilaista oli suurin osa suomalaisia. Se rotuviha, joka vallitsi suomalaisten ja ruotsalaisten porvarienvälillä, leimahti usein ilmituleen yliopistonuorisossakin. Olla suomea puhuva suomalainen, se oli jotain ala-arvoista, ja kapinoiden tätä mielipidettä vastaan pohjalaiset osoittivat

ruotsalaisille suuttumistaan kaikin tavoin, useimmin selkäsaunalla kuin sanoilla.

Gabriel Tuderus, ylioppilasjoukon suomalainen johtomies, joutui eräänä iltana Merthenin krouvissa tapaamaan Johannes Gyllenbögelin, joka ruotsinmaalaisena oli smoolantilaisten johtaja katutappeluissa.

Molemmilla nuorilla miehillä oli kunnioitus toistansa kohtaan, ja kohtelias ja ritarillinen oli heidän tervehdyksensä aina toisensa nähdessään, oli kädessä sitten hattu tai »käden jatko».

Rehtori oli kieltänyt painattamasta suomalaisia runoja yliopiston kirjapainossa. Runojen sisältö oli professoreille pilkallinen, mutta se ei ylioppilaitten mielestä olisi saanut estää rehtoria painoluvan antamisessa. Suomenkieltä oli loukattu ankarasti, ja tikusta tekivät pohjalaiset asian uhaten piestä jokaisen ruotsalaisen pehmeäksi. He lauloivat kadulla kulkiessaan: Tikuilla vaan nyt tapetaan Ruotsin herrat kaikki tyynni!

Tullessaan krouviin otettiin Tuderus pilkkanaurulla vastaan.

— Joko Tuderus kääntyy Ruotsin Apollon oppiin, kun ei suomalaiselle anneta tyyssijaa? huusi eräs smoolantilainen.

— Tulehan vähän lähemmäksi, niin koetan kuinka löysässä hampaasi ovat! kiljahti Tuderus.

— Seis miehet! huusi silloin Gyllenbögel. Ette kai aikone tapella käsin asiasta, josta voi sanoinkin väitellä? Vai mitä? Onko se totta,

Tuderus, että nyrkki on suomalaisen ainoa argumentum?

Tämä lause sai Gabrielin heti hillitsemään itseään.

— Riippuu siitä, mitä mikin ymmärtää, vastasi hän! Teitä vastaan käytän teidän aseitanne.

— Hyvä on, vastasi Gyllenbögel. Miksi suuttuitte tuosta suomalaista Apolloa koskevasta lauseesta?

— Saanko ensin kysyä teiltä jotain?

— Kysykää!

— Onko teidän läsnäollessanne loukattu äitiänne —?

— Minä ymmärrän. Te ette salli pahaa sanaa sanottavan äidinkielestänne. Se on kaunis tunne, sen myönnän, mutta kun nyt olette akateemisen sivistyksen saanut, niin ettekö huomaa, että se kieli on köyhä, taipumaton? Eikö mielenne tee valita toista kieltä itsellenne?

— Miksette kysy: toista isänmaata? vastasi Tuderus.

— Se ei ole sama asia. Ja mitä isänmaahan tulee, niin sehän on meillä sama, kuulummehan molemmat Ruotsin kuninkaan vallan alle. Jos nyt ymmärtäisitte asian oikein, niin valikoisitte ruotsin kieleksenne, sillä onhan se valtakunnan kieli.

— Miksi?

— Miksikö? Se olisi askel eteenpäin.

— Mitä kohden?

— Sivistystä.

— Vai niin!

— Vai luuletteko sivistyksen saavanne omalla kielellänne?

— Miksi ei!

— Ettehän toki tarkoita totta. Tiedättehän, että se kansa on oikeutettu kieltään käyttämään sivistyksessä, jolla on historiansa.

— Tai joka sen luo itselleen, vastasi Tuderus.

— Voiko sitä Suomi tehdä? Mitä te olette saaneet aikaan?

— Sen, minkä ruotsalaisetkin Saksan sodassa. Me olemme olleet armeijanne kantajoukko.

— Mutta johto on Ruotsin.

— Olkoon, mutta veri, josta voitto nostetaan, siinä on suuri osa suomalaista.

— Nyt minä todella huomaan sen todeksi, mitä usein olen kuullut: kun Jumala loi itserakkaimman ihmisen, niin loi hän suomalaisen.

— Ja kerskailevimman, niin ruotsalaisen.

— Tiedätkö, mitä suomalainen on? Ruotsalaisen orja.

— Orja? Sen sanoo ruotsalainen, kun on rauha maassa. Ruotsalaisen veli, kun on sota. Me emme ole kumpaakaan. Naapureita, ei muuta. Mitä meillä olisi yhteistä? Ei kieli, ei tavat, ei luonne, ei edes naamakaan.

— Ei siis mitään yhteistä?

— On kyllä.

— Mikä?

— Tulevaisuuden toiveet. Mutta niissäkin on Suomi voittava Ruotsin.

— Toiveissako? Hahaha!

— Ei, vaan niiden toteuttamisessa!

— Ja millainen se sitten olisi, saisiko herralta kysyä, vai onko se salaisuus?

— Ei. Kuulkaa siis!

Ja säihkyvin silmin selitti Gabriel unelmaansa Suomen tulevaisuudesta:

— Koska erilaiset olemme kaikista muista, koska emme ole ruotsalaisten rotua, emme venäläisten verta, niin täytyy meidän kerran joko sulautua naapureihimme tai sitten voimistua yksinämmä. Jos sulaudumme, olemme itse olleet siihen syypäitä. Tämä maa on niin rikas luonnon tuotteista, että toista sen vertaista ei ole. Minä olen kuullut kreivi Brahen sanoneen, että se voi kerran vetää vertoja suurimmille kuningaskunnille ei vain alueensa mutta rikkautensa kautta. Ja tätä maata on Ruotsi käyttänyt aittanaan, josta te olette ottaneet rahoja, ottaneet sotilaita. Jos teidän kuninkaallanne on kruunu lujassa päässä, niin me sitä olemme auttaneet takomaan, ja meidän verellämme se on kiilloitettu.

— Pois suuret sanat, pysykää asiassa, sanoi Gyllenbögel.

— Meidän suurin vikamme on se, että me matkimme teitä ruotsalaisia, kuten te vuorostanne saksalaisia ja ranskalaisia. Kunhan me uskallamme olla oma itsemme, niin silloin meistä jotain tulee!

— Ja kuka tämän opin on teissä herättänyt? kysyi Gyllenbögel pilkallisesti.

— Pietari Brahe.

— Siis sekin on ruotsalaiselta saatu.

— Luuletteko te, että hänessä on mitään, joka haiskahtaisikaan ruotsalaiselta? Hän on niitä miehiä, jotka ovat kansakuntien yläpuolella, sillä hän on etupäässä ja ennen kaikkea ihminen.

— Mitä sanoja, mitä sanoja! Sanonko jotain? Suomalainen näyttää osaavan puhua paljon hyvää ja kaunista, mutta toteuttamaan on hän laiska. Ja senvuoksi Ruotsi ottaa häneltä, mitä tahtoo, ja antaa hänelle, mitä armossaan suvaitsee.

Gyllenbögel oli noussut ylpeänä paikaltaan ja seisoi Gabriel Tuderuksen edessä, ja ivallinen hymy oli hänen suupielissään.

Veri kiehahti Gabrielin sisuksissa. Käsi lennähti sivulle ja samassa paukahti tillikka Gyllenbögelin korvalle.

— Annetaan sitten tältäkin puolen jotain!

Koko tupa sisahti, kun ruotsalaiset ja suomalaiset iskivät äkkiä yhteen. Taava, joka ulkona oli liikuskellut, tuli sisään ja sanaakaan sanomatta sieppasi aina lähinnä olevaa niskasta ja heitti ulos ovesta. Kun hän hetkisen oli tätä työtä tehnyt, oli tuvassa rauhallista; permannolla virui hansikkaita, miekkoja, Gyllenbögelin kiharainen valetukka ja komea puuhka, jota hän Ranskan muodin mukaan talvisin kantoi. Taava kokosi tavarat yhteen, meni ovelle ja huusi:

— Tulkaa pojat ottamaan kampsunne pois!
Lumihangesta nousivat ylioppilaat ja tulivat tavaroitaan kokoilemaan.

— Minä sanon teille, nulikat, kerta kaikkiaan, että tässä krouvissa ollaan siivolla eikä täällä valtakuntia jaella, tietäkää se! Jollette osaa elää, kuten kristittyjen tulee, niin tulen minä ja näytän teille jotain! Ja silloin ette tiedä, mille kohtaa istutte, ette millä kakkuun kiinni käytte, ette millä tyttöihin tirkistätte. Ja sanon, että jos viisaan ruumis on tehty ympäri maattavaksi, niin on tyhmän tomupussi tehty ympäri piestäväksi.

Ja sovussa jäivät ylioppilaat ryyppäämään ja keskustelemaan yhteisestä kuninkaasta ja yhteisestä sotamaineesta.

Ja Bellona nauroi poikiensa leikille ja kietoi heidän ympärilleen sotaretkien liput, ja niiden outo tuoksu huumasi nuorten mielet, ja sankarius-toive sysäsi syrjään riidan rapinan.

XXI

Kun talvimarkkinoiden aika lähenee ja rahat ylioppilaiden kukkarosta peloittavassa määrässä vähenivät, sai Sundelius nerokkaan ajatuksen. He panevat toimeen näytännön, johon markkinaväki maksua vastaan pääsee. Oivallinen oli tuuma kaikkien mielestä, ja sen toteuttamista pitivät kaikki välttämättömänä, koska se olisi rehellinen keino, jonka avulla he pääsisivät rahapulastaan.

Latinan kielellä näytelmiä tavallisesti esitettiin, useasti myös ruotsiksi, mutta olihan jo kuusi vuotta sitten yliopistolla suomeksikin näytelty. Ja suomeksi se oli oleva, jotta markkinaväki rientäisi sitä katsomaan.

Gabriel Tuderus suostui kirjoittamaan näytelmän. Kauan pojat pohtivat, mikä aihe olisi parhain ja sopivin, David ja Goliat vai Susanna kylvyssä. Lopulta yhdyttiin siihen, että Tuhlaaja-poika olisi se, joka kaikkia miellyttäisi ja joka kansalle olisi suurin hengenravinto ja olisi kaunein sielun tavara.

Kaikkien mielestä olisi Sundelius ollut elämänsä ja tapojensa puolesta sopivin tuhlaaja-pojaksi, mutta kun hänen hahmonsansa oli liian kukoistava, eikä mitenkään voinut ajatellakaan hänen nälkää nähneen, otettiin Magnus Ringius siksi. Hän sanoikin jo ennestään olevansa tottunut sikojen kanssa seurustelemaan. Sundelius valittiin sen sijaan isäksi. Johannes Tuderus sai olla kateellisena veljenä. Palvelijoiksi ja muiksi sivuhenkilöiksi otettiin Matthesiuksen veljekset ja Pictorius. Viisi koulupoikaa päätettiin ottaa sikoja esittämään.

Kuka olisi paholainen, jonka läsnäolo jokaisessa näytelmässä oli välttämätön? Pitkän miettimisen jälkeen havaittiin eräs hiljainen ja murheellinen nuorukainen, Carolus Lapuensis siihen sopivimmaksi. Hän ei koskaan ottanut osaa toisten iloihin, häntä ei koskaan kapakassa nähty, hän luki vain ahkerasti. Paholaisen osaan teki hänet sopivaksi hänen ulkomuotonsa, sillä taivas oli antanut hänelle naaman, joka kerrassaan johdatti mieleen pirun sellaisena, kuin hän maalattuna kirkon seinillä syntisiä kattilassaan hämmentelee. Ja kun hänet vielä sopivalla tavalla koristettaisiin, niin olisi hän omiansa antamaan täydellisen kuvan pimeyden ruhtinaasta.

Gabriel ryhtyi näytelmän laatimiseen. Se vietiin rehtorille tarkastettavaksi, ja kun hän sen oli katsonut kelvolliseksi, pyydettiin konsistoriumilta lupaa näytelmän pitoon, »koska se tänä

syntisenä aikana oli estävä ihmisiä pahennuksen tieltä».

Lauri Matilaisen tuvassa näytäntö sitten suoritettiin iltahämärässä sen jälkeen, kun kauppa Heinätorilla oli jo loppunut. Katsojia oli ylen runsaasti, josta iloissaan Sundelius joi kolme suurta haarikallista olutta tietäen varmasti ne voivansa maksaa.

Tuvan perällä he sitten istuivat kaikin odottamassa vuoroaan.

Kun virsi oli veisattu, astui ensin esiin »prologi». Hän oli se oululainen Hooperin äijän tyttärenpoika. Urhoollinen hän muuten oli, mutta nyt rohkeus petti, ja tuimasti tutisivat pojan sääret ja hampaat suussa loukkua löivät, kun hänen täytyi hartaana odottavien kuulijoiden eteen astua ja heille selittää, mitä näytelmä sisällänsä piti ja mitkä henkilöt siinä esiin tulevat. Hän oli pitkän alkurunonsa osannut kuin vettä, mutta nyt hän huomasi, että ihan joka ikinen sana siitä oli unohnut.

— Etkö sinä lorvi saa loruläpeäsi liikkeelle, sanoi Sundelius, jonka naamasta hetkiseksi kiu-kun tieltä katosi lempeä muoto, ja silmät, jotka kattoa kohden mulkoilivat, iskivät vihaisen leimahduksen poikaan.

Silloin prologi arveli, että menköön kuinka menee, ja alkoi omasta päästään panna selityk-

siä kokoon. Hän kuvaili tuhlaajapojan elämää, hänen, joka ylensyömisessä ja juomisessa eli ja lopulta sikojen seuraan joutui. Sitten selitti hän pojan kotiintulon ja isän anteeksiannon. Näin näytelmän juonen julkilausuttuaan hän osoitteli kädessään olevalla kepillä jokaista näytelmään osallista.

— Tämä on isä, hurskas ja jumalaapelkääväinen mies, aina oikea ja tunnollinen, varakas ja kunnollinen, jolla mieli on hyvä ja rakkaus syvä, joka oikeuden tieltä ei pois vääjää, joka kaikki hyväksi säättää.

Sundelius nousi ja teki syvän kumarruksen. Hän oli puettu leveään punaiseen halaattiin, josta hänen vatsansa mahtavana pullotti esiin.

— Ja tämä on tuhlaajapoika, joka — joka — tässä pani poika jo omiaan, kun ei muistanut runoa — joka köyhä on niin, että roikaa, joka synnissä eli ja pysyi, ja irstaita himoja kysyi.

Ringius, jolla yllään oli risoja, arveli näytelmän päähenkilönä olevansa velvollinen suurempaan kunnianosoitukseen katsojia kohtaan, nousi paikaltaan, kulki katsojien eteen ja kumarsi jokaiselle.

— Tämä veli se riehuu juur' julmast' ja toista hän kadehtii juur' tuhmast', sanoi prologi osoittaen Johannes Tuderusta.

Samassa hän ällistyi, sillä hän ei tietänyt, mikä tuo pitkä ja laiha naisen pukimissa oleva olento oli, jota Jurvelius esitti.

— Se on minun aviosiippani, selitti Sundelius. Vaimo hyvä ja vakaa, joka kuten Saara on herrallensa kuuliainen eikä sano sanaakaan, tekee työtä ja ahertaa aamusta hamaan iltaan.

— Ja tässä on koko palveluskunta, hyvät ystävät ja kylänmiehet, sanoi prologi osoittaen Mathesiuksen veljeksiä, jotka häpeissänsä, punastuen aivan tukan rajaa myöten, istuivat penkillä kummallakin suuri oluthaarikka kädessään.

— Ja tässä, tässä ovat siat, ja prologi osoitti koulupoikia, jotka nelinkontin ryömivät maassa, ja kun heillä ei ollut mitään erikoista pukua sikamaisuuttaan ilmaistaksensa, päästivät ne aika sikavinkunan ja kiljahduksen. Katsojissa se herätti sellaista riemua, että he menestyksen rohkaisemina huusivat uudelleen aivan kuin siat, joista yksi on aidan raossa, ja toiset vieressä ottavat tapaukseen osaa.

— Ja tässä, sanoi prologi lyöden kepillään permannossa olevaan luukkuun, on helvetin portti, ja piru on siellä sisällä.

Hän raotti hiukan luukkua, ja kaikki kumartuivat katsomaan Carolusta, joka pisti päänsä raosta esiin, mulkoili pahasti ja pisti kielen suustaan esiin. Naiset parkuivat ja rauhoittuivat vasta sitten, kun luukku taas oli suljettu ja prologi, sulkien näytelmän katsojien armollisen suosioon, siirtyi pois.

Ringius astui nyt esiin tuhlaajapoikana, ja siat astelivat hänen kintereillään. Hän alkoi hii-

kan väräjäväällä äänellä puheensa uskaltamatta luoda silmiään katsojiin. Mutta kauaakaan ei kestänyt, ennenkuin katosi arkuus; hän unohti, missä hän oli, ja tuhlaajapojan valitusten keralla hän valitti omaa kohtaloaan. Ja tuo välitön esitys riisti katsojien lapsimielet mukaansa. Ja kun Ringius vihdoin itkien vaipui maahan, oli syvä liikutus vallannut katsojien mielet.

Parkaisu, kimeä ja vihlova, joka naispuolelta kuului, katkaisi hiljaisuuden. Helvetin ovi oli auennut, paksu savupilvi nousi siitä, ja paholainen ryömi yskien tupaan. Hän oli sytyttänyt kellarissa suuren tukon märkiä heiniä »lisätäkseen vaikutusta». Vaikutus olikin valtaava katsojiin, mutta sitä turmiollisempi itse paholaiseen, joka kauan sai yskiä, ennenkuin saattoi puhua. Hänen osaansa ei varsinaisesti oltu kirjoitettu, vaan sai hän turvautua omaan kekseliäisyyteensä. Caroluksen kekseliäisyys ilmeni ensiksi siinä, että hän seisoi paikallaan, mulkoili pahasti, irvisteli, pisti kielen suustaan, ja hännällään lyödä heilautti lähinnä olevia. Niin, häntä hänellä oli, köysi, joka oli takin liepeeseen kiinnitetty ja jonka toinen pää oli purkamalla köyden punontaa saatu leviämään paksuksi tupsuksi. Yllään hänellä oli punaisista tilkuista tehty puku ja otsassa laudan palaan kiinnitettynä kaksi lehmän sarvea. Naamansa hän oli noennut ja tappuroista tehnyt tuuhean tukan. Kolmipiikkinen hanko oli hänellä kädessään. Kun hän ei hetken naamaansa väännettyään osannut

vieläkään mitään puhua, heristeli hän hankoa ja alkoi sillä pistellä katsojia mahaan.

Jurvelius, joka akaksi oli puettu, ryntäsi tuvan perältä ja kiljaisi:

— Mitä sinä täällä teet? Mene helvettiin!

Ei hänenkään osansa ollut kirjoitettu, vaan sai hän vapaasti puhua, mitä sylki suuhun toi. Naista pidettiin paholaisen hyvänä tuttavana, ja tällaisissa näytelmissä heillä aina oli paljon yhteistä hommaa. Jurvelius alkoi osansa haukkumalla paholaista, johon tämä parhaansa mukaan vastasi. Pian oli käynnissä katsojien suureksi riemuksi vimmattu sanasota, jossa kiroilut ja haukkumasanat sinkoivat. Lopulta syntyi tappelu heidän välillään, ja kun se suoritettiin oikein täydellä todella, otti yleisö huudoillaan siihen osaa. Lopulta Jurvelius kompastui hameisiinsa ja kaatui, jolloin piru pääsi hänen päälleen istumaan ja aikoi nyt laahata hänet kerallaan helvettiin. Silloin huusi akka renkinsä avukseen, ja yksin neuvoin, vimmatun ottelun jälkeen, jossa pirun häntä ratkesi ja jäi Jurveliuksen käteen piiskana käytettäväksi, Carolus lykättiin luukusta alas.

— Mene helvettiin ja vie häntäsikin sinne! huusi Jurvelius ja heitti köyden aukosta kellariin.

Kun luukku oli suljettu, menivät esiintyjät tuvan perälle lepäämään ponnistuksistaan.

Sundelius isänä nousi nyt paikaltaan. Hän sanoi olevansa rikkaassa talossaan ja läksi etsimään kadonnutta poikaansa. Hän teki perman-

nolla kierroksen ja kertoi saapuneensa kylän ulkolaitaan. Uuden kierroksen tehtyään hän jo oli metsässä, jonka ihanuutta hän ylisti. Silloin hän näki poikansa, ja heidän välillään syntyi keskustelu, jossa lapselliset lauseet vuorottelivat raamatun lauseitten kanssa. Sundelius sulki Ringiuksen syliinsä, ja yhdessä he sikolauman seuraamina tekivät kierrokset permannolla tullakseen kylän ulkopuolelle ja lopulta kotiin. Täällä isä kutsui palvelijat valmistamaan pitoja, joiden näkyvin muoto oli oluella täytetyt haarikat. Sundelius herätti yleistä ihastusta tyhjentämällä suuren haarikan yhteen hengenvetoon.

Kun hän näki kateellisen veljen, sanoi hän:

— Sinähän olet aivan viheriäinen paljaasta kateudesta.

Ja viheriäinen Johannes Tuderus olikin, aivan viheriäinen, sillä hän oli väriä käyttämällä saanut naamansa sellaiseksi.

Nyt alkoi riita isän ja pojan välillä tuhlaaja-pojan ruokkimisesta. Riita oli kiivas ja loppui isän huudahdukseen:

— Piru sinut periköön!

Tätä hetkeä oli Carolus odottanut kurkistelllessaan lattialuukun raosta. Hän ryntäsi ylös ja sieppasi kintusta Johannesta kiinni. Mutta tämä tarrasi vastaan, eikä mitenkään ollut halukas menemään helvettiin.

— Eikö täällä ole ketään, joka tulisi avuksi? huusi hän.

Pari puolihumalaista sälliä, nähdessään paholaisen retuuttavan miestä, ryntäsi apuun. He kiskaisivat Johannes Tuderuksen vapaaksi. Mutta tämä oli vastoin näytelmän juonta, sillä helvettiin hän kateellinen veli oli vietävä. Nyt näyttelijät ryntäsivät Johanneksen apulaisten kimppuun, jota hyökkäystä he eivät suinkaan tyyninä ottaneet vastaan, vaan maksoivat lyönnin lyönnistä. He olisivat vähälukuisuutensa takia joutuneet alakynteen, ellei katsojajoukosta olisi apua ilmaantunut. Pian oli täydellinen tappelu käynnissä. Siinä sitä rynnistettiin Lauri Matilaisen tuvan permannolla. Ja pirua puolustavat sällit, joilla jo ennestään oli kaunaa ylioppilaita kohtaan, iskivät oikeaan ja vasempaan.

Tiesi kuinka kauan tappelua olisikaan kestänyt, elleivät piru ja kateellinen veli olisi paenneet helvettiin ja vetäneet luukkua kiinni. Kahakka loppui, ja se antoi aiheen Sundeliukselle, joka itse oli hyvässä höyryssä, runomittaisen varoitussaarnan pitämiseen juoppoutta ja sen synnyttämiä paheita kuten irstautta ja tappelua vastaan.

Lopulta prologi astui esiin, ilmoitti näytelmän päättyneeksi, kehoitti katsojia pitämään täten saadun opetuksen mielessään ja elämään kunnollisesti ja jumalaapelkääväisesti tullakseen lopulta kootuksi Abrahamin helmaan.

Tyytyväisinä poistuivat katsojat, ja moni mietti, miten paljon sentään ylioppilaat saavat taistella sielun vihollista ja sen moninaisia juonia vastaan.

Suurilla juomingeilla ylioppilaat lopettivat sen illan.

Mutta Gabriel Tuderus läksi yksinään kulkemaan. Hän kulki pitkin joen jättä ja nousi joen suussa olevalle Korpolaisvuorelle.

Hän oli nähnyt, miten näytelmänsä oli esitetty, ja toverien suusta kaikuessa olivat monet kohdat siitä tuntuneet niin köyhiltä, niin kömpelöiltä. Ja kuitenkin! Hän osasi runoilla, ja suomenkieli taipui ajatuksia kuvaamaan. Tuo markkinaväki se oli sittenkin runon kautta saanut jotain uutta, hän tiesi sen.

Ja hän tiesi, että hän ei koskaan elämässään olisi osaava muulla kielellä runoilla, että siinä oli hänellä tehtävä, joka houkutteli ja joka tyydytti.

Palatessaan kävelyltään hän meni pormestarin luo, jonka asunnolla pidettiin pitoja. Rikkaita kauppiaita, äveriäitä maalaisia, ulkomaalaisia tavaravaihtajia, jotka olivat turkiksia ostamassa, oli koolla. Gabriel näki siellä myös maaherran ja hänen seurassaan hienosti puetun nuorukaisen. Hän oli maaherran nuoremman veljen poika Gustaf von der Linde, joka oli tullut Turun yliopistoon lukujaan jatkamaan ja kuului smoolantilaiseen osakuntaan.

Tämän kanssa Gabriel näki Barbaran puhelevan, ja mieletön kateus heräsi hänessä. Hän vei Barbaran syrjempään ja sanoi hänelle:

— Miksi sinä olet tuolle nuorelle heitukalle niin ystävällinen?

— En minä ole hänelle sen ystävällisempi kuin muillekaan, vastasi Barbara.

— Sinä niin sanot, mutta on minullakin silmät päässä.

— Katsele sitten, mitä olet näkevinäsi, sanoi Barbara ja aikoi lähteä.

— Sinä et saa mennä hänen luokseen. Minä kiellän sen.

— Minä olen talossa emäntänä ja minun täytyy kestittää vieraitani. Jos maaherra ja hänen veljenpoikansa isäni taloa käynnillään kunnioittavat, niin ei minun sovi pysyä loitolla.

— Barbara, elä nyt mene hänen luokseen, elä nyt! Mene joskus toiste, mutta elä tänä iltana!

— Miksi en tänään?

— Siksi, että minä en sitä tahdo!

— Vai niin! Joko mielesi taas tekee kokenella? Nyt minä menen hänen luokseen.

— Jos menet, niin on se ero meidän välillämme!

— Tee mitä tahdot!

Ja kääntyen Gabrielin luota meni Barbara kuten uhalla Gustafia kohden. Hän tahtoi olla ystävällinen sille, jolle hän itse tahtoi. Ja uhmalemisen halu sai hänet olemaan ystävällisempi Gustafille kuin sitä ennen hän oli ollutkaan. Koko naisellisen lumousvoimansa, jonka nainen niin hyvin tuntee ja jota hän mielellään käyttää tunteaksensa itsensä miehen yliherraksi, hän

nyt suuntasi Gustafiin. Hän nauroi iloisesti, mutta naurussa oli samalla pieni levoton väre. Sisäisen levottomuutensa vaikutuksesta hänen vilkkautensa lisääntyi, ja tuo ihmeellinen eloisuus, joka miehen kokonaan lumoo, värähteli koko hänen olemuksessaan. Sillä hetkellä hän oli todella nainen, turvaton ja arka ja samalla voitokas ja uskalias, ikuinen arvoitus itselleen ja arvoitus miehelle.

Gustaf ei voinut irroittautua hänen seurastaan. Hän tuli rohkeammaksi, hän uskalsi sanoa sanoja, joiden takana piili rakkauden ensimmäiset arat tunnustukset. Ja jota kauemmin hän puhui, jota enemmän hänen katseensa kertoivat siitä, mitä hän ei vielä suoraan tohtinut tunnustaa, sitä enemmän Barbarassa väheni iloisuus. Hän katseli pitkän huoneita etsien Gabrielia. Hän kulki hänen ohitseensa, mutta Gabriel ei häneen katsonutkaan. Silloin olisi Barbaran tehnyt mieli itkeä, mutta ylpeys, se pani hänet nauramaan Gustafin kertomille kaskuille.

Sitten ei Barbara enää nähnyt Gabrielia. Kun tämä oli kadonnut, niin mitä välitti Barbara enää Gustafista. Hän pakeni hänen luotaan, etsi Gabrielia kaikista huoneista, mutta turhaan. Levottomana poistui hän talosta, juoksi pihamaan poikki professorin asunnolle. Avatessaan oven Stodiuksen huoneeseen näki hän Gabrielin siellä.

Hänet nähdessään nousi Gabriel ja aikoi mennä pois, mutta Barbara astui hänen tielleen, kietoi

kätensä hänen kaulaansa ja purskahti itkuun. Gabriel oli aikonut pysyä lujana, mutta itkevä tyttö pehmitti hänen mielensä. Hän ei voinut enää itseään hillitä, vaan lujasti painoi hän tytön rintaansa vasten.

Kauan he istuivat vieretysten, ja rakkauden kaunis keskustelu, jossa tavallisin sana sisältää niin paljon, sovitti kaiken äskeisen.

— Sinun täytyy nyt jo mennä, vieraat odottavat, sanoi Gabriel.

— Mitä minä heistä, vastasi Barbara nauraen.

— Mutta Gustaf!

— Odottakoon, jos hän odottaa.

— Sinä et siis rakasta häntä?

— Joutavia!

— Et ole rakastanutkaan?

— Ei puhuta siitä enää.

— Kuule, Barbara, nyt sinä saat mennä taloon ja olla hänen seurassaan niin paljon kuin tahdot, minä en välitä siitä.

— Mitä hupia sinä silloin luulet siitä olevan!

— Tottele nyt kerran minua.

— Sinä tahdot siis sen?

— Tahdon.

— Minkätähden äsken sitten pidit sellaista melua siitä?

— Tietääkö ihminen aina, mitä hän tahtoo. Menkäämme nyt.

— Minä olisin paljoa mieluummin täällä sinun seurassasi.

— Siihen on meillä huomenna aikaa.

Heidän mennessään yhdessä pihamaan poikki sanoi Gabriel:

— Ei sinun sentään koko aikaa tarvitse olla hänen seurassaan. Tule toisinaan minunkin luoksesi. Ei sinun tarvitse jäädä, kunhan ohitse kuljet ja katsot minuun. Sitten saat taas mennä hänen luokseen. Ja kuule, yhtä et saa tehdä, et saa tarttua hänen käteensä.

— Miksi en?

— En minä tiedä, minä en sitä voisi katsella.

Ja sovussa he astelivat taloa kohden, jossa tanssi jo oli käynnissä.

— Mutta tanssissa? kysyi Barbara.

— Tanssista minä veisaan viisi. Ei sitä tanssissa kädet mitään merkitse, jalathan siinä ovat liikkeessä.

Isossa salissa kävi tanssi, nuoret siellä karkeloiivat, mutta muualla istuivat vanhukset ja keskustelivat kaupan käynnistä Tukholman ja Saksan kanssa. Ja pujahtipa kieliriitakin esiin, sillä suomalaiset kauppiaat arvelivat ruotsalaisten ja saksalaisten elävän heidän kustannuksellaan.

— Mitä me saamme rahojemme edestä, kysyn minä, mitä me saamme? sanoi lihava Yrjänä Sonni. Jumalaa tuskin tohdimme suomeksi liki tulla, liekö tuokin jo ruotsalaiseksi muuttunut. Ja veroja, veroja, niitä kyllä kootaan, mutta minä nyt olen sellainen mies, että kun minä rahaa annan, niin tahdon jotain rahan edestä saadakin, jotain hyvää,

enkä vain haukkumisia, joilla meitä syötetään arki- ja pyhäpäivinä. Minun nimeni on Sonni, ihan rehellisesti Sonni, mutta senkin saksalaiset muuttavat Sonneksi. Se kuuluu olevan aurinko. Kaikki ne tahtovat ottaa, yksin nimemmekin. Mutta sen minä sanon, että kerran minä näytän, mikä minäkin olen, ja tottahan tuntevat miehen, kun pusken.

Ja suomalaiset pysyttelivät erillään ja keskustelivat yhteensuostumisesta Ruotsin herroja vastaan.

Missä maaherra liikkui, siellä hän kuitenkin heti katkeruuden poisti, sillä höyli ja alentuvainen oli hän kaikkia kohtaan. Ja suomeakin hän puhui suomalaisille, tosin kovin kankeasti, mutta yrittäskin oli suomalaisten mieleen.

— Herra se minunkin pojastani on tuleva, sanoi Yrjänä Sonni, sen minä olen itse tykönäni päättänyt. Tavata se jo osaa, ja vähitellen, vähitellen siitä sitten mennään eteenpäin.

Ja Yrjänä Sonni selitteli poikansa ihmeellisiä luonnonlahjoja ja iloissaan sellaisen pojan isänä olosta hän joi itsensä niin humalaan, että vaimonsa häntä sai kotia raapottaa.

— Herra se meidän Kustusta tulee, puhui hän kotimatalla vaimolleen, ihan oikea herra. Ja sitten sen nimikin muutetaan. Minä kysyin niiltä professoreilta, mikä se sonni on latinan kielellä. Taurus se kuuluu olevan. Ja Gustavus Taurén on minun poikaani nimitettävä. Se se joltakin kuuluu!

Vaimonsa vastustuksista huolimatta hän keskellä yötä herätti kuudenvuotiaan poikansa ja sanoi:

— Tiedätkö, mikä sinun nimesi on?

— Kustu Sonnihan se on.

— Niin on, mutta kun kouluun tulet, niin Gustavus Taurén sinusta tehdään. Ja silloin ei sinua herrasta eroita mikään muu kuin tuo nenäsi, josta niin selvästi näen, että minun poikani olet, omaa suomalaista vertani ja omaa sukuani.

XXII

Eräänä kevätiltana kulkivat pohjalaiset krouvista kotiaan huutaen ja loilottaen, kivillä heitellen ikkunoita rikki, lyömällä miekoilla talojen portteihin ja ampumalla laukauksia ilmaan, kun yliopiston pedelli tuli heitä vastaan.

— Ei saa pitää krakeelia eikä parlamenttia vuorokausien välillä, sanoi hän.

— Onko se lude, joka yskii, sanoi Magnus Ringius, vai mitä perhanan pirinää kuuluu sieltä?

— Minä sanon, että pois kaikki mekastus ja tarpeeton suunsoitto, huusi pedelli.

— Sanohan, Gabriel Tuderus, mikä tämä ääntä-päästävä olento on? sanoi Ringius.

— Minä pyydän huomauttaa, että minä olen yliopiston pedelli.

— Vai pyydät sinä? Mutta jos me emme suostu pyyntöösi? Mitä sitten teet? kysyi Ringius.

— Herra on humalassa ja tekee viisaimmin, kun menee nukkumaan, sanoi pedelli.

— Olenko minä humalassa, sinä hunsvotti, sinä koira, sinä — sanonko minä sinulle, mitä sinä olet?

— Herra sanoo vain, jos mieli tekee, mitä minä humalaisen puheista.

— Tiedätkö sinä, mitä humala onkaan? Mutta katsohan, minä sen tiedän. Ensiksi on ihminen niin sekaisin, ettei hän tiedä, mikä hän on. Oletko sinä koskaan luullut itseäsi kanaksi?

— En, vissisti en.

— Mutta minä olen, jatkoi Ringius. Ja minä olin niin varma siitä, että minä istuin koriin ja tahdoin munia ja hautoa. Jollet sinä ole uskonut itseäsi elukaksi, niin et koskaan ole ollut humalassa. Ja tiedätkö sinä, mitä on akateeminen humala?

— Se on kai se, kun professorit hautajaisissa juovat itsensä niin sekaisiksi, että lopulta tahtovat nähdä morsiamen, tai kun Abraham kursori väittäjäisissä rinkaisee kesken kaikkea tai ei päästä rehtoria yliopiston portista sisään.

— Erehdys, suuri erehdys, se on vielä aivan tavallista humalaa, sanon minä. Akateeminen humala on paljon monimutkaisempaa. Istu tuohon portinkulmauksessa olevalle kivelle, niin minä selitän.

— Ei nyt ole mikään sovelias aika akateemiselle disputatsioonille.

— Humalasta. Nyt juuri se sopiva aika onkin. Istu!

— Minä en anna pakoittaa itseäni. Minä vetoan lakiin.

— Lakiin! Tiedätkö, sinä vanha akateeminen luuta, mikä laki on? Tässä se on!

Ja Ringius paljasti miekkansa ja löi sillä ka-
tuun.

— Joko istut?

— Jo.

— Pane kätesi ristiin, sanon minä.

— Johan minä panen.

— Ja kuuntele tarkkaavasti, kun nyt saat imeä tiedon nisistä ja levätä alma materin, meidän yhteisen äitimme, yliopiston lyllyvillä rinnoilla. Akateeminen humala on se, kun ihminen tieteellisen metodin mukaan, logiikan sääntöjen perustuksella pohtii ja järjestää tarpeettomia asioita. Kuten esimerkiksi sylkemistä. Sanonko sinulle, kuinka monta tapaa siinä on?

— Kyllä minä ne tunnen: ruiskahdus, roiskahdus ja pikkuinen pritsahdus.

— Kolmeko tapaa vain! Sinun tietosi on ylen rajoitettu. Minä sanon, että niitä on viisikymmentäkaksi, kuten korttia pelipakassa. Ja ne ovat: räkäroiskahdus, kurkunkurkistus, nenännuhina, vatsanvonkaus, täkätuhnaus, maaliinammunta, kaukolaukaus, suupielenpuhdistus, hammassiristys, pikkupliskahdus, neidinnaksahdus, torventuuttaus, läkälötkäys, kattoonkurkistus, naamaanolaus, pirunpirinä, ruiskutus, pirsutus, pärskytys, porahdus, salasiisteys, julkipuhdistus, hätähönkäys, ne ovat suhina, tuhina ja puhina, sielunsiivous, sydämensovitus, kakistus, lipsahdus, läpsähdys ja lopsahdus, virranvilinä, koskenkohina, neidennäkynuolahdus, kuolankuljetus, ne ovat

unen ulostus, vihanvilistys, katinkiuukustus ja ma-
kuulle menostus. Ja sitten tulevat runottarien ru-
koukset, joita on yhdeksän, ja ne ovat: Calliopen
kuikutus, Clion kliksahdus, Melpomenen melskaus,
Thalian tälläys, Euterpen elämä, Eraton eroitta-
minen, Uranian ulina, Polyhymnian hyrinä ja
Terpsichoren teiskaus ja lopuksi Ruotsin ruuttaus,
Suomen suuttaus, akatemian ahdistus ja Turun
tuima tuiskaus. Siinä ne ovat! Joko ne osaat?

— Taivas varjelkoon minua sellaisesta tie-
dosta!

— Oppimasi ne pitää!

Ja Ringius piti miekkansa kärkeä pedellin rintaa
vasten ja näytti havainnollisesti kaikki viisikym-
mentäkaksi tempua käyttäen pedellin naamaa
maalitauluna.

— Jos tämä ei ole akateemista humalaa, niin
ei sitten mikään, vaikerteli pedelli.

— Sinä myönnät sen?

— Myönnän. Totta kai minä sen myönnän.

— Saata meidät sitten sänkyyn.

— Mitä!

— Sänkyyn, sanon minä! Etkö sinä tiedä,
että akateeminen virkasi vaatii sinua kuljettamaan
humalaiset civikset kortteereihinsa?

— Te ette ole niin humalassa, ettette tietä
sänkyynne löydä.

— Se ei kuulu tähän. Virka kuin virka. Kysyn
sinulta vielä, mikä on eroitus talonpojan ja herran
humalalla.

— Eiköhän nuo ole kumpikin yhteen meneviä.

— Rukoilee talonpoika Jumalaa juovuspäis-
sään, herra ei silloinkaan. Se on se eroitus. Ja nyt
saattamaan meitä kotia!

— Piru teidät kotiaan kuljettakoon, huusi
pedelli ja läksi livistämään toria kohden, jonka
varrella olevaan vahtitupaan, eli kuten sitä nimi-
tettiin »korttikaariin», hän meni turviin.

Rähisten seisovat ylioppilaat vahtituvan edus-
talla ja vaativat pedelliä tulemaan ulos. Tämä
sisällä siunaili ja rukoili vahtimiehiä häntä suojele-
maan.

— Ne ottavat minulta vielä hengen hieverin-
kin, ruikutti hän. Kerran ne veivät minut mat-
kaansa ja juottivat minulle viinissä rohtoja, jotka
kaiken sisältäni ajoivat ulos joka reiästä, jotta olin
surkea kuin vaivainen syntinen ja niin tyhjä, että
kun suun avasi, näki miehen läpi istuimeen asti.

Ylioppilailla oli vanha veriviha tätä porvariston
muodostamaa vartiostoa vastaan, joka tavan-
takaa oli estämässä heidän omasta mielestään
oikeutettua yöllistä mellastusta.

Kun heitä nyt oli kosolta koolla, päättivät he
tehdä tarmokkaan hyökkäyksen. Vartioston ovi
särjettiin ja vartiat ajettiin ulos.

Seuraavana päivänä olivat ylioppilaat kutsu-
tut konsistoriumin eteen, ja ankara tutkinto alkoi.

Sinne mennessään sanoi Ringius:

— Kyllä se on merkillistä, kuinka kaikki suuret historialliset tapaukset pienistä seikoista alkunsa saavat. Mikä on tämänkin syy ja perustus, mikä sen itu ja siemen? Yksi pienoinen sylkäys. Ja mitä se on aikaan saanut? Konsistoriumin kokoukset, mielten kuohunan, vihan, vainon ja villityksen. Jollei tässä enää saa sylkeäkään, niin papiksi pitää tulla. Silloin sitä ainakin saa haukkua.

— Minä olen jo meinannut katsella, millaisia ne papin pöntön portaat ovat, sanoi Sundelius.

— Ei vanhasta teinistä papiksi, väittää kansan viisaus, sanoi siihen Josephus Mathesius.

— Elä sano niin. Kansan viisaus on usein hyvin ontuva. Katsohan sikaa; ei se ole mikään vesieläin, mutta tarpeen tullessa se ui hyvästi. Kyllä minäkin vielä osaan uida tieteiden puhtaassa virrassa. Odotahan vain, kun pääsen sitä näyttämään.

— Niin, mutta saarnapöntössä ei puhutakaan samoin kuin yliopiston salissa, huomaa se, sanoi Pictorius.

— Odottakaahan, kun tämä tutkinto täällä on päättynyt, niin matkin, miten meillä saarnataan, sanoi Sundelius.

Samana iltana Lauri Matilaisen tuvassa Sundelius sitten näytti, miten piispa Rothovius saarnaa piti.

— Katsokaahan, selitti Sundelius, se on vallon varma eroitus ruotsalaisille pidettäessä saarnaa ja suomalaisille. Jos saarnaa suomalaisille, niin pitää aloittaa haukkumasanoilla, sillä silloin suomalainen herää, kun se kuulee tuttuja ja rakkaita sanoja saarnastuolista. Rothovius huusi kerran: Tänne te perkeleen riivaama roskajoukko tulettele Jumala, Jumala, Jumala on huulillanne, mutta puurokuppi on mielessänne. Te elätte täällä kuin viimeisen päivän ihmiset, jotka kaltaisia ovat sodomiiteille synnissä ja riettaassa menossa. Sillä kuten Sodoma ylen söi, ylen joi, oli saita, myi ja osti, petti, vääryyttä piti, oli tottelematon, uppiskainen ja rietas, niin myös ei teiltäkään mitään pidä siitä puuttuman. Ja se, mikä kaiken yli käy: harvat, sanon minä, ylen harvat tietävät, että he synnissä elävät, eivät nuhdetta kuule, ei neuvoja noudata; ja niin suuri on teillä tottelemattomuus ja hävyttömyys, että kun teille sanan lähettää, niin ette tee konsistoriumille ettekä Herralle sitä kunniaa, jotta paikalle tulisitte ja ojennuksen ottaisitte vastaan, vaan häpeälliset sanat ovat kielellänne, niin että jollei esivaltaa meillä olisi, niin suurempaa ylenkatsomista te osoittaisitte kuin mikä Lotin osaksi tuli Sodomassa. Mutta sota, rutto, tulipalot ja vaino on teidät vielä kerran kääntävä minunkin puoleeni. Näin on suomalaisille sanottava. Ruotsalaisille on puhuttava kaikista asioista, joita he eivät ymmärrä, sillä he ovat itserakasta kansaa ja tahtovat haukutuiksi tulla oppineilla sanoilla.

Ja käheällä äänellään Sundelius jatkoi:

— Katsokaa Dianan temppeliä Efesosssa ja katsokaa tätä Herran huonetta; pakanat rakensivat kaksisataa vuotta temppeliään, mutta hitaasti te avitate tämän huoneen rakentamista. Paremmat olivat pakanat elämässään ja edesottamisessaan, kuten Plinius, Livius, Cicero, Homerus ja Aristoteles opettavat, kuin te; katsokaa, miten Marcus Curtius itsensä uhriksi antoi, pitäkää silmienne edessä Orestesta ja Pyladesta, ja näkevä olette, että he jo silloin noudattivat Kristuksen, meidän herramme verikuoleman kautta annettua esimerkkiä. Kun näin puhuu, niin he eivät ymmärrä yhtään mitään, mutta sehän on tarkoitus, sillä ihmisen luonto on sellainen, että se kunnioittaa yksistään sitä, joka hämärää ja epäselvää on.

Sundelius vaikeni, ja pilkallinen ääni katosi vähitellen, kun hän jatkoi puhettaan:

— Toisinaan minä ikävöitsen papintoimeen, sillä tahtoisin minäkin tehdä jotain hyvää lähimmäisilleni. Minä tahtoisin ottaa tuon suuren kau-neuden kristinopista, valaa se uuteen muotoon ja sitä tarjota kansalle ravinnoksi. Katsokaahan, veljet, te olette nähneet minut niin usein huonona ja kelvottomana, ja tiedänhän minä, että minä olen elämäni hukkaan heittänyt, mutta kun kuolema minut korjaa ja viimeisellä tuomiolla seison herrani ja jumalani edessä, ja tilini minulle tehdään, niin tahtoisin, että hän sanoisi: paljon sinä rikoit ja huonosti leiviskäsi hoidit ja armoni laiminlöit,

mutta sinä opetit minun laumalleni minun oppiani niin, että he sen kuultuaan paremmat ja toisiaan rakastavammat olivat. Ja näin minä tahtoisin kertoa heille esimerkiksi Mariasta ja Martasta.

Ja hiljaa, lämpöisellä äänellä hän alkoi:

— Kun Jesus vaelsi maan päällä ja suvisen illan suussa kulki sitä kylää kohden, jossa Maria ja Martta asuivat, niin asteli hän ohrapellon viereistä tietä ja avasi oven sisarusten pirttiin. Siellä Martta juuri oli taikinatiinin luona eikä voinut kättänsä ojentaa hyvää päivää sanoessaan. Mutta Maria, jonka silmät olivat siniset ja ääni heleä, joka hiljaisena ja ujona liikuskeli asunnossa, hän tarttui mestarin käteen ja talutti hänet peräkamariin, istutti hänet ikkunan luo rahille ja itse vaipui alas hänen jalkojensa juureen kuuntelemaan. Ja aurinko paistoi pellon viljan yli ja etsi herraansa ja luojaansa tuvasta. Ja Jesus katseli kaunista luontoa, katsoi ikkunaan ulottuvan orjantappurapensaana ruusujen yli, kypsyvän viljan kultaisen kentän toiselle puolelle sinne, missä mäki nousi, ja metsä tummana kohosi taivaan sieneä vastaan. Ja hän puheli naiselle, joka hänen jalkojensa juuressa oli, taivaan valtakunnasta, kuinka se ihmisellä voi olla ja kuinka se hukkaan voipi mennä. Mutta Martta, joka pirtissä leipoi ja askarteli, punaiset hiilet uunista veti ja sen pitkävartisella luudalla lakaisi, hän kaipasi sisarensa apua. Ja jauhoisena, punaisena pirtin kuumuudesta hän meni kamarin ovelle ja sanoi:

Täällä sinä sisareni istut ja annat minun yksinäni leipoa. Mutta Jesus sanoi: Turhaan sinä, Martta, hyörit ja pyörit. Maria on paremman osan valinnut, jota ei häneltä pidä otettaman pois. Ja Martta sulki oven ja palasi työhönsä, eikä hän nähnyt, miten aurinko laski mailleen, miten puut punelti, maat sinelti, kuuset oli kultarimpsukoissa, hongat hopeavöissä, vaarat vaskisin orahin, taivas kultaisin rakehin.

Sinä iltana Sundelius nukkuessaan näki unessa äitivainajansa, joka hänelle sanoi:

— Lauri poikani! Minun tuli sinua ikävä ja minä tulin tuokioksi tykösi.

Ja äiti otti poikansa pään syliinsä, siveli sitä ja lauloi hiljaa kehtolaulua. Ja Sundelius tunsi, miten hänen sydämensä ympäriltä lohkeili kuten kuonaa, miten povi laajeni ja lämpeni ja miten kyyneleet huuhtoivatkaikenloanhänen sielustaan. Ja äiti siveli hänen tukkaansa, ja laulu helisi tummassa tuvassa.

Kun Sundelius havahtui, istui hän kauan vuoteensa reunalla ja itki, itki ilosta ja helpoituksesta.

— Lapsina me taidamme pysyä, me aikamiehet, sanoi hän tovereilleen, lapsina koko elämämme ajan, ja sanottakoon naisesta mitä tahansa, ja paljon syytä onkin sanoa heistä yhtä ja toista, niin, kun ajattelee, millainen oikean naisen tulisi olla, joutuu aina lopulta äitiinsä.

XXIII

Sota Venäjän ja Ruotsin välillä oli alkanut. Kustaa Eevertinpoika Horn, Inkerin ja Käkisalmen läänin kenraalikuvernööri oli lähettänyt jo varhain rajalta huolestuttavia tietoja. Gustaf Adolf Leijonhufvud, Raseporin kreivi oli määrätty Suomen puolustusta johtamaan. Hän majaili paraillaan Turun linnassa neuvotellakseen Erik von der Linden kanssa.

Juhliakseen mahtavaa vierastaan oli maaherra kutsunut kaikki kaupungin arvokkaimmat asukkaat linnaan. Kaupungissa olevat aateliset ja lähiseuduilla asuvat ylimykset olivat tulleet palvelijoineen. Yliopiston professorit, lukion opettajat ja kaupungin rikkaimmat kauppiaat olivat juhlapuvuissaan saapuvilla.

Tarkkaa säätyeroa noudatettiin siinä, missä huoneessa kukin istui, kenen vieressä, kuka ensin sai ovesta mennä, kuka seurata, kenelle piti nousta vastaamaan. Varsinkin naiset perustivat koko seurustelunsa tämän luokkarajan ylläpitämiseen. Vallitsihan heidän välillään paljon katkeruutta jo

kirkon penkeistäkin, sitä enemmän nyt, kun heidän tuli seurustella keskenään. Porvarienvaimot, jotka rikkautensa takia olivat saaneet huomattavan aseman, olivat kiukkuisia professorien rouville, jotka kirkossa saivat istua paremmilla paikoilla kuin he. He kostivat tämän nyt, kun sodan alkaessa valtion täytyi turvata heidän miehiensä rahalliseen apuun.

— Aateliset ne ovat taistelun kunnia, ne kruunulle hankkivat voitot, sanoi kreivitär Agneta Horn.

— Mutta meidän rahoillamme, vastasi Jakob Wollen rouva, joka ylpeänä ja laajana kuin kaksikerroksinen kivistä rakennettu talonsa istui salissa.

Maaherra omassa huoneessaan puheli vapaasti seuralaistensa kanssa, ja kaskujen lomassa unohuivat valtion huolet, sota sekä säätyeroitus.

Naisten huoneessa syntyi kiivas kahakka. Siitä tultiin kertomaan maaherralle. Hän vain nauroi ja sanoi:

— Antaa rouvien riidellä, se tekee niille niin hyvää. Sittenhän miehet saavat olla hetkisen rauhassa. Minä kunnioitan kauppiaan rouvia ja suon mielelläni sen, että he hiukan avaavat suutaan. Kauppiaan poikahan olen itsekin.

Ja maaherra tupakoiden vieraittensa kera kertoi isästään kaskuja:

— Se oli miesten mies, sen sanon. Ja vaikka hän meitä poikiaan piti kurissa ja antoi kerran meille vielä kahdenkymmenenkin vuotiaina sel-

kään, niin kaipaam monasti ukkoa nyt, kun hän jo kaksikymmentä vuotta on ollut kuolleena. Hän teki kaiken summakaupalla, yksin selkäsäunankin. Kun meitä oli kolme veljestä, aika junkkareja jokainen, Lorenz, minä ja Jakob, kukin toistaan vuotta nuorempi, niin oli hänen tapansa antaa kotikuristusta meille kaikille lauantai-iltoina. Jotta jokainen saisi yhtä paljon, pani ukko pojat suulle penkille rinnatusten; minä, joka olin keskimäinen, olin aina keskellä. Sitten otti ukko pitkän viivaimen ja löi yht'aikaa meitä. Minä olin laihin ja koetin painautua niin paljon kuin mahdollista penkkiä vastaan, sillä seurauksella, että viivain lievimin osui minuun. Kaksi taaleria miestä päälle tuli sitten kipurahoiksi. Se ukko rakasti kuningastaan sokeasti. Kun Gustaf Adolf tuli hallitukseen ja maassa oli suuri rahapula, aukaisi ukko rahakirstunsa ja sanoi kuninkaalle: tuossa, majesteetti ottaa, minkä tarvitsee! Kuningas hänelle antoi läänitykset ja antoi aatelisarvon. Ja sanonpa, että harva ne niin hyvin on ansainnut. Kun Kristiina kuningatar syntyi, niin kutsui kuningas sisareni Annan, joka silloin oli Waldanin kanssa naimisissa, tyttärensä imettäjäksi. Ukko oli aikoinaan Tukholman rikkain mies, sen tiedätte. Ja rikkaana hän pysyi, vaikka me pojat parhaamme mukaan panimme rahat pyörimään. Hän sanoi monasti, että kolmea asiaa ei hän koskaan ilmoita: mitä hänen talonsa Suuren Uudenkadun varrella Tukholmassa maksoi, mitä hän on menettänyt

haaksirikoissa ja mitä Lorenz veljeni on hänelle tullut maksamaan. Niin, Lorenz, hän on osannut ottaa elämän iloisesti, palvellut kuningastaan, noussut arvoasteissa, onhan hän nyt valtioneuvos ja sotaneuvos, ja rakastanut, aina rakastanut. Jos kukaan niin hän tuntee naisen perin pohjin. Kuninkaamme luottikin niin häneen, että lähetti hänet Hollstein-Gottorpiin valikoimaan sopivimman prinsessan majesteetin puolisosksi. Veljeni valikoi Hedvig Eleonoran. Ja toden totta, viisaampaa ja samalla kuninkaallisemmän näköistä naista ei löydy maailmassa, sen uskallan väittää minä, joka Pariisissa olen nähnyt kauneimmat naiset.

— Mutta itse hän on pysynyt naimattomana, sanoi Leijonhufvud.

— Ja pysyy sellaisena, vastasi maaherra. Naimaton minäkin olen. Nuorin veljeni meni naimisiin, ja hänellä on vain tyttäriä pitkä rivi, yksi ainoa poika, Gustaf. Jos isäni eläisi, niin hän varmaan antaisi meille aika selkäsaunan siitä, että päästämme suvun loppumaan.

Nuorten piirissä Gustaf ja Barbara tapasivat toisensa. Jo usein he olivat sanan ennenkin keskenään vaihtaneet, mutta nyt vasta he ensi kertaa saivat tilaisuuden kauemmin puhella.

Vallaton halu juosta pitkin vanhaa linnaa heräsi nuorisossa. Vaikka se oli autioksi jätetty, niin olihan se kuitenkin se »oikea linna», jossa Juhana herttua oli asunut ja hovia pitänyt. Nau-

raen pakenivat he maaherran asunnosta ja juoksivat pihan poikki vanhan linnan suurelle ovelle. Ja nyt portaita ylös ja portaita alas, kautta salien ja kammioiden. Ja mielikuvitus täytti salit ylhäisillä vieraililla. Sitten he ottivat itselleen uusia nimiä ja esiintyivät menneen ajan henkilöinä; Gustaf oli herttua ja Barbaran hän otti Katharina Jagellonicaksi. Ja tanssi liehui suuressa kuninkaansalissa, ja hovitervehdykset ja hovitavat täydensivät tuota lasten kuningaskuntaa.

Ja sillä aikaa kuin vanhemmat herrat keskustelivat politiikasta ja rouvat luettelivat esi-isiään ja sukulaisiaan, siten eroittautuakseen toisistaan, tai yhdessä kristillisessä sovussa hyökkäsivät jonkun kanssasisarensa kunniaan käsiksi, sillä aikaa nuoret rakensivat menneen ajan ympärilleen ja sen lumoissa elivät menneet ja nykyiset kaudet yht'aikaa.

Kun tämä leikki kuten kaunis saippuapallo äkkiä loppui, niin uusi syntyi heti, ja linnan monissa sokkeloissa he olivat piilosilla. Mikä suloinen leikki tuo, jossa kaksi nuorta on pakoitettu samaan ahtaaseen koloon vieretysten asettumaan ja siellä tuntemaan toisen lämpöisen ruumiin aivan lähellään uskaltamatta koskettaa siihen! He jatkoivat kauan tuota leikkiä, jossa suloisinta oli tuo henkeä pidättävä odotus toisen keralla ja sitten juoksu maalia kohden huutaen ja nauraen.

Vähitellen pari toisensa jälkeen jäi leikistä ja istuutui kuninkaansalin ikkunakomeroihin. Ja

kun heillä ei ollut syytä salata omaa itseään paljastamalla panettelun avulla toisten sisimmät salaisuudet, kun nuoruus ja elämän herkkä tunne lainehti rinnassa, niin etsi se laulussa tietä vapautteen.

Laulu, tuo ihmiselämän suurin rikkaus, vuoroin viuhka, vuoroin viini, vuoroin lääke! Avain, joka köyhimmänkin päästää kuningaskuntaan. Nuoruudelle annettu valtikka ja vanhuuden rukoilema taikasauva, joka unelmien maan avaa. Laulu, joka maallisen ja taivaallisen rakkauden yhdistää. Laulu, jossa ilmaistessamme tunteitamme samalla rukoilemme jumalaa, joka hymyillen piilee maallisen rakkauden sanojen taakse.

Laulun vaiettua puhui Gustaf von der Linde:

— Omituinen on tämä vanha linna. Vanha taru kertoo, että jokainen, jonka tunne täällä herää, hän paljon kärsiä saa. Kun Juhana herttua vangittiin ja Katharinalle tarjottiin kuninkaallinen asunto muualla, seurasikin hän miestänsä vankeuteen, sillä täällä oli hän oppinut lauseen, jonka hän sormukseensa piirsi: Ei kukaan paitsi kuolema! — Täällähän sisareni Vendela eli lyhyen unelmansa. Täällä vuosisatojen kuluessa ihmiset ovat voimakkaasti tunteneet, eikä muu kuin kuolema ole voinut heitä ehkäistä. Pyhä lumous on tällä linnalla, se on se paikka, jossa suuria tekoja on tehty, suuria unelmia uneksittu, jossa ihmiset ovat olleet, ei sukutaulunsa, ei veren perinnön, vaan oman itsensä kautta oikeita aatelisia, niitä,

joiden vaakunassa on sydän, urhouden ja hyvyyden, voiman ja rakkauden tunnusmerkki.

Kun he palasivat uuteen linnaan, silloin Barbara tunsu, että hän tässä nuorten aatelisten seurassa oli kuten kotonaan, että hienostuneet tavat, siro käytös, rikas puku oli jotain sellaista, joka häntä viehätti ja jonka hän aina tahtoi nähdä ympärillään. Ja hän tiesi, että nämä nuoret olivat vain nuoria eivätkä säätyeroa muistaneet, mutta että heti vanhempien seuraan tultua oli astuva tuo luokitus esiin. Silloin hän komeasta puvustaan, kauneudestaan huolimatta ei ollut muuta kuin porvarin tytär. Ja alemman säätyluokan vihlova kateus heräsi hänessä toisia kohtaan, joilla sattuman kautta saadun nimen tähden oli oikeuksia, jotka saattoivat tehdä elämän ihanammaksi.

Gustafin huomaavaisuus ja kohteliaisuus tuntui niin suloiselta. Hän saattoi sen hurmaamana uneksia olevansa noiden toisten arvoinen.

Hän tuli ajatelleeksi Gabrielia, sulhastaan, ja nyt häntä alkoi loukata tämän useinkin karu käytös. Hän ajatteli usein: tuon ja tuon olisi Gabriel sanonut ja tehnyt aivan toisin! Ja jokainen sellainen vertaus oli Gabrielille epäedullinen. Lopulta jokainen pikku seikka ulkonaisessa käytöksessä tuli hänelle pääasiaksi. Hän huomasi, miten hän itse tässä seurassa varmistui, miten hän liikkui kauniimmin. Ja tämä naisellinen varmuus se antoi ihmeellisen tenhovoiman koko hänen olemukselleen.

Kaarina Maununtytär oli porvaristyttö! Tuo myrkyllinen ajatus, että nainen miehen kautta voi nousta korkeaan yhteiskunnalliseen asemaan, se pisara pisaralta valui hänen mieleensä. Nousta arvossa muita naisia ylemmäksi, olla se, jota toiset kadehtivat! Miksi ei se voisi olla hänenkin kohtalonsa? Ja sitäpaitsi, eihän hän ollut mitään puhdasta porvarisverta. Hänen isänsä ei ollut pormestari Schaefer, vaan aatelinen, ehkä hyvinkin ylhäinen.

Ja hän unohti Gabrielin ja nautti siitä liehakoimisesta, joka tuli hänen osakseen.

Jota varmemmaksi Barbaran esiintyminen tuli, sitä suuremmaksi kasvoi aatelissukuisten neitosten harmi. He voivat valmistaa paikan porvaristytölle vierellään, mutta sille paikalle oli astuttava tarjottaessa, ei tultava omin valloin. Ja heidän päästyään »uuden linnan» puolelle herätti kateus heissä vanhemman naisen heikkouden, sukuyrpeyden. Kun Barbaran iloisuus oli suurin, kun hän kokosi kaikkien nuorten miesten huomion puoleensa, silloin alkoi ilmestyä lauseita, joissa neitokset antoivat painon sanoille paroni ja paronitar, kaikuville sukunimille, jotka nyt täydellisinä lausuttiin jättäen ennen käytetyt ristimänimet pois.

Barbara tunsi pistokset, mutta hän ei ollut niitä huomaavinaan. Yhä terävämpinä sinkoilivat tyttöjen lauseet, kunnes eräs vihdoin teki leikinlaskun Barbaran liikanimestä Schaefer — paimen — ja ihmetteli, mitä vanhemmilla mahtoi olla

niin tärkeää, kun olivat unohtaneet panna heille paimenen jättäen heidät paimentytön kaitseltaviksi. Nöyryytyksen ja kiukun kyyneleet nousivat Barbaran silmiin, mutta hän ei tahtonut näyttää toisille, kuinka kipeästi se oli koskenut.

Mutta Gustaf huomasi sen, ja hänen kohteliaisuutensa ja huomaavaisuutensa kasvoi siitä. Silloin nuorten neitien mielestä se oli sopimatonta. He huomauttivat siitä herroille, ja eräs meni »hyvän ystäväenä» varoittamaan Gustafia.

— Sinun käytöksesi on ajattelematon.

— Kuinka niin? kysyi Gustaf.

— Tyttö on porvaristyttö.

— Kauneus on naisen aateliskilpi.

— Sitäpaitsi on hän kihloissa.

— Kihloissa!

— Niin.

— Kenen kanssa?

— Gabriel Tuderuksen kanssa.

— Tuon pohjalaisen civiksen?

— Niin.

Gustaf palasi Barbaran luo, ja tämä huomasi heti jotain tapahtuneen, koska Gustafin käytös oli muuttunut kuten ujommaksi.

— Te olette kihloissa? sanoi Gustaf.

— Sekö se siis oli, ajatteli Barbara. Tuo kihlaus siis muutti hänen käytöksensä.

Ja hänessä heräsi pistävä katkeruus Gabrielia kohtaan, kun hän sanoi:

— Niin.

He seisoivat hetkisen vaiti.

— Jos minä olisin sen tietänyt — sanoi Gabriel.

— Niin, mitä —?

— Olisin seurustellut kanssanne toisin. Minä uskoin, että te olitte vapaa ja että silloin oli minulla oikeus etsiä suosiotanne.

— Olenko minä sitä pyytänyt? sanoi Barbara ylpeästi ja samassa hän katui sanojaan.

— Ette. Enkä minä olisi sitä pyynnöstä tehnytäkään.

He tunsivat miten jokainen lause haavoitti toista, mutta he tunsivat olevansa kuin kirotut jatkamaan juuri siten.

— Minä olen tottunut siihen, ettei minun tarvitse kerjätä, sanoi Barbara.

— Sen uskon. Enkä minäkään ole tottunut jakamaan almuja.

Barbara taivutti ylpeästi päätään tervehdykseksi ja kulki huoneiden halki, kunnes löysi pormestarin.

Maaherra nousi istumasta hänen tullessaan.

— Isä, joko lähdemme? sanoi Barbara.

— Totta toki jo, sanoi pormestari.

— Te olette riistänyt minulta seuranne tähän asti, kaunis neiti, sanoi maaherra. Siksi täytyy minun nyt saada sitä runsaammin suosioistanne. Minä olen vanha, ja te olette niin nuori, ja siksi rohkenen —

Hän suuteli punastuvaa Barbaraa.

Hiljalleen astelivat pormestari ja Barbara kaikille hyvästit heitettyään kotiaan kohden. Gustafia ei näkynyt, Barbara huomasi sen, ja se vihlaus sydäntä.

Hän olisi tahtonut sittenkin sovittaa jotain.

XXIV

Kuin varas kiipesi Gustaf aidan yli Stodiuksen pihamaalle. Ei kuulunut hiiskahdustakaan. Professori oli poissa. Gustaf hiipi asunnon eteiseen päästäkseen sen toisella puolen olevalle pienelle ovelle. Eteisen ovi ei narahtanutkaan. Gustaf kuunteli. Tuvasta kuului Leenan yksitoikkoinen, raamattua lukeva ääni. Varovasti, pysähtyen joka kerta, kun lattiapalkki äännähti, hiipi Gustaf eteisen poikitse. Jo saapui hän pienelle ovelle, jonka hän tiesi johtavan Schaeferin pihamaalle. Hän avasi sen ja sulki nopeasti jälkeensä.

Schaeferin koko talonväki oli poissa, Gustaf tiesi sen. Professori Stodius oli lähtenyt Naantaliin, jotenka paluutie oli vapaa.

Schaeferin pihamaa oli ympärirakennettu. Kadun puolella oli talon päärakennus, kaksikerroksinen puutalo. Kahdelta taholta rajoitti pihaa suuret tavarahuoneet ja tallirakennus. Neljännellä sivulla oli professori Stodiuksen talon seinä. Tämän ja päärakennuksen välillä oli suuri, jyrkä portti, joka aina yöksi paksulla kangella teljettiin,

jotta eivät varkaat yön aikaan pääsisi mitään anastamaan.

Suuret rattaat, joilla tavaroita laivarannasta tuotiin, olivat pihamaalla lähellä tallia, jonka puoliavoimesta ovesta kuului toisinaan hevosten jalkojen töminää. Gustaf katseli ympärilleen yöksi tummenevassa valossa. Hän tiesi, että Barbara ei vielä ollut ennättänyt kotiaan. Tavata hänet vielä tänä iltana kahdenkesken, puhella hänen kanssaan, selvittää kaikki, sitä tahtoi Gustaf. Mutta miten? Hän istahti hetkiseksi tuuhean pihlajan alle, joka keskellä pihaa leveälle ulotti oksansa.

Jäädä siihen odottamaan, se oli mahdotonta, sillä palatessaan tyttärensä kanssa pormestari varmasti suuttuisi siitä.

Löytämättä mitään selvitystä hän nuoren miehen huolettomuudella odotti arvelleen, että jotenkin otollinen hetki sittenkin ilmestyy.

Portille kolkutettiin, ja kadulta kuului ääniä. Gustaf tunsikin Barbaran ja hänen isänsä ääniksi. Hän piilottautui rattaitten taakse. Päärakennuksesta tuli uninen piika, veti portin kangen syrjään, ja pormestari tyttärineen astui portista, jonka piika jälleen sulki ja sen tehtyään poistui taloon.

— Isä, sanoi Barbara, minä poikkean professorin luo katsomaan, joko hän Naantalista on palannut. Hän on ollut niin murheellinen viime aikoina. Tuo konsistoriumin syytös kai hänen mieltään painaa.

— Hyvää yötä sitten, sanoi Schaefer ja meni taloon.

Barbara meni professorin taloon vievälle ovelle ja katosi siitä. Hetkisen päästä hän palasi ja vanha Leena saattoi häntä ovelle, jonka hän Barbaran poistuttua visusti sulki, sillä Leena pelkäsi voroja, murhaajia ja ryöväreitä, ja kun professori ei vielä ollut tullut kotia, telkesi hän tarkoin kaikki ovet.

Barbara aikoi mennä päärakennusta kohden, kun Gustaf astui hänen tielleen. Hetkisen molemmat olivat aivan vaiti, Barbara oli hämmästynyt nähdessään Gustafin, eikä Gustaf tällä hetkellä löytänyt mitään sanoja selittääkseen tuloaan.

— Mitä te täältä etsitte? kysyi vihdoin Barbara.

— Teitä, vastasi Gustaf. Minä en voinut erota teistä pyytämättä anteeksi menettelyäni.

— Minä sen jo unohdin, sanoi Barbara. Minä-hän sitä olin hiukan tyhmä, kun turhista otin pahastuakseni. Se asia on siis sovittu, ja nyt, hyvää yötä!

Barbara ojensi hänelle kätensä. Mutta Gustaf ei sitä hellittänyt, hän etsi sanoja ilmaistakseen tunteensa.

Barbara tunsi vaistomaisesti, mitä Gustafin mielessä piili, hän pelkäsi sitä ja kuitenkin toivoi kuulevansa hänen tunnustuksensa.

Ihmeelliset ovat ne sanat, heleät ja kauniit, kuten iankaikkisuuden leimaamat, jotka me kuulemme, vaikka toisen huulet niitä eivät muodosta-

kaan, ja joihin me annamme vastauksen, joka piilee katseessa tai käden pienessä liikahtuksessa.

Barbara, jota Gabrielin mieletön mustasukkaisuus oli kiduttanut, joka juuri sen johdosta oli tullut huomaamaan eroituksen Gustafin ja sulhasensa välillä, tunsu hivelevän mielihyvän Gustafin seurassa. Ja rakkauden itsekkäisyydessä hän taipui sen puoleen, joka kaikissa pienimmissäkin seikoissa osasi olla siro, joka heitti runouden ja ritarillisuuden hunnun jokapäiväisyyden yli, jonka rakkaus ei ilmennyt myrskynä, vaan kirkkaana päivänpaisteena, joka kohteli häntä kuin kuningatarta odottaen kunnes hän tahtoisi itse olla vain nainen... Tuo tunteiden epätasainen lainehtiminen, jonka hän Gabrielin seurassa tunsu, oli Gustafin rinnalla kadonnut. Kuten kaksi elämän mereen pudonnutta kukkivaa oksaa he rinnatusten nousivat korkean aallon metallinhohtavaa pintaa myöten yhä ylemmäksi, yhä ylemmäksi.

Pihlajan alla he istuivat sopertaen nuoren rakkauden mielettömiä lauseita unohtaen kaiken muun, koko maailman, uhkaavan vaaran, jos heidät olisi yllätetty.

Kadulla kulkeva ylioppilasparvi, joka kulki »grassatim», astuen tahdissa ja miekoillaan iskien katuun, herätti heidät hetkiseksi kuten unesta. He molemmat aavistivat vaaran, mikä heidän yhtymisessään piili, mutta he olivat kuten aallon harjalle tulleet, he eivät voineet kääntyä, heidän

täytyi nyt pudota uudelle aallolle noustakseen taas yhdessä ylöspäin.

Kuten kysyen toisiltaan, uskaltaako hän, he katsoivat toisiinsa. Ja lujasti sulkiivat he toisensa syliinsä.

Kuten aina ihminen onnen omistamisen äärimäisellä hetkellä vielä arkailee, niin Gustafkin sanoi:

— Minun täytyy lähteä!

— Elä lähde, elä lähde vielä, sanoi Barbara. Näethän, että kukaan ei tänne saavu. On aivan hiljaista, keväinen tuoksu täyttää ilman kaiken. Kahden olemme keskellä kevään ja elämän. Jää tänne!

XXV

Aamu jo valkeni. Tuomiokirkon pääskysel kiisivät kuulakkaa taivon kantta kohden. Joelta kuului pурсissaan askartelevien ääniä. Siellä täällä haukahti koira. Vielä hetkinen, ja koko kaupunki oli oleva jalkeillaan.

— Minun täytyy lähteä! sanoi Gustaf syliinsä sulkien nuoren tytön.

— Jää vielä!

— Rakas lapsi, aamu jo koittaa.

— Niin, aamu, uuden elon aamu. Minua suutele ja anna minun syliisi kuolla.

— Sinä kaunis lapsi! kuiskasi Gustaf.

Arasti lausui Barbara:

— Ethän hylkää minua siksi että suostuin sinulle liian helposti?

Gustaf hymyili.

— Suostuitko? Minähän sinut väkivalloitin.

— Minä olen nyt kokonaan vallassasi, minä tiedän sen. Sääli minua eläkä särje sydäntäni.

— Kuinka sen voisin tehdä, vastasi Gustaf, kuinka sen voisin? Sinähän olet itseesi minut

niin lujasti sitonut. Sinähän otat unelmieni kuonatalon, sen kehräät taikasäikeiksi ja niillä sidot kuten verkkoon minut.

— Jospa sen voisin tehdä, sanoi Barbara, jospa sen voisin. Minähän olen tyhmä, taitamaton tyttö, joka en tajua, miksi minuun mielistyitkään; kuinka minä silloin osaisin sinut luonani pidättää! Sinä omistit minulle vain yhden kevätyön, ja aamu houkuttelee sinut pois yhdessä tuomiokirkon pääskysten keralla, jotka kiitävät päämme päällä. Katsohan taivaan ihmeellistä sineä.

— Sinun silmäsi kuvastavat taivaan kaiken kauneuden.

— Jatka, jatka, sanoi Barbara. Silmäni tahdon ummistaa ja uneksia elämäni loppuun asti. Rakastat minua, kuinka sen ansaitsen? Rakastan sinua, kuinka sen löysinkään? — Aamu on jo pitkälle ennättänyt; minä pelkään sinun puolestasi. Lähdel

— Salli minun vielä jäädä! Minun on niin vaikea lähteä pois minun kauniin kevätkukkani luota. Kukitko minulle vain tämän yön?

— Kukkia, kuihtua. Ehkä kuolla. Surisinko tuota, kun yhdessä yössä elin koko elämäni.

— Minun täytyisi jo lähteä, mutta kätenihän kaihoavat luoksesi eivätkä henno sinua päästää, sanoi Gustaf. Minä tahdon painaa mieleeni kultakutrisi, siniset silmäsi ja hymyhuulesi muistaakseni ne täältä loitolla. Kun karu elo vyöryy ympärilläni ja ummistaa hyökyihinsä tunteet, niin muistan sinua, muistan nämä silmäsi, ja ympä-

rilläni tuoksuu ja kukkii kevät. Sinun kutrissi kimmeltävät kuin kautokulta.

— Auringon nousu väikky kutrissani, vastasi Barbara.

— Silmäsi ovat kuin tarun taikavuokot.

— Jos niin on, niin elä ole niille halla.

— En, vaan kukkaa suuteleva kevätuuhi.

Äkkiä irroittautui Barbara syleilystä. Kadulta kuului rattaitten kolinaa ja ajajan huutoja.

— Sinun täytyy nyt lähteä!

— Anna minun jäädä!

— Lähde, armas, lähde, minun tähteni!

Ja Barbara syleili häntä.

— Ja sentään painaudut syliini, sanoi Gustaf nauraen.

— Mene, eläkä palaa vaikka kutsuisinkin, kuiskasi Barbara.

— Milloinka näen sinut taas?

— Ei kohta, ei, se antaisi syytä puheisiin. Minä annan jotenkin viestin. Sitä ennen et saa palata. Mutta jos sydämesi rauhatonna haastaa, niin elä silloin noudata kieltoani. Nyt lähde!

Gustaf meni professorin taloon vievälle ovelle. Se oli lukittu.

— Minun täytyy mennä portinkautta! sanoi hän.

Kun hän portille saapui, niin kolkutettiin sille kadun puolelta.

Vavahtaen seisoivat nuoret paikallaan. Kolkuutus oli kutsuva hereille talon väen, joka oli löytävä Gustafin pihamaalta.

Uusi kolkutus, entistä kovempi, kaikui portille.

— Kuka siellä on? kysyi Barbaralta Gustaf.

— Ne ovat maalaisia, jotka torille tullessaan täällä majailevat, vastasi Barbara.

— Minun täytyy päästä pois, muuten olemme hukassa, sanoi Gustaf.

— Sinun täytyy! Jos isäni tulee, olemme molemmat hukassa, sanoi Barbara.

Barbara juoksi professorin asunnolle ja naputti pieneen pihanpuoleiseen ikkunaan.

Hetkisen päästä avasi Stodius oven ja kummastuen hän katsoi molempiin nuoriin.

— Rakas professori, sanoi Barbara nopeasti, auttakaa minua! Pelastakaa hänet!

— Miksi ja mistä? kysyi professori.

— Minä rakastan häntä, ja isä voi kohta tulla.

— Lapsi, lapsi, minne sinun tunteesi on sinut vienyt!

— Jos minua rakastatte, niin pelastakaa hänet! Isä tulee kohta, palvelijat tulevat! Tuo kolkutus herättää koko talon, sanoi läähättäen Barbara.

— Seuratkaa minua, nuori herra! lausui professori.

— Minä kiitän teitä! sanoi Gustaf.

— Elkkä minua, vaan häntä. Minä teen kaiken hänen tähtensä.

Kun ovi oli sulkeutunut, nojautui Barbara seinää vasten, ja hänen sydämensä löi levottomasti.

— Hän on pelastettu! Jumalan kiitos! sanoi hän itsekseen. Mutta täytyykö minun näin päivä päivältä vast'edeskin pelastaa onneni! Tämän täytyy, täytyy muuttua! Rehellisesti tahdon onneni omistaa.

Kolkutus yhä jatkui, ja jo astui pormestari talosta täysissä pukimissa. Nähdessään Barbaran hän huusi:

— Oletko, tyttö, kuuro? Portille kolkutetaan! Samassa juoksi jo piikoja ja renkejä pihalle. Portti avattiin, ja siitä ajoi sisään useita kuormia. Niiden jälestä tuli Gabriel Tuderus.

— Mikä sinut tänne tuo? kysyi Schaefer hänet nähdessään.

— Aamu, vastasi nauraen Gabriel, ja nuo kuormat. Näin jo kaukaa niiden kokoontuvan portillenne ja ihmettelin, miksi talossa niin syvään nukutaan.

— Kevät, kevät sen tekee, sanoi pormestari nauraen. Mutta kun kerran olet tullut, niin astu katon alle.

Kun he astuivat sisälle ja istuutuneet olivat, sanoi Schaefer:

— Tulehan tänne, tyttö! Oletpa soma tänään. Eikö hän olekin kaunis, Gabriel? Nostahan hiukan päätäsi ylemmäksil! Sinä olet tänään varmasti kauniimpi kuin eilen. Mistä tämä näin äkkiä tulee? Mutta olet, lapsi, unohtanut sukia tukkasi. Elä säikähdä! Se tekee sinut vain kauniimmaksi, mutta näyttää siltä, kuin Nukkumatti olisi sinua

hyväillyt. Kun aurinko noin ikkunasta osuu kutriisi, niin mihin niitä vertaisinkaan?

— Kutriisi kimmeltävät kuten kautokulta! sanoi Barbara kuten uneksien.

— Se oli kauniisti sanottu, vastasi pormestari. Ja kas silmiäsi, ne ovat tänään aivan säihkyvät. Osaatko niistäkin sanoa jotain kaunista?

— Ne ovat kuin tarun taikavuokot, sanoi Barbara, ja omituinen hymy oli hänen huulillaan.

— Noin et sinä koskaan ennen ole haastellut, sanoi ihastuneena Schaefer. Mikä sinun on, lapsi? Selitähän. Mistä tämä äkillinen muutos tulee?

— Voi, isä kulta, teitä, hämmästyitte, kun pieni vuokko aukee kevätyössä.

Ja Barbara kietoi kätensä isänsä kaulaan.

Vakavana katseli Schaefer tyttärensä, ja lämmin oli hänen äänensä sävy, kun hän sanoi:

— Niin juuri, auennut sinä olet, kukka! Ja tänään olet aivan äitisi näköinen.

— Äitini! Äitini! sanoi Barbara hiljaa, ja tuntui hänestä, kuin äkkiä hellä käsi olisi koskettanut hänen sydäntään.

— Miksikähän juuri tänään tuo mennyt aika soi sielussani? sanoi Schaefer. Äitisi! Rakastathan, lapsi, äitiäsi, tuota kuollutta?

— Kuinka en häntä rakastaisi!

— Ja rakastaisitko, jos kuulisit hänestä jotain sellaista, josta muut häntä syyttävät?

— Lapsi rakastaa äitiään aina äitinä, vastasi Barbara.

- Tiedä siis, minä en ole sinun oikea isäsi.
- Minä tiedän sen, vastasi Barbara hiljaa.
- Kuka sen on kertonut?
- Professori.

— Ken on isäsi, sitä ei äitisi koskaan ilmoittanut. Anna minun se pyyhkäistä pois muistostani, sanoi hän minulle. Ja niin paljon minä häntä rakastin, että en koskaan häneltä sitä kysynyt. Olinhan minä jo keski-ikäinen hänet ottaessani ja elämän taistelussa olin oppinut näkemään sen, että jokainen meistä kerran putoaa lokaan, ja kysymys silloin on vain siitä, miten ihminen siitä nousee. Ja äitisi nousi! Hän oli kotini ilo ja sen kunnia, hän oli minulle lepo ja rauha. Ja kun hän Eerikin synnyttyä kuoli, ei pahaa sanaa oltu vaihdettu meidän välillämme. Kun sinä vartuit, niin isänä lemmin isätöntä sinua. Ja minä huomasin, että ei se ole lapsemme, jonka siitämme tai synnyttämme, vaan se, jonka rakkaudella itsellemme voitamme. Minä näen sinun itkevän. Äitisi tarina tekee mielesi murheelliseksi. Usko minua, elämä ehti kulkea jo hänen surullisen nuoruudenmuistonsa yli ja muuttaa katkeruuden suloisuudeksi. Kun minä tänään katselen sinua, niin sieluni iloitsee. Minä soisin niin suuren onnen sinulle. Gabriel rakastaa sinua, ja mitä hurjuutta hänessä on, sen tiedän tasaantuvan. En ole nuorena ollut paljon häntä toisenlaisempi. Nuori onni on suurin onni; senvuoksi olen päättänyt viettää häänne jo syksyllä.

— Häämmel huudahti Gabriel riemuissaan.

— Häämmel sanoi Barbara tuskin kuuluvasti.

— Niin, niin, nuoret, jatkoi pormestari hymyillen. Mutta kun iloni on antaa teille maalista hyvyyttä mahdollisimman paljon, niin täytyy minun mennä satamaan, sillä suola-lasti odottaa purkamistaan, ja isännän silmä jouduttaa aina palvelijan työtä. Luulenpa melkein, että äskeisen puheeni jälkeen on teillä paljon yhteistä keskusteltavaa.

Ja hymyillen nyökäten heille poistui pormestari.

— Häämme ensi syksynä! huudahti Gabriel jäätyään kahden Barbaran kanssa. Kuulithan, mitä isäsi sanoi?

— Kuulin kyllä.

— Etkä iloitse?

— Minun täytyy nyt vakavasti puhella kansasi, sanoi Barbara. Tiedätkö varmasti rakastavasi minua?

— Tuota en ennen kysynyt itseltäni. Nyt kysyn, ja vastaus on varma.

— Oletko varma siitä, ettei tunteesi jonain päivänä katoa?

— Sinä et koskaan ennen ole noin kysellyt, sanoi Gabriel. Et ole epäillyt itseäsi etkä minua. Miksi teet sen nyt? Rakastathan minua vielä?

— Elä kysy, tiedänkö sitä, tuskin tiesin koskaan, rakastinko sinua vai en. Tunteeni oli heräämässä ja se kohdistui ensimmäiseen, joka osui tielleni. Minä totuin sinuun ja totuin siihen

ajatukseen, että taivas oli meidät säätänyt toisillemme.

— Mutta et nyt enää siis? Kuka on sinut minulta riistänyt? Sano!

— Ei nyt, minä selvitän toiste.

— Ei toiste, nyt tahdon tietää kaikki yksin! Kuka on hän?

— Minä en voi sitä sanoa. Minun salaisuuteni on toisenkin oma, enkä hänen tiedottaan saa sitä ilmoittaa.

— Ken on tuo toinen, sano, tai minä lyön!

Ja vimmaisena kohotti hän nyrkkinsä. Barbara katsoi tyyneesti häneen ja sanoi:

— Lyö, jos se tuskallesi on helpoitus.

Gabrielin käsi vaipui alas, ja mies lyykistyi penkille istumaan ja peitti käsillään kasvonsa. Hellästi, syvällä säälillä jatkoi Barbara:

— Minä en koskaan voi tulla omaksesi. Anteeksi anna, Gabriel, mutta tämän täytyi keran tulla, parempi heti kuin että olisin sinulle valehdellut. Eilen vielä sokea olin, en nähnyt elämää, en tietänyt mitä tein, mitä olin. Yksi yö aukaisi silmäni. Minä en tahdo elämäni jatkaa samoin kuin äitini.

— Äitisi!

— Niin. Minä olen tuohon toiseen sidottu ikikahleilla, ja kuolema yksin voi meidät eroittaa. Äitini saattoi elää elämänsä ilon sammuttuakin, minä en.

— Kuka kurja on tohtinut —!

— Muista, että häntä minä rakastan! Hän olkoon kurja, raukka, valapatto, tai miksi muuksi häntä nimittää maailma; minulle on hän pyhä, sillä rakastan häntä.

— Mutta vielä eilen olit minulle hyvä ja hellä, sanoi Gabriel.

— Vielä eilen oli kukka ummessa, sieluni ummessa. Yksi yö voi muuttaa ihmiskohtalon.

— Ken on tuo toinen, nyt minä sen tahdon tietää, sanoi Gabriel, nousi ja tarttui lujasti tytön ranteeseen. Sinun täytyy se sanoa!

— Päästä minut! Luuletko minua pakoittavasi sanomaan jotain, jota en tahdo ilmaista?

— Vaan vielä olet minun, isäsi sanan kautta olet minun. Ja tulkoon tuo toinen vaatimaan, minä sinut vien alttarille. Ja jos hän sinut riistää, niin verta, verta! Hänen henkensä olkoon tuskani lääke.

— Jos hänet surmaat, surmaat minutkin! sanoi Barbara ja astui ovea kohden.

— Elä lähde vielä, puhellaan!

— Minä en voi jäädä. Me kaksi olemme nyt eronneet toisistamme. Sinä tahdot lempeäni pakoittaa. Se lintu on, se lentää minne mielihän uhmaajaa se säikky eniten.

Ja Barbara poistui huoneesta, eikä Gabriel tohtinut häntä pidättää eikä seurata.

Yksin jäätyään alkoi Gabriel miettiä:

— Minun täytyy tuo toinen syrjäyttää. Mutta ensin on selville saatava, ken hän on. Barbara ei sitä sano. Pormestari ei siitä tiedäkään, sillä muu-

ten ei hän siten olisi puhellut. Keneltä siis tiedustelen? Vanha professori, hän saattaa tietää. Jos Barbara ei hänelle itse ole sitä sanonut, niin on Stodius kuitenkin huomannut jotain, jonka avulla voin päästä otuksen jälille.

Gabriel riensi suoraan professorin luo.

— Barbara on toisen oma, kuuletteko? huudahti hän. Ei minun enää, ei minun. Hän hymyy, silmät loistaa, ääni heläjää, mutta ei minulle; toinen saa suudella noita huulia, nuo hennot kädet toisen kaulaan kietoutuvat, ei minun. Hän yhäti ajattelee tuota toista, ei minua. Näköni himmenee, kaikki punertuu ympärilläni! Mikä aatos helvetillinen: tuo toinen on jo saanut omistaa kaiken sen, minkä itselleni toivoin. Tuon toisen täytyy pois tästä maailmasta.

— Istuhan, poika. Anna minun tyyneesti ja maltillisesti kanssasi haastella.

— Ei haastellen surut taltu.

— Eivät, sen tiedän, mutta usein puhdistuvat. Onneton rakkaus on myrkky; se samalla mieltä jäyttää ja virkistää, se syö ytimen ja uusii sen.

— Sanoja, sanoja vain tuo kaikki, huudahti Gabriel. Ettehän te tiedä —

— Minä tiedän kaikki. Barbara on antanut itsensä toiselle. Nyt aiot häntä itsellesi pakoittaa? Et siten löydä onnea.

— Minä tiedän, etten voi elää ilman häntä.

— Et voi? Ihminen voi niin paljon, kun vain täytyy.

— Kun täytyy! Kuka sanoo, että täytyy? Minä en tyynenä aio katsella, miten lemmittyni minulta riistetään. Sitä en tee!

— Jos rakastat häntä, täytyy sinun voida tehdä uhri.

— Tuo on vanhan miehen oppia, sen, joka ei enää tohdi taistella, sanoi Gabriel. Ei tohdi eikä jaksa. Minä tahdon viimeiseen asti taistella onnestani.

— Ja luulet muuttavasi sen, minkä tähdet ovat säätäneet. Minä näin muinoin Barbaran äidin menevän turmioon, enkä sitä voinut estää. Äsken näin hänen tyttärensä käyvän samoin. Minä alistuin taas, alistuin niin, että johdin tuon nuoren miehen turvaan.

— Te?

— Niin.

— Miksi?

— Miksi? Miksi? Ehkä siksi, että lemmin häntäkin, kun Barbaran lempi hänet kirkastaa.

— Ken oli hän?

— Sitä en sano.

— Te tiedätte, tunnette miehen, ettekä aio sanoa. Näin saatatte minut raivoon! Sanokaa, minä vaadin sen!

— En.

— Minä olen tottunut särkemään sen, mikä osuu tielleni.

— Eivät sanat uhkauksilla kirpoa suustani.

— Varo sitten itseäsi!

Ja kuten ilves syöksyi Gabriel professoriin ja tarttui hänen kurkkuunsa. Kun vanha mies lyyhistyi maahan, niin äkkiä Gabriel kuten heräsi pelästyen omaa tekoaan.

— Antakaa minulle anteeksi, antakaa minulle anteeksi! Minä olen aivan järjiltäni, minä en tiedä enää, mitä teenkään, sanoi Gabriel nostaen vanhuksen ja vieden hänet tuoliin istumaan.

XXVI

Siinä huoneessa, joka oli ollut kreivi Brahen työhuoneena hänen ollessaan Suomen kenraalikuvernöörinä, istui nyt hänen seuraajansa Erik von der Linde. Ikkunoista, jotka johtivat linnan vallihaudan yli vievälle sillalle päin, näkyi Linnankatu pitkin pituuttaan.

Gustaf astui päättäväisesti huoneeseen.

— Setä, sanoi hän, voitteko minua varten luovuttaa hetkisen?

— Sen voin, ja teen sen mielelläni, vastasi maaherra.

— Minulla on tärkeitä puhuttavaa kanssanne, sanoi Gustaf.

— Raha-asioita.

— Ei.

— No, sitten se lienee tuo toinen nuorison tauti, rakkaus.

— Niin. Minä tulinkin pyytämään, että te kirjoittaisitte isälleni pyytäen hänen suostumustaan. Te tiedätte, setä, että isäni panee suuren painon teidän sanoillenne.

— Sen tiedän. Paljon olisi toisin, jos hän aina sen olisi tehnyt. Lemmittysi on turkulainen?

— Niin on.

— Ja aiot mennä hänen kanssaan naimisiin?

— Niin.

— Onko tuo tuttavuus pitkä?

— Ei tuttavuus, mutta tunne. Eihän tuttavuuden pituus määrää rakkauden suuruutta.

— Ei, sen tiedän.

— Yksi ainoa lyhyt hetki voi määrätä kahden sielun kohtalon.

— Niin, niin, sydämen ääni, se on kohtalon määräys, sanoi maaherra. Tuo tyttö on aatelisnainen?

— Ei, porvaristyttö.

— Siis lemmentehtävä, joka kestää kevät yön.

— Ei, vaan ikuisesti.

— Niin me sanomme, ja kuitenkin, kuinka karkäs on ihmismieli unhoitukselle. Se, mitä sinulle nyt tapahtuu, tapahtui isällesikin. Hän oli nuori, rakastui porvaristyttöön Tukholmassa. Hän hylkäsi tytön ja läksi sotatanterelle. Usein hän on sanonut antaneensa silloin onnen kulkea ohitse, mutta epäilen, olisiko tuo tyttö voinut hänelle kokonaan onnea antaa. Usko minua, eri luokat tuovat mukanaan eri kehityksen, ja ihmisonni riippuu noista pienistä tottumuksista, jotka ympäristömme on antanut meille. Usko minua, miestä, joka jo on keski-ikä saavuttanut; koeta unohtaa tuo tunne.

— Minä en sitä voil huudahti Gustaf.

— Matkusta täältä pois. Kun et armastasi enää näe, niin silloin hän vähitellen mielestäsi haihtuu. Ja se, minkä nyt näet onnettomuudeksi, se voikin tulla onneksi. Muistojen rikkaan verhon taakse kokoo kohtalo usein onnettomuutemme, ne näyttää meille elon pyhäpäivin, ja menneet surut silloin kirkastuvat; me nautimme kuin olisivat ne onnea. Sota kutsuu. Lähde sinne ja sodan laakereihin peitä sydämen haava.

— Minä tein jo valat hänelle, sanoi Gustaf.

— Jos hän on viisas, niin ei hän uskonut niitä. Lähde heti, hyvästiä sanomatta.

— Te vaaditte liian paljon.

— Minä vaadin sen, mikä täytyy vaatia.

— Minä en siis koskaan näkisi häntä enää!

— Poika parka, se onni, jonka kerran kadotamme, sen täydellisenä omistamme. Kerran ollut unelma kirkastaa elämän harmaan.

— Jollei sammuta!

— Ei lemmejutun tähden kuolla.

— Eikö? Niin köyhä siis on maailma, ettei osta se elon kultaa hintaan korkeimpaan. Minä en voi, en tahdo erota hänestä. Sanokaa, kuinka suuri oli isäni tunne. Antoiko hän tyttölle kaiken ja saiko kaiken?

— Antoi ja sai.

— Ja kuitenkin jätti hänet!

— Niin.

— Ja tyttö?

— Hän löysi toisen miehen, joka jalona otti tytön omakseen ja antoi nimensä lapselle.

— Tiesikö isäni sen?

— Tiesi.

— Tiesikö tuo toinen, kuka tytön ylkä oli ollut?

— Ei. Tyttö sen salasi, ja mies oli kyllin jalo lopettaakseen kysynnän ja tiedustelun.

— Te tiedätte, kuka tuo nainen on?

— Tiedän. Hän on nyt kuollut.

— Mutta lapsi elää?

— Niin.

— Siis veljeni tai sisareni?

— Hän on sisaresi.

— Ja hän on missä?

— Täällä.

— Täällä! Turussa!

— Niin.

— Olenko hänet nähnyt?

— Olet.

— Sanokaa se minulle. Kuka hän on?

— Hän on Barbara, pormestari Schaeferin tytär.

— Hän!!

— Minä näen sinun kauhistuvan. Kukaan muu kuin sinä ja minä ei siitä tiedä täällä. Minä olen ollut vaiti, jotta en hänen elämänsä toisi levottomuutta.

— Se on hän! huudahti Gustaf.

— Minä en vielä ole kuullut vastaustasi äskeisen ehdoitukseni johdosta. Lähdetkö sotaan välttääksesi tunnettasi?

— Nyt minä lähden. Nyt minä tiedän, että kuolema minua on rakastava siellä.

— Minä olen kovakouraisesti ehkä unelmiisi tarttunut, mutta usko minua, minä olen kaiken tehnyt siksi, että sinä olet minulle rakas!

Ulkoa kuului torventoitotusta, ja joukko linnan vartioväkeä marssi portista.

— Minun täytyy lähteä yliopistolle, jossa viimeistä kahakkaa tutkitaan. Seuraa minua!

— Minä tulen!

Tyynenä nousi Gustaf ja koneellisesti seurasi setäänsä, joka astui vartioväen luo ja sen seuraamana läksi Linnankatua pitkin yliopistolle. Matkalla sanoi maaherra Gustafille:

— Sinä unohdit mainita armaasi nimen. Ken on hän?

— Minähän olen päättänyt sen tunteen surmata. Ei puhuta siitä enää.

— Sitä parempil

XXVII

Tuomiokirkon sakastissa odotti yliopiston rehtori, fysiikan professori Abraham Thauvonius maaherraa. Varhain aamulla oli konsistoriumi kokonaisuudessaan ollut koolla, ylioppilaita oli kuulusteltu, heidät syyllisiksi havaittu. Nyt odotivat syytetyt konsistoriumin tuomiota. Kiihkeätä keskustelua kuului pihamaalta, jonne ylioppilaita parviin oli kokoontunut. Huhu kulki siitä, että rehtori aikoi polkea ne yliopistolliset oikeudet, joiden mukaan akademian jäsentä ei saanut maallinen esivalta vangita kaupungissa eikä kaksi peninkulmaa sen rajojen ulkopuolella. Thauvonius aikoi antaa kapinoivat ylioppilaat maaherran haltuun, joka saisi määrätä rangaistuksen. Se oli ilmeistä akateemisten oikeuksien polkemista, ja yhteinen pyhä suuttumus teki kaikki keskenään epäsovussa olevat osakunnat yksimielisiksi. Määrätköön rehtori minkä rangaistuksen tahansa, kunhan ei vain nuorisoa loukattaisi yliopiston jäsenenä!

Tuomiokirkon sakastissa asteli Thauvonius kiivain askelin edes ja takaisin. Hän oli hyvin kiihoittunut. Edellisenä iltana hän oli kodissaan

saanut suorastaan tapella vaimonsa kanssa, ja tämä tällainen usein uusiintuva perhekohtaus oli ollut tavallista kiivaampi. Rehtori oli kiukkuisena poistunut asunnostaan, mennyt krouviin ja juonut itsensä humalaan. Kun hän sieltä läksi, ei hän tahtonut palata auntoonsa, vaan meni yliopistolle, ja kun karsseri oli tyhjä, oli hän siellä olkikuvon päällä nukkunut yönsä. Aamulla oli sitten ollut kiusallinen ylioppilaitten tutkiminen, jossa monet olivat osoittaneet suorastaan rajatonta röyhkeyttä. Tämä ylioppilaitten menettely oli lopulta johtanut rehtorin siihen huomioon, että ainoa vitsa ja kuritus tälle rettelöivälle joukkiole saattoi olla maaherran sekaantuminen asiaan. Hän oli lähettänyt pedellin viemään kirjeen linnaan, sopinut hetkestä, jona hän pyysi maaherraa yliopistolle, ja nyt oli kohta ratkaiseva hetki lähellä.

Ennen matkaa oli maaherra käskenyt lataamaan pyssyt voidakseen tarpeen tullen laukaista pelotuslaukauksia ilmaan.

Kun vartiojoukko astui joen yli vievälle sillalle ja kulki sen keskellä olevan teurastushuoneen ohitse, niin sillan korvassa odottamassa olevat ylioppilaat juoksivat yliopistolle ilmoittamaan tovereilleen sotilaitten tulosta.

— Sulkekaa portit! Sulkekaa portit! huusivat monet. Me emme antaudu muuten kuin väkivallalla.

Mutta Gabriel Tuderus sai sen estetyksi sanoen, että heidän ensin on nähtävä, mille kannalle maaherra tässä asiassa asettuu.

Vihamielinen hiljaisuus vallitsi pihamaalla linnan vartiojoukon marssiessa portista sisään. Ei ainoakaan tervehtinyt maaherraa, kun tämä tyynesti astui tuomiokirkon sakastia kohden.

Hetkisen siellä viivyttyään hän ilmestyi ovelle, ja kaikkien katseet kääntyivät häneen, kun hän alkoi puhua:

— Minä ymmärrän, että te olette suuttuneet minun sekaantumisestani yliopiston asioihin.

Ylioppilaat katsoivat kummastuneina toisiinsa.

— Minä en olisi sitä tehnyt, jolleivät ylioppilaat olisi käyttäneet akateemisia oikeuksiansa liian laajalla tavalla, menneet rajan yli, joka heille asetettu on. Te olette astuneet oikeuksienne ulkopuolelle hyökätessänne kaupungin vartioväen kimppuun; ihmettelettekö, että minä siellä tulen vastaan. Olen nuori ollut sekä huimapää. Minä ymmärrän teitä ja koetan tämän asian järjestää tavalla, joka teitä ei loukanne. Ne sakot, jotka konsistoriumi on määrännyt suoritettaviksi, ovat maksettavat. Millainen teidän kukkaronne on, sen tiedän. Tuo päätös pysyy, sakot suoritetaan, mutta minun kukkarostani. Niin, niin, pojat! Se on jo tehty, ja rehtori saanut rahat. Näin sekaannun teidän asioihinne. Mutta paitsi sakkoja on teillä vielä suoritettavana muutakin, karsse-
rissa istumista. Minä tiedän, että se paikka ei ole mikään peloittava paikka teille ja että siellä ei suinkaan itkien istuta pahojatekoja katumassa, vaan juodaan, lauletaan, soitellaan ja pelataan

arpaa ja kortteja, eikä karsseri muuten eroa krouvista kuin siinä, että sitä ei suljeta kello yhdeksältä ja ettei ajeta siellä olevia pois, vaan valmistetaan heille siellä yösjakin. Tämän tiedän ja niinpä valmistan teille toisen asunnon. Ei täällä, vaan linnassa, ei vankityrmässä, vaan vartiostosalissa. Siellä on teillä tilaisuus harjoittaa samoja iloja kuin karsserissakin. Eroitus on vain siinä, että vartiostosalissa palaa aina tuli ja että siellä on vuoteet salin seinillä uupuneita varten ja talon puolesta ruoka ja ylöspito. Rangaistus, kysytte, mikä se on oleva? Se, että nuo syylliset saavat suorittaa vahtipalveluksen minulle, niin monta päivää kuin heille karsseria on määrätty. Ja sallikaa minun sanoa, jos olen tämän rangaistusmuodon teille keksinyt, niin tein sen siksi, että teidän vartiona-olemisenne on oleva Suomen maaherralle kunnia ja ilo. Tämä on minun asettamani rangaistus. Alistutteko siihen?

— Alistumme, huusivat ylioppilaat ihastuneina.

— Eläköön maaherral huusi Gabriel Tuderus.

Kaikuva eläköönhuuto seurasi sitä, ja hymyillen nosti maaherra sulkatöyhtöistä hattuaan.

— Rangaistuksen suorittaminen alkakoon heti, sanoi maaherra. Vartiosto saa luovuttaa teille aseensa, ja kun täältä linnaan palaan, saatte seurata minua.

Rehtorin seurassa, joka puheen aikana oli seisonut hänen takanaan, palasi Erik von der Linde sakastiin.

— Herra paroni, sanoi Thauvonius, minun täytyy ihailia taitoanne, jolla nuo nuoret miehet osaatte vetää puoleenne ja saada heidät alistumaan kaikkeen. Te olette suuri ihmistuntija.

— Sitä en ole, sanoi maaherra. Minä vain muistan, millainen olin itse nuorena. Ja kun ajattelen, miten olisin tahtonut minulle puhuttavan nuorena ollessani, niin löydän oikeat sanat. Vaikeudet meidän vanhempien ja nuorten välillä syntyvät siitä, että kehityttyämme unohdamme oman kehityksemme eri asteet.

Pihalla asetti Gustaf ylioppilaat riviin. Heille oli annettu vartioväen raskaat pyssyt.

Nuoriso, jolle se, mikä on uutta ja odottamatonta, aina on rakasta, se huvitettuna katseli rivissä seisovia tovereitaan, ja mielihyvillään olivat nämäkin. Tuo pelätty epäsopu oli päättynyt näin, ja iloisuus äskeisen jännityksen jälkeen kokkapeuhien singahdellessa oli suuri.

— Se nyt on sentään onni, ettei sotaan komennettu, sanoi Sundelius, sillä kyllä vihollinen olisi osunut minuun, vaikka kuinkakin huonosti olisi ampunut.

— Minulla on siellä linnassa entisiä tuttavuuksia, sanoi Ringius; hyvähän on niitäkin taas tavata.

Gustaf kulki pitkin riviä tarkastellen pyssyjä ja opettaen ylioppilaita niitä kauniisti olallaan kantamaan.

— Tuo on siro heitukka, sanoi Sundelius Gabriellille vieressään. Mitähän sellaisen tarvitsee

yliopistossa lueskella? Ja mitähän hän Stodiuksen luona käy?

— Hänen luonaan?

— Niin.

— Milloinka?

— Tänä aamuna viimeiseksi näin hänen astuvan ulos portista.

Samassa kohotti Gabriel kiväärin, tähtäsi Gustafiin ja laukaisi. Kun paksu savupilvi haihtui, seisoi Gustaf tyynenä paikallaan ja sanoi:

— Kenen pyssy on niin huonossa kunnossa, ettei laukaus osu? Kuka ampui?

— Minä, vastasi Gabriel vihasta säihkyvin silmin.

Gustaf astui hänen eteensä.

— Nimesi?

— Gabriel Tuderus.

Gustaf otti tyynesti Sundeliuksen kiväärin ja ojensi sen Gabrielille sanoen:

— Jatka!

Punastuen nöyryytyksestä pudotti Gabriel kiväärin maahan. Gustaf viittasi toisia astumaan syrjään ja sanoi nopeasti Gabrielille:

— Minä tiedän, minkätähden sen teit.

— Minkätähden olette astunut tielleni? sanoi Gabriel.

— Minkätähden, minkätähden? sanoi Gustaf hymyillen alakuloisesti. Minä en ole enää tielläsi.

— Te väistytte?

— Niin.

— Ette tapaa häntä enää.

— En.

— Vannokaa se.

— Minä vannon.

Maaherra astui sakastista pihalle.

— Kuka ampui? kysyi hän.

— Se oli vahinkolaukaus, sanoi Gustaf.

— Minä en kaipaa armoanne, lausui Gabriel.

— Ole vaiti, muuten käy sinun onnettomasti, kuiskasi Gustaf.

— Minä en koskaan ole pelännyt tekojeni seurauksia, sanoi Gabriel korkealla äänellä. Minä laukaisin, sillä minä tahdoin hänet surmata.

— Mistä syystä? kysyi maaherra.

— Syy on minun. Sen sanon kun uuden kerran ammun ja onnella paremmalla, vastasi Gabriel.

— Sitä tilaisuutta saat odottaa, sanoi maaherra jyrkästi. Vangitkaa hänet ja viekää linnan.

— Te luulette minun kaltaiseni miehen pitelevänne linnanne muurien sisällä, huusi Gabriel. Ennen yötä minä pääsen pakoon!

Vartiosto läksi viemään Gabrielia, ja meluten seurasi ylioppilasten parvi heitä.

XXVIII

Kalpeana, vavisten kuin haavan lehti kuunteli Barbara hätääntyneinä taloon juoksevien palvelijoiden kertomusta tapahtumista yliopiston pihalla. Gabriel vangittu ja Gustaf ollut kuoleman vaarassa! Hänen täytyi saada tietää enemmän, nähdä Gustaf, tuntea että hän elää, että hän ei ollut haa-voitettu.

Mutta miten tavata hänet? Mennäkö linnaan? Sitä hän ei voinut tehdä. Mutta kirjoittaa? Kenet hän lähettäisi kirjettä viemään? Kenet? Kuka olisi kyllin luotettava?

Hän meni Leenan luo, antoi kirjeen hänelle ja pyysi häntä menemään. Ja vanhus, joka rakasti Barbaraa kuin omaa lastaan, kietoi huivin päähänsä ja läksi pitkälle matkalle, jommoista hän ei enää vuosikymmeneen ollut ontumisensa tähden voinut tehdä. Hän ei ollut kysynyt mitään Barbaralta, hän ei tietänyt mitään päivän tapahtumista, hän ei huomannut levottomia ryhmiä katujen kulmissa, hän oli vain nähnyt tuon tytön kuolemanpelkoiset silmät ja hän astui nilkuttaen unohtaen

ruumiillisen vajavaisuutensa, katsoen harmailla kirkkailla silmillään suoraan eteensä.

Barbaran odotus oli tuskallinen. Levottomana hän asteli kodin ja professorin asunnon väliä, katseli portilta kadulle, ja kauhu kasvoi hänessä. Hän oli jo näkevinään Gustafin kuolleena. Se varmuutena heräsi hänessä. Se tuli peloittavaksi tuskaksi, joka kuten kuoleman koura kuristi häntä kurkusta ja ehdytti kyynelten lähteet.

Hän kiljaisi nähdessään äkkiä Gabrielin edessään.

— Niin, minä olen tässä! Sitä et kai odottanut? sanoi Gabriel.

— Sinä — sinä — etkö sinä —? sopersi Barbara.

— Ole vankilassa? Sitä kai aiot sanoa, vastasi Gabriel. Minä karkasin linnan lähellä toveriäni avulla. Linnan sotilaat etsivät minua kaikkialta nyt, sen tiedän. Mutta minä tahdoin tulla sinun luoksesi sanomaan, että nyt minä rakastajasi tunnen. Minä koetin surmata hänet jo kerran ja teenkin sen vielä. Minä olen nyt varma maalistani ja osun siihen kerta vielä.

Gabriel jätti Barbaran kalmankalpeana seisomaan ja riensi pois piiloitellakseen toveriensa avulla ja etsiäkseen sopivaa tilaisuutta kostolleen.

Vavisten, horjuen saapui Barbara Stodiuksen tupaan. Kuten tylsänä hän odotti. Hän tiesi, että hän ei mitään voisi muuta tehdä kuin odottaa, odottaa.

Vihdoin saapui Leena väsymyksestä harmaan kalpeana ja hien valuessa huivin alta otsalle pitkin valkoisia suortuvia.

Barbara ei uskaltanut kysyäkään, mutta Leena tajusi hänen katseensa.

— Minä annoin kirjeen. Hän avasi sen, suuteli sitä, mutta pudisti päätänsä.

— Hän ei enää tule, hän ei enää tule minun luokseni! huudahti Barbara.

Samassa saapui professori, ja Barbara pakeni hänen syliinsä.

— Niin, niin, minä tiedän kaiken, sanoi Stodius.

— Hän ei enää tule luokseni! Hän ei tule, hän ei tule! huudahti Barbara itkien. Teidän täytyy mennä hänen luokseen. Teidän täytyy sanoa, että minä olen onneton, että minun täytyy tavata hänet, että Gabriel uhkaa surmata hänet, että minä kuolen, ellei hän tule luokseni.

— Minä tuon hänet tänne! sanoi professori. Mutta sinä, mene kotiasi. Isäsi voi kaivata sinua. Odota siellä. Minä noudan sinut sitten, kun hän on täällä.

— Mutta lupaattehan, ettette palaa ilman häntä?

— Minä lupaan.

— Mutta jos huomaatte, että hänen rakkautensa on jo kuollut — että hän ei enää minua rakasta — niin — elkkää silloin pakoittako häntä.

— Mutta minä tiedän, että hän rakastaa vielä

minua ja että hän varmasti tulee, kun te noudatte hänet.

Professori läksi. Silloin Barbara näki vanhan Leenan istuvan hervottomana penkillä silmät ummessa, ja raskaasti korisi hänen rintansa. Hän riensi vanhuksen luo, syleili, suuteli, hyväili häntä, ja väsynyt vaimo virkosi hellyyden osoituksista, ja hänen hyväilyihin tottumattomat kätensä tempoillen opettelivat hellyyden kauniita liikkeitä.

Kun professori kohtasi Gustafin, seurasi tämä häntä heti. Sanaakaan vaihtamatta he kulkivat, kunnes joutuivat professorin asunnolle. Siellä Stodius kysyi:

- Mitä on tapahtunut?
- Barbara on minun sisareni, vastasi Gustaf.
- Kaikkivaltias Jumala, huudahti professori.

Tietääkö hän siitä?

— Ei. Eikä hän siitä saakaan koskaan tietää. Minä tahdon yksinäni kantaa sen tiedon. Minä en tahtonut tavata häntä enää, jotta pakoni olisi helpompi.

— Poika parka!

— Elkää säälikö minua. Kyllä minä tämän kestäen.

— Barbara on aivan mieletön surusta. Sinun täytyy tynnosti puhella hänen kanssaan. Jaksatko sen?

— Varmasti.

— Minä noudan hänet tänne.

Kun Barbara saapui professorin huoneeseen, juoksi hän itkien Gustafin syliin.

— Sinä tulit kuitenkin, sanoi hän. Tiesinhän minä sen, että sinä kuitenkin tulisit.

— Rakas, rakas Barbara!

— Sinä olet niin alakuloinen! Miksi? Etkö jaksaa enää hymyillä.

— Näethän, minä teen sen.

— Niin, mutta niin alakuloisesti

— Minun täytyy lähteä.

— Poisko?

— Niin.

— Minne?

— Sotaan.

— Ja milloin palaat?

— Kohta, armas.

— Ethän minua unohda?

— En koskaan.

— Anna minun seurata sinua.

— Sinne kauas?

— Niin.

— Ja sinä voisit jättää omaisesi, kotisi?

— Kaikki. Olethan sinä minulle enemmän kuin kaikki muu.

— Mutta sodan vaivat ja vastukset?

— Olisithan sinä luonani, muistaisinko silloin niitä.

— Etkö koskaan katuisi sitä?

— En koskaan, minä tiedän sen.

— Niin, paetkaamme, sanoi Gustaf, kukaan

ei meitä estä tuolla kaukana, kukaan meitä ei tunne, kukaan ei meistä tiedä.

— Paetkaamme tänään vielä. Tiedäthän, että Gabriel vainoo sinua.

— Porissa odottaa laiva lähtöä Ruotsiin.

— Ratsastakaamme sinne. Yön aikaan ei kukaan meitä tunne.

— Mutta naisen pukusi?

— Minä pukeudun mieheksi.

— Odota minua täällä. Minä riennän linnaan, tuon kaksi ratsua, noudan sinulle puvun. Ratsastan itse edeltä ja odotan sinua Aningaisten portilla.

— Joudu, joudu, elä viivyttelä, sanoi Barbara. Minä seuraan sinua. Nyt olen minä jälleen iloinen; näethän, minä nauran, olen onnellinen, kun sinä olet luonani ja tiedän, ettei mikään meitä eroita.

— Nyt minä vähät välitän kaikesta muusta, kun sinä olet luonani. Kohtalon täytyy kääntyä meille hyvin päin.

— Riennä, riennä ja palaa pian, sanoi Barbara. Minä kokoan hiukan kalleuksia ja rahoja, jotka isäni on minulle antanut.

He sulkiivat toisensa syliinsä, ja Gustaf riensi linnaan ja Barbara kotiaan.

Stodius, joka nuoret oli jättänyt kahden, kummasteli heidän iloista muotoaan heidän riennäessään hänen ohitseen pois.

XXIX

Professori Stodius hämmästyi nähdessään Gustafin ratsain palaavan taluttaen toista hevosta, jonka satulassa oli käärö. Tämän Gustaf antoi Barbaralle, joka ikkunasta oli kadulle katsonut ja Gustafin ohi ajaessa riensi professorin asunnolle.

Barbara meni tupaan Leenan tuo pukeutumaan Gustafin tuomaan pukuun.

— Mitä aiot? kysyi professori Gustafilta.

— Minä pakenen hänen kanssaan.

— Vaikka tiedät, että hän on sisaresi?

— Niin, vaikka tiedän sen. Minä en voi häntä jättää. Ja Jumala ei voi olla niin armoton, ettei hän sallisi meidän tulla onnellisiksi.

— Hän on sisaresi!

— Hän on myös vaimoni.

— Sinä teet hänet onnettomaksi.

— Minä teen hänet onnelliseksi.

— Mieleton, mieleton! Kun hän saa tietää olevansa sisaresi —

— Vieraalla maalla ei sitä kukaan hänelle ilmaise.

— Ja sinä luulet salaisuutesi säilyttäväsi! Kerran se puhkee huuiltasi esiin ja kukistaa kaiken, särkee kaiken ja tekee teidät tuhat kertaa onnettomammiksi kuin nyt.

— Emmekö ole jo kyllin onnettomia? Ei voi sen suuremmaksi turmiomme tulla. Minä voin vaieta, minä tiedän sen, ostaakseni hänen onnensa.

— Hänen puolisonaan, hänen lastensa isänä!

— Niin. Minä olen valmis myymään autuutenikin hänen tähtensä!

Pojan puvussa, hymyilevänä, kauniina ja sorjana astui Barbara huoneeseen.

— Minä olen valmis. Ja tässä puvussa aivan sinun näköisesi, enkö olekin?

Ja sisaren ja veljen yhdennäköisyys oli todella hämmästyttävän suuri.

— Nyt ratsasta edeltäpäin, sanoi Barbara, ja odota minua Aningaisten portin luona. Minä juoksen kotia ja noudan rahat, jotka kokosin.

— Sinä et voi tuossa puvussa.

— Talo on aivan autio. Kaikki ovat kadulla. Isä on poissa. Ei kukaan minua näe.

— Minä lähden siis.

— Syleile ja suutele minua kerran vielä. Minä rakastan sinua niin paljon, että sinun tähtesi en pelkää mitään. Mene ja odota minua, kunnes tapaaamme.

Gustaf riensi pihalle, nousi satulaan ja ajoi Aningaisten portille päin.

Kun Barbara kädessään kukkaro, jossa rahat olivat, juoksi pihamaan yli professorin taloon vievää ovea kohden, tuli pormestari portista.

— Kuka siellä? huusi hän.

Vavahtaen pysähtyi Barbara.

Pormestari läheni:

— Sinä, Barbara! Ja tuossa puvussa! Minne aiot? Ja mitä sinulla on kädessäsi? Raha-kukkaro! Minne aiot? Paetako?

— Antakaa minun mennä!

— Sinä jäät ja vastaat!

— Miksi suotta peittelen enää. Minä tahdoin lähteä pois.

— Kenen kanssa?

— Sen kanssa, jota rakastan.

— Gabrielin?

— En hänen.

— Sinulla on siis toinen. Sano, kuka hän on!

— Sitä en sano.

— Hän on rakastajasi.

— Hän on mieheni.

— Sinä olet tohtinut! —

— Minä olen vapaasti antautunut hänelle.

— Tiedätkö, mieletön tyttö, että minä voisin lyödä sinua.

— Lyökää, jos löitte äitiäni. Minä en ole häntä parempi enkä huonompi.

Nämä sanat osuivat Henrik Schaeferin sydämeen. Hän avasi sylinsä ja sanoi:

— Ei, ei, minä en kysy mitään, minä en saa kysyä mitään!

— Gustaf! kuului ääni kadulta.

Maaherra oli pysähtynyt ratsain portin eteen ja nähdessään Barbaran luuli tätä Gustafiksi. Hän hyppäsi hevosen selästä alas ja riensi pihaan.

— Sehän onkin Barbara neiti! Ja Gustafin puvussa! huudahti hän.

— Miksi te etsitte veljenpoikaanne? kysyi pormestari.

— Hän läksi äsken linnasta ratsain taluttaen toista hevosta. Tulin levottomaksi ja riensin jälestä, koska hänen oli nähty tännepäin ajavan, sanoi maaherra.

— Siis hänen kanssaan sinä aioit lähteä! sanoi pormestari.

— Lähteä, minne? kysyi maaherra.

— Tää lapsi aikoi paeta luotani rakastettunsa kera. Se nuori mies on, kuten huomaan, Gustaf, sanoi pormestari hymyillen.

— Siis hän se oli, huudahti maaherra. Nyt ymmärrän Gustafin paon. Lähde, lapsi, seuraa häntä.

— Mutta —, esteli pormestari.

— Hänen täytyy saada lähteä, sanoi maaherra katsoen vakavasti pormestariin.

Silloin pormestari kalpeni. Hän huomasi äkkiä, miten Barbara oli Gustafin näköinen, ja hän aavisti kaiken.

— Menel sanoi hän hiljaa.

Barbara olisi tahtonut syöksyä isänsä syliin, mutta nähdessään hänet kalpeana edessään ja nähdessään vakavuuden maaherran kasvoilla hän ei sitä tohtinut tehdä. Hän arasti hiipi professorin pihalle, hyppäsi ratsun selkään ja ajoi pois.

— Nyt ymmärrän, miksi Gustaf pakenee, sanoi maaherra. Barbara ei tiedä, että he ovat sisarukset, ja Gustaf ostaa kalliista hinnasta hänelle elämän rauhan.

— Rukoilkaamme Jumalaa, että hän heitä armahtaisi koettelemuksessa, sanoi pormestari. Ihmiskyky on tässä voimaton.

— Ja rukoilkaamme, että he onnellisesti pääsivät pois, sillä kuulin tuon Sundelius nimisen kulkevan ladattu pyssy olallaan ja uhanneen ampua Gustafin missä vain hänet kohtaa.

Kun Barbara ratsasti professorin pihalta, niin valtasi hänet alussa suuri iloisuus. Maaherra ei ollut liitto Gustafin kanssa vastaan, pormestari salli hänen lähteä ylkänsä luo. Miksi he siis pakenivät? Miksi he eivät voisi jäädä Turkuun ja olla onnellisia? Hänen teki mieli huutaa ilosta, ja hän joudutti ratsuaan voidakseen Gustafille viedä tämän ilosanoman.

Äkkiä selvisi hänelle kaikki. Maaherra, pormestari jouduttivat hänen lähtöään, Gustaf kiirehti sitä ilmaisematta varsinaista syytä. Gustaf

oli tahtonut välttää häntä, mutta sitten paeta hänen kanssaan. Hän oli niin yhdennäköinen Gustafin kanssa. Hänen isänsä rakastettu oli ollut ylhäinen herra. Kaikki tahtoivat salata häneltä jotain. Se oli se, se oli se, Gustaf oli hänen veljensä! Nyt hän sen tiesi, tuon kamalan totuuden, jota kaikki olivat koettaneet häneltä kätkeä. Nyt ymmärsi hän Gustafin mielen, ja sanomaton hellyys heräsi hänessä tuota olentoa kohtaan, jonka kohtalo oli sitonut ansaansa yhdessä hänen kanssaan.

Gustaf oli saapunut Aningaisten portille ja tuulimyllyjen luona odotti. Kun Barbaraa ei kuulunut, alkoi hän tulla levottomaksi.

Ilta alkoi jo hämärtää. Hän katsoi pitkin kaupunkiin vievää katua. Jo näki hän ratsumiehen ajavan täytttä laukkaa häntä kohden. Hän tunsu hattunsa, jonka hän Barbaralle oli antanut. Hän kannusti hevostaan ja ajoi häntä vastaan.

Silloin kuului laukaus. Gustaf näki Barbaran horjahtavan, tarttuvan hevosen kaulaan, joka pelästyneenä laukkasi eteenpäin.

Gustaf riensi vastaan, seisautti hevosen, hypäsi maahan ja otti syliinsä Barbaran, jonka rinnasta veri pulppusi. Hän koetti tukkia haavaa, nosti armaansa satulaan ja ajoi täytttä laukkaa kaupunkiin päin. Laukaus oli kuulunut kautta kaupungin illan hiljaisuudessa, ja ihmiset juoksivat taloistaan kaduille.

Levottomina kuulostelivat maaherra ja pormestarikin. Kun he sillan yli näkivät miehen

ajavan kannattaen sylissään toista, niin arvasivat he kaiken.

Isänsä sylissä avasi Barbara silmänsä.

— Isä! sanoi hän hiljaa. Minä tiedän nyt kaiken.

Ja sitten etsivät hänen katseensa jotakuta, kunnes ne kohtasivat Gustafin.

— Veljeni, sulhoni, sanoi hän. Näin meidän siis kävi. Tuskasta sairas sydämeni sykähti, nyt sillä on lääke. — Minun on niin vilu. Sulje minut syliisi! Suutele minua, ylkäni! Kuolo synnin suudelman pyhittää, ja tuoni sovittaa niin paljon, paljon! Veljeni, sulhoni! Voi kohtaloamme!

— Minä tahdoin sinulta kaiken salata, sanoi Gustaf.

— Minä tiedän sen.

— Minä tahdoin kaukana täältä valmistaa sinulle onnellisen elämän.

— Myymällä oman rauhasi.

— Mitä siitä, kun sinä olisit ollut onnellinen.

— Minä en enää kaipaa mitään. Olenhan saanut ihmisonnen osakseni, sain hetken elää, hetken rakastaa. Minä lähden pois, minä tunnen sen. Missä olet? En näe enää sinua! Suutele minua, siihen tahdon nukkua. Mikä satu oli elämämme, niin lyhyt, niin kaunis satu. Nyt se loppui.

Hänen huulensa liikkuivat hiljaa, mutta sanoja ei kuulunut. Kautta ruumiin kulki väristys. Hän oli kuollut.

Kuka laukauksen oli ampunut ei koskaan tietty. Sundeliuksen vain kuultiin kadonneen kaupungista. Surusta mielettömänä itki Gabriel Tuderus Barbaran ruumiin ääressä. Hän oli nähnyt Gustafin ajavan ohitse Barbara sylissään ja onnettomuutta aavistaen seurasi hän heitä.

Tuomiokirkon permannon alle pääkuorin eteläpuolelle kätettiin Barbara Schaeferin ruumis.

XXX

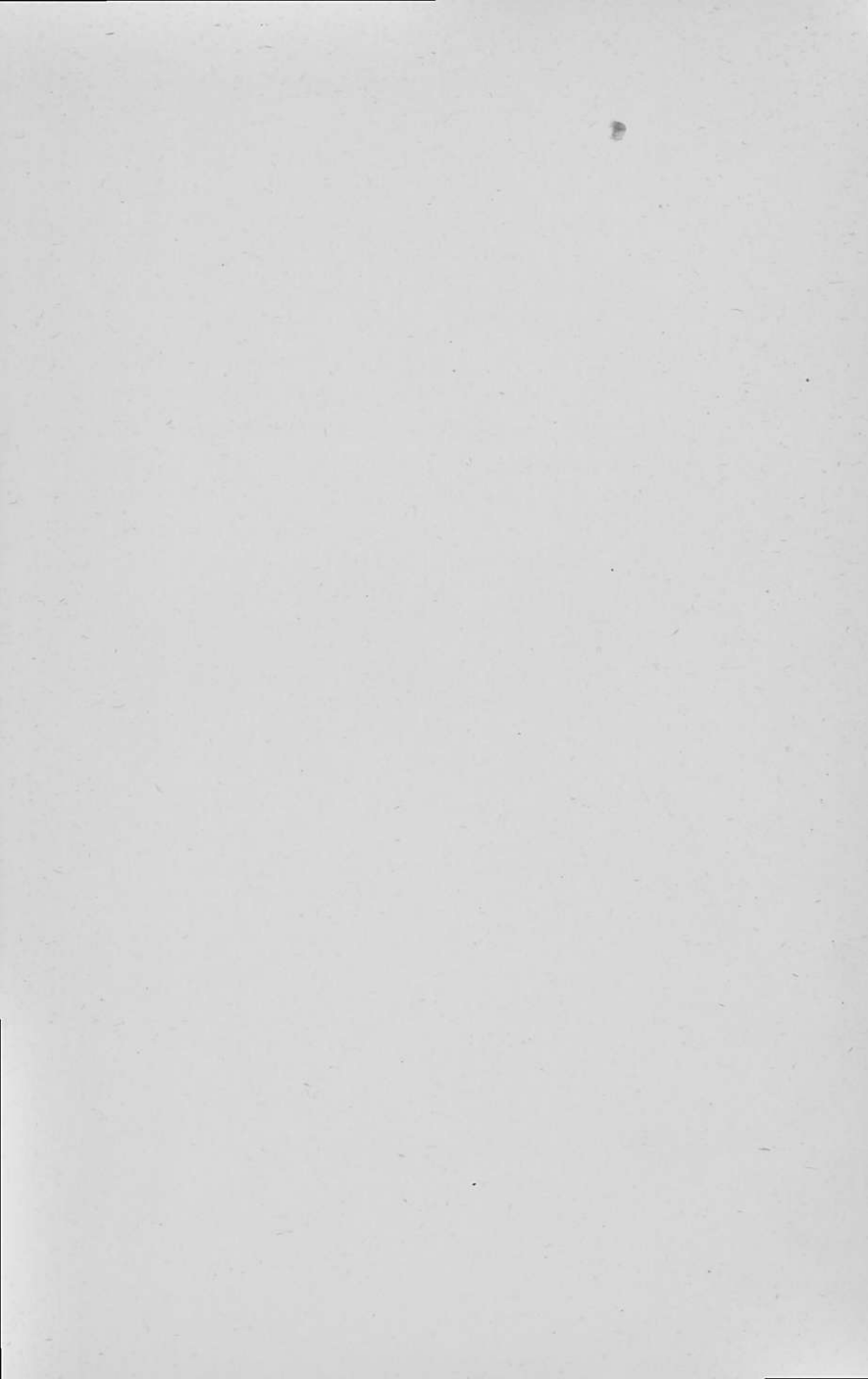
Erik von der Linde kuoli vuonna 1666 jättäen jälkeensä ainoastaan tyttären, joka serkkunsa muistoksi oli saanut nimen Vendela. Maaherra haudattiin Paraisten kirkkoon.

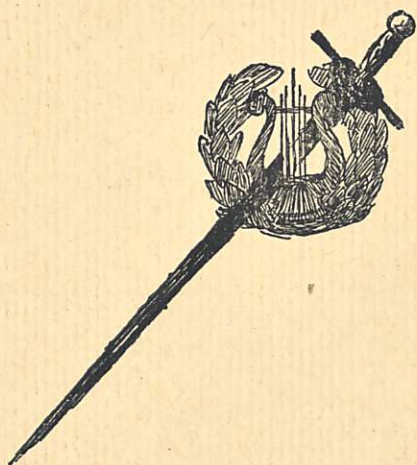
Gustaf etsi onneaan sotatanterelta. Mellinin suomalaisen hevosväen everstiluutnanttina hän otti osaa Lundin taisteluun Tanskaa vastaan käydyssä sodassa joulukuun 4 päivänä 1676. Läpi kaulan meni vihollisen kuula, ja vuotaen verta monista haavoista hän kuoli ja haudattiin Tukholmaan Riddarholman kirkkoon. Kun hän oli sukunsa viimeinen, särjettiin Linde-suvun vaakuna hänen arkkunsa eteen.

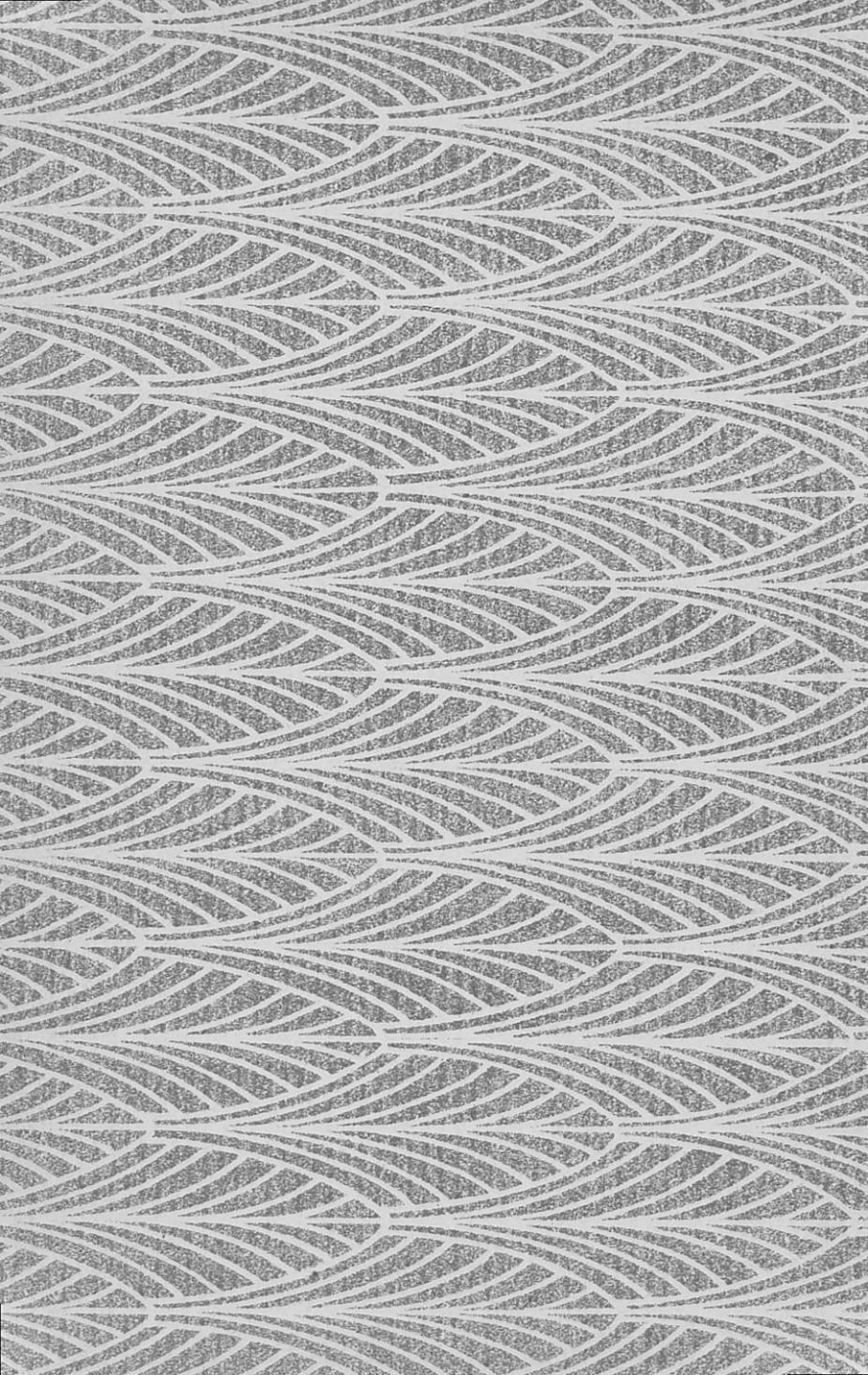
Martinus Stodius sai kestää ankarat syytökset taikaopin viljelemisestä, mutta kreivi Brahe kumosi ne päätökset, joilla häneltä kaikki arvot yliopisto riisti. Vuonna 1660 hän erosi yliopiston opettajan toimesta ja siirtyi Naantaliin hoitamaan kirkkoherranvirkaansa. Siellä hän kuoli ja sinne hän haudattiin v. 1675.

Gabriel Tuderus pysyi yliopistollisten kahakoiden johtajana, kunnes hänet vuonna 1659

karkoitettiin Turusta. Upsalassa hän jatkoi opintojaan. Vuonna 1669 hän tuli Inarin kappalaiseksi, v. 1675 Kuusamon kirkkoherraksi, ja sai saman toimen 1684 Ala-Torniossa, jossa hän kuoli 1705. Tulisella luonteellaan, joka kaikki vaikeudet voi kestää, hän ryhtyi käännyttämään lappalaisia kristinuskoon. Ja tuolla pohjoisessa hänen runoilijalahjansa puhkesivat esiin, ja tuli hänestä se mies, jonka aloitteesta suomenkielinen taidेरunous ensin alkoi oraalle nousta.

Jusson, haamuksi

Finne

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOEKELMA

120 101 9960

